

В.О. Онищенко, Р.Г. Андреев, О.І. Савицька, Ю.С. Довгаль

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

В.О. Онищенко
Р.Г. Андреев
О.І. Савицька
Ю.С. Довгаль

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

МОНОГРАФІЯ

Полтава 2011

УДК 336.713:343.34(4Ук)
ББК У9(4Ук)262.10:311
О-58

Онищенко В.О., Андреев Р.Г., Савицька О.І., Довгаль Ю.С. Економічна безпека банківської діяльності в Україні: монографія. – Полтава: ПолтНТУ, 2011. – 347 с.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Полтавського національного технічного університету
імені Юрія Кондратюка (протокол № 12 від 29 червня 2010 р.)*

Рецензенти:

Шкарлет С.М. – д.е.н., професор, ректор Чернігівського державного технологічного університету, завідувач кафедри обліку і аудиту;

Школьник І.О. – д.е.н., професор, проректор із навчальної роботи Української академії банківської справи Національного банку України;

Момот Т.В. – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і аудиту Харківської національної академії міського господарства.

ISBN 978-966-616-090-7

У монографії доктора економічних наук, професора, ректора Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, завідувача кафедри фінансів, банківської справи та державного управління Онищенко В.О., Андреева Р.Г., Савицької О.І., Довгаль Ю.С. здійснено теоретичне узагальнення поняття економічної безпеки банку, визначено чинники, що впливають на неї, проведено комплексний фінансовий аналіз стану економічної безпеки комерційного банку, на основі чого запропоновано комплекс заходів щодо її зміцнення.

Монографія призначена для науковців, аспірантів, викладачів, студентів, банківських працівників, підприємців та ділових людей України.

УДК 336.713:343.34(4Ук)
ББК У9(4Ук)262.10:311

ISBN 978-966-616-090-7

© Онищенко В.О., Андреев Р.Г.,
Савицька О.І., Довгаль Ю.С.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	8
1.1. Безпека банківської діяльності: поняття, мета й завдання....	8
1.2. Види, форми та принципи організації безпеки банківської діяльності.....	17
1.3. Загрози економічній безпеці банківської діяльності й засоби її захисту	23
1.4. Правові аспекти формування безпеки банківської діяльності...29	
РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ.....	38
2.1. Економічна безпека на етапі створення, реєстрації й ліцензування комерційного банку	39
2.2. Обов'язкові економічні нормативи діяльності банку та контроль за їх дотриманням	44
2.3. Організація діяльності служби безпеки банку	50
2.4. Організація безпеки в роботі з персоналом	54
2.5. Захист матеріальних цінностей, обладнання та технічних засобів від протиправних посягань	65
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АКБ «УКРСОЦБАНК» У СКЛАДІ UNICREDITGROUP.....	70
3.1. Аналіз балансового звіту АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup у 2006 – 2010 рр.....	70
3.2. Аналіз дотримання обов'язкових нормативів регулювання діяльності АКБ «Укрсоцбанк» та його ліквідності	102
3.3. Аналіз фінансових результатів діяльності банку.....	112

РОЗДІЛ 4.	АНАЛІЗ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ АКБ «УКРСОЦБАНК» У СКЛАДІ UNICREDITGROUP.....	141
	4.1. Аналіз безпеки проведення активних банківських операцій...	143
	4.2. Аналіз безпеки проведення пасивних банківських операцій...	171
	4.3. Аналіз безпеки надання банківських послуг.....	186
РОЗДІЛ 5.	ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АКБ «УКРСОЦБАНК» У СКЛАДІ UNICREDITGROUP.....	203
	5.1. Рейтингова оцінка діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup.....	203
	5.2. Моделювання інтегрального показника безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup.....	214
	5.3. Розроблення комплексу заходів щодо зміцнення економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup.....	222
	ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	237
	ДОДАТКИ.....	249
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	324

ВСТУП

У процесі державотворення, становлення та розвитку ринкової економіки в Україні важливого значення набуває забезпечення ефективного функціонування й розвитку її банківської системи. Вона є невід'ємним компонентом ринкового господарства, що забезпечує залучення тимчасово вільних коштів юридичних та фізичних осіб і розміщення їх у тих сферах суспільного виробництва, де вони потрібні. Банки здійснюють розрахункові операції між виробниками продукції та її споживачами, без діяльності банків неможливий обіг безготівкових коштів між суб'єктами господарювання.

Перехід України до ринкових відносин характеризується несподіваними і різкими змінами політичної, соціальної та економічної ситуації в країні, що потребує готовності банків до роботи в майже кризових умовах, із достатньо високим ступенем ризику, іноді на межі втрати своєї ліквідності. Це, у свою чергу, формує необхідність розроблення банками адекватної економічної політики, економічної поведінки на ринку банківських послуг, поєднання принципів раціональності та доцільного ризику при вкладанні коштів.

В умовах широкомасштабної світової фінансової кризи гостро постає питання гарантування економічної безпеки банківської системи нашої держави. Ця проблема має серйозний макроекономічний, соціальний і стратегічний підтекст.

Для комерційних банків особливо значущими є такі умови ефективною та безпечною діяльності, як забезпечення зворотності кредитів, підвищення прибутковості, підтримання ліквідності, зниження банківських ризиків, гарантування депозитів. Для досягнення поставлених цілей і забезпечення постійного особистого розвитку будь-яка банківська установа повинна створити систему безпеки, яка б могла ефективно протидіяти загрозам, що виникають у процесі діяльності банку. Більше того, небезпечність та різнобічний характер цих

загроз вимагають системного й наукового підходу до розв'язання питань безпеки діяльності банків.

Гарантування економічної безпеки та підтримання її на необхідному рівні має бути основою стратегічного й фінансового менеджменту банку.

Метою запропонованого в монографії дослідження є теоретичне узагальнення поняття економічної безпеки банку, визначення чинників, що впливають на неї, аналіз стану економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» й розроблення комплексу заходів щодо її зміцнення. Для досягнення визначеної мети було поставлено ряд завдань:

- на основі критичного аналізу науково-методичних підходів дати визначення та дослідити сутність поняття «економічна безпека банку»;
- обґрунтувати зміст поняття системи функціонування економічної безпеки банку і її елементів;
- визначити основні засади формування та функціонування економічної безпеки комерційного банку в процесі його діяльності;
- провести комплексне оцінювання фінансового стану АКБ «Укрсоцбанк» і його впливу на конкурентоспроможність банківської установи як однієї з умов безпечної діяльності банку;
- обґрунтувати рекомендації для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності АКБ «Укрсоцбанк», на основі проведення рейтингового оцінювання діяльності банку;
- здійснити моделювання інтегрального показника безпеки банку для визначення черговості постановки і розв'язання управлінських завдань щодо поліпшення його економічної безпеки;
- розробити комплекс заходів рекомендаційного характеру, направлених на зміцнення економічної безпеки банку.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення економічної безпеки банківської системи.

Предмет дослідження – стан економічної безпеки банківської установи.

У першому розділі монографії висвітлені теоретичні та методологічні основи безпеки банківської діяльності в Україні. Зокрема, узагальнено різні підходи до тлумачення поняття «економічна безпека банку», обґрунтовано необхідність створення системи її гарантування, визначено основні загрози діяльності банку та засоби протидії їм, досліджено законодавчу базу, яка регулює питання гарантування економічної безпеки діяльності банківських установ.

Другий розділ роботи містить основні засади формування й функціонування економічної безпеки комерційного банку в процесі його діяльності. Визначено, що проблема економічної безпеки банку, як і будь-якої іншої установи та організації, виникає на етапі його створення й зникає лише після його ліквідації.

У третьому розділі монографії проведено комплексний фінансовий аналіз стану АКБ «Укрсоцбанк», зокрема здійснено оцінювання його балансового звіту, ліквідності, фінансових результатів, показників ефективності та фінансової стійкості діяльності банку.

У четвертому розділі роботи особливу увагу приділено безпеці проведення операцій банку й надання ним послуг.

Вартим уваги є п'ятий розділ дослідження, який містить рейтингову оцінку банку, моделювання інтегрального показника його економічної безпеки й розроблений на основі попередніх досліджень комплекс заходів щодо зміцнення економічної безпеки банківської установи.

Монографія призначена для науковців, аспірантів, викладачів, студентів, банківських працівників, підприємців та ділових людей України.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

1.1. Безпека банківської діяльності: поняття, мета й завдання

Під поняттям «безпека» у загальному значенні найчастіше розуміють стан захищеності особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх небезпек та загроз, що ґрунтується на діяльності людей, суспільства, держави, світової спільноти з виявлення (вивчення), ослаблення, усунення (ліквідації), віддзеркалення небезпек і загроз, здатних знищити їх, позбавити фундаментальних матеріальних і духовних цінностей, завдати неприйнятної (неприпустимої об'єктивно і суб'єктивно) збитку, закрити шлях до виживання й розвитку.

Поняття «безпека» передбачає відсутність загрози, збереженість, надійність, тобто відсутність будь-яких загроз особі, суспільству та державі (об'єктам безпеки). У суспільних науках поняття «безпека» у загальному значенні означає задоволення таких потреб, як існування, цілісність, незалежність, спокій і розвиток.

Безпека є складним соціально-політичним явищем, яке можна розглядати як стан, коли немає загроз. Проте історія не містить прикладів, коли б такого стану вдалося досягти окремій людині, різним формам суспільних утворень або ж державам в цілому. Навпаки, намагаючись захистити себе від небезпеки, люди створили такі види та системи виробничих і технологічних потужностей, озброєнь, які стали однією з найбільших загроз для кожної людини.

Загальна безпека певного об'єкту формується шляхом забезпечення безпеки кожної системотворчої частини.

У Законі України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003р. № 964-IV зазначається, що «національна безпека України – це захищеність життєво важливих інтересів людини, громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, сучасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам» [20].

Національна безпека України розглядається у сферах зображених на рис.1.1.

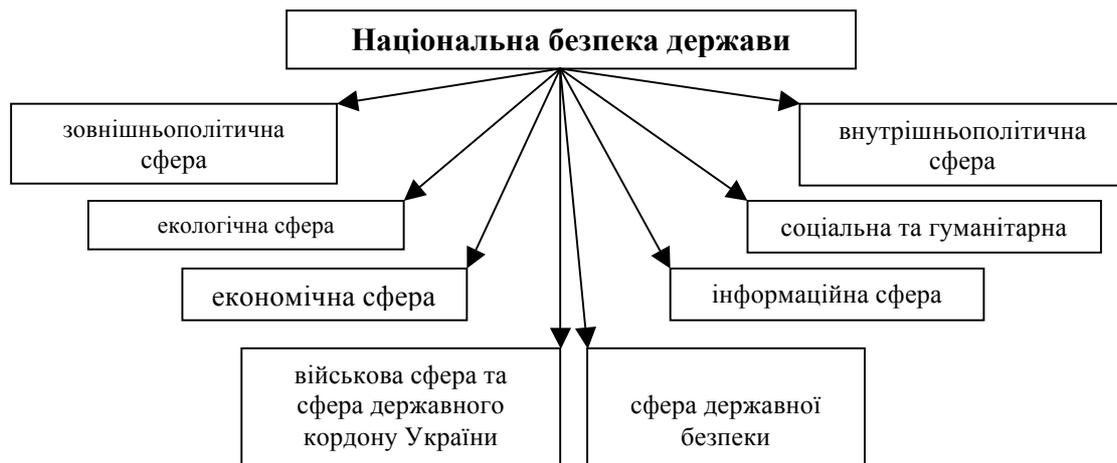

Рис. 1.1. Національна безпека держави у розрізі її основних сфер

Тобто однією зі складових національної безпеки країни є її економічна безпека. В.І. Мунтіян у своїй монографії «Економічна безпека України» розглядає економічну безпеку країни як стан економіки та інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціальної спрямованості політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів. Так економічна безпека України визначається як сукупність сировинно-ресурсної, енергетичної, фінансової, воєнно-економічної, технологічної, продовольчої, соціальної, демографічної, екологічної, промислово-технологічної безпек. [153].

В науковій праці О.І. Барановського увагу зосереджено на фінансовій безпеці як одній з найважливіших складових економічної безпеки. Фінансова безпека розглядається як складна багаторівнева система, що охоплює проблеми грошового обігу та інфляції, обігу валютних коштів, заборгованості держави, бюджетної безпеки, інвестиційної діяльності тощо [68]. Тобто під фінансовою безпекою розуміється захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на всіх рівнях фінансових відносин.

З огляду на те, що економічна безпека банківської системи є складовою фінансової безпеки країни, доцільно розширити зміст досліджуваного поняття, розуміючи під ним такий стан, за якого банківські установи не можуть втрачати фінансову стабільність і ділову репутацію в результаті цілеспрямованих дій певної

групи осіб чи організацій як усередині, так і за межами держави, а також – в результаті негативних макроекономічних та політичних чинників.

Природно, що безпека банківської системи в цілому залежить від безпеки кожної банківської установи.

На сьогоднішній день у науковій літературі визначення сутності економічної безпеки банку, як основи його загальної безпеки, дається вкрай рідко, а в наявних визначеннях поняття розкриваються не завжди чітко та повно.

У цілому можна виділити два підходи авторів до визначення безпеки банків загалом й економічної зокрема. Перший підхід базується на використанні поняття загрози. Другий – на економічних поняттях досягнення мети, функціонування банку без використання поняття загрози у визначенні безпеки. Існують також інші визначення, які або поєднують, або змішують вказані підходи.

Відповідно до першого підходу під економічною безпекою банку деякі автори розуміють захищеність його життєво важливих інтересів від внутрішніх та зовнішніх загроз, тобто захист банку, його кадрового й інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, які забезпечуються комплексом заходів спеціального, правового, економічного, організаційного, інженерно-технічного і соціального характеру.

Російський учений К. Р. Тагірбеков вважає, що економічна безпека банку – це його здатність протистояти деструктивним діям на фінансовому ринку і забезпечити виживання в конкурентній боротьбі банківського бізнесу [192]. Потрібно зазначити, що автор розуміє економічну безпеку банку виходячи з ідеї визнання визначального впливу зовнішнього середовища на діяльність банку, але, на нашу думку, слід було б врахувати і вплив внутрішніх загроз діяльності банку. Крім того, тлумачний словник Д. Ушакова трактує поняття «вижити» як залишитись у живих, уціліти [198], тобто це означає, що якщо розглядати визначення економічної безпеки банку за Тагірбековим, то банк має пасивну позицію в конкурентній боротьбі і забезпечує тільки збереження свого стану на ринку банківських послуг.

С. Л. Меламедов, на відміну від Тагірбекова, при розкритті змісту поняття «економічна безпека» підкреслює необхідність урахування не тільки зовнішніх

загрозливих обставин, а й внутрішніх, які впливають на діяльність банку. Так, під економічною безпекою підприємницької структури він розуміє захищеність її життєво важливих інтересів від внутрішніх і зовнішніх загроз, тобто захист підприємницької структури, її кадрового й інтелектуального потенціалу, інформації, технологій, капіталу і прибутку, яка забезпечується системою заходів спеціального правового, економічного, організаційного, інформаційно-технічного і соціального характеру [147]. Автор визначення вважає, що в банку є інтереси і структури, захищеність яких від внутрішніх і зовнішніх загроз досягається системою відповідних заходів, і це якраз є економічною безпекою банку.

Отже, підсумовуючи викладене, можна зазначити, що певна кількість фахівців та авторів публікацій, визначаючи поняття економічної безпеки, стверджують, що існує об'єкт (банк), який характеризується наявністю виділеного ними параметру «життєво важливих інтересів». Існують внутрішні і зовнішні загрози цьому параметру – явища, здатні небажано впливати на нього. Якщо цей параметр захищений від загроз, то забезпечена й економічна безпека об'єкта.

Також, у багатьох визначеннях першого підходу є одна загальна риса: суто ідеологічно поняття «загроза, небезпека, небажані зміни, непередбачені обставини» є «більш первинним», аніж поняття «економічна безпека», оскільки на ньому базується визначення останнього. Тому виходить деякий парадокс: поняття загрози економічній безпеці є первинним стосовно до поняття економічної безпеки. Тобто спочатку визначається деякий вплив на предмет, а вже потім і сам предмет. Насправді тут ще на рівні визначень закладений доволі небезпечний погляд – «коли визначимо, що існує загроза, тоді будемо від неї захищатись». Отже, виходить, що якщо немає загрози, то економічної безпеки також немає.

Великий інтерес представляють визначення економічної безпеки банку авторів, які є прихильниками другого підходу до розуміння досліджуваного поняття. На думку О.А. Бочарова, економічна безпека являє собою стан економіки кредитної організації (банку), необхідний і достатній для реалізації цільової функції, самостійного, стійкого і прогресивного розвитку, збереження стабільності за внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів [75].

М.В. Матвеев розглядає економічну безпеку банку як стан, за якого забезпечується стабільність його функціонування, фінансова рівновага і регулярне одержання прибутку, можливість виконання поставлених цілей і завдань, здатність до дальшого розвитку й удосконалення [146].

Як зазначають В.Ф. Гапоненко, А.А. Безпалько та А.С. Власков, економічна безпека банку – це стан, що характеризується його здатністю нормально функціонувати для досягнення своїх цілей за існуючих зовнішніх умов і їх змін у визначених межах [88].

Отже, основний критерій успішного забезпечення безпеки об'єкта – це досягнення об'єктом мети. Вибраний він не випадково. Будь-яка комерційна структура створюється для досягнення визначеної мети. Крім того, визначені шлях та спосіб досягнення економічної безпеки – це забезпечення нормального функціонування суб'єкта господарювання при існуванні зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів.

Разом з тим згадані автори, визначаючи поняття «економічна безпека», пов'язують його з такими поняттями, як «розвиток» і «стабільність». Розвиток – один з компонентів і умов забезпечення економічної безпеки. Якщо в економічному плані банк чи підприємство не досягає розвитку, то у нього скорочуються можливості до виживання, протидії внутрішнім і зовнішнім загрозам.

Тобто економічний розвиток банку забезпечує його стійкість на ринку – одну зі складових економічної безпеки. Під стабільністю банку слід розуміти його здатність зберігати свій стан навіть у разі непередбачених фінансових втрат. Рівень стабільності підприємства, банку – це максимальний або допустимий рівень непередбачених втрат, за якого ще зберігається стан нормального функціонування, але в разі перевищення якого може настати банкрутство банку. Тобто у своїх визначеннях під економічним поняттям «стабільність» автори розглядають гарантування збереження його існуючого стану. З позиції різних агентів ринку економічна безпека банку є комплексним відображенням ступеню його надійності як партнера у будь-яких економічних відносинах за певний проміжок часу. З позиції самого банку під економічною безпекою слід розуміти захищеність його потенціалу

від негативної дії зовнішніх і внутрішніх чинників, прямих чи непрямих загроз, а також здатність суб'єкта до відтворення.

Комплексне визначення поняття безпеки банківської діяльності наведено на рис. 1.2.

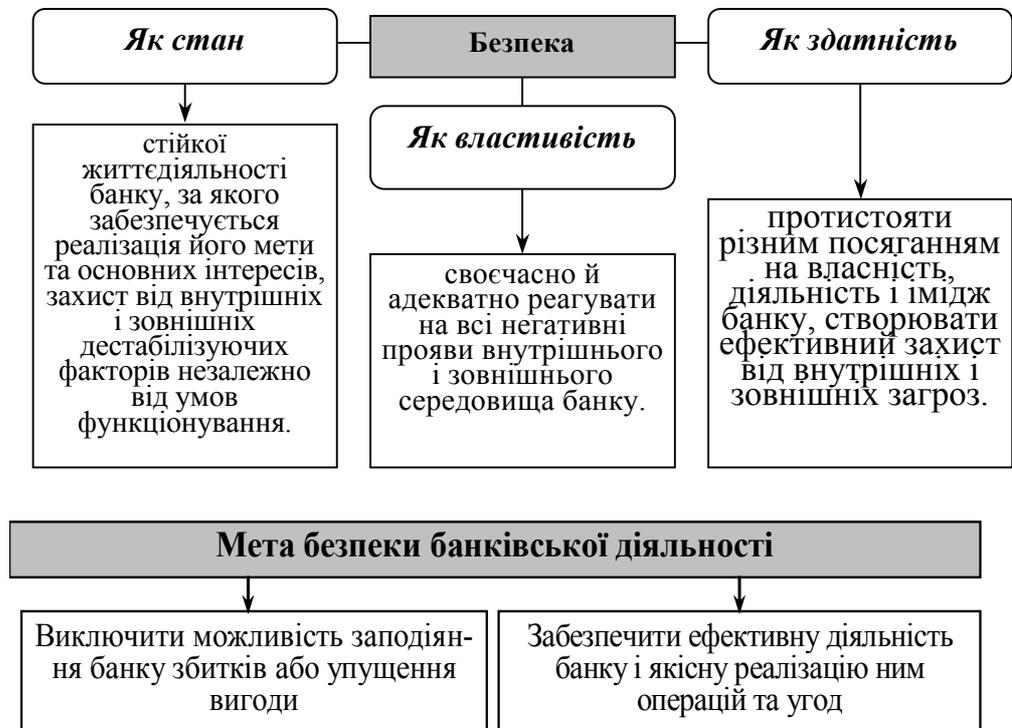

Рис. 1.2. Безпека банківської діяльності [110]

Мета безпеки досягається через виконання відповідних завдань. До них належать:

- захист законних інтересів банку та його співробітників;
- виявлення внутрішніх, зовнішніх причин і умов, які можуть сприяти заподіянню банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної, моральної та іншої шкоди, перешкоджати їх нормальній діяльності;
- профілактика та попередження правопорушень і злочинних посягань на власність і персонал банку;
- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, оперативне реагування елементів його структури та вжиття заходів щодо нейтралізації небезпеки;
- виявлення та формування причин і умов, сприятливих для реалізації банком своїх основних інтересів;

- виховання та навчання персоналу банку з питань безпеки;
- послаблення шкідливих наслідків від акцій конкурентів або злочинців з погіршення стану безпеки банку;
- збереження й ефективне використання фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів банку.

Безпека діяльності банківської установи проявляється через сукупність певних елементів, які формують систему безпеки банківської діяльності. Структура цієї системи зображена на рис. 1.3.

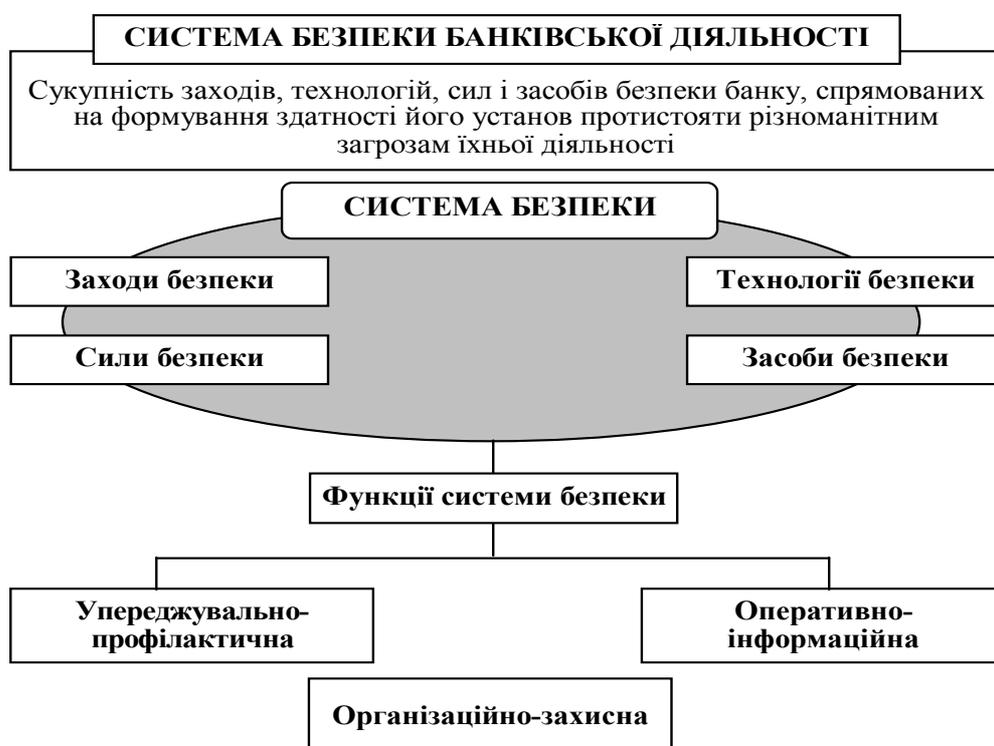

Рис. 1.3. Система безпеки банківської діяльності [110]

Зі схеми видно, що система безпеки банківської діяльності має 4 основних складових: заходи безпеки, сили безпеки, технології безпеки, засоби безпеки.

Основними функціями системи безпеки банківської діяльності є упереджувально-профілактична, оперативно-інформаційна, організаційно-захисна.

Організація системи безпеки будь-якого комерційного банку повинна мати такі чотири рівні, зображені на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Рівні організації системи безпеки банку

Об'єкт і суб'єкт системи забезпечення економічної безпеки банку тісно взаємопов'язані. Об'єктом системи виступає стабільний економічний стан банку в поточний і перспективний періоди. Конкретними ж об'єктами захисту виступають ресурси: фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові.

Суб'єкт системи гарантування економічної безпеки банку має складніший характер, оскільки його діяльність зумовлюється не тільки особливостями і характеристиками об'єкта, а й специфічними умовами зовнішнього середовища суб'єкта. Виходячи з цього, можна виділити групи суб'єктів, що гарантують економічну безпеку банку: зовнішні і внутрішні.

Зовнішні суб'єкти – зовнішні органи та організації, які функціонують самостійно і не підпорядковуються керівництву банку, але при цьому їх діяльність істотно впливає на його безпеку. До них відносять: законодавчі органи, органи виконавчої влади, суди, правоохоронні органи, науково-освітні заклади, конкуренти, іноземні компанії, кримінальні структури, фірми-розвідники.

Внутрішні суб'єкти – суб'єкти, що займаються цією діяльністю безпосередньо в банку і підпорядковані його керівнику. Серед них відокремлюють:

1) спеціалізовані суб'єкти, основним призначенням яких є постійна діяльність із забезпечення безпеки установи (відділ безпеки);

2) напівспеціалізовані суб'єкти, частина функцій яких полягає в забезпеченні безпеки банку (маркетингова служба, юридичний підрозділ);

3) решта персоналу та підрозділи банку, які в межах своїх посадових інструкцій зобов'язані вживати заходів щодо забезпечення безпеки банку.

Для того, щоб система безпеки банківської діяльності виконувала свої функції повинен бути відпрацьований механізм реалізації безпеки.

Механізм реалізації безпеки – це системне забезпечення реалізації заходів безпеки силами безпеки за допомогою певних засобів відповідно до принципів безпеки [164].

Система економічної безпеки, залежно від ситуації та її розвитку, може функціонувати в трьох режимах: повсякденному, підвищеної готовності і надзвичайного стану.

Таким чином, «безпека банку» - це такий його стан, який забезпечує живучість банку незалежно від умов його функціонування. Під економічною безпекою банку слід розуміти стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації. Таке визначення поняття «економічна безпека банку» найбільшою мірою відтворює її суть та основне призначення й характеризує безпеку банку не тільки як стан, а і як властивість та здатність банку забезпечувати стабільне функціонування та розвиток установи. З точки зору організації стабільної діяльності банку досліджуване поняття варто розглядати як сукупність взаємопов'язаних елементів, ефективна взаємодія яких з успіхом забезпечує захист об'єктів системи економічної безпеки банку на всіх рівнях організації.

Основною метою гарантування безпеки банку є забезпечення його ефективної діяльності, якісної реалізації операцій та угод, виключення можливості заподіяння банківській установі збитків або упущення вигоди. Основними завданнями при цьому є своєчасне виявлення та протидія реальним і потенційним загрозам банку, збереження усіх його ресурсів.

1.2. Види, форми та принципи організації безпеки банківської діяльності

Розглядаючи банківську безпеку як багатоступеневу систему, слід визначити її типи, види та форми організації.

Умовно можна виділити два типи безпеки:

– гіпотетична відсутність небезпеки, тобто відсутність самої можливості потрясінь, катаклізмів, будь-яких загроз для окремої людини, соціуму чи держави в цілому;

– реальна захищеність від небезпек, здатність надійно протистояти їм.

Вид безпеки – це сукупність ознак, які характеризують готовність банку протистояти загрозам його діяльності.

Серед видів безпеки банку за об'єктами виділяються такі:

1. Економічна безпека – стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без істотних втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуацій. Цей стан обумовлюється певними факторами, виражається в певних критеріях та показниках зображених на рис. 1.5.

Економічна безпека досягається:

– створенням комплексу заходів захисту електронної системи платежів і попередження відпливу коштів через фальсифікацію фінансових документів;

– наявністю відповідних вимогам місць зберігання готівки, цінностей, технічних засобів, транспорту та обладнання банку, вмілою їх експлуатацією;

– грамотною організацією охорони та режимних заходів у банку;

– створенням обстановки бережливого ставлення до майна банку, суворої і неминучої відповідальності за крадіжки матеріальних засобів та їх псування;

– ефективним плануванням заходів та правил пожежної безпеки;

– наявністю у банку сучасних ефективних технологій банківського виробництва, високопрофесійними діями його працівників;

– зваженою політикою керівництва банку в усіх сферах банківської діяльності, що забезпечує виправданий ризик та ефективне вкладення грошей;

- всебічним знанням і врахуванням особливостей ситуації у регіонах, країні та за її межами залежно від масштабів угод, прогнозуванням її розвитку і змін;
- наявністю інформації про середовище діяльності банку.

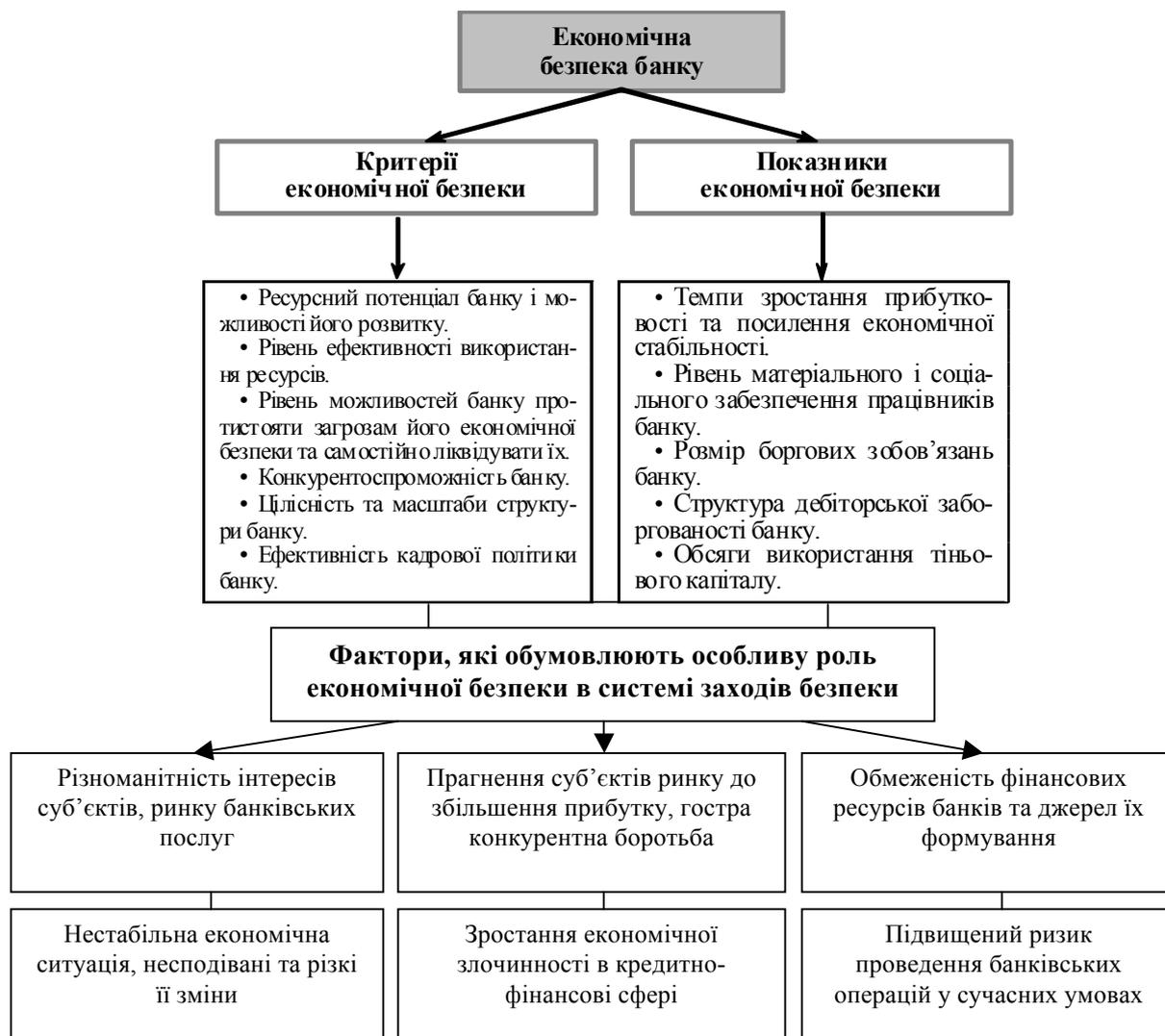

Рис. 1.5. Критерії, показники економічної безпеки банку та фактори, які обумовлюють особливу роль економічної безпеки в системі заходів безпеки діяльності банку [110].

Як правило, досягнення поставлених цілей забезпечується обранням певної стратегії економічної безпеки банку, приклад якої зображений на рис. 1.6.

Дослідження економічної безпеки банку перш за все потребує комплексного аналізу фінансового стану банку за всіма основними параметрами його діяльності з використанням структурного, динамічного, коефіцієнтного, факторного та рейтингового видів аналізу. З цією метою доречним є дослідження балансового звіту банківської установи, ліквідності, прибутковості, ефективності та стійкості

діяльності банку. Щоб виявити приховані загрози діяльності банку варто приділити увагу безпеці здійснення основних операцій банківською установою.

Рис. 1.6. Основні засади стратегії економічної безпеки банку

На основі проведеного дослідження доцільним є визначення рейтингу банку, його сильних та слабких сторін. Для оцінки надійності банку важливим є моделювання інтегрального показника економічної безпеки (Е), що дає можливість зробити висновок про ефективність менеджменту банку з позицій безпеки, та встановити першочерговість заходів зміцнення фінансового стану на майбутнє.

2. Інформаційна безпека – стан, за якого забезпечується необхідний рівень інформованості керівництва персоналу банку, а також зовнішнього середовища, ефективний захист усіх видів інформації від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Інформаційна безпека досягається:

– організацією збору інформації про внутрішнє і зовнішнє середовище банку, проведенням інформаційно-аналітичного дослідження клієнтів, партнерів

та конкурентів, інформаційного аудиту та інформаційного моніторингу в банку, аналітичною обробкою інформації;

- визначенням категорій банківської інформації та виробленням відповідних заходів щодо її захисту;

- дотриманням відповідних режимів діяльності банку;

- виконанням усіма працівниками банку норм і правил роботи з інформацією;

- своєчасним виявленням спроб і можливих каналів втрати інформації та їх перетинанням.

За суб'єктами, які гарантують безпечне функціонування установи, безпека банку поділяється на:

1. Індивідуальну безпеку – здатність кожного працівника банку протистояти загрозам його здоров'ю, життю і професійній діяльності на основі оволодіння нормами і правилами безпечної поведінки.

Індивідуальна безпека досягається додержанням усіма працівниками заходів застереження, передбачених умовами роботи і нормами особистої поведінки:

- проведенням спеціальних охоронних заходів щодо працівників банку;

- вивченням кожним працівником правил поведінки у складних умовах та екстремальних ситуаціях, грамотними діями в них.

2. Колективну безпеку – здатність підрозділів банку забезпечувати ефективний режим роботи в умовах діяльності різноманітних дестабілізуючих факторів.

Колективна безпека досягається:

- створенням доброзичливої, спокійної «атмосфери» у колективах, додержанням принципів справедливості, грамотним стимулюванням праці;

- постійним вивченням психологічної обстановки в колективах, своєчасним виявленням підвищеної напруженості у взаємовідносинах працівників, попередженням і швидким вирішенням конфліктних ситуацій;

- виконанням режимних заходів, охороною території, будівель і приміщень;

- постійною перевіркою стану будівель і обладнання, проведенням атестації приміщень, виконанням протипожежних заходів.

В залежності від того на якому етапі розвитку знаходиться банк рівень його безпеки може бути:

1. Первинним (гарантує здатність банку забезпечувати особисте виживання та протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам);
2. Вторинним (забезпечує здатність банківської установи до подальшого розвитку та розширення своєї діяльності).

Заходи безпеки банку реалізуються у формах, зображених на рис 1.7.

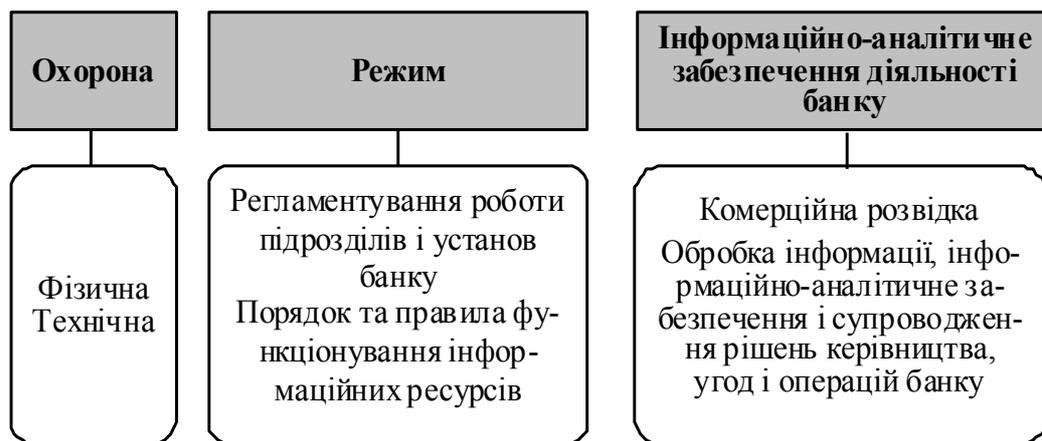

Рис 1.7. Форми організації безпеки банківської діяльності [110]

Основними об'єктами захисту в банку є фінансові ресурси, персонал банку, матеріальні засоби та інформаційні ресурси з обмеженим доступом (рис. 1.8).

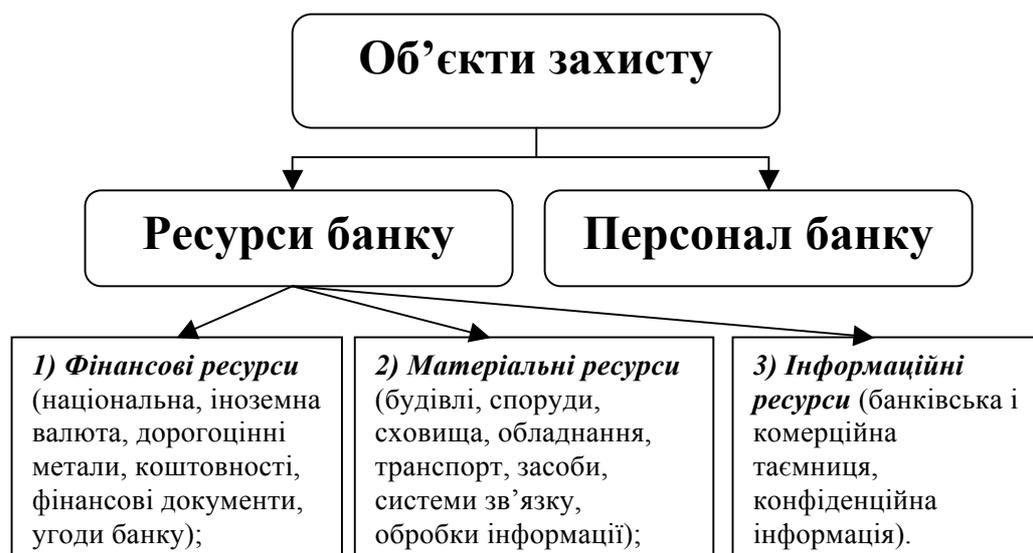

Рис. 1.8. Об'єкти, які потребують захисту у системі забезпечення економічної безпеки

Організація забезпечення безпеки банку здійснюється на основі принципу централізованого управління стратегічними напрямками даної діяльності на рівні керівництва банку та інших принципів, наведених на рис.1.9.

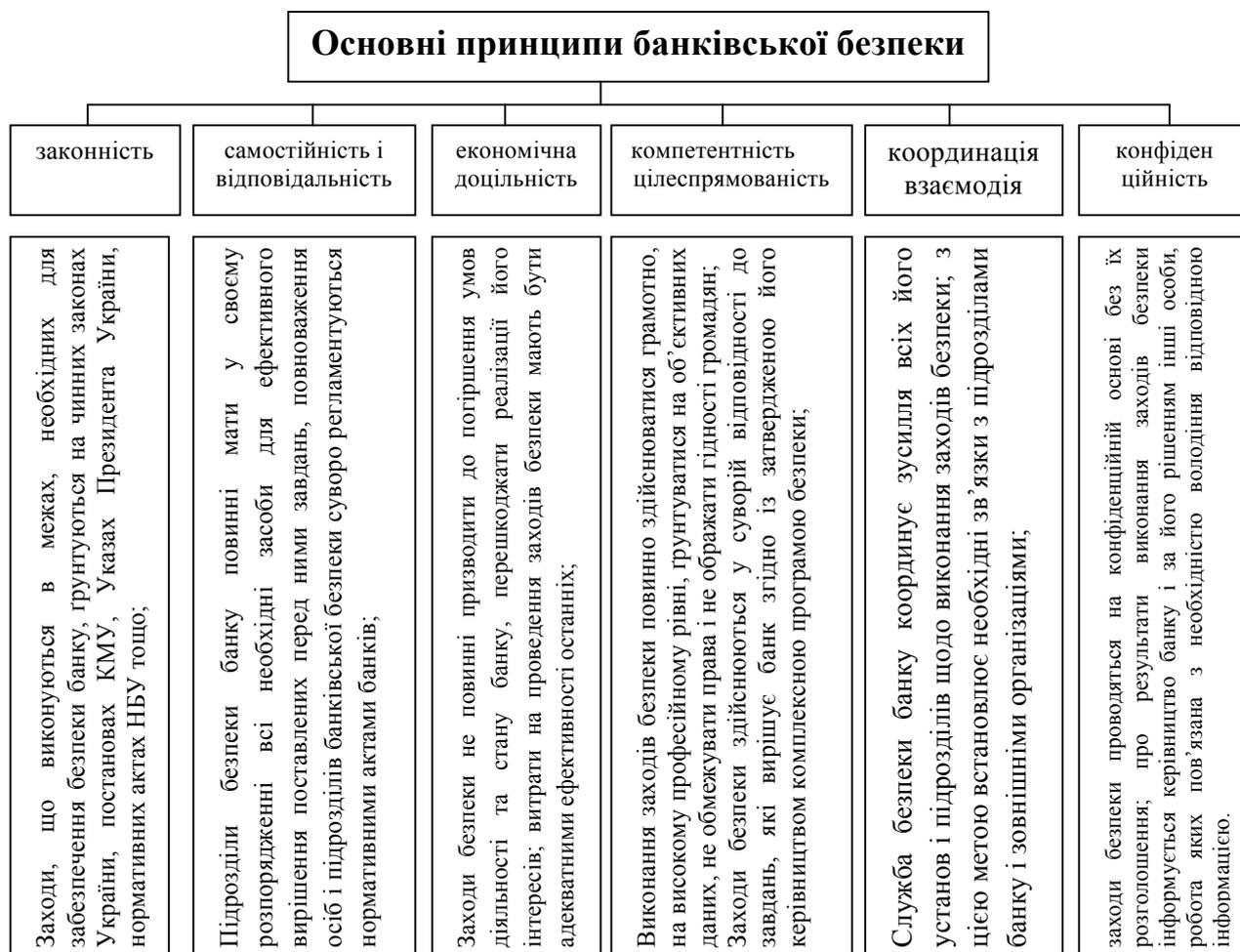

Рис.1.9. Основні принципи банківської безпеки

Надійність та ефективність безпеки визначаються через реалізацію вимог безперервності, плановості, конкретності, активності, універсальності та комплексності безпеки.

Отже, безпека банку – це такий стан його існування, коли забезпечується ефективне функціонування як усіх підрозділів банку, так і кожного працівника установи окремо. Безпека банку проявляється в двох основних аспектах – економічному та інформаційному, може функціонувати на первинному та вторинному рівнях, кожен з яких потребує окремого дослідження та вивчення. Основними об'єктами захисту банку є фінансові ресурси, персонал банку, матеріальні засоби, інформаційні ресурси з обмеженим доступом. Для

ефективності усіх здійснюваних заходів, спрямованих на підвищення безпеки банку, слід дотримуватися основних принципів та вимог до організації безпеки банківської діяльності.

1.3. Загрози економічній безпеці банківської діяльності й засоби її захисту

Сучасні умови господарювання характерні ринковій економіці несуть в собі велику кількість різноманітних загроз та ризиків. Тому досвід забезпечення безпеки такої діяльності з тими чи іншими особливостями притаманний кожній з держав і може бути використаний для удосконалення безпеки бізнесу, у тому числі і банківського.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку банку можуть бути:

1) свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, конкурентів);

2) збіг об'єктивних обставин (стан фінансової кон'юнктури ринку, наукові відкриття і технологічні розробки, форс-мажорні обставини тощо).

Негативні впливи на економічну безпеку можуть бути об'єктивними і суб'єктивними.

Об'єктивними вважаються негативні впливи, які виникають незалежно від конкретного підприємства, банку або його окремих працівників.

Суб'єктивні впливи можливі внаслідок неефективної роботи підприємства, банку в цілому або його окремих працівників (передовсім керівників і функціональних менеджерів). Основним завданням сил безпеки є виявлення, протидія та нейтралізація загроз безпеці такої діяльності.

Загрози економічній безпеці – це дія дестабілізуючих природних або суб'єктивних факторів, пов'язаних з недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації.

Класифікація загроз економічній безпеці підприємства, організації, установи (банку) наведена в таблиці 1.1.

Класифікація загроз економічній безпеці банку

№	Класифікаційна ознака	Види економічної безпеки
1.	За місцем виникнення	внутрішні, зовнішні
2.	За природою виникнення	політичні, економічні, техногенні, правові, кримінальні, екологічні, конкурентні, контрагентні
3.	За ймовірністю виникнення	явні, приховані
4.	За наслідками	локальні, загальні
5.	За об'єктами посягань	інформація, матеріальні ресурси, нематеріальні ресурси, персонал банку, ділова репутація
6.	За можливістю прогнозування	прогнозовані, непрогнозовані
7.	За імовірністю настання	катастрофічні, значні, незначні
8.	За сферами виникнення	економічні, фізичні, психологічно-інформаційні

В залежності від того у якій зі сфер діяльності банку виникають загрози, їх поділяють на економічні, фізичні, психологічно-інформаційні.

Економічні загрози можуть реалізовуватись у формі використання банками неефективних технологій банківського виробництва, корупції, шахрайства, недобросовісної конкуренції тощо. Реалізація таких загроз завдає збитків банкам або веде до втрати ними вигоди.

Основними причинами виникнення економічних загроз можуть бути: недостатня адаптація банківської системи до постійно змінних умов ринку, загальна неплатоспроможність суб'єктів господарювання, зростаюча злочинність, споживчий менталітет значної кількості громадян, низький рівень трудової дисципліни та відповідальності працівників банківських установ, недостатнє правове регулювання банківської діяльності, низький професійний рівень частини керівного складу і працівників банку.

Фізичні загрози реалізуються у формі крадіжок, пограбувань майна та коштів банків, поломок, виведення із ладу обладнання банків, неефективної його експлуатації. У результаті реалізації таких загроз завдаються прямі збитки банкам, пов'язані з втратою своєї власності та необхідністю нести додаткові витрати на відновлення засобів виробництва та інших матеріальних засобів. Основними причинами фізичних загроз є неефективна кадрова політика банку, низька професійна підготовка банківських фахівців, недостатній рівень охорони установ банків, низький контроль стану роботи працівників банків.

Інтелектуальні загрози проявляються як розголошення або неправомірне використання банківської інформації, дискредитація банку на ринку банківських послуг, а також можуть бути реалізованими у формі різного роду соціальних конфліктів навколо банківських установ або в них самих. Результатом реалізації таких загроз можуть бути збитки банків, погіршення їх іміджу, соціальна чи психологічна напруженість навколо установ банків або в їх колективах. Причинами таких загроз, як правило, є загострення конкуренції на регіональних ринках банківських послуг, неефективна кадрова політика банків, порушення принципу гласності результатів банківської діяльності, відсутність або низька ефективність заходів інформаційного режиму в банках.

Джерело виникнення загроз може бути зовнішнім та внутрішнім.

Зовнішні загрози для безпеки банків, як свідчить практика, можуть утворюватись спецслужбами іноземних держав, пов'язаними з ними особами та організаціями, метою діяльності яких є добування економічної інформації; вітчизняними й іноземними кримінальними елементами і структурами; конкурентами; засобами масової інформації; окремими представниками державних установ; приватними детективними фірмами; колишніми працівниками банків; консультантами та радниками, які не є працівниками банківських установ; клієнтами та партнерами; контролюючими органами та аудиторськими організаціями; стихійними лихами.

У свою чергу, внутрішні загрози в основному утворюються працівниками банків, недосконалими технологіями банківського виробництва та неповним його врегулюванням нормативними актами банків, через недосконалу систему безпеки банків та захисту їх інформації.

Внутрішні загрози, як правило, обумовлюються наявністю передумов для негативних, протиправних дій персоналу банку, безконтрольним використанням засобів виробництва, порушенням режимів діяльності банку.

Враховуючи, що значна частина внутрішніх загроз реалізуються з участю або за сприяння персоналу банків, можна вважати, що основним джерелом таких загроз є банківські працівники. Виходячи з цього, внутрішні загрози банкам можуть

утворюватися внаслідок непрофесійних дій працівників банків, низького стану виховної та профілактичної роботи в банках, недосконалої системи заробітної плати та стимулювання праці персоналу, порушень правил кадрової роботи, невідповідності кадрової політики умовам роботи банків, психологічних та комунікаційних особливостей працівників банків, відсутності нормативної бази банків, яка б установлювала режими їх діяльності та правила поведінки персоналу, низького стану трудової і виробничої дисципліни, слабкої вимогливості керівного складу банків. Внутрішні загрози безпеки є постійними і не залежать від ролі, місця, значення банку або наявності зовнішніх загроз.

Реалізація загроз має свої особливості відповідно до об'єктів загроз. Для більш повного розуміння можна зазначити, що основними об'єктами загроз банку можуть бути персонал, фінанси, матеріальні цінності та інформація банку. Реалізація загроз щодо персоналу банку може призводити до моральних або фізичних страждань окремих осіб, втрати ними своєї власності, нанесення економічної шкоди.

Загрози фінансам банку можуть реалізовуватись через крадіжки фінансових ресурсів банку, шахрайство з коштами банку, фальсифікацію фінансових документів та підробку банкнот, недосконалі технології банківського виробництва.

Матеріальним цінностям банку може загрожувати пошкодження будівель, приміщень та іншої нерухомості, виведення із ладу засобів зв'язку і систем комунального обслуговування, пошкодження, крадіжки банківського обладнання, техніки, транспортних засобів.

Інформаційні загрози можуть реалізовуватись через несанкціоноване ознайомлення сторонніх осіб з відомостями банку, що мають обмежений доступ, модифікацію банківської інформації, її знищення або розголошення.

Будь-які загрози, що виникають в процесі діяльності банку потребують оперативного реагування на них. Це можна забезпечити за допомогою розробки комплексу заходів, направлених на захист безпечного функціонування банківської установи.

Виконання заходів безпеки забезпечується через діяльність сил безпеки і використання різноманітних засобів. Залежно від способу організації безпеки її

силами виступають підрозділи безпеки банків, спеціалізовані фірми, організації, які надають банкам послуги безпеки, персонал банків.

До засобів безпеки відносяться технічні засоби охорони, програмні й технічні засоби захисту інформації, спеціальні засоби і техніка, інженерно-технічні засоби обмеження доступу, засоби зв'язку, обробки і передавання інформації, інше обладнання і техніка, які використовуються для забезпечення ефективної реалізації заходів безпеки. Слід зазначити, що безпека діяльності банків, як й інших комерційних структур, забезпечується всіма їх підрозділами і працівниками. Вона не може бути ефективною, якщо нею буде займатись якийсь один, хай навіть найпрофесійніший, підрозділ або фахівець.

Практична реалізація заходів безпеки може бути організована укладанням договорів із державними органами охорони, приватними охоронними та детективними фірмами чи створенням власного підрозділу безпеки.

Захист банку від зовнішніх та внутрішніх загроз повинен мати упереджувальний характер і ґрунтуватись на трьох групах заходів.

Заходи кадрового характеру мають сприяти створенню досконалої системи підбору, вивчення, перевірки та відбору працівників банку, мотивації та контролю роботи, організації розвитку персоналу; попередженню та швидкому вирішенню конфліктних ситуацій у колективах банку, роботи з працівниками, які мають намір розірвати трудові відносини з банком; впровадженню системи відповідальності за допущені порушення і зловживання службовим становищем працівниками банку.

Організаційно-технічні заходи переважно передбачають розроблення технологій, які б виключали або ускладнювали можливість проведення шахрайських дій у ході здійснення банківських операцій, дотримання принципу «чотирьох очей», періодичні перевірки і ревізії, щоденний контроль і облік, інформаційно-аналітичні дослідження клієнтів, партнерів, конкурентів у процесі діяльності банку, категоріювання доступу до коштів банку, матеріальних засобів, цінностей, інформації, документів, нагляд за функціонуванням заходів захисту діяльності банку, моніторинг виконання зобов'язань клієнтами і партнерами банку,

розроблення службових субординацій, описів робочих місць і робочих процесів, розподіл функцій, регулювання розпорядчих і дозвільних повноважень.

Інтелектуальні заходи, спрямовані на формування у працівників банківського патріотизму, організацію і проведення виховної і профілактичної роботи щодо запобігання правопорушень та злочинів, навчання працівників протидії спробам банківського шахрайства.

Заходи безпеки включають заходи загального характеру та спеціальні. Їх деталізація відображена на рис. 1.10.

Рис. 1.10. Заходи безпеки банківської діяльності [110]

Усі ці заходи, як спеціального, так і загального характеру, не можуть бути одноразовими і проводитися лише у період появи кризових явищ або стану небезпеки. Комплексність та систематичність їх проведення значно зменшує вірогідність появи будь-яких загроз діяльності банку.

Отже, з викладеного вище, можна зробити висновок, що загрози економічній безпеці банку надзвичайно різноманітні. Вони можуть виникати на будь-якому етапі діяльності банку, досить важко діагностуються та мають як зовнішнє, так і внутрішнє джерело походження. Відповідно до імовірності появи, місця виникнення, природи, можливих наслідків потенційних чи реальних небезпек, заходи та засоби їх протидії можуть мати спеціальний та загальний характер і поділяються на кадрові, інтелектуальні та організаційно-технічні.

1.4. Правові і фінансові аспекти формування безпеки банківської діяльності

Аналізуючи нормативно-правові умови безпеки банківської діяльності в Україні, необхідно зазначити, що спеціального законодавства в цій галузі на сьогодні немає. Україна є однією з небагатьох країн світу, де, незважаючи на значне зростання злочинності, приватний сектор економіки позбавлений права на захист власності, підприємницької діяльності та іміджу своїми силами. Є тільки окремі положення законодавчих та нормативних актів про захист бізнесу.

Основним нормативним актом, який стосується питань охорони власності банку є Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III [5]. Згідно зі статтею 44 цього закону, банк самостійно створює постійно діючий підрозділ з питань аналізу та управління ризиками, що має відповідати за встановлення лімітів щодо окремих операцій, лімітів ризиків контрагентів, країн контрагентів, структури балансу відповідно до рішень правління (ради директорів) з питань політики щодо ризикованості та прибутковості діяльності банку.

Для забезпечення додаткових заходів з метою управління ризиками банки створюють постійно діючі комітети, зокрема: 1) кредитний комітет (який щомісячно оцінює якість активів банку та готує пропозиції щодо формування резервів на покриття можливих збитків від їх знецінення), 2) комітет з питань управління активами та пасивами (який щомісячно розглядає собівартість пасивів

та прибутковість активів і приймає рішення щодо політики відсоткової маржі, розглядає питання відповідності строковості активів та пасивів та надає відповідним підрозділам банку рекомендації щодо усунення розбіжностей у часі, що виникають), 3) тарифний комітет (який щомісячно аналізує співвідношення собівартості послуг та ринкової конкурентоспроможності діючих тарифів, відповідає за політику банку з питань операційних доходів). Банки самостійно вирішують і створюють органи управління фінансовими ризиками з метою забезпечення сприятливих фінансових умов захисту інтересів вкладників та інших кредиторів. Такі положення законодавства створюють певні привілеї для банків, на відміну від інших підприємницьких структур, яких вони не стосуються.

Законодавче регулювання реалізації заходів безпеки банківської діяльності, як режиму, найбільш розвинене з точки зору інформаційної безпеки. Інформаційні взаємовідносини суб'єктів підприємництва і держави регулюються на сьогодні понад 30-ма законодавчими і майже такою ж кількістю підзаконних актів.

В основу організації режиму захисту банківської інформації покладено положення таких законодавчих актів:

– Закону України «Про банки і банківську діяльність» (ст. 60 «Банківська таємниця») від 7 грудня 2000 року N 2121-III [5];

– Цивільного кодексу України (гл. 46 «Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю» ст. 505 – 508) від 16.01.2003 № 435-IV [60];

– Господарського кодексу України (ст. 162 «Правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці») від 16.01.2003 № 436-IV [1];

– Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII (ст. 30 «Інформація з обмеженим доступом») [12];

– Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 № 80/94-ВР (ст. 4) [10];

Окремі загальнообов'язкові положення про інформаційні відносини є в галузевих законодавчих актах, зокрема в законах України: «Про державну

податкову службу в Україні» від 04.12.1990 № 509-XII [7], «Про міліцію» від 20.12.1990 № 565-XII [13], «Про прокуратуру» від 05.11.1991 № 1789-XII [27], «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 № 2229-XII [29], «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 № 2135-XII [17], «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 № 3341-XII [19], «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 № 1023-XII [11] та ін.

Правові норми регулювання інформаційних відносин безпосередньо в банківській сфері зосереджено у спеціальних галузевих актах, насамперед у таких нормативно-правових актах України, як Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року N 2121-III [5], Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 № 1576-XI [7], Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 № 3125-XII [4], Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 № 236/96-ВР [9] та ін.

Наявність досить великої кількості законодавчих актів, які так чи інакше регулюють інформаційні відносини суб'єктів підприємництва, ще не означає, що в Україні діє досконала система інформаційної безпеки, оскільки загальнообов'язкові положення галузевих законодавчих актів визначають права державних органів влади, управління та нагляду за доступом до банківської інформації.

У зв'язку з цим банківська інформація, у тому числі і з обмеженим доступом, є досить прозорою, принаймні для державних органів. А враховуючи, що останні не несуть практично ніякої відповідальності за використання такої інформації, говорити про створення ефективного правового режиму захисту банківської інформації немає підстав. Доказом цього є і те, що на п'ять законодавчих актів, які надають суб'єктам підприємництва право захисту своїх таємниць, існує близько 25 інших законодавчих і нормативних актів, які це право, якщо і не скасовують, то суттєво звужують, встановлюючи свої правила користування інформацією. Істотним недоліком є і те, що створене правове поле ніяк не передбачає зворотної дії. Так, у жодному із законодавчих актів не

передбачено, що правоохоронні органи, органи державної податкової служби та інші установи, які користуються інформацією банку, зобов'язані (або мають право) надавати банкам відомості, без яких останні не можуть забезпечувати безпеку своєї діяльності, відсутність яких завдає шкоди банкам, а отже, і економіці держави.

Із законодавством України, яке регламентує правовий режим захисту банківської інформації, тісно пов'язано і переплітається законодавство про інтелектуальну власність. Отже, можна зазначити, що режим захисту інтелектуальної власності подібний до режиму захисту банківської інформації, хоч і має іншу правову основу. Його системоутворюючими законодавчими актами є Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [60], Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993 № 3792-XII [2], Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 № 3687-XII [21], Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 № 3688-XII [23], Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-XII [22], Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 № 3322-XII [14].

У банківській сфері результатами інтелектуальної діяльності можуть бути технології банківських операцій, методики залучення клієнтів, плани розвитку тощо. У цьому випадку об'єкти права інтелектуальної власності набувають статусу нематеріальних активів і за наявності визначеної ціни можуть виступати об'єктами цивільних правовідносин. Водночас вони існують тільки у вигляді відповідної інформації, яка може набувати документованих, програмних форм або існувати у формі знань. Враховуючи важливість такої інформації, законодавством визначено організаційно-правові заходи щодо порядку і правил її захисту через державні гарантії (ст. 54 Конституції України [34]), державну охорону (авторське право), державну реєстрацію (патентування) та правовий доступ до об'єктів інтелектуальної власності (закони України «Про авторське право і суміжні права»

[2], «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [21], «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» [22]).

Основним суб'єктом регулювання банківської діяльності в Україні є Національний банк України. Він є центральним банком, особливим центральним органом державного управління, юридичний статус, завдання, функції, повноваження і принципи організації якого визначаються Конституцією України та законами України. НБУ здійснює банківський нагляд та банківське регулювання комерційних банків, встановлює для банків правила проведення банківських операцій, бухгалтерського обліку і звітності, захисту інформації, коштів та майна. НБУ покликаний забезпечувати економічну безпеку банківської діяльності. Кожен комерційний банк повинен ознайомлюватися та дотримуватися усіх нормативних актів прийнятих Національним банком України, основні з яких наведені у списку використаних джерел [38 – 59].

Охорона банків організується згідно з Інструкцією з організації охорони установ банків Державною службою охорони при Міністерстві внутрішніх справ України, затверджено Наказом МВС України від 23.08.2005 № 700 [36]. Інструкція визначає умови та порядок укладення договорів про охорону установ державних і комерційних банків України, їхніх філій, представництв, інших відокремлених підрозділів, пунктів обміну іноземної валюти тощо, у яких здійснюються операції з готівкою та іншими цінностями, підрозділами Державної служби охорони при Міністерстві внутрішніх справ України, обов'язки охоронників підрозділів ДСО та порядок їх взаємодії з територіальними підрозділами органів внутрішніх справ.

Регламентування режиму діяльності банку з боку органів влади і управління здійснюється лише одним актом — постановою Кабінету Міністрів України від 09.08.93 № 611 «Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці» [37]. Згідно з цією постановою при визначенні відомостей, що становлять комерційну таємницю банку, керівництво останнього не має права надавати статус комерційної таємниці такій інформації і документам: установчим документам, документам, що дозволяють займатись підприємницькою діяльністю

та її окремими видами; інформації за всіма встановленими формами державної звітності; даним, які необхідні для перевірки, обчислення і оплати податків та інших обов'язкових платежів; відомостям про чисельність і склад працюючих, їх заробітну плату в цілому та за професіями і посадами, а також про наявність вільних робочих місць; документам про сплату податків і обов'язкових платежів; інформації про участь посадових осіб підприємства в кооперативах, малих підприємствах, спілках, об'єднаннях та інших організаціях, які є суб'єктами підприємництва; документам про платоспроможність; інформації про забруднення навколишнього природного середовища, невиконання умов безпеки праці, реалізацію продукції, яка завдала шкоди здоров'ю, а також інші порушення законодавства України і розміри завданих при цьому збитків; відомостям, які відповідно до чинного законодавства підлягають оголошенню (масова інформація та інформація, котра публічно розповсюджується через друковані та аудіовізуальні канали, нормативні акти, що стосуються свобод і законних інтересів громадян та ін.).

Крім державних нормативних актів в області економічної безпеки банківської діяльності, Україна дотримується і міжнародних нормативних актів, серед яких найважливішим є нормативні документи Базельського комітету з питань банківського нагляду. Основними документами Базельського комітету вважаються Основні принципи ефективного нагляду 1997 року (переглянуті в жовтні 2006 року), «Базель I» 1988 року та «Базель II» 2004 року [165].

Основні принципи ефективного банківського нагляду, розроблені Базельським комітетом з питань банківського нагляду, включають в себе 25 принципів, необхідних для того, щоб система нагляду була ефективною. Ці принципи стосуються: цілей, незалежності, повноважень, прозорості та співробітництва банків, дозволених видів діяльності, критеріїв ліцензування, передачі часток істотної участі, основних придбань, достатності капіталу, процесу управління ризиками, проблемних активів і резервів для відшкодування можливих втрат, обмежень на великі сумарні обсяги наданих кредитів (максимальний розмір ризику), ризику країни та ризику переказу, ринкового

ризиків, ризику ліквідності, операційного ризику, процентного ризику у банківській книзі, внутрішнього контролю і аудиту, фінансових зловживань, підходу до наглядової діяльності, методів нагляду, наглядової звітності, бухгалтерського обліку та розкриття інформації, повноважень органів нагляду щодо застосування виправних дій, консолідованого нагляду, відносин між наглядовими органами країни походження та країни перебування.

Діяльність українських банків щодо забезпечення їх безпеки регламентується не тільки чинним законодавством, що безперечно, а й внутрішніми нормативними актами. Останні також групуються відповідно до форм реалізації заходів безпеки: охорони, режиму та інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності банку.

У комерційних банках юридично закріплюється їх право на запровадження заходів безпеки власними силами. Для цього у статутах передбачається положення, в якому зазначається, що банки мають право на комерційну таємницю, конфіденційну інформацію і їх захист, на охорону своєї власності силами банку, проведення заходів щодо формування інформаційних ресурсів.

Встановивши таке право, банки розробляють основний документ з безпеки банківської діяльності – Концепцію безпеки банку. Як правило, Концепція містить загальні положення, заходи організації та подальшого забезпечення безпеки банку, заходи безпеки банку.

Відповідно до Концепції банки розробляють Положення про підрозділ безпеки та інші документи щодо реалізації заходів безпеки:

1) з питань охорони (наказ про призначення комісії по огляду об'єктів банку щодо організації їх охорони власними силами (відомча охорона)).

2) з питань режиму (Положення про інформацію банку з обмеженим доступом, Внутрішній розпорядок роботи банку, Положення про трудову дисципліну, Положення про службове діловодство, Положення про проведення службових розслідувань, положення, інструкції, що регламентують захист інформації в автоматизованих інформаційних системах та мережах банку, інструкції для посадових осіб про тримання у таємниці відомостей, зобов'язання

працівників банку щодо нерозголошення відомостей, які становлять інформацію з обмеженим доступом, угоди про конфіденційність, укладені з клієнтами і партнерами банку, Інструкція про порядок комплектування персоналу банку.

3) з питань інформаційно-аналітичного забезпечення (нормативні документи (накази, інструкції, положення, рекомендації) з проведення інформаційного аудиту та інформаційного моніторингу в своїх установах).

Ще одним важливим документом, який стосується безпеки діяльності банку і приймається майже кожним банком на певний попередньо визначений період є Стратегія розвитку системи безпеки банку, яка як правило складається з розділів: загальні положення, основні завдання системи безпеки банку, аналіз діяльності системи безпеки за певний період, основні завдання розвитку системи безпеки на визначений період, шляхи виконання завдань розвитку системи безпеки, перспективна структура системи безпеки.

Таким чином, незважаючи на відсутність в Україні основних системоутворюючих законодавчих актів з питань безпеки підприємницької (у тому числі і банківської) діяльності, можна зазначити, що правова основа захисту інтересів підприємців все ж таки є. Наявність відповідних положень законодавчих і нормативних актів дає змогу використовувати права суб'єктів господарювання, в тому числі і банків щодо створення системи заходів безпеки своєї діяльності. Разом з тим правова система є однобокою і спрямовує заходи безпеки підприємницької діяльності переважно на її захист, а не на протидію недобросовісним конкурентам і злочинним елементам. Це робить суб'єкт безпеки пасивним, змушеним тільки захищатись.

Таким чином, безпека банківської діяльності в Україні є досить актуальним питанням для дослідження, особливо в умовах глибокої структурної фінансової кризи, яка охопила увесь світ і досить сильно вразила економіку нашої країни. Теоретичною основою гарантування економічної безпеки банківської діяльності є правильне визначення досліджуваного поняття, усіх факторів які впливають на її стан. Поняття безпеки банку, зокрема економічної, є суперечливим, з огляду на його трактування різними дослідниками. Узагальнюючи усе вище згадане, варто

значити, що безпечним станом діяльності банку можна вважати стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації. Загроз та небезпек, які здатні порушити ефективну діяльність банку надзвичайно багато. Джерелом виникнення цих загроз можуть бути, як внутрішнє, так і зовнішнє середовище існування банку. Поняття безпеки банку може стосуватися як особистої безпеки його працівника, так і всього колективу установи. Це поняття є інтегрованим в усі види діяльності банку, потребує постійного контролю з боку державних органів влади і самої банківської установи. Головним в процесі здійснення заходів захисту банківської діяльності (загальних та спеціальних) є дотримання основоположних принципів та вимог банківської безпеки. Методологічною основою гарантування економічної безпеки банку є постійний моніторинг та оцінювання її стану за допомогою комплексного фінансового аналізу діяльності банку, його рейтингу та моделювання інтегрального показника безпеки.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

2.1. Економічна безпека на етапі створення, реєстрації та ліцензування комерційного банку

Проблема економічної безпеки банку, як і будь-якої іншої установи та організації, виникає на етапі створення банку і зникає лише після його ліквідації. Особливо гостро дана проблема постає в процесі реєстрації та ліцензування установи, тому процедура створення банку чітко та детально регламентується законодавством України.

Державна реєстрація банків здійснюється Національним банком України відповідно до вимог Закону України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III [5], Постанови Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень» № 375 від 31.08.2001 [54] та інших нормативно-правових актів Національного банку України.

Для державної реєстрації банку уповноважена засновниками особа або голова спостережної ради подає до територіального управління Національного банку за місцем створення банку перелік документів, більше ніж з 23 позицій, чітко встановлених вище зазначеним положенням.

При створенні банку досить велика увага приділяється формуванню керівного складу банку. Так, у числі обов'язкових для подання документів знаходяться відомості про склад Спостережної (наглядової) ради, Правління (Ради директорів), Ревізійної комісії.

Важливим, з точки зору економічної безпеки майбутньої фінансової установи, є той факт, що Національний банк України має право перевіряти та робити свій висновок про бездоганну ділову репутацію і професійну придатність голови майбутнього банку (його заступників, членів спостережної ради банку,

головного бухгалтера), шляхом їх тестування в установленому порядку та проведенням співбесіди з членами Комісії Національного банку. Ця комісія приймає рішення про погодження зазначених осіб з урахуванням загальної оцінки всіх поданих документів.

Крім того Національний банк України дуже детально перевіряє ділову репутацію юридичних та фізичних осіб – учасників банку, що є не менш важливим для забезпечення економічної безпеки банку у майбутньому.

Рішення про державну реєстрацію банку або про відмову в державній реєстрації банку приймається Національним банком України не пізніше тримісячного строку з моменту подання повного пакету документів. Реєстрація банків здійснюється шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру банків, після чого банк набуває статусу юридичної особи. Банки створюються у формі публічного акціонерного товариства або кооперативного банку.

Національний банк України може відмовити в державній реєстрації банку у разі, якщо порушено порядок створення банку; установчі документи банку не відповідають законодавству України; подано неповний пакет документів, необхідних для державної реєстрації банку, або ці документи не відповідають вимогам законодавства; у Національного банку України є докази, що підтверджують відсутність бездоганної ділової репутації чи відсутність задовільного фінансового стану принаймні одного із засновників, що мають істотну участь у банку; професійна придатність та ділова репутація голови виконавчого органу і головного бухгалтера банку, а також членів виконавчого органу банку не відповідають вимогам Національного банку України.

Таким чином, кожен документ, що визнаний обов'язковим до подання в НБУ, повинен нести повну та достовірну інформацію про майбутній суб'єкт банківської діяльності, що надасть можливість гарантувати безпеку його функціонування в майбутньому. Тому рішення про відмову у державній реєстрації банку НБУ є мотивованим у разі недотримання встановлених вимог.

На початковому етапі реєстрації НБУ встановлює комерційним банкам вимоги щодо формування та збільшення статутного капіталу. Найважливішими, з точки зору економічної безпеки, є наступні:

1) формування та збільшення статутного капіталу банку може здійснюватися виключно шляхом грошових внесків учасників;

2) грошові внески для формування та збільшення статутного капіталу банку резиденти України здійснюють у гривнях, а нерезиденти - юридичні особи, фізичні особи-іноземці – в іноземній вільно конвертованій валюті або в гривнях;

3) статутний капітал банку не повинен формуватися за рахунок коштів, джерела походження яких не підтверджені;

4) забороняється використовувати для формування статутного капіталу банку бюджетні кошти, якщо ці кошти мають інше цільове призначення, банківські метали, а також кошти, одержані в кредит та під заставу;

5) банкам забороняються зустрічні інвестиції у статутні капітали один одного та зустрічні інвестиції в статутні капітали їх учасників;

6) банк має право збільшувати статутний капітал після того, як усі учасники повністю виконали свої зобов'язання щодо оплати паїв або акцій попередньої підписки і попередньо оголошений підписний капітал повністю оплачено та зареєстровано.

Національний банк не надає дозволу на придбання істотної участі в банку або її збільшення, якщо особа, яка придбаває або збільшує істотну участь, не має бездоганної ділової репутації; особа, яка придбаває або збільшує істотну участь, не має власних коштів, яких достатньо для здійснення заявленого внеску; придбання або збільшення істотної участі загрожуватиме інтересам вкладників та інших кредиторів банку або розвитку конкурентного середовища в банківській системі.

Крім усіх вище наведених вимог, щодо реєстрації банківської установи, НБУ встановлює чіткий порядок реєстрації змін, що вносяться до статуту банку, дотримання якого є обов'язковим для кожного комерційного банку, який здійснює свою діяльність на території країни.

Одним з найефективніших засобів забезпечення безпечної діяльності банківської установи є ліцензування. Згідно з Законом України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2000 року № 2121-III, банківська ліцензія – документ, який видається Національним банком України в порядку і на умовах, визначених у цьому законі, на підставі якого банки та філії іноземних банків мають право здійснювати банківську діяльність [5]. Крім Закону України «Про банки і банківську діяльність» питання ліцензування банківської діяльності регулюється Постановою Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій» від 17.07.2001 р. за № 275 [50].

Банк має право здійснювати банківську діяльність тільки після отримання банківської ліцензії, за умови вчасного подання чітко встановленого переліку документів.

Національний банк України може відмовити у наданні ліцензії, якщо зазначені вище умови не виконані банком протягом одного року з дати державної реєстрації банку. В такому разі державна реєстрація банку скасовується і банк ліквідується.

Національний банк України може відкликати банківську ліцензію виключно у таких випадках: 1) якщо було виявлено, що документи, надані для отримання ліцензії, містять недостовірну інформацію; 2) якщо банк не виконав жодної банківської операції протягом року з дня отримання банківської ліцензії; 3) у разі порушення нормативно-правових актів Національного банку України, що спричинило значну втрату активів і настання неплатоспроможності банку; 4) на підставі висновку тимчасового адміністратора про неможливість приведення банку у правову відповідність з вимогами законодавства; 5) недоцільності виконання плану тимчасової адміністрації щодо реорганізації банку.

На рис. 2.1 наведений перелік банківських операцій, які банк має право здійснювати за умови наявності банківської ліцензії та присутності (відсутності) письмового дозволу.

Рис. 2.1. Банківські операції, які банки мають право здійснювати на підставі банківської ліцензії за умови наявності (відсутності) письмового дозволу

Національним банком України, крім процедури отримання банківської ліцензії, чітко встановлено процедуру отримання письмового дозволу та ліцензій на окремі види операції, з особливими вимогами щодо кожного з них.

Враховуючи результати проведеного дослідження динаміки зміни кількості банків, що мають ліцензію у 2007 – 2010 рр. (додаток В. 1), варто зауважити, що у 2007 – 2009 рр. спостерігалася тенденція до щорічного збільшення кількості таких банків. За станом на 1 березня 2010 року ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 178 банків, що на 7 банків менше ніж у попередньому році. При цьому 176 банків (98,9% від загальної кількості банків, що мають ліцензію) – акціонерні товариства (з них: 64 банків (35,9%) – відкриті акціонерні товариства, 1 банк (0,6%) – закрите акціонерне товариство, 111 банків (62,4%) – публічні), 2 банки (1,1%) – товариства з обмеженою відповідальністю. У

2010 році, порівняно з 2009 роком, значно скоротилась кількість банків, які мали статус закритих та відкритих акціонерних товариств. Це пов'язано зі змінами у законодавстві, а саме зі вступом в дію Закону України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 № 514-VI [3]. Згідно цього закону усі відкриті та закриті акціонерні товариства повинні реорганізуватися у публічні та приватні акціонерні товариства відповідно до встановленого порядку та у встановлені терміни. Так у 2010 році 111 банків (62,36 % від загальної кількості банків, що мають ліцензію) пройшли процедуру реорганізації і отримали статус публічних акціонерних товариств.

За станом на 1 березня 2010 у стані ліквідації перебувало 15 банків, що на 2 банки більше, ніж у 2009 році, з них 13 банків ліквідуються за рішеннями НБУ, 2 – за рішеннями господарських (арбітражних) судів.

Протягом 2008 року Національним банком України було видано 644 індивідуальних ліцензій, генеральних ліцензій, погоджень та спеціальних дозволів, що у 2,4 рази менше, ніж у 2007 році (1524 ліцензії). Така тенденція до зниження кількості наданих ліцензій спричинена складним фінансовим становищем країни, яке склалося внаслідок поширення фінансово-економічної кризи.

Отже, з огляду на усе вище викладене, можна зробити висновок, що процес створення банку, його реєстрація і ліцензування є досить складним, сповненим небезпек і можливостей для зловживань. З метою забезпечення ефективного функціонування банку у майбутньому Національний банк встановлює жорсткі вимоги до майбутнього топ-менеджменту банку, що автоматично знижує імовірність появи загрози стабільній діяльності банку. Ліцензування банківської діяльності, в свою чергу, слугує ефективним засобом регулювання та забезпечення економічної безпеки банку, інструментом контролю за його нормальною діяльністю та мірою покарання за неефективну та неправомірну поведінку фінансового посередника на ринку банківських послуг.

2.2. Обов'язкові економічні нормативи діяльності банку й контроль за їх дотриманням

Економічна безпека банківської діяльності в Україні контролюється Національним банком, шляхом встановлення відповідних обов'язкових економічних нормативів та постійного контролю за їх дотриманням. Ці нормативи встановлюються з метою забезпечення стабільної діяльності банків та своєчасного виконання ними зобов'язань перед вкладниками, а також запобігання неправильному розподілу ресурсів і втраті капіталу через ризики, що притаманні банківській діяльності.

Економічний зміст та порядок розрахунку даних нормативів містяться в Постанові Правління НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.08.2001 № 368 [46] та Постанові Правління НБУ «Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні» від 2 червня 2009 року № 315 [59].

Національний банк України встановлює порядок визначення регулятивного капіталу банку та такі економічні нормативи, що є обов'язковими до виконання всіма банками:

1) нормативи капіталу: мінімального розміру регулятивного капіталу (Н1), адекватності регулятивного капіталу/платоспроможності (Н2), співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3);

2) нормативи ліквідності: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5), короткострокової ліквідності (Н6);

3) нормативи кредитного ризику: максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7), великих кредитних ризиків (Н8), максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9), максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10);

4) нормативи інвестування: інвестування в цінні папери окремо за кожною установою (Н11), загальної суми інвестування (Н12).

В період до прийняття Постанови Правління НБУ «Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» від 28.02.2003 № 107 до числа обов'язкових економічних нормативів належав норматив ризику загальної відкритої (довгої/короткої) валютної позиції банку (Н13), який в зв'язку зі змінами в законодавчій базі України виключений з переліку обов'язкових економічних нормативів банківської діяльності в Україні [38].

Базою для розрахунку економічних нормативів Н2, Н3, Н7, Н8, Н11, Н12 є регулятивний капітал банку. Базою для розрахунку економічних нормативів Н9, Н10 є статутний капітал банку.

У зв'язку з критичним станом економіки країни, зокрема її банківської системи внаслідок глибокої системної економічної кризи, яка почалася восени 2008 року, Національним банком України, було внесено зміни досить жорсткого характеру щодо мінімального розміру регулятивного капіталу банку. Таким чином мінімальний розмір регулятивного капіталу банку (Н1) вже не має диференційованої шкали значень за ознакою масштабів діяльності банку, а має становити 10 млн. євро для будь-якої банківської установи країни. Такі зміни були внесені Постановою Національного банку «Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні» № 228 від 06.08.2008 р. [39]. Відповідно до зазначених змін передбачається, що мінімальний розмір регулятивного капіталу в гривнях буде визначатися щороку окремим рішенням Правління Національного банку та встановлюватися на відповідний період (рік) у розмірі, еквівалентному розміру нормативного значення, встановленого в євро.

Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2, норматив платоспроможності) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Чим вище значення даного показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе власники банку; і навпаки: чим нижче значення показника, тим більша частка ризику, що її приймають на себе кредитори/вкладники банку. Норматив адекватності регулятивного капіталу встановлюється для запобігання надмірному перекладанню банком кредитного

ризиків та ризику неповернення банківських активів на кредиторів/вкладників банку. Нормативне значення нормативу Н2 діючих банків має бути не меншим ніж 10 %.

Норматив (коефіцієнт) співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3) відображає розмір регулятивного капіталу, необхідний для здійснення банком активних операцій. Норматив Н3 установлює мінімальний коефіцієнт співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів і має на меті забезпечити первинний рівень економічної безпеки діяльності банку. Нормативне значення нормативу Н3 має бути не менше ніж 9 %.

Норматив миттєвої ліквідності (Н4) установлює мінімально необхідний обсяг високоліквідних активів для забезпечення виконання поточних зобов'язань протягом одного операційного дня. Нормативне значення нормативу Н4 має бути не менше ніж 20 %.

Норматив поточної ліквідності (Н5) установлює мінімально необхідний обсяг активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця. Нормативне значення нормативу Н5 має бути не менше ніж 40 %.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) установлює мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. Нормативне значення нормативу Н6 має бути не менше ніж 60 %.

Нормативи Н6, Н7, Н8 призначені для регулювання ліквідності банку, тобто одного з найважливіших індикаторів його безпечної діяльності. У зв'язку з цим банки повинні постійно управляти ліквідністю, підтримуючи її на достатньому рівні для своєчасного виконання всіх прийнятих на себе зобов'язань з урахуванням їх обсягів, строковості й валюти платежів, забезпечувати потрібне співвідношення між власними та залученими коштами, формувати оптимальну структуру активів із збільшенням частки високоякісних активів з прийнятним рівнем кредитного ризику для виконання правомірних вимог вкладників, кредиторів і всіх інших клієнтів.

Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7) встановлюється з метою обмеження кредитного ризику, що виникає внаслідок невиконання окремими контрагентами своїх зобов'язань і становить значну загрозу

економічній безпеці банківської установи. Нормативне значення нормативу Н7 не має перевищувати 25 %.

Норматив великих кредитних ризиків (Н8) установлюється з метою обмеження концентрації кредитного ризику за окремим контрагентом або групою пов'язаних контрагентів. Кредитний ризик, що прийняв банк на одного контрагента або групу пов'язаних контрагентів вважається великим, якщо сума всіх вимог банку до цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів і всіх позабалансових зобов'язань, наданих банком щодо цього контрагента або групи пов'язаних контрагентів, становить 10 відсотків і більше регулятивного капіталу банку. Нормативне значення нормативу Н8 не має перевищувати 8-кратний розмір регулятивного капіталу банку.

Норматив максимального розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру (Н9), установлюється для обмеження ризику, який виникає під час здійснення операцій з інсайдерами, що може призвести до прямого та непрямого впливу на діяльність банку. Цей вплив зумовлює те, що банк проводить операції з інсайдерами на умовах, не вигідних для банку, що призводить до значних проблем, оскільки в таких випадках визначення платоспроможності контрагента не завжди здійснюється достатньо об'єктивно. Нормативне значення нормативу Н9 не має перевищувати 5 %.

Норматив максимального сукупного розміру кредитів, гарантій та поручительств, наданих інсайдерам (Н10), установлюється для обмеження сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів. Надмірний обсяг сукупної суми всіх ризиків щодо інсайдерів призводить до концентрації ризиків і загрожує збереженню регулятивного капіталу банку. Нормативне значення нормативу Н10 не має перевищувати 30 %.

Норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного з інвестуванням в акції, паї, частки та інвестиційні сертифікати окремої юридичної особи. Нормативне значення нормативу Н11 не має перевищувати 15 %.

Норматив загальної суми інвестування (Н12) встановлюється для обмеження ризику, пов'язаного із здійсненням банком інвестиційної діяльності. Цей норматив характеризує використання капіталу банку для придбання акцій (паїв/часток) будь-якої юридичної особи. Нормативне значення нормативу Н12 не має перевищувати 60%.

Всі обов'язкові економічні нормативи діяльності банку формують його еволюційну надійність, їх виконання є основною засадою гарантування первинного рівня економічної безпеки банківської установи.

Контроль за дотриманням банками встановлених економічних нормативів здійснюється відповідними територіальними управліннями та підрозділами центрального апарату банківського нагляду Національного банку на постійній основі. Розрахунок економічних нормативів банки (юридичні особи) проводять на підставі щоденних балансів. Якщо за результатами безвізного нагляду або інспекційної перевірки встановлено факти невиконання банками економічних нормативів, то до банків мають застосовуватися заходи впливу згідно зі статтею 73 Закону України «Про банки і банківську діяльність» та відповідними нормативно-правовими актами НБУ з питань застосування заходів впливу.

Проаналізувавши динаміку виконання обов'язкових економічних нормативів діяльності банків у 2007 – 2011 рр. станом на 01.12. кожного року, слід зауважити, що загалом нормативи виконуються в межах встановлених нормативних значень (додаток В. 2). Але динаміка їх виконання у 2009 – 2011 рр. порівняно з динамікою їх виконання у 2007 – 2008 рр. змінилася і має негативну тенденцію до зменшення темпів покращення зазначених показників. Так, наприклад, норматив адекватності регулятивного капіталу (Н1) в абсолютній величині у 2009 році, порівняно з 2008 роком (станом на 01.12.) зріс на 31641117 тис. грн., з темпом зростання 129,47%, а у 2008 році, порівняно з 2007 роком – на 40178969 тис. грн. з темпом зростання 159,81%. Якщо у 2007 – 2008 рр. зростання розміру регулятивного капіталу банку відбувалося плавно, то у 2009 – 2011 рр. характеризувалося досить значними коливаннями (рис. 2.2).

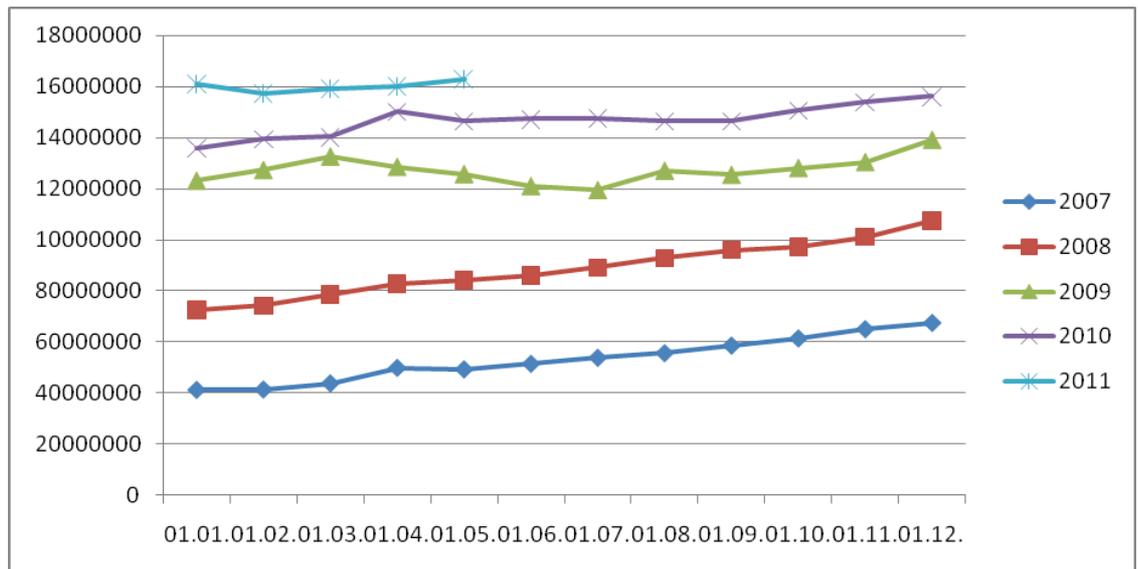

Рис. 2.2. Динаміка виконання нормативу Н1 протягом 2007 – 2011 рр.

Крім того значно знизився показник поточної ліквідності у 2009 році, порівняно з 2008 роком, втративши 6,64 п. п., тоді як у 2008 році, порівняно з 2007, відбувся ріст даного показника на 3,5 п. п. (рис. 2.3).

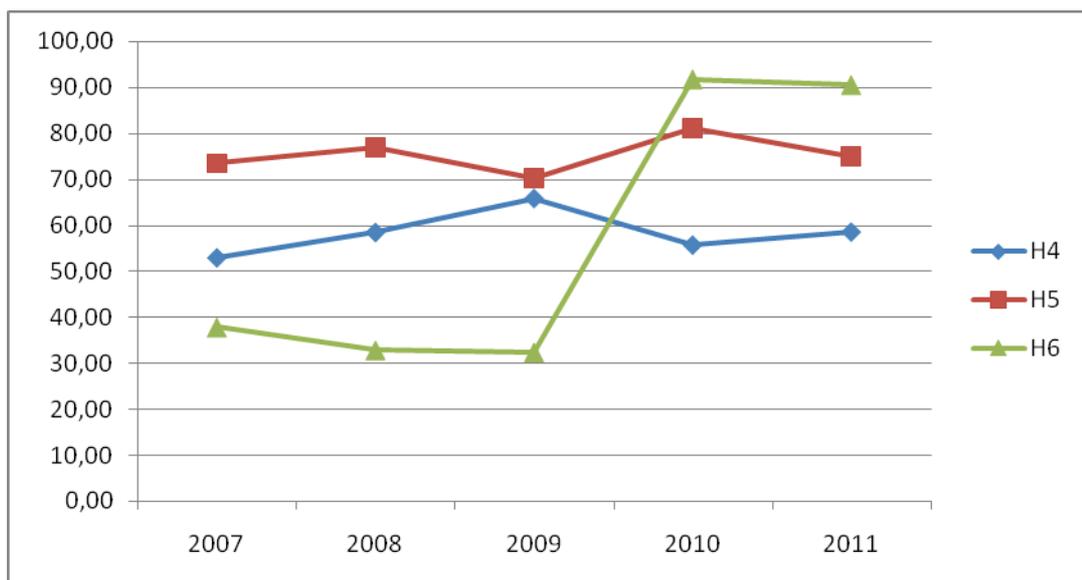

Рис. 2.3. Динаміка виконання нормативів Н4, Н5, Н6 протягом 2007 – 2011 рр.

Така негативна тенденція у динаміці виконання встановлених нормативів спричинена уповільненням процесу капіталізації банків та втратою можливості оперативного регулювання ліквідністю через непередбачуваність розвитку економіки і поширення в ній деструктивних кризових явищ.

Не дивлячись на негативні тенденції у дотриманні економічних нормативів діяльності банку, що пов'язані з фінансово-економічною кризою, у динаміці всіх інших показників простежуються незначні позитивні зрушення.

Крім проблеми виконання обов'язкових економічних нормативів діяльності комерційними банками України існує цікаве питання дотримання порядку формування обов'язкових резервів цих банків. Цікаво, що у лютому 2009 року 28 банків (15 % від загальної кількості) не дотрималися порядку формування обов'язкових резервів за звітний період резервування, а 97 банків (52,7 % від загальної кількості банків) допустили 948 випадків порушень щоденного резервування коштів обов'язкових резервів на своєму кореспондентському рахунку у Національному банку на початок операційного дня. Зазначене є свідченням неготовності окремих банків до ефективного управління своїми активами і пасивами в період кризи. Таким чином, дотримання обов'язкових економічних нормативів діяльності банку є основою його економічної безпеки, тому контроль за дотриманням цих нормативів є головною функцією банківського нагляду. З огляду на систематичне внесення змін до банківського законодавства в Україні, банки мають уважно стежити за дотриманням встановлених нормативів і забезпечувати постійне покращення значень даних нормативів.

2.3. Організація діяльності служби безпеки банку

Виконання заходів безпеки в установі банку забезпечується через діяльність сил безпеки і використання різних засобів. Силами безпеки, як правило, виступають підрозділи безпеки банків, спеціалізовані фірми, організації, які надають банкам послуги безпеки, персонал банків. Варто зазначити, що безпека діяльності банків забезпечується всіма їх підрозділами і працівниками. Практична реалізація заходів безпеки може бути організована укладанням договорів із державними органами охорони, приватними охоронними та детективними фірмами.

Комерційний банк, як самодостатня організація, частіше за все, створює відокремлений підрозділ, який називає департаментом, управлінням чи відділом, в залежності від особливості організаційної структур. Підрозділ безпеки у банку

створюється відповідно до сфер, напрямку його діяльності, завдань безпеки та форм її організації. Крім того, на структуру підрозділу впливають можливості банку, обсяг операцій, які він проводить, політика керівництва банку щодо організації безпеки. Як варіант, структура підрозділу (служби, управління, департаменту) безпеки може бути такою як на рис. 2.4.

Рис. 2.4. Структура підрозділу безпеки банку

Експертна група для оперативного вирішення проблем, що раптово виникають може складатися з 3 – 4 працівників, як правило, фахівців у справі юриспруденції та банківських технологій. Підрозділ охорони може включати групи охорони території і об'єктів, інкасації, особистих охоронців, технічних засобів охорони. Інформаційно-аналітичний підрозділ може містити групи збирання інформації, обробки інформації, зв'язків із пресою, технічну групу.

Підрозділ захисту інформації, в свою чергу, може включати групи режиму; психологічного контролю; зовнішнього захисту – для взаємодії з правоохоронними органами, підрозділами безпеки інших банків, охоронними та детективними фірмами, органами влади; фінансової безпеки; технічну. Функції підрозділу безпеки кожен банк визначає самостійно. Загальноприйнятими функціями служби безпеки є адміністративно-розпорядницька, обліково-контрольна, соціально-кадрова, організаційно-управлінська, методична, інформаційно-аналітична.

Перш за все підрозділ безпеки банку створюється для забезпечення безпеки його діяльності, усунення можливості для завдання банку збитків або втрати вигоди, забезпечення якісної реалізації фінансових операцій та угод, високого темпу фінансового та економічного розвитку банку на ринку банківських послуг.

Тому характер роботи даного відділу є упереджувальним і залежить від рівня усвідомлення кожним працівником залежності його матеріального становища від стану захищеності інтересів банку.

Загальне керівництво і контроль за діяльністю підрозділу здійснює Голова Правління банку. Звичайно, підрозділи безпеки можуть функціонувати не в усіх відділеннях чи філіях банку. Інколи їх розміщують у центральному відділенні певного регіону для можливості координації та контролю дій за станом безпеки банку в межах певної території. Основними завдання відділу безпеки банку є:

1. Створення сприятливих умов для реалізації банком своїх основних завдань, виявлення, попередження, реагування на реальні і потенційні загрози з боку конкурентів життєво важливим інтересам банку, його працівникам і акціонерам.

2. Попередження й нейтралізація, зменшення шкідливих наслідків посягань на законні інтереси банку, його працівників, акціонерів і клієнтів, створення сприятливих умов для максимально повного відшкодування банку збитків, спричинених неправомірними діями з боку фізичних і юридичних осіб.

3. Організація і контроль виконання планів і заходів збереження безперервності діяльності, її відновлення в разі реалізації кризових ситуацій.

4. Інформаційно-аналітичне забезпечення прийняття рішень.

5. Розроблення, впровадження і підтримання в банку режимів безпеки, нормативних документів банку з питань безпеки банківської діяльності.

6. Контроль виконання підрозділами і працівниками банку вимог нормативних документів з питань забезпечення безпеки його діяльності.

7. Організація матеріально-технічного і технологічного забезпечення дотримання режимів безпеки у банку та його філіях.

8. Цілеспрямоване збирання, накопичення, аналітична обробка та надання інформації, що належить до сфери забезпечення безпеки діяльності банку.

9. Розроблення пропозицій керівництву банку та нормативних документів банку з питань забезпечення безпеки банківської діяльності.

10. Здійснення в межах чинного законодавства заходів з встановлення і перевірки діяльності осіб, що вчинили протизаконні дії відносно банку.

11. Використання в інтересах банку відповідних технічних засобів – в межах визначеної компетенції та з дотриманням вимог чинного законодавства.

Для реалізації своїх функцій і виконання покладених завдань відділ безпеки установи має право на запит і отримання за визначеною формою і у встановлені відділом безпеки терміни будь-якої інформації від керівників структурних підрозділів банку для вивчення, аналізу та оцінки рівня захищеності інтересів банку і визначення доцільності проведення відповідних заходів з виправлення ситуації.

Як правило, відділ безпеки очолює заступник Голови Правління банку – начальник відділу безпеки, який призначається на посаду і звільняється з посади наказом Голови Правління банку, діє на підставі посадової інструкції згідно з чинним законодавством, нормативними документами НБУ та банку.

З огляду на важливість задач та функцій, які має виконувати відділ безпеки банку, його повинен очолювати компетентний керівник. Безумовно він зобов'язаний мати спеціальні знання та навички, серед яких знання основних положень законодавства з питань забезпечення безпеки банківської діяльності, методів і засобів забезпечення банківської безпеки, перспективи розвитку фінансово-банківської системи і стратегічних напрямів діяльності банку, переліку інформації, яка становить службову або комерційну таємницю, сучасних методів управління персоналом, порядку і термінів складання та подання звітності, основних комп'ютерних технологій обробки інформації, правил і норм охорони праці та протипожежної безпеки, вільне володіння державною та іноземною мовою. До кваліфікаційних вимог на посаду відділу безпеки найчастіше відносять наявність повної вищої освіти та досвід роботи на керівних посадах у галузі банківської безпеки, у правоохоронних органах або інших структурах будь-якої форми власності на посадах, пов'язаних із забезпеченням безпеки або інформаційно-аналітичною діяльністю, суб'єктивно визначеного конкретним банком, терміну (як правило 3 роки).

Підрозділ безпеки здійснює свої функції у взаємодії з іншими структурними підрозділами банку, правоохоронними і контролюючими органами, банківськими, громадськими та іншими установами, шляхом взаємного обміну повідомленнями,

запитами та іншими інформаційними матеріалами з питань належного виконання умов договорів про надання послуг, інформаційного обміну а також інших питань забезпечення безпеки діяльності банку.

Отже, відділ безпеки банку – це його відокремлений підрозділ, який покликаний забезпечувати стабільну та ефективну діяльність банку. Цей підрозділ відповідає за безпеку банківської установи, діагностує та захищає її від зовнішніх та внутрішніх загроз. Безумовно, діяльність відділу безпеки пов'язана з діяльністю усіх підрозділів банку. Інформація кожної структурної одиниці банківської установи потрапляє до відділу безпеки і служить інформаційною базою його роботи. У процесі організації діяльності служби безпеки банку досить важливим є питання кадрового забезпечення установи. Від компетентності обраного керівника та працівників відділу безпеки банку, інших керівників відділів та їх працівників, і усього персоналу банку у сукупності залежить стабільність, ефективність, прибутковість та безпечність діяльності банку.

2.4. Організація безпеки в роботі з персоналом

Радикальні перетворення у банківській діяльності, формах і методах захисту банківського бізнесу в багатьох випадках не досягають необхідної ефективності і поставленої мети. Одна з причин цього – слабе забезпечення відповідних заходів і реформ, що проводяться у банку, необхідним кадровим складом. Банківські фахівці повинні бути не тільки професіоналами, здатними нетрадиційно і творчо вирішувати складні завдання діяльності банку, а й патріотами свого банку, всіляко захищати його інтереси, не допускати правопорушень і злочинних дій. Уся система управління банком має бути спрямована на пробудження у працівників різноманітних здібностей, які б максимально використовувались у процесі банківської діяльності, а самі працівники прагнули б до розквіту свого банку. Тобто умови для стабільної діяльності банку створюють високопрофесійні співробітники, боротьба за залучення та виховання яких має бути в центрі уваги кадрової політики банку.

Звідси можна зробити висновок, що важливою складовою забезпечення безпеки в роботі з персоналом банку є відповідна його кадрова політика, яка б, з одного боку,

сприяла, мінімізації загроз від персоналу банку, а з іншого – стимулювала б прагнення кожного з працівників до ефективної роботи. В основу такої політики має бути покладена мінімально ризикована система комплектування банку кадрами, при якій заміщення вакантних посад повинно відбуватися тільки на конкурсних засадах. Конкурсні засади головним чином передбачають такі процедури: підбір, перевірку, оцінку, відбір, розстановку кадрів.

Підбір здійснюється через вивчення ринку праці, публічне оголошення про наявність вакантних посад, отримання заяв (характеристик-рекомендацій) та формування списку претендентів. У ході підбору необхідно звернути увагу на відповідність кандидатів загальним критеріям банківського працівника. До таких критеріїв можна було б віднести: відповідний рівень освіти та досвід роботи, вік кандидата, стан здоров'я, кримінальне минуле, перспективність, рівень культури та відповідний менталітет, шкідливі звички і т. п.

Сформувавши на підставі загальних критеріїв списки кандидатів, банк перевіряє їх за двома напрямками: визначення професійної придатності фахівця для роботи в банку та виявлення його психологічної схильності до такої роботи, наявність у кандидата шкідливих звичок для роботи в банку (рис. 2.5).

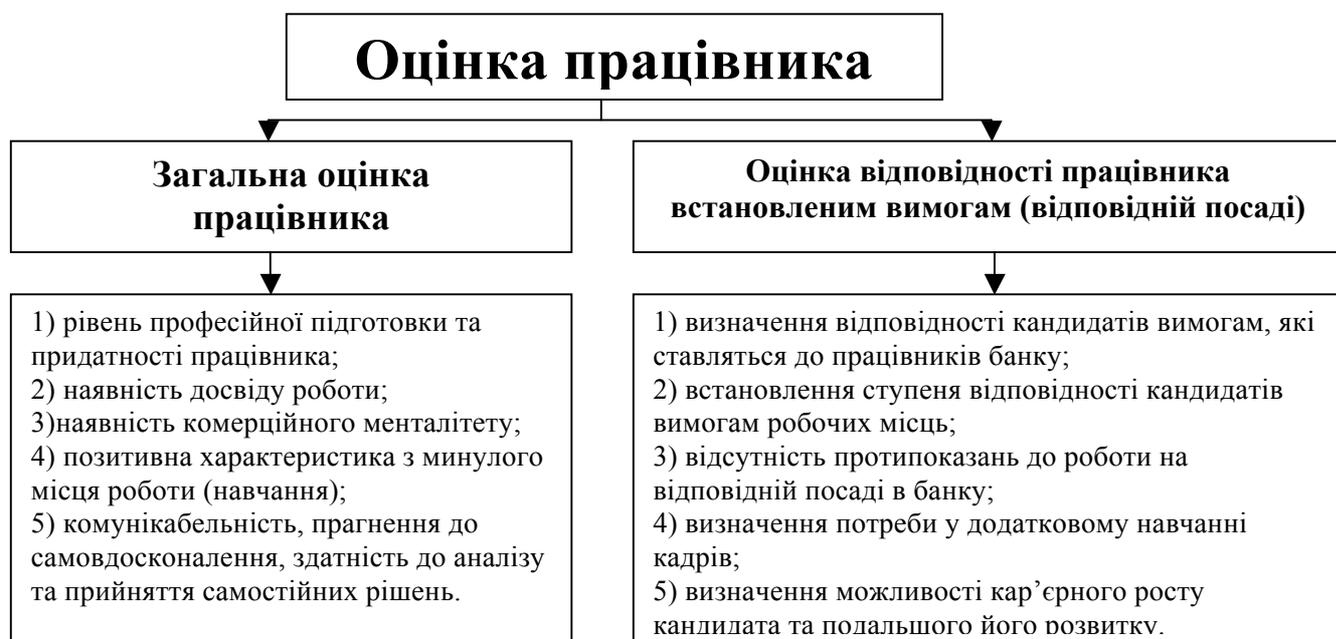

Рис. 2.5. Основні засади відбору кандидатів на відповідні посади у банку

Наукові дослідження стверджують, що обсяги інформації про людину, отримані в результаті різних методів її перевірки, можуть становити: в результаті бесіди – 20%, у результаті тестування – 40%, у результаті опитування колег, друзів – 35%, у результаті спостереження за поведінкою у відповідних ситуаціях – до 60% [110].

Тобто найбільш повну картину про кандидата на роботу можна отримати, лише використовуючи комплексний підхід до проведення його перевірки.

Разом з тим слід пам'ятати, що під час відбору кандидатів значну роль відіграє так званий кадровий ризик. Річ у тім, що частина кандидатів може мати здібності хорошого, ініціативного, творчого спеціаліста, але тільки на рівні виконавця. У таких фахівців можуть бути відсутні здібності організатора, керівника, і вони можуть бути зовсім не здатні до управлінської діяльності.

У ході оцінки кандидатів визначаються: відповідність їх вимогам робочих місць, на які вони претендують; здатність до аналізу виробничих ситуацій і прийняття самостійних рішень; мотиви прагнення зайняти відповідну посаду в банку; їх внутрішня культура, відповідний менталітет; комунікабельність; сприйняття нового, прагнення до навчання; перспективи розвитку і кар'єри.

Усвідомлюючи провідну роль кадрів у забезпеченні безпеки банку, важливо визначити, які особисті риси людини не можуть сприяти виконанню заходів безпеки, а також хто з персоналу через це потребує особливої уваги або підтримки.

Відбір і розстановка кандидатів здійснюється за критерієм найбільшої відповідності вимогам робочих місць. У деяких випадках може виникати необхідність додаткової підготовки прийнятих на роботу в банк працівників, особливо на посади, пов'язані з виконанням нових видів робіт, освоєнням нових технологій тощо. У таких випадках робота працівника в банку може розпочинатися з його короткострокового навчання.

Велике значення для формування банківського фахівця має правильна організація становлення працівників на посаді. Цей період роботи фахівця, як правило, охоплює три етапи: ознайомлювальний, організаційний, адаптаційний.

Організація становлення працівника на посаді

I етап (1 день). Працівник:

- ознайомлюється з основними підрозділами банку, їх розташуванням, особливостями свого підрозділу, характером його діяльності, посадовими обов'язками працівника і відповідальністю за їх виконання;
- знайомиться з колективом підрозділу;
- проходить інструктаж, бере відповідні зобов'язання щодо дотримання у таємниці і не розголошення інформації банку з обмеженим доступом.

II етап (1 тиждень). Працівник:

- практично знайомиться з усіма виробничими завданнями;
- виконує свої завдання (не менше одного разу);
- складає звіт за результатами своєї роботи.

III етап (1 місяць). Працівник:

- виробляє власний стиль роботи і поведінки в колективі;
- оволодіває специфікою виконання виробничих функцій, напрацьованою у підрозділі;
- визначає свою роль і місце в колективі.

Рис. 2.6. Етапи організації становлення працівника на посаді

Контроль роботи працівників банку проводиться з метою виявлення об'єктивного стану справ щодо якості, ефективності виконання ними виробничих завдань і своїх службових обов'язків, сумлінності та творчості фахівців на своїх робочих місцях, ознак можливого виникнення негативних ситуацій та загроз діяльності банку. Серед заходів контролю можуть застосовуватись різні види перевірок, опитування думки колег, отримання відгуків, вивчення поведінки працівників у колективі і на своїх робочих місцях, періодичне тестування, звіти.

Виходячи з необхідності гарантії безпеки в роботі з кадрами, слід зазначити, що тут одним із найважливіших є питання мотивації праці. У складному механізмі формування свідомості і поведінки особистості головну роль відіграють потреби та інтереси.

Одне із завдань безпеки – запобігти можливій економічній шкоді, якої може завдати недотримання порядку надання послуг, проведення операцій, розголошення банківської та комерційної таємниці. Через те, одним із напрямів роботи з кадрами є виховна і профілактична діяльність (перевірка знань у вигляді тестування). Діяльність щодо попередження порушень встановленого режиму і загального порядку включає правове навчання службовців, ознайомлення із законами, постановами, указами, що визначають їх правові відносини з державою

і банком. Значне місце в роботі з персоналом має відводитись навчанню методам збереження цінної інформації банку.

Основними обов'язками працівників банку щодо виконання вимог банківської безпеки є дотримання встановленого в банку режиму охорони, зберігання у таємниці всіх службових відомостей, виконання встановленого порядку роботи з документами й виробами всіх категорій таємності, ретельне і ефективне виконання встановленого порядку проведення банківських операцій, запобігання нанесенню банку збитків, дотримання встановлених правил ведення службових переговорів, передання інформації на всіх лініях зв'язку, використання розмножувальної техніки та роботи з програмними засобами тощо.

Велике значення в забезпеченні економічної безпеки банку приділяється конфліктам, які можуть бути внутрішніми (між окремими працівниками, групами працівників одного колективу) і зовнішніми – між колективами підрозділів одного банку та колективами банків.

У переважній більшості банківські працівники і клієнти банку – це люди, які підкоряються певним правилам, заведеним у банку. Але через деякий час дехто з них може дійти висновку, що є можливість присвоїти гроші, цінності банку або зробити спробу незаконної шахрайської дії з метою отримати нерєєстрований прибуток.

Основними факторами мотивації такої ситуації можуть бути привабливість мети, відставання технологій банківського виробництва від рівня інтелектуального розвитку працівників, мотиви, що сприяють рішенню про правопорушення і якими намагаються виправдовувати злочин.

Серед недобросовісних клієнтів і працівників, різного роду шахраїв, порушників і злочинців чітко окреслюються два типи – шахраї за покликанням і шахраї за обставинами, які різняться своїм становищем в суспільстві, характером діяльності, але подібні прагненням до отримання грошей незаконним шляхом.

Однією з найбільш поширених загроз діяльності банків, яка за своїм походженням може бути як внутрішньою, так і зовнішньою, є банківське шахрайство. Правова оцінка шахрайства дається у Кримінальному кодексі

України від 05.04.2001 № 2341-III, де шахрайство визначається як зловживання довірою, обман з метою введення власника матеріальних цінностей або коштів в оману і на цій основі добровільного передання своєї власності шахраям [35].

Головною особливістю шахрайства є те, що в основу заволодіння чужим майном чи правом на майно зловмисник покладає обман і зловживання довірою, у результаті чого власник добровільно передає належне йому майно чи перевідступає право на нього.

Основними видами шахрайського обману в банках є надання неправдивих відомостей клієнтами або іншими особами про себе і свою діяльність, приховування обставин і фактів, організація фіктивного підприємництва, фальсифікація товарів.

Найбільша кількість випадків банківського шахрайства припадає на кредитні операції, операції з залучення коштів, формування власного капіталу банку та його резервів, з цінними паперами, з валютою, з платіжними засобами та інструментами, зловживання службовим становищем працівників банків.

Часто кредитне шахрайство відбувається шляхом введення в оману банку щодо ефективності діяльності установи, організації та намірів стосовно використання кредитних коштів; надання у банк неправдивих, підроблених документів, фальсифіковану інформацію, завищені показники своєї діяльності; видання офісів, засобів виробництва, які їм не належать, за свої; прикриття наполегливим проханням високопосадових осіб; для забезпечення надання гарантії від осіб, неспроможних гарантувати кредитну угоду, порушення оформлення застави, неправильне проведення страхування кредитного ризику і т. п. Як правило, отримавши кредит, такі особи якщо відразу не зникають, то намагаються зробити все для того, щоб його не повертати: переводять усі активи на інші підприємства, знаходять ознаки, за якими кредитні угоди можуть бути визнані недійсними, вишукують причини для зменшення розміру відсотків, обґрунтовують необхідність пролонгації з метою затягування терміну повернення кредитних коштів.

Зловживання службовим становищем працівників банків виявляються у двох формах протиправних дій:

- використання посадових повноважень з корисливою метою;
- перевищення посадових повноважень з корисливою метою.

У першому випадку це може здійснюватись шляхом штучного створення посадовцями виключного становища в управлінських або технологічних лініях; отримання матеріальної винагороди за послуги, виконання яких передбачено посадовими обов'язками; лобіювання збиткових, безперспективних рішень і проектів, які сприяють створенню вигідних позицій конкурентам, окремим клієнтам або з метою отримання матеріальної винагороди; створення нерівноцінних умов роботи для своїх підлеглих, вимагання від них виконання роботи, не пов'язаної із завданнями підрозділу або з порушенням установлених правил і технологій; умисне затягування вирішення службових чи виробничих питань з метою примушення до надання матеріальної винагороди чи акцентування значення власного становища; необґрунтоване створення сприятливих умов для надання послуг банком власним комерційним структурам, родичам, близьким або особам, які виражають матеріальну подяку.

У другому випадку зловживання службовим становищем може виражатись у такому: прийняття рішень, не притаманних службовому становищу або функціям посадової особи; виступи, заяви від імені банку без отримання на це необхідних повноважень; представлення інтересів установи банку без отримання на те відповідних повноважень; підпис документів, не передбачених функціональними обов'язками або посадовими повноваженнями; надання вказівок, розпоряджень з перевищенням повноважень або таких, що не передбачені функціональним призначенням; надання гарантій, взяття зобов'язань від імені банку без наявності на те відповідних повноважень.

Одним із найпоширеніших видів прихованого банківського шахрайства є реєстрація банків та здійснення ними операцій в зонах офшорного бізнесу. Пільги такого бізнесу, які надаються керівництвом ряду країн, також використовуються міжнародними шахраями, насамперед для реєстрації різноманітних фінансових

установ. Особливо привабливими для них є компанії у фінансових центрах Багамських островів і Кіпру, так званих країн Бенілюксу. В Інтернеті та іноземних періодичних виданнях досить багато реклами банків, розташованих в офшорних зонах, які обіцяють значні відсотки і серйозні податкові пільги.

Беручи до уваги ситуацію, що склалась на ринку банківських послуг, можна вважати, що сьогоднішні її особливості загострили конкурентну боротьбу банків. Практично всі операції, які проводять банки, здійснюються в умовах підвищеного ризику, пов'язаного не тільки зі складною економічною ситуацією, а й з посиленням агресивної поведінки банків у взаємовідносинах між собою. У деяких випадках такі взаємовідносини набувають антагоністичного, безкомпромисного характеру і здійснюються в умовах жорсткої конфронтації. Поряд із взаємовизнаними методами конкуренції, спрямованими на удосконалення банківського виробництва, вироблення ефективніших форм і способів отримання прибутку, досить часто використовуються методи недобросовісної конкуренції.

Основною метою недобросовісної конкуренції в банківській сфері є прагнення банку-конкурента поліпшити або закріпити своє становище чи здобути перевагу на ринку за рахунок послаблення позицій конкуруючих банків і введення в оману клієнтів. Жертви недобросовісної конкуренції відчують її результати зазвичай через зміни на ринку банківських послуг, насамперед як несподівані для себе негативні умови. Недобросовісну конкуренцію і промислове шпигунство проти банків можуть вести конкуруючі банки, клієнти, партнери, кримінальні елементи.

Серед дій недобросовісної конкуренції, що можуть застосовуватись банками-конкурентами, можна назвати такі: переманювання клієнтів і співробітників з одного банку до іншого; зрив угод і договорів через поширення неправдивої інформації; незаконне отримання конфіденційної і таємної інформації та її використання з метою завдати шкоди банку; шантаж і компрометація керівництва і провідних співробітників банку; поширення неправдивих, перекручених, неповних відомостей, що здатні завдати шкоди

громадській оцінці діяльності та стану банку; зловживання домінуючим становищем банку на ринку банківських послуг та ін.

У деяких випадках прийоми недобросовісної конкуренції можуть застосовуватись і партнерами банку, особливо в інтересах третіх осіб: передання інформації щодо клієнтів, акціонерів, а також інших партнерів.

Відповідно до чинного законодавства за недобросовісну конкуренцію передбачається адміністративна, цивільна або кримінальна відповідальність.

Як показує практика роботи банків та інших комерційних підприємств, основними заходами, що використовуються для протидії недобросовісній конкуренції, можуть бути досконале вивчення ринків та їх суб'єктів, вибір методів поведінки з суб'єктами ринку, використання ділових зв'язків і партнерів для вироблення компромісних рішень з конкурентами, визначення найбільш вірогідних конкурентів і складання прогнозів розвитку взаємовідносин з ними, включення до технологій операцій і угод елементів їх захисту, ведення комерційної розвідки в середовищі конкурентів, періодичне публічне оголошення результатів своєї діяльності, створення спілок, асоціацій і вироблення відповідних правил поведінки на ринку, які забезпечують дотримання його суб'єктами чесних правил і звичок.

Досить несприятливі умови діяльності банку створюються у разі ведення проти нього промислового шпигунства. Основним об'єктом промислових шпигунів є інформація, причому інформація, основу якої становить комерційна та банківська таємниця. Саме відомості, віднесені до такої категорії інформації, є найбільш цікавими для конкурентів банку і саме вони є об'єктом пильної уваги шпигунів.

Сьогодні найбільш відомими і поширеними формами нелегального та напівлегального збирання інформації є: анкетування фахівців банку-конкурента під виглядом запрошення їх на роботу; підкуп службовців банку-конкурента, засилання до такого банку агентів, установлення спеціальних технічних засобів у його приміщеннях для несанкціонованого отримання інформації; опитування фахівців конкурента на виставках, конгресах, конференціях, семінарах;

спостереження за діяльністю установ банку та його персоналом; неправдиві переговори з банком-конкурентом; посягання на інтелектуальну власність банку-конкурента; підслуховування розмов, вивідування інформації; шантаж і різні форми тиску на джерела інформації; викрадення документів, програмних засобів; збирання інформації через закордонні філії, партнерів, клієнтів, сумісних постачальників, консультантів, радників, колишніх працівників банків.

Промислових шпигунів цікавлять також діяльність і особисте життя керівників та представників вищого менеджменту конкуруючих фірм, банків, вади їхньої поведінки і сімейні стосунки.

Великої шкоди завдає отримання інформації з документів. Це може бути здійснено різними методами: копіюванням таємних та конфіденційних документів, фотографуванням їх, складанням окремих витягів із документів, несанкціонованим ознайомленням з ними представників конкуруючих структур. Особливо цінна інформація може отримуватись навіть шляхом викрадення документів. Таке здійснюється під час розроблення документів, їх переміщення (у тому числі і при пересиланні), роботи з ними посадових осіб, а також під час зберігання.

Значну зацікавленість промислових шпигунів викликають плани діяльності банку, технології отримання прибутку, система управління діяльністю банку, організація його безпеки, продукти інтелектуальної власності.

Джерелами промислового шпигунства є його агенти (довірені особи) в конкуруючих структурах, найбільш доступні працівники цих структур, рекламні видання, звіти фірм, банків про свою діяльність, публічні виступи представників їх керівного складу і службовців, ярмарки і виставки, публікації в пресі, конференції і ділові зустрічі, клієнти, партнери, постачальники, радники і консультанти. До джерел промислового шпигунства також відносять документи різних угод, матеріали судових справ, технічні засоби зв'язку і передавання інформації, колишні працівники банку. Якщо через певні причини з відомих джерел неможливо отримати інформацію, промисловими шпигунами можуть проводитись спеціальні оперативні дії щодо організації каналів втрати інформації.

Серед них: використання різних засобів електронної техніки, вербування агентів з числа службовців банку, проведення інших спеціальних заходів.

Недобросовісна конкуренція і промислове шпигунство є невід'ємною частиною конкурентної боротьби, а з нею і всієї підприємницької діяльності. Ігнорувати їх існування і можливості настання негативних наслідків від такої діяльності в сучасних умовах немає ніяких підстав.

Говорячи про користь або шкоду недобросовісної конкуренції, й особливо промислового шпигунства, необхідно пам'ятати, що шкода для одного банку означає користь для іншого. Тому слід очікувати не зниження такої діяльності, а навпаки, всебічного удосконалення і розвитку. Поряд з новими способами промислового шпигунства з'являться і нові технології та засоби впливу на конкурентів. У таких умовах службам безпеки слід прогнозувати шпигунську діяльність конкурентів та інших структур, визначати об'єкти їх підвищеного інтересу, проводити заходи попередження і нейтралізації шпигунських дій.

Таким чином, детально розроблена, ефективно впроваджена кадрова політика банку є одним із основних критеріїв його успішної діяльності, як по відношенню до забезпечення безпечної діяльності банку, так і по відношенні до її результативності. Найважливішу роль в процесі роботи з персоналом відіграє його підбір, становлення на посаді, контроль та мотивація його діяльності. Основною задачею служби безпеки банку під час роботи з персоналом є виключення можливості завдання ним економічної шкоди банківській установі. Шахрайські діяння з боку працівників банку є одним з найрозповсюдженіших видів незаконних дій, які щорічно завдають мільйонні збитки банківським установам усього світу. Крім персоналу банку загрозу для функціонування установи становить незаконна діяльність усіх його контрагентів. Серед найпоширеніших видів такого шахрайства найнебезпечнішими вважають ведення промислового шпигунства та застосування прийомів недобросовісної конкуренції.

2.5. Захист матеріальних цінностей, обладнання та технічних засобів від протиправних посягань

Збитки банку від посягань на його матеріальні цінності можуть завдаватись у результаті непрофесійного їх використання та порушення правил обслуговування, крадіжок, виведення обладнання та технічних засобів з ладу, його поломок, пошкодження та знищення. Тобто організація захисту матеріальних цінностей банку вимагає комплексного підходу, створення системи заходів організаційного, технічного, кадрового, спеціального, правового характеру.

Досвід забезпечення безпеки діяльності банків показує, що основними заходами захисту матеріальних цінностей є заходи зображені на рис. 2.7.

Рис. 2.7. Заходи захисту матеріальних цінностей банку [110]

За характером і спрямованістю посягань останні можуть бути класифіковані на зовнішні та внутрішні. До зовнішніх можна віднести розбійні напади,

терористичні акти, таємне проникнення до установ банків зловмисників з метою викрадення тих чи інших матеріальних цінностей. Внутрішніми посяганнями, тобто такими, що здійснюються працівниками банку, можуть бути умисні або неумисні поломки та пошкодження обладнання і техніки, використання їх працівниками банку з корисливою метою, у тому числі і зловживаючи службовим становищем, викрадення, збиткова реалізація, неправомірне передання іншим суб'єктам матеріальних цінностей банку.

Звідси випливає, що, крім спеціальних заходів, значну роль у захисті матеріальних цінностей будуть відігравати умови внутрішнього порядку роботи персоналу установи банку.

Усі матеріальні цінності банківських установ повинні бути строго обліковані. Надходження їх до банку має обґрунтовуватись відповідними документами (накладними, чеками купівлі-продажу, актами передання і т. п.), на основі яких вони беруться до обліку. Доступ до матеріальних цінностей, які перебувають на складах (у сховищах), дозволяється тільки особам, які відповідають за їх зберігання.

Періодично (як правило, один раз на рік) в установах банків проводяться інвентаризації матеріальних цінностей, під час яких перевіряється відповідність наявності матеріальних цінностей обліковим даним, їх стан та придатність до роботи, виявляються порушення умов зберігання та подаються рекомендації щодо їх усунення.

Матеріальні цінності, передані під звіт відповідальним особам, використовуються ними або під їхнім контролем працівниками банку згідно зі встановленими правилами їх експлуатації відповідно до тих чи інших технологій банківських операцій чи заходів забезпечення діяльності банку.

Ремонт та обслуговування обладнання та техніки проводиться у встановленому порядку силами установи банку або на договірних засадах спеціалізованими організаціями.

У разі нестачі, поломок, виходу із ладу майна або обладнання банку з вини його посадових осіб може наставати повна чи обмежена матеріальна

відповідальність, міра яких визначається Кодексом законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII (КЗППУ) (ст. 134) [33].

Усі матеріальні цінності мають зберігатись у повній комплектності, у місцях, які забезпечують безумовне їх збереження і придатність до роботи. Приміщення (склади, сховища) мають бути обладнані відповідними засобами, які виключають несанкціонований доступ до матеріальних цінностей.

У разі виявлення нестачі матеріальних цінностей банку, випадків виведення їх із ладу, пошкоджень проводяться службові розслідування, під час яких установлюються умови зберігання, експлуатації матеріальних цінностей, їх відповідність установленому порядку, особи, причетні до нестачі (виведення з ладу, пошкодження) матеріальних цінностей, причини та мотиви, які цьому сприяли.

На сьогодні банки потребують створення комплексної системи забезпечення економічної безпеки, яка, в свою чергу, дасть їм змогу не втратити ліквідність і платоспроможність, а також протистояти різноманітним загрозам та самостійно ліквідувати наслідки їх реалізації. При цьому об'єктами захисту такої системи насамперед стають фінанси, матеріальні цінності та інформація банку. До 80 % коштів банків становлять обігові кошти, за допомогою яких здійснюються банківські операції, а решта використовуються для забезпечення інших потреб банку (у тому числі матеріального та інформаційного забезпечення). За таких умов можна стверджувати, що головну увагу в забезпеченні економічної безпеки слід приділяти саме захисту матеріальних цінностей (насамперед основних засобів), банківських операцій та інформації.

Як показує практика, внаслідок реалізації загроз, спрямованих на матеріальні цінності з боку персоналу банку та зовнішніх суб'єктів посягань, банкам завдаються прямі збитки, пов'язані з втратою своєї власності та необхідністю нести додаткові витрати на відновлення пошкоджених матеріальних засобів. Зазначені загрози виявляються у таких формах, як непрофесійне використання матеріальних цінностей та порушення правил їх обслуговування, крадіжки, виведення обладнання та технічних засобів з ладу, його поломок,

пошкодження та знищення, зокрема внаслідок рейдерських атак та терористичних актів. Звідси випливає, що банки мають проводити активні та ефективні заходи щодо захисту своїх матеріальних цінностей. Більше того, такі заходи, ураховуючи різноманітність загроз, повинні мати системний характер. Організація захисту матеріальних цінностей банку вимагає комплексного підходу, створення системи заходів організаційного, кадрового, спеціального, правового характеру.

Вивчення чинників, які утворюють умови захисту матеріальних цінностей банків, утримання їх у безпечному стані та ефективній експлуатації, дає змогу запропонувати певну систему заходів захисту матеріальних цінностей банку. Така система дасть змогу не тільки ефективно захищати матеріальні цінності банків, а й запобігати різноманітним посяганням на них та відшкодовувати збитки, завдані їх пошкодженням, знищенням чи втратою.

Таким чином, основними засадами формування та функціонування економічної безпеки комерційного банку є гарантування та підтримка надійності роботи на кожному етапі його діяльності. Тому економічна безпека банку є поняттям комплексним і потребує постійної уваги з боку, як контролюючих сил держави, так і контролюючих сил самої установи банку. Проблема безпеки діяльності банку (в першу чергу економічної) виникає на етапі, що передує реєстрації банку і вирішення її здійснюється протягом усієї його діяльності. Ліцензування банків є ефективним засобом та інструментом забезпечення безпечного функціонування всієї банківської системи України. Ще одним дієвим індикативним методом регулювання банківської діяльності є встановлення обов'язкових економічних нормативів, виконання яких гарантує забезпечення мінімального рівня економічної безпеки банку та впливає на його еволюційну надійність.

Важливу роль в забезпеченні економічної безпеки банку відіграє створення та ефективне функціонування служби безпеки, як відокремленого підрозділу організаційної структури банку. До основних функцій цього підрозділу належить контроль за поточним станом установи та здійснення усіх можливих заходів щодо підвищення економічної безпеки банку. Основною проблемою функціонування

служби безпеки банку є концентрація уваги на «фізичному» захисті установи та гарантуванні інформаційної безпеки. Регулювання економічної безпеки установи, натомість, здійснюють інші підрозділи банку, як правило, обмежуючись контролем за здійснюваними операціями. Тому банківським установам слід потурбуватися про забезпечення особистої економічної безпеки, шляхом створення ефективної системи збору, обробки та обміну інформації між підрозділами, а також концентрації результатів аналізу (комплексу основних фінансових показників) у інформаційно-аналітичному підрозділі служби безпеки з метою вироблення заходів протидії загрозам, які виникають.

Надзвичайно важливу роль у процесі забезпечення безпечної діяльності банку відіграє персонал – як основа його ефективного функціонування. Важливе значення для стабільної діяльності банку відіграє боротьба з банківським шахрайством, яке на даний момент проникає в усі сфери діяльності цієї організації і становить значну загрозу його безпеці. Гарантом успіху в боротьбі з таким видом правопорушень є чітко відпрацьовані схеми захисту банку від будь-якого роду посягань на його матеріальні та нематеріальні цінності. З огляду на те, що комерційний банк є складовою банківської системи, забезпечення його безпеки автоматично підвищить рівень безпеки всієї системи. А так як банківська система є «кровоносною системою» економіки будь-якої держави, її безпека впливає на ефективне функціонування економіки в цілому.

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ АКБ «УКРСОЦБАНК» У СКЛАДІ UNICREDITGROUP

3.1. Аналіз балансового звіту АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup у 2006 – 2010 рр.

АКБ «Укрсоцбанк» був створений у жовтні 1990 р. як відкрите акціонерне товариство на базі Української республіканської контори «Житлосоцбанку» та зареєстрований в Держбанку колишнього СРСР. Вже в червні 1992 р. АКБ «Укрсоцбанк» став членом Асоціації українських банків, а у листопаді 1992 р. – Української Міжбанківської Валютної біржі.

23 січня 2008 року UniCredit Group завершила купівлю 94,2 % загального випущеного акціонерного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» в групі інвесторів, яких представляла міжнародна інвестиційна консалтингова компанія EastOne (продавець із боку акціонерів) через Bank Austria Creditanstalt AG (BA-CA), що входить до Групи і є відповідальним за комерційну банківську діяльність у країнах Центральної та Східної Європи. Ціна купівлі на дату закриття угоди становила 1,525 млрд. євро (або приблизно 2,211 млрд. доларів США за обмінним курсом на поточну дату), що включає пропорційне збільшення акціонерного капіталу, підписку на який акціонери провели в червні 2007 року. На даний момент, банк має статус банку з іноземним капіталом та є частиною Банківської групи UniCredito Italiano. Як учасник групи банк повинен дотримуватися, з урахуванням чинного законодавства, розпоряджень, отриманих від Bank Austria Creditanstalt AG, який є субхолдинговою компанією групи. Субхолдингова компанія здійснює нагляд над тим, щоб банк та контрольовані ним компанії належним чином впроваджували та дотримувались вказівок, виданих UniCredito Italiano. Директиви Холдингової Компанії є тими правилами, які чітко визначають питання управління, організаційну модель та управлінську відповідальність у ключових процесах групи.

UniCredit Group – це потужна міжнародна фінансова установа, яка працює у 22 європейських країнах, та має представництва ще у 27 державах світу. Станом на 30 червня 2009 року мережа Групи налічує 10 тис. відділень, кількість співробітників – понад 168 тис., клієнтів – понад 40 млн. При цьому загальні активи UniCredit станом на 30 червня 2009 року становили 1 045 612 млн. €.

Статутний капітал банку складає 1 270 000 000 грн. і формується за рахунок власних коштів акціонерів. Акції банку випущено на суму, що дорівнює розміру статутного капіталу, який поділяється на 12 694 986 050 простих іменних акцій (99,9605 відсотка статутного капіталу) і 5 013 950 привілейованих іменних акцій (0,0395 відсотка статутного капіталу). Номінальна вартість кожної простої та привілейованої іменної акції банку складає 0,10 грн.

Метою діяльності банку є залучення, накопичення та використання коштів для забезпечення економічного зростання банку та отримання прибутку в інтересах банку та його акціонерів. Місія базується на визначенні клієнта як центру уваги.

Укрсоцбанк має всі необхідні ліцензії на здійснення фінансової діяльності:

- Ліцензію Національного банку України від 29.12.01 № 5;
- Дозвіл Національного банку України від 29.07.03 № 5–2 на право здійснення операцій, термін дії яких не обмежений.

АКБ «Укрсоцбанк» здійснює професійну діяльність на фондовому ринку – діяльність з торгівлі цінними паперами:

- брокерську діяльність на підставі Ліцензії Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку серія АВ № 376936, дата видачі 12.10.07 р.;
- дилерську діяльність серія АВ № 376937, дата видачі 12.10.07 р.;
- андеррайтинг – серія АВ № 376938, дата видачі 12.10.07 р.

АКБ «Укрсоцбанк» здійснює професійну діяльність на фондовому ринку – депозитарну діяльність зберігача цінних паперів на підставі Ліцензії Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку серія АВ № 376969, дата видачі 12.10.07 року. Термін дії ліцензій – до 13.10.2012 р.

АКБ «Укрсоцбанк» за організаційно-правовою формою є відкритим акціонерним товариством (ВАТ). В банку прийнято бізнес-орієнтовану внутрішню

структуру, яка складається з трьох основних бізнес-напрямків (корпоративний, індивідуальний та фінансово-інституційний) та підрозділів підтримки бізнес-напрямків. До спеціалізованих напрямків діяльності банку є інвестиційно-будівельна програма «Укрсоцбанку» та управління активами, фінансовий консалтинг, адміністрування НПФ.

АКБ «Укрсоцбанк» зі своїми філіями та відділеннями є єдиною системою. Відділення банку не є юридичними особами й здійснюють свою діяльність від імені банку відповідно до положень про відділення, довіреності банку та дозволу, наданого банком – юридичною особою. Повну організаційну структуру АКБ «Укрсоцбанк» наведено в додатку Д.1.

У структурі будови банку, при дослідженні його безпеки, особливо цікавими є підрозділи, які здійснюють моніторинг та контроль за тим чи іншим видом діяльності банку, підрозділ банківської безпеки, управління роботи з персоналом та інші структурні одиниці, від яких залежить стабільність та динамічність розвитку банку. З огляду на те, що АКБ «Укрсоцбанк» має статус банку з іноземним капіталом принципи його діяльності базуються на досвіді роботи іноземних банків, з урахуванням національних особливостей регіональних розташувань відділень.

Організаційна структура Головного офісу АКБ «Укрсоцбанк» відображена у додатку Д.2. Регіональні філії АКБ «Укрсоцбанк» мають типову структуру, що зображена у додатку Д.3. Відповідно до статті 11 статуту АКБ «Укрсоцбанк» органами управління банком є: Загальні збори акціонерів, Спостережна рада, Правління.

Вищим органом банку є Загальні збори акціонерів, які скликаються не рідше одного разу на рік і виконують покладені на них завдання в межах своєї компетенції згідно ст. 12 Статуту АКБ «Укрсоцбанк» (див. додаток А).

Спостережна рада банку є колегіальним органом управління, який представляє інтереси акціонерів в період між проведенням Загальних зборів акціонерів. Спостережна рада в кількості не менше 3 осіб обирається Загальними зборами акціонерів з числа акціонерів банку або їх представників на період 3 років.

Спостережна рада здійснює свою діяльність у відповідності до Положення, статуту банку, чинного законодавства України та рішень Загальних зборів.

Правління є виконавчим органом банку, що здійснює управління поточною діяльністю банку, формування фондів, необхідних для статутної діяльності банку, та несе відповідальність за ефективність роботи банку згідно з порядком, встановленими Статутом банку, рішеннями Загальних зборів акціонерів і Спостережної ради, та діє на підставі Положення про Правління, що затверджуються Спостережною радою.

Перелік акціонерів, які мають істотну участь у банку, станом на 31 грудня 2010 р., наведено у додатку Ж.1. Станом на 31 грудня 2010 р. загальна (пряма) участь акціонерів – нерезидентів перебільшує 29% від розміру статутного капіталу (додаток Ж.2).

Контроль за фінансово-господарською діяльністю банку здійснюється Ревізійною комісією, яка обирається Загальними зборами акціонерів з числа акціонерів або їх представників. Ревізійна комісія підзвітна Загальним зборам акціонерів банку та складається з принаймні 3 осіб. Органом оперативного контролю Спостережної ради є служба внутрішнього аудиту.

Сутність економічної безпеки банку реалізується в системі критеріїв і показників. Критерієм економічної безпеки є оцінка економічного стану банку з точки зору найважливіших процесів, які відображають сутність економічної безпеки. Критеріальна оцінка економічної безпеки базується на оцінках: ресурсного потенціалу банку і можливостей його розвитку; рівня ефективності використання ресурсів; рівня можливостей банку протистояти загрозам його економічній безпеці та самостійно ліквідувати їх; конкурентоспроможності банку; цілісності та масштабів структури банку; ефективності кадрової політики банку.

Досить важливим моментом стабільної роботи фінансових ресурсів банку є ефективна, гнучка політика управління активами й пасивами банків. У цьому особлива роль належить інформаційно-аналітичному забезпеченню діяльності банку. Для гарантованого залучення і використання коштів банкам вкрай важливо

знати пріоритети державної підтримки, об'єктивну ситуацію з насиченістю і дефіцитом ринку банківських послуг, його структурою і можливостями окремих суб'єктів, прогнози розвитку. За наявності у керівництва банків такої інформації можуть бути вироблені тактика поведінки, правила і параметри діяльності банків навіть на невеликі проміжки їх розвитку і разом з цим завжди буде можливість ефективніше й обґрунтованіше будувати стратегію кожного з банків.

Основними видами аналізу балансового звіту банку є: кількісний, якісний та коефіцієнтний аналізи, за допомогою яких можна з'ясувати основні структурні, динамічні зміни та якісні характеристики активів і пасивів.

Кількісний і якісний аналіз активів банку

Активи банку – це накопичені протягом його діяльності ресурси, які в майбутньому приносять економічну вигоду і призводять до припливу грошових коштів в банківську установу. Активні операції банків – це фінансові операції з розміщення коштів із метою отримання доходів. До них належать надання кредитів та позичок, купівля цінних паперів, вкладення коштів у комерційні проекти, лізингові, факторингові операції, операції з векселями тощо.

Мета дослідження активних операцій полягає у тому, щоб визначити шляхом аналізу по вертикалі динамічні зміни у структурі активів. На основі оцінки по горизонталі аналізують зміни у динаміці, зіставляючи дані за різні періоди. Оцінка якості активів – важливий показник для визначення ступеня надійності банку, ефективності його діяльності та безпеки функціонування на ринку банківських послуг. Активи банку різняться своєю дохідністю, ліквідністю, оборотністю, ризикованістю і т.д.

Загальна структура та динаміка зміни обсягу активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр. відображена у табл. 3.1 та у додатку 3. За даними табл. 3.1 і рис. 3.1 можна зробити висновок, що загальні активи банку у період з 2006 р. до 2008 р. постійно зростали щороку більше ніж у 1,5 рази. Але у 2009 р., порівняно з 2008р. активи банку зменшились на 6037883 тис. грн. (12,15 %), особливо за рахунок зменшення грошових коштів та їх еквівалентів на 113275 тис. грн.(3,51%), торгових цінних паперів на 477612 тис. грн. (69,33%), кредитів, заборгованості клієнтів на

6541277 тис. грн. (15,36 %), інвестиційної нерухомості на 87 тис. грн. (2,7 %) та інших активів на 137643 тис. грн. (73,54%). Натомість, значного збільшення у абсолютній величині зазнали кошти в інших банках на 34206 тис. грн. (25,79%), цінні папери в портфелі банку на продаж на 323033 тис. грн. (1191,87), дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток на 503386 тис. грн. (6317,6%), основні засоби, нематеріальні активи на 352865 тис. грн. (12,81%) та інші фінансові активи на 18521 тис. грн. (128,28%). У 2010 р. активи банку зменшилися на 2053401,00 тис. грн. (4,7%), що свідчить про певне скорочення діяльності банківської, що звичайно, є негативною тенденцією в діяльності установи.

Зростання активів банку у 2006 – 2008 рр. свідчить про розширення його діяльності і позитивно впливає на безпеку лише тоді, коли якість, ліквідність активів, достатність капіталу банку залишається на мінімальному, але достатньому рівні, прибутковість зростає з темпами швидшими за темпи зростання ресурсної бази. Порушення умов стійкого функціонування банківської установи у 2006 – 2008 рр. призвело до вимушеного скорочення обсягів діяльності у 2010 р., що супроводжувалося втратою банком здатності до забезпечення вторинного рівня економічної безпеки – розвитку. Така негативна тенденція у зміні динаміки активів АКБ «Укрсоцбанку» у 2009 – 2010 р. була спричинена значною фінансовою нестабільністю в економіці держави, розгортанням та поглибленням фінансово-економічної кризи в усьому світі. Ці фактори негативно вплинули на стан економічної безпеки банківської системи взагалі та на діяльність АКБ «Укрсоцбанк» зокрема.

Таблиця 3.1

Аналіз структури та динаміки активів АКБ «Укросоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№	Показник	31.12.2006 р.		31.12.2007 р.		31.12.2008 р.		31.12.2009 р.		31.12.2010 р.	
		сума, тис.грн.	%								
1.	ГК та їх еквіваленти	2949129	16,82	3594023	11,51	3228640	6,50	3115365	7,14	3 223 579	7,75
2.	Торгові цінні папери	284927	1,63	1267502	4,06	688899	1,39	211287	0,48	0	0,00
3.	Кошти в ін.. банках	202680	1,16	192458	0,62	132646	0,27	166852	0,38	302 039	0,73
4.	Кредити та заборгованість клієнтів	12488954	71,24	23846707	76,37	42592114	85,71	36050837	82,58	30896625	74,26
5.	Цінні папери в портфелі банку на продаж	16531	0,09	11026	0,04	27103	0,05	350136	0,80	1226145	2,95
6.	ЦП в портф. банку до погашення	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	2173711	5,22
7.	Інвестиції в асоційовані компанії	5786	0,03	6786	0,02	6786	0,01	6786	0,02	7162	0,02
8.	Інвест. нерухомість	0	0,00	3050	0,01	3223	0,01	3136	0,01	146421	0,35
9.	ДЗ щодо пот. ПП	351	0,00	351	0,00	7968	0,02	511354	1,17	140796	0,34
10.	Відстроч. под. актив	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	145 627	0,35
11.	Гудвіл	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00		0,00
12.	ОЗ та НА	1484298	8,47	2049735	6,56	2754725	5,54	3107590	7,12	3 237 290	7,78
13.	Інші ФА	95	0,00	57382	0,18	65499	0,13	84020	0,19	69240	0,17
14.	Інші активи	98704	0,56	197746	0,63	187178	0,38	49535	0,11	34862	0,08
15.	Усього активів	17531455	100	31226766	100	49694781	100	43656898	100	41 603 497	100,00

Продовження таблиці 3.1

Аналіз структури та динаміки активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№	Показник	Відхилення (+, -), (06/07)		Відхилення (+, -), (07/08)		Відхилення (+, -), (08/09)		Відхилення (+, -), (09/10)		Темп зростання, %			
		у сумі, тис.грн.	у стр., %	(06/07)	(07/08)	(08/09)	(09/10)						
1.	ГК та їх еквіваленти	644894	-5,31	-365383	-5,01	-113275	0,64	108214,00	0,61	121,87	89,83	96,49	103,47
2.	Торгові цінні папери	982575	2,43	-578603	-2,67	-477612	-0,90	-211287,00	-0,48	444,85	54,35	30,67	0,00
3.	Кошти в ін. банках	-10222	-0,54	-59812	-0,35	34206	0,12	135187,00	0,34	94,96	68,92	125,79	181,02
4.	Кредити та заборгованість клієнтів	11357753	5,13	18745407	9,34	-6541277	-3,13	-5154212,00	-8,31	190,94	178,61	84,64	85,70
5.	Цінні папери в портфелі банку на продаж	-5505	-0,06	16077	0,02	323033	0,75	876009,00	2,15	66,70	245,81	1291,87	350,19
6.	ЦП в портф. банку до погашення	0	0,00	0	x	x	x	2173711,00	5,22	x	x	x	x
7.	Інвестиції в асоційовані компанії	1000	-0,01	0	-0,01	0	0,00	376,00	0,00	117,28	100,00	100,00	105,54
8.	Інвест. нерухомість	3050	0,01	173	0,00	-87	0,00	143285,00	0,34	x	105,67	97,30	4669,04
9.	ДЗ щодо пог. ПП	0	0,00	7617	0,01	503386	1,16	-370558,00	-0,83	100,00	2270,09	6417,60	27,53
10.	Відстроч. под. актив	0	0,00	0	x	x	x	145627,00	0,35	x	x	x	x
11.	Гудвіл	0	0,00	0	x	x	x	0,00	0,00	x	x	x	x
12.	ОЗ та НА	565437	-1,90	704990	-1,02	352865	1,57	129700,00	0,66	138,09	134,39	112,81	104,17
13.	Інші ФА	57287	0,18	8117	-0,05	18521	0,06	-14780,00	-0,03	60402,11	114,15	128,28	82,41
14.	Інші активи	99042	0,07	-10568	-0,26	-137643	-0,26	-14673,00	-0,03	200,34	94,66	26,46	70,38
15.	Усього активів	13695311	0,00	18468015	0,00	-6037883	0,00	-2053401,00	0,00	178,12	159,14	87,85	95,30

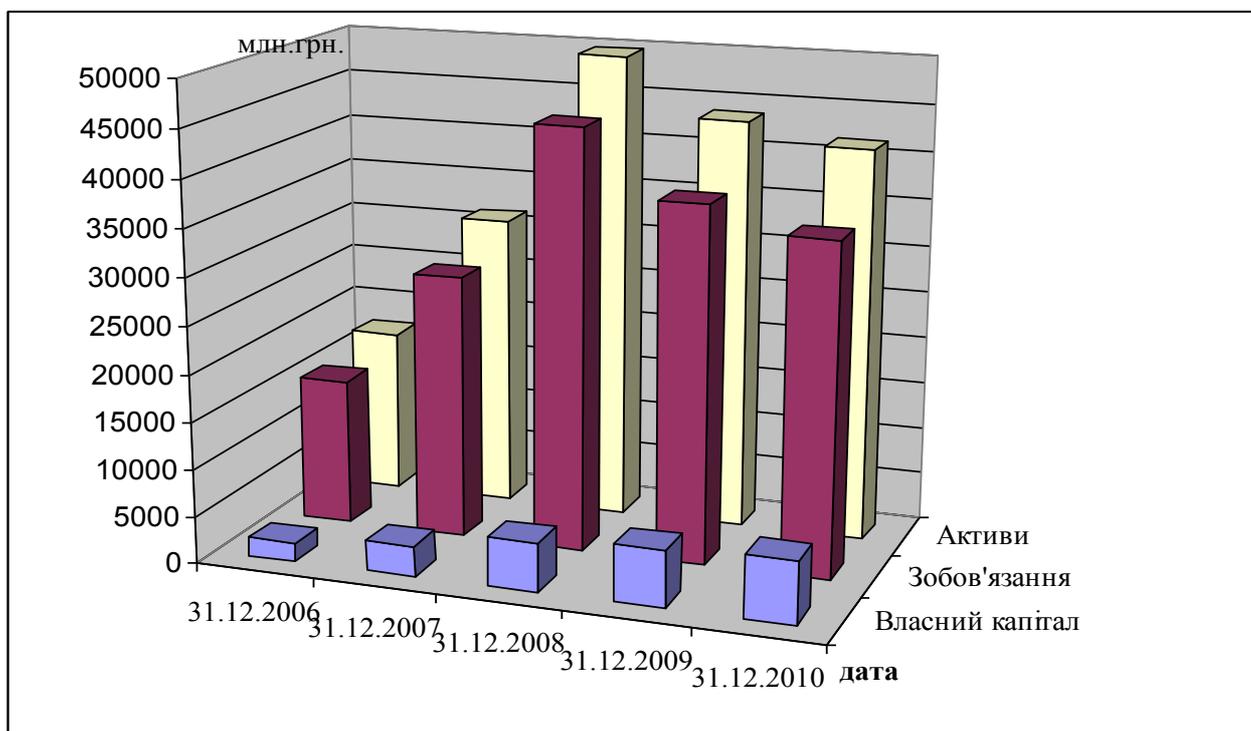

Рис. 3.1. Динаміка зміни активів, власного капіталу та пасивів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

З табл. 3.1 та додатку 3 видно, що у структурі активів АКБ «Укрсоцбанк» починаючи з 2006 р. до 2008 р. спостерігається тенденція до збільшення питомої ваги кредитів та заборгованості клієнтів за рахунок зменшення питомої ваги інших робочих активів банку, серед яких грошові кошти та їх еквіваленти, кошти в інших банках і т. д. Така зміна у структурі активів свідчить про те, що банк у вищезгаданий період проводив досить активну кредитну політику, яка безпосередньо дозволяла підвищувати його дохідність і, в той же час, створювала ряд додаткових загроз безпечному функціонуванню установи. У структурі активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 – 2010 рр. найбільшу частку займали кредити та заборгованість клієнтів – 82,58% (74,26), 7,14% (7,75%) становили грошові кошти та їх еквіваленти, 7,12% (7,78%) припадало на основні засоби та нематеріальні активи, усі інші активи у сукупності становили 3,16%. Значних змін у структурі активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 – 2010 рр., як і у попередніх періодах, не відбулося, при цьому спостерігалася негативна тенденція до зменшення питомої ваги кредитів та заборгованості клієнтів на 3,13% (8,31%). В основному такі зміни у структурі активів відбулися за рахунок підвищення вкладів у капіталізовані активи банку (основні засоби та нематеріальні

активи) на 1,57% (0,66 %), грошові кошти та їх еквіваленти на 0,64% (0,61%), цінні папери банку на продаж на 0,75% (2,15%). Такі структурні зміни у активах банку є не значними і здебільшого пов'язані зі зменшенням ділової активності АКБ «Укрсоцбанк» на фоні кризових явищ економіки України та усього світу. Засади безпечного функціонування установи банку досить часто суперечать основній меті його діяльності – підвищенню прибутковості. У 2006 – 2008 рр. зменшення частки найліквідніших активів банку на користь залучення коштів у процес кредитування (в т. ч. отримання відсотків) викликало проблеми з ліквідністю та платоспроможністю банку, що автоматично знизило рівень його економічної безпеки.

Активні операції банку є ризиковими. За ступенем ризику вкладень та ймовірністю втрати частини вартості їх поділяють на п'ять груп, кожній з яких присвоєний свій процент ризику: I група (0%), II група (10%), III група (20%), IV група (50%), V група (100%). Динаміку та структуру активів зважених на ризик відобразимо у табл. 3.2. За результатами обрахунків, відображених у табл. 3.2, можна зробити висновок, що активи банку зважені на ризик помірно зростали на протязі 2006 – 2008 рр. у середньому на 75% щороку. У 2009 р. загальна сума активів зважених на ризик зменшилась на – 3542725,50 тис. грн. (7,96%). У структурі цих активів на протязі трьох років найбільшу питому вагу займали активи п'ятої групи, що є властивим майже усім банківським установам. Так у 2006 р. вони становили 97,33%, у 2007 р. – 89,71%, у 2008 р. – 90,28%, у 2009 р. - 90,53%. У 2007 р., порівняно з 2006 р. значно зросла питома вага активів IV групи ризику (на 7,16 в. п.) в основному за рахунок зменшення частки активів V групи ризику (на 7,62 в. п.), а у 2009 р. їх частка майже не змінилася і становила 8,99%. Досить схожі зміни відбулися у динаміці активів III групи ризику, які у 2007 р., порівняно з 2006 р. зросли на 0,46 в. п. та становили у структурі 0,76% і залишилися на тому ж рівні у 2009 р. Така тенденція в зміні обсягів активів банку, зважених на ризик, пов'язана з вимушеним скороченням обсягів діяльності та погіршенням їх якості, що становить загрозу первинній безпеці банку.

Таблиця 3.2

Аналіз структури та динаміки активів зважених на ризик АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

Гр. Акт.	Активи								К р.	Активи, зважені на ризик							
	АВ 31.12.2006 рік	ПВ, %	АВ 31.12.2007 рік	ПВ, %	АВ 31.12.2008 рік	ПВ, %	АВ 31.12.2009 рік	ПВ, %		31.12.2006 рік	ПВ, %	31.12.2007 рік	ПВ, %	31.12.2008 рік	ПВ, %	31.12.2009 рік	ПВ, %
I	2950456	16,54	3133395	9,84	1670458	3,24	2530422	5,27	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
II	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,10	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00
III	210720	1,18	965012	3,03	1681964	3,26	996284	2,08	0,20	42144	0,29	193002	0,76	336393	0,76	199256,80	0,49
IV	684178	3,83	4863348	15,28	7982150	15,49	7368327	15,35	0,50	342089	2,38	2431674	9,54	3991075	8,96	3684163,50	8,99
V	13996165	78,45	22870908	71,85	40204120	78,01	37105442	77,30	1,00	13996165	97,33	22870908	89,71	40204120	90,28	37105442,00	90,53
Всього	17841519	100,00	31832663	100,00	51538692	100,00	48000475	100,00		14380398	100,00	25495584	100,00	44531588	100,00	40988862,30	100,00

Гр. Акт.	Відхилення в акт. зваж. на ризик (+, -), (06/07)		Відхилення в акт. зваж. на ризик (+, -), (07/08)		Відхилення в акт. зваж. на ризик (+, -), (08/09)		Темп зростання, %		
	у сумі, тис.грн.	у структурі, %	у сумі, тис.грн.	у структурі, %	у сумі, тис.грн.	у структурі, %	(06/07)	(07/08)	(08/09)
I	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	-	-	-
II	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	-	-	-
III	150858	0,46	143390	0,00	-137136,00	-0,27	457,96	174,29	59,23
IV	2089585	7,16	1559401	-0,58	-306911,50	0,03	710,83	164,13	92,31
V	8874743	-7,62	17333212	0,58	-3098678,00	0,24	163,41	175,79	92,29
Всього	11115186	0,00	19036003	0,00	-3542725,50	0,00	177,29	174,66	92,04

Таблиця 3.3

Коефіцієнтний аналіз якості активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

№	Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх., тис. грн			Темп зрост., %		
						06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.
1.	Активи банку, тис. грн.	17531455	31226766	49694781	43656898	13695311	18468015	-6037883	178,12	159,14	87,85
2.	Активи банку (у т.ч.р.), тис. грн.	17841519	31832663	51538692	48000475	13991144	19706029	-3538217	178,42	161,91	93,13
3.	Дохідні активи банку, тис. грн.	12998878	25327529	43450771	36789034	12328651	18123242	-6661737	194,84	171,56	84,67
4.	Активи, зваж. за ступ. риз., тис. грн.	14380398	25495584	44531587	39837636	11115186	19036003	-4693951	177,29	174,66	89,46
5.	Дохід банку, тис. грн.	1961729	3392117	6171762	6961864	1430388	2779645	790102	172,91	181,94	112,80
6.	Середні активи, тис. грн.	14147209	24379111	40460774	46675840	10231902	16081663	6215066	172,32	165,96	115,36
7.	Коефіцієнт дох.активів (п.3/п.1)	0,741	0,811	0,874	0,843	0,070	0,063	-0,032	109,39	107,80	96,38
8.	Коефіцієнт ризикованості активів (п.4 / п.2)	0,806	0,801	0,864	0,830	-0,005	0,063	-0,034	99,37	107,88	96,05
9.	Оборотні активів, обор. (п.5/п.6)	0,139	0,139	0,153	0,149	0,000	0,013	-0,003	100,34	109,63	97,78
10.	Тривалість одного обороту активів, днів (п.6 / п.5*365)	2632,235	2623,251	2392,863	2447,144	-8,983	-230,388	54,280	99,66	91,22	102,27

Коефіцієнтний аналіз якості активів банку

Порівняльний аналіз якості активів доцільно проводити за допомогою коефіцієнтів. Коефіцієнтний аналіз дає змогу оцінити в динаміці якість активів за такими критеріями, як дохідність, ризикованість та оборотність. Вихідні дані та результати проведених розрахунків відображені у табл. 3.3. За результатами проведених розрахунків можна зробити висновки окремо за кожним показником.

Коефіцієнт дохідності характеризує ділову активність банку з погляду ефективності розміщення ресурсів. У міжнародній практиці вважається, що цей коефіцієнт має бути вище 93 %. Ураховуючи специфіку розвитку українських банків, середнє значення цього коефіцієнта коливається в межах 70%. Коефіцієнт співвідношення дохідних та загальних активів дає змогу з'ясувати, чи продуктивно використовує банк свої активи. Втім, «непродуктивне» використання певної частини активів є явищем цілком нормальним. Коефіцієнт дохідності АКБ «Укрсоцбанк» на протязі досліджуваного періоду постійно має значення вище ніж рекомендоване для українських банків. У 2006 – 2008 рр. спостерігається позитивна тенденція росту даного показника близько 7% щороку, зі сталим темпом зростання, який у 2007 р. становив 109,39%, а у 2008 р. – 107,80%. У 2009 році, порівняно з 2008 р. даний показник знизився з 0,874 до 0,843, тобто на 0,031 (на 3,62%), що свідчить про незначне зменшення питомої ваги дохідних активів в загальних та робочих активах банку, але не на критичному рівні, тому це не становить великої загрози економічній безпеці банку у даний період.

Коефіцієнт ризикованості активів говорить про ризикованість діяльності банку і його збільшення свідчить про зростання ризикованості банківських активних операцій. Динаміка даного коефіцієнту в АКБ «Укрсоцбанк» на протязі 2006 – 2009 рр. має негативну тенденцію до зростання, залишаючись на рівні > 80%. Це свідчить про те, що банк проводить надзвичайно ризикову політику щодо розміщення коштів, з метою підвищення показників дохідності. Посилення ризикованості операцій у 2006 – 2009 рр., так чи інакше, відобразилося на економічній безпеці діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у період розгортання фінансово-економічної кризи в усьому світі. Це виявилось у погіршенні якості активів банку (як у короткостроковому, так і в

довгостроковому періодах) та призвело до підвищення рівня кредитного ризику, ризиків ліквідності та платоспроможності.

Оборотність активів є основним показником ділової активності банку. Чим швидше обертаються активи, тим більше прибутку отримає банк, а відповідно й ефективніше він працює. Оборотно́сть активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. є середньою і має позитивну тенденцію до зростання, яке не тільки позитивно відбивається на підвищенні ефективності роботи банку, а й підвищує його ліквідність та сприяє вивільненню ресурсів з обороту. Але у 2009 р. даний показник зменшився з 0,153 до 0,149 обор., тобто на 0,003 обор. (2,22%). Такі зміни у динаміці показника оборотності активів безпосередньо спричинені тим, що дохід АКБ «Укрсоцбанк» зростав меншими темпами ніж середні активи банку, а також, опосередковано, зменшенням дохідних активів банку у загальних його активах.

Показник тривалості одного обороту активів у днях є оберненим показником до коефіцієнта оборотності активів і зменшення цього показника свідчить про прискорення оборотності активів і вважається позитивним явищем. Такою тенденцією до зменшення тривалості одного обороту активів характеризувався АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. Але у 2009 р. тривалість одного обороту активів банку зросла з 2393 до 2447 днів, тобто на 54 дні (2,27%). Це свідчить про незначне погіршення ліквідності банку та ефективності його роботи.

Таким чином, у цілому стан активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. характеризувався стабільним зростанням у абсолютній величині та відсутністю значних змін у їх структурі. На протязі даного періоду банк проводив досить активну кредитну політику, паралельно підвищуючи ризиковість і дохідність своєї діяльності та знижуючи рівень особистої безпеки. У 2009 р. ділова активність та, як наслідок, результативність діяльності АКБ «Укрсоцбанк» дещо зменшилась, що стало наслідком зменшення активів банку, частки дохідних активів банку в їх загальній сукупності та погіршенням значень усіх показників якості активів банку. Здатність банку до виживання залишалася на задовільному рівні, а можливість подальшого розвитку обмежувалася недостатнім обсягом надходжень, слабкою ліквідністю, стрімким зниженням якості активів.

Кількісний, якісний та коефіцієнтний аналіз пасивів банку

Пасив банку – це частина бухгалтерського балансу, що відображає в грошовому вираженні джерела утворення коштів банку. У пасивах відображаються капітал банку та його зобов'язання. Сума претензій до банку має бути еквівалентною повній сумі його активів. Капітал банку – це залишковий інтерес банку в активах за вирахуванням зобов'язань. Він визначається як різниця між загальною сумою активів та зобов'язань банку.

Капітал виконує кілька важливих функцій у щоденній діяльності і працює на забезпечення довгострокової життєздатності банку: захищає від банкрутства, є джерелом коштів, допомагає підтримувати довіру клієнтів і переконувати кредиторів у фінансовій могутності банку, забезпечує організаційне зростання, надання нових послуг, виконання нових програм, закупівлю обладнання.

Одним із найважливіших елементів стратегії економічної безпеки банків (крім забезпечення економічного зростання) є забезпечення стійкості їх капіталу. Проблема стійкості капіталу банку за сучасних умов є чи не однією з найважливіших. Стійкість капіталу забезпечує можливість банкам підтримувати свою ліквідність в умовах тривалого впливу на них різних негативних тенденцій. Виживання банків на ринку за різкого коливання валютних курсів, змін у законодавстві, кон'юнктури ринку може бути забезпечене їх високоліквідними активами (у тому числі дорогоцінними металами, державними цінними паперами та паперами інших прибуткових суб'єктів господарювання, іноземною валютою і т. п.), багатопрофільністю діяльності та широким спектром операцій, які вони проводять.

Капітал банку відображається у розділі 5 Плану рахунків бухгалтерського обліку і складається зі статутного капіталу, нерозподіленого прибутку, резервного та інших фондів банку. Структура та динаміка капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр. наведена в табл. 3.4 та у додатку К.1.

Таблиця 3.4

Аналіз структури та динаміки капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№	Показник	31.12.2006 р.		31.12.2007 р.		31.12.2008 р.		31.12.2009 р.		31.12.2010 р.	
		сума, тис.грн.	%								
1.	Статутний капітал	370991	19,26	1021011	31,97	1771011	34,22	2271011	37,68	2271011,00	34,57
2.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	288981	15,00	366531	11,48	796358	15,39	132559	2,20	34986	0,53
3.	Резервні та інші фонди банку	1266690	65,75	1806253	56,56	2608344	50,40	3624285	60,13	4264190	64,90
4.	Чисті активи, що належать акціонерам (учасникам) банку	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5.	Частка меншості	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
6.	Усього власного капіталу та частка меншості	1926662	100,00	3193795	100,00	5175713	100,00	6027855,00	100,00	6570187,00	100,00

Продовження таблиці 3.4

Аналіз структури та динаміки капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№	Показник	Відхилення (+, -), (06/07)		Відхилення (+, -), (07/08)		Відхилення (+, -), (08/09)		Відхилення (+, -), (09/10)		Темп зростання, %			
		у сумі, тис.грн.	у стр, %	у сумі, тис.грн.	у стр., %	у сумі, тис.грн.	у стр., %	у сумі, тис.грн.	у стр., %	(06/07)	(07/08)	(08/09)	(09/10)
1.	Статутний капітал	650020	12,71	750000	2,25	500000	3,46	0,00	-3,11	275,21	173,46	128,23	100,00
2.	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	77550	-3,52	429827	3,91	-663799	-13,19	-97573,00	-1,67	126,84	217,27	16,65	26,39
3.	Резервні та інші фонди банку	539563	-9,19	802091	-6,16	1015941	9,73	639905,00	4,78	142,60	144,41	138,95	117,66
4.	Чисті активи, що належать акціонерам (учасникам) банку	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	x	x	x	x
5.	Частка меншості	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	x	x	x	x
6.	Усього власного капіталу та частка меншості	1267133	0,00	1981918	0,00	852142	0,00	542332,00	0,00	165,77	162,06	116,46	109,00

З табл. 3.4 та додатку К.1 видно, що власний капітал АКБ «Укрсоцбанк» на протязі 2006 – 2008 рр. постійно зростає. У 2007 р., порівняно з 2006 р. він збільшився на 1267133 тис. грн. (65,77%), у 2008 р. порівняно з 2007 р. – на 1981918 тис. грн. (62,06%). У 2007 р. таке зростання було спричинене значним збільшенням статутного капіталу (на 175,21% або 650020 тис. грн.), частка якого у структурі зросла на 12,71% за рахунок зменшення частки нерозподіленого прибутку на 3,52% та резервних, інших фондів банку на 9,19%. У 2008 р. збільшення власного капіталу банку відбулося за рахунок підвищення нерозподіленого прибутку банку – на 127,27% (429827 тис. грн.), статного капіталу – на 73,46% (750000 тис. грн.), резервів, інших фондів банку – на 44,41% (802091 тис. грн.), при цьому значних змін у структурі власного капіталу не було.

У 2009 р. власний капітал банку зріс на 852142 тис. грн. (16, 46%), за рахунок значного підвищення резервів, інших фондів банку на 1015941 (38,95%), що поступово призводить до зниження якості капіталу та статутного капіталу банку – на 500000 тис. грн. (28,23%). Але на відміну від попередніх років, у 2009 р. банк зазнав катастрофічного зниження розміру нерозподіленого прибутку банку на 663799 тис. грн. (83,35%). Таке зниження спричинило значні зміни у структурі власного капіталу банку – зменшення частки прибутку на 13,19%, збільшення питомої ваги статутного капіталу, резервного, інших фондів банку на 13,19%. Зниження якості власного капіталу та значне скорочення надходжень банку призвело до зниження надійності його функціонування та частково позбавило акціонерів банку можливості традиційного поповнення статутного капіталу установи.

У 2010 р. власний капітал банку зріс на 542332,00 тис. грн., при цьому вартість статутного капіталу не змінилася, збільшилися резервні фонди банку та значно знизився нерозподілений прибуток (на 97573,00 тис. грн.), що є дуже негативними тенденціями, які в майбутньому можуть порушити рівновагу у діяльності установи.

Важливою складовою капіталу банку є його резервні та інші фонди. Фактично, це грошові кошти, що резервуються банком для забезпечення

непередбачених витрат, покриття збитків від банківської діяльності, виплати дивідендів по привілейованих акціях у разі недостатності прибутку та соціального і виробничого розвитку банку.

Статутний капітал являє собою вартість вкладів акціонерів (засновників, учасників) банку, внесених з метою формування його активів для початку чи подальшої банківської діяльності, а також гарантування інтересів вкладників та кредиторів банку. Результати аналізу структури та динаміки статутного капіталу зображено у додатку К.2.

З додатку К.2. видно, що статутний капітал АКБ «Укрсоцбанк», подібно до загального власного капіталу, у період з 2006 р. до 2009 р. постійно зростав, але при цьому спостерігалася негативна тенденція до зменшення темпів його зростання, тобто автоматичного пониження рівня достатності статутного капіталу банку та зниження рівня його захищеності. Частково це пов'язано з можливістю банку залучати додаткові кошти за схемою отримання субординованого капіталу. У 2007 р. статутний капітал банку зріс на 650000 тис. грн. (75,21%), у 2008 р. – на 750000 тис. грн. (73,46%), у 2009 р. – на 500000 тис. грн. (28,23%). На протязі 2006 – 2007 рр. вартість акцій в статутному капіталі банку становила > 99%, а у 2008 – 2009 рр. зменшилась до 60%, що пов'язано зі збільшенням частки емісійних різниць в статутному капіталі АКБ «Укрсоцбанк» і є ознакою екстенсивного підвищення обсягу акціонерного капіталу банку. Природно, що у загальній сукупності акцій банку найбільшу питому вагу становлять прості акції (>99%), які в абсолютній величині постійно зростають по мірі підвищення вартості статутного капіталу банку. Натомість, частка привілейованих акцій у загальній їх сукупності постійно зменшується. У 2010 р. розмір статутного капіталу банку взагалі не змінився.

У балансі банку відображається бруто-капітал. Проте для аналізу реального капіталу та для розрахунку економічних нормативів слід визначити чистий (нетто, регулятивний) капітал. Структуру регулятивного капіталу банку відображено у додатку К.3, а динаміку на рис. 3.2.

Регулятивний капітал АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. мав позитивну тенденцію до зростання. У 2007 р. він зріс на 588752 тис. грн. (24,29%), у 2008 – на 2556288 тис. грн. (84,85%), у 2009 – 1036159 тис. грн. У 2007 р. ріст регулятивного капіталу банку був забезпечений значним ростом додаткового капіталу на 373835 тис. грн. (47,20%) та основного капіталу – на 215913 тис. грн. (13,18%) і досить незначним ростом відвернення (на 995 тис. грн. або 17,2%).

У 2008 р. ріст регулятивного капіталу банку, подібно до попереднього періоду, був забезпечений швидким збільшенням додаткового капіталу банку на 1480040 тис. грн. (126,95%), в основному за рахунок взяття на себе банком зобов'язань за субординованим боргом.

У 2009 р. ріст нетто-капіталу був забезпечений зростанням додаткового капіталу (субординованого боргу, результатів переоцінки основних засобів) на 28,94%, при цьому спостерігалось значне збільшення відвернення в тому числі за рахунок збільшення балансової вартості ЦП, що не перебувають в обігу на фондових біржах у торговому портфелі банку та ЦП недиверсифікованих інвестиційних фондів.

Щорічне зростання нетто-капіталу свідчить про значну підтримку АКБ «Укрсоцбанк» з боку його акціонерів, що для безпечності функціонування установи є позитивним моментом і підтверджує готовність банку до вчасного погашення основних статей особистої заборгованості.

У 2010 р. регулятивний капітал АКБ «Укрсоцбанк» знизився на 982440 тис. грн., що, очевидно є негативною тенденцією в діяльності підприємства і вимагає прийняття відповідних заходів по вирішенню даного питання. Таке зниження здебільшого відбулося внаслідок зниження основного та додаткового капіталу.

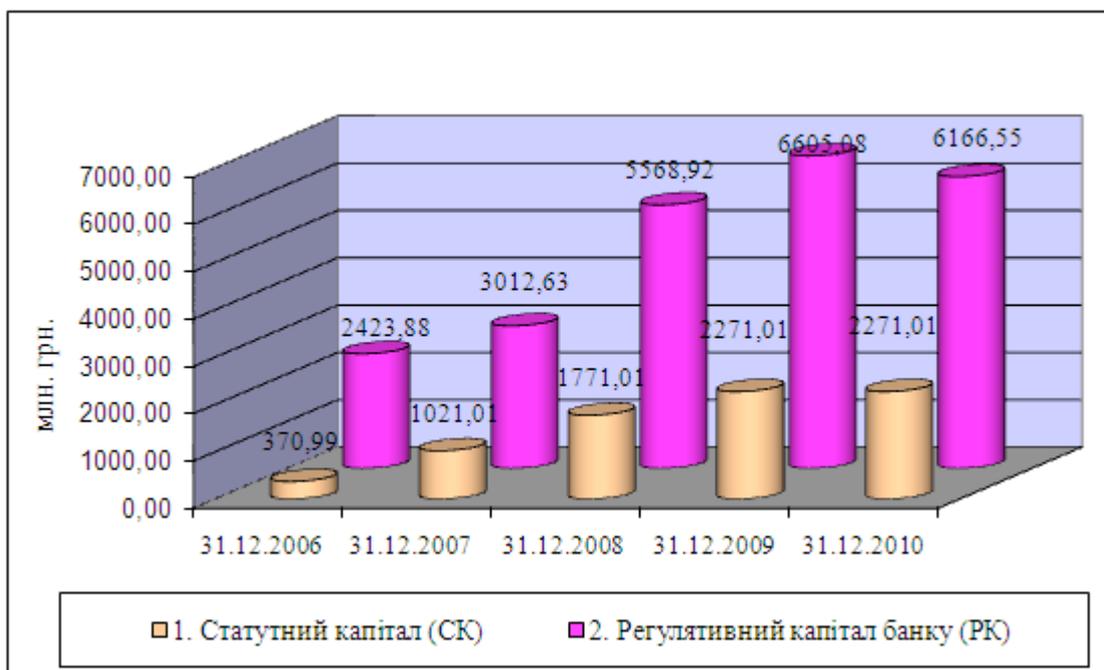

Рис. 3.2. Динаміка росту регулятивного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Достатність капіталу банку аналізують, використовуючи сукупність коефіцієнтів, розрахунок яких наведений у табл. 3.5.

За результатами проведених розрахунків (див. табл. 3.5) можна зробити висновок, що рівень капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. був низьким (близько 10%). Не дивлячись на ці обставини у 2009 – 2010 рр. спостерігалася позитивна тенденція до зростання рівня власного капіталу на 32,57% у 2009р.та на 14,38% – у 2010р. Але, на жаль, така зміна у динаміці показника була викликана зменшенням обсягів загальних пасивів банку на 12,15% у 2009р.і на 4,7% – у 2010р. на фоні збільшення обсягу власного капіталу на 16,46% у 2009р.і на 9% у 2010р.

Питома вага регулятивного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у його загальних активах (K2) є досить високою і починаючи з 2007 р. має позитивну тенденцію до зростання, яка обмежується здатністю ефективно використовувати кошти. Починаючи з 2007 р. у структурі регулятивного капіталу знаходиться досить вигідний для банку ресурс – субординований борг, використання якого значно розширює ресурсну базу банку та не становить значної загрози надійності його функціонування, через лібералізовані та вигідні умови кредитування. І тільки у

2010р. питома вага регулятивного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у його загальних активах зменшилась на 2,03%, що спричинено зменшенням субординованого боргу АКБ «Укрсоцбанк».

Коефіцієнт достатності власного капіталу (К3) показує максимальну суму збитків, за яких власного капіталу, що залишився, вистачить для забезпечення надійності коштів вкладників та інших кредиторів банку (його зобов'язань). Отриманні значення І коефіцієнта достатності капіталу у 2006 – 2010 рр., говорять про те, що АКБ «Укрсоцбанк» у критичному випадку могло б не вистачити капіталу для забезпечення надійності коштів вкладників та інших кредиторів банку. Але не дивлячись на це, з 2007 р., після спаду даного показника на 31,81%, спостерігалася позитивна тенденція до збільшення його значення на 40,32% і наближення до нормативного.

Коефіцієнт достатності регулятивного капіталу (К4) АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. постійно відповідав нормативному значенню, мав позитивну тенденцію до зростання з незначними коливаннями, що говорить про те, що у складі регулятивного капіталу є додаткові кошти, які використовуються банком на умовах майже власних (субординований капітал). Але у зв'язку зі зменшенням обсягу субординованого боргу у 2010 р. даний коефіцієнт зазнав зниження на 0,061 од., що в майбутньому може негативно вплинути на безпеку діяльності підприємства.

Коефіцієнт достатності статутного капіталу (К5) характеризує залежність банку від його засновників. Сума коштів, які інвестуються в розвиток установи, повинна удвічі перевищувати внески засновників. Результати розрахунків коефіцієнту достатності статутного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. показують, що кошти які інвестуються в розвиток банку стабільно перевищують внески засновників в декілька разів і це є позитивним моментом у розвитку діяльності банку. Але, тим не менше, існує тенденція до зростання даного показника з рівня 0,19 у 2006 р. до рівня 0,377 – у 2009 - 2010 рр., що свідчить про збільшення залежності ефективної діяльності банку від внесків засновників. Варто зауважити, що в умовах нестабільної діяльності банківської системи

України першочерговим завданням менеджменту банку є нарощування основних складових капіталу – статутного фонду і прибутку, зростання яких безпосередньо збільшує вільні банківські резерви як джерела довгострокових кредитних ресурсів і ліквідних коштів.

Коефіцієнт (К6) характеризує захищеність власного капіталу від інфляції через вкладення коштів у нерухомість, обладнання та інші матеріальні активи. Однак таке одностороннє використання капітальних ресурсів може призвести до погіршення ліквідності та платоспроможності банку.

Зокрема, банк може мати у власності нерухоме майно загальною вартістю не більше 25 % капіталу банку. Розрахунки даного коефіцієнта для АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр. говорять про те, що власний капітал банку є досить захищеним від інфляції і незначне зменшення цього коефіцієнта протягом досліджуваного періоду свідчить про те, що банк обирає політику вкладення коштів у активи банку, які мають більшу ліквідність.

Рентабельність власного капіталу (К7) АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. була досить стабільною і знаходилась в межах 10 – 15%. Але у зв'язку з катастрофічним зменшенням чистого прибутку банку у 2009 р., рентабельність власного капіталу зменшилась з 15,3% до 2,1% (на 13,2 в. п. або на 86,27%), що є ознакою зменшення результативності діяльності банку. У 2010 р. рентабельність власного капіталу критично знизилась до 0,4%, що пов'язано зі значним падінням обсягу чистого прибутку підприємства (на 79,05%), тоді як власний капітал підприємства зріс на 9%.

Рентабельність статутного капіталу (К8) банку має тенденцію подібну до рентабельності власного капіталу. У 2006 – 2008 рр. прибутковість статутного капіталу знаходилась у межах 36 – 78%, а у 2009 р. зменшилась на 39,1 в. п. (87,47%), що, безумовно, є негативним явищем в безпечній діяльності банку.

Таблиця 3.5

Аналіз достатності капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№	Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
1.	Активи, тис. грн.	17531455	31226766	49694781	43656898	41603497
2.	Пасиви, тис. грн.	17531455	31226766	49694781	43656898	41603497
3.	Зобов'язання, тис. грн.	15604793	28032971	44519068	37629043	35033310
4.	Власний капітал, тис. грн.	1926662	3193795	5175713	6027855	6570187
5.	Регулятивний капітал, тис. грн.	2423881	3012633	5568921	6605080	6166553
6.	Стат. капітал, тис. грн.	370991	1021011	1771011	2271011	2271011
7.	Основні засоби, тис. грн.	1484298	2049735	2754725	3107590	3 237 290
8.	Чистий прибуток, тис. грн.	287336	362265	791795	126761	28944
9.	Рівень капіталу (К1), (0,15 - 0,20) п.4/п.2	0,110	0,102	0,104	0,138	0,158
10.	Відношення РК і А (К2)	0,138	0,096	0,112	0,151	0,148
11.	Коеф. дост. власного капіталу (К3), (0,25-0,3) п.4/п.3	0,155	0,107	0,125	0,176	0,176
12.	Коеф. дост. регулятивного капіталу (К4), (0,5-1,0) п.5/п.3	1,258	0,943	1,076	1,096	0,939
13.	Коеф. достат. статутного капіталу (К5), (0,15-0,5) п.6/п.3	0,193	0,320	0,342	0,377	0,346
14.	Коефіцієнт захищеності ВК (К6) п.7/п.4	0,770	0,642	0,532	0,516	0,493
15.	Коефіцієнт рентаб. ВК (К7) п.8/п.4	0,149	0,113	0,153	0,021	0,004
16.	Коефіцієнт рентаб. СК, (К8) п.8/п.6	0,775	0,355	0,447	0,056	0,013
17.	Мультиплікатор капіталу (М) п.1/п.4	9,099	9,777	9,602	7,243	6,332

Продовження таблиці 3.5

Аналіз достатності капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№	Показник	Абсол. відх., тис. грн				Темп зрост., %			
		06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	08р./10р.
1.	Активи, тис. грн.	13695311	18468015	-6037883	-2053401	178,12	159,14	87,85	95,30
2.	Пасиви, тис. грн.	13695311	18468015	-6037883	-2053401	178,12	159,14	87,85	95,30
3.	Зобов'язання, тис. грн.	12428178	16486097	-6890025	-2595733	179,64	158,81	84,52	93,10
4.	Власний капітал, тис. грн.	1267133	1981918	852142	542332	165,77	162,06	116,46	109,00
5.	Регулятивний капітал, тис. грн.	588752	2556288	1036159	-438527	124,29	184,85	118,61	93,36
6.	Стат. капітал, тис. грн.	650020	750000	500000	0	275,21	173,46	128,23	100,00
7.	Основні засоби, тис. грн.	565437	704990	352865	129700	138,09	134,39	112,81	104,17
8.	Чистий прибуток, тис. грн.	74929	429530	-665034	-97817	126,08	218,57	16,01	22,83
9.	Рівень капіталу (K1), (0,15 - 0,20) п.4/п.2	-0,008	0,002	0,034	0,020	93,07	101,83	132,57	114,38
10.	Віднош.РК і А (K2)	-0,042	0,016	0,039	-0,003	69,78	116,16	135,01	97,97
11.	Коеф. дост.вл.капіталу (K3),(0,25-0,3) п.4/п.3	-0,048	0,018	0,050	0,000	69,19	116,40	140,32	100,28
12.	Коеф. дост.рк.капіталу (K4), (0,5-1,0) п.5/п.3	-0,315	0,133	0,020	-0,157	74,98	114,07	101,84	85,65
13.	Коеф. достат.ст.капіталу (K5), (0,15-0,5) п.6/п.3	0,127	0,022	0,035	-0,031	166,02	107,04	110,10	91,75
14.	Коефіцієнт захищеності ВК (K6) п.7/п.4	-0,129	-0,110	-0,017	-0,023	83,31	82,93	96,86	95,57
15.	Коефіцієнт рентаб. ВК (K7) п.8/п.4	-0,036	0,040	-0,132	-0,017	76,06	134,87	13,75	20,95
16.	Коефіцієнт рентаб. СК, (K8) п.8/п.6	-0,420	0,092	-0,391	-0,043	45,81	126,01	12,48	22,83
17.	Мультиплікатор капіталу (M) п.1/п.4	0,678	-0,176	-2,359	-0,910	107,45	98,20	75,43	87,43

У 2010 р. подібна тенденція до зниження рентабельності статутного капіталу мала місце і призвела до зменшення даного показника на 77,17%. Це говорить про значне зниження результативності використання коштів акціонерів банку.

Важливим показником, який характеризує власний капітал банку є мультиплікатор капіталу. Він відображає фінансовий важіль або політику в галузі фінансування: вибір джерел формування банківських ресурсів (боргові зобов'язання чи акціонерний капітал). Активи АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. більше ніж у 9 разів перевищують його власний капітал, тобто власні кошти становлять близько 10% усіх коштів банку. З 2009 р. спостерігалася тенденція до зменшення коефіцієнту мультиплікатора капіталу, що свідчить про збільшення питомої ваги власного капіталу у коштах банку і про підвищення потенціалу банку для більш високих виплат своїм власникам (акціонерам). Але, на жаль, така тенденція спричинена лише значним зменшення абсолютної величини активів та зростанням власного капіталу банку, в основному за рахунок збільшення його резервних та інших фондів.

У загальному обсязі ресурсів, якими володіє комерційний банк, переважають зобов'язання банку (вимоги до активів банківської установи, що зобов'язують її сплатити фіксовану суму коштів у визначений час у майбутньому). Аналіз зобов'язань АКБ «Укрсоцбанк» в 2006 – 2010 рр. наведений в табл. 3.6.

За даними цієї таблиці видно, що загальні зобов'язання АКБ «Укрсоцбанк» в 2006 – 2008 рр. помірно нарощувалися з темпам, аналогічними темпам нарощення активів банку, що є ознакою рівноважного зростання зобов'язань банків та джерел їх погашення. У 2007 р. – зобов'язання банку зросли на 12428178 тис. грн. (79,64%), у 2008 р. – на 16486097 тис. грн. (58,81%). На відміну від попередніх років, у 2009 – 2010 рр. зобов'язання банку зменшились на 6890025 тис. грн. (15,48%) та на 2595733 тис. грн. (7%) відповідно, пропорційно зменшенню активів АКБ «Укрсоцбанк», що є позитивним моментом на ряду з негативною динамікою зменшення обсягів активних операцій банку.

У структурі зобов'язань у 2006 – 2007 рр. найбільшу питому вагу займали кошти клієнтів банку, питома вага, яких зменшилась на 16,77% на користь

збільшення частки коштів банків у зобов'язаннях. І саме кошти банків займали найбільшу частину в зобов'язаннях банку у 2008 – 2010 рр. Кошти банків є достатньо дорогим ресурсом для будь-якої банківської установи, зловживання використанням якого може призвести до проблем з ліквідністю, тобто автоматично знижує наявний рівень безпеки. Варто зауважити, що починаючи з 2007 року АКБ «Укрсоцбанк» мав змогу залучати додаткові кошти у вигляді субординованого боргу від акціонерів, що мають істотну участь у банку, як вигідний ресурс для активних операцій банку.

Аналіз масштабів діяльності банку щодо залучення зовнішніх джерел фінансування своєї діяльності починається з визначення частки, яку займають зобов'язання банку у валюті балансу та капіталі банку (табл. 3.7). Частка зобов'язань у валюті балансу у 2006 – 2010 рр. становила більше 80 % і мала позитивну тенденцію до зменшення, що є ознакою підвищення частки власних коштів банку для використання їх у своїй діяльності. Зобов'язання АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. перевищували власний капітал банку більше ніж у 8 разів, але у 2009 – 2010 рр. цей показник зменшився до 5 – 6 разів. І хоча це сталося лише за рахунок зменшення зобов'язань банку в абсолютній величині та помітного зменшення його активної діяльності, але все ж залишається дієвим способом підвищення особистої надійності установи.

Особливістю діяльності банківської установи є використання у процесі здійснення своїх операцій запозичених та залучених коштів, однією з умов отримання яких є платність. До числа платних пасивів банку відносять кошти банків та клієнтів, боргові цінні папери, інші залучені кошти та субординований борг банку. Тому при аналізі пасивів банку слід визначити якою є частка платних серед загальних пасивів банку і якою є динаміка їх зміни (додаток Л.1, додаток Л.2).

Таблиця 3.6

Аналіз структури та динаміки зобов'язань АКБ «Укрсоцбанк» в 2006 – 2010 рр.

№	Показник	31.12.2006 р.		31.12.2007 р.		31.12.2008 р.		31.12.2009 р.		31.12.2010 р.	
		сума, тис.грн.	%								
1.	Кошти банків	3844593	24,64	8938665	31,89	27705307	62,23	22158357	58,89	17 168 215	49,01
2.	Кошти клієнтів	11106631	71,17	15251855	54,41	14271111	32,06	12340325	32,79	15337286	43,78
3.	Боргові цінні папери, емітовані банком	372650	2,39	2192714	7,82	600437	1,35	16651	0,04	16 009	0,05
4.	Інші залучені кошти	0	0,00	1220803	4,35	0	0,00	0	0,00	0	0,00
5.	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	11490	0,07	22137	0,08	77200	0,17	467	0,00	74 545	0,21
6.	Відстрочені податкові зобов'язання	233573	1,50	305256	1,09	446638	1,00	758869	2,02	0	0,00
7.	Резерви за зобов'язаннями	8191	0,05	4866	0,02	2505	0,01	31992	0,09	25 000	0,07
8.	Інші фінансові зобов'язання	5096	0,03	83438	0,30	152827	0,34	242634	0,64	303 179	0,87
9.	Інші зобов'язання	22569	0,14	13237	0,05	108043	0,24	55443	0,15	88 347	0,25
10.	Субординований борг	0	0,00	0	0,00	1155000	2,59	2024305	5,38	2 020 729	5,77
11.	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,00
12.	Усього зобов'язань	15604793	100,00	28032971	100,00	44519068	100,00	37629043	100,00	35033310	100,00

Продовження табл. 3.6

№	Показник	Відхилення (+, -), (06/07)		Відхилення (+, -), (07/08)		Відхилення (+, -), (08/09)		Відхилення (+, -), (09/10)		Темп зростання, %			
		у сумі, тис.грн.	у стр., %	у сумі, тис.грн.	у стр., %	у сумі, тис.грн.	у стр., %	у сумі, тис.грн.	у стр., %	(06/07)	(07/08)	(08/09)	(09/10)
1.	Кошти банків	5094072	7,25	18766642	30,35	-5546950	-3,35	-4990142,00	-9,88	232,50	309,95	79,98	77,48
2.	Кошти клієнтів	4145224	- 16,77	-980744	-22,35	-1930786	0,74	2996961,00	10,98	137,32	93,57	86,47	124,29
3.	Боргові цінні папери, емітовані банком	1820064	5,43	-1592277	-6,47	-583786	-1,30	-642,00	0,00	588,41	27,38	2,77	96,14
4.	Інші залучені кошти	1220803	4,35	-1220803	-4,35	0	0,00	0,00	0,00	x	0,00	x	
5.	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	10647	0,01	55063	0,09	-76733	-0,17	74078,00	0,21	192,66	348,74	0,60	15962,53
6.	Відстрочені податкові зобов'язання	71683	-0,41	141382	-0,09	312231	1,01	-758869,00	-2,02	130,69	146,32	169,91	0,00
7.	Резерви за зобов'язаннями	-3325	-0,04	-2361	-0,01	29487	0,08	-6992,00	-0,01	59,41	51,48	1277,13	78,14
8.	Інші фінансові зобов'язання	78342	0,26	69389	0,05	89807	0,30	60545,00	0,22	1637,3 2	183,16	158,76	124,95
9.	Інші зобов'язання	-9332	-0,10	94806	0,20	-52600	-0,10	32904,00	0,10	58,65	816,22	51,32	159,35
10.	Субординований борг	0	0,00	1155000	2,59	869305	2,79	-3576,00	0,39	x	x	175,26	99,82
11.	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0,00	0,00	x	x	x	
12.	Усього зобов'язань	12428178	0,00	16486097	0,00	-6890025	0,00	-2595733,00	0,00	179,64	158,81	84,52	93,10

Таблиця 3.7

Динаміка основних показників, які характеризують рівень зобов'язань АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Показники	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.	Абсол. відх., тис. грн				Темп зростання, %			
						06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.
1. Зобов'язання баку, тис. грн	15604793	28032971	44519068	37629043	35033310	12428178	16486097	-6890025	-2595733	179,64	158,81	84,52	93,10
2. Капітал банку, тис. грн	1926662	3193795	5175713	6027855	6570187	1267133	1981918	852142	542332	165,77	162,06	116,46	109,00
3. Валюта балансу банку, тис. грн	17531455	31226766	49694781	43656898	41 603 497	13695311	18468015	-6037883	-2053401	178,12	159,14	87,85	95,30
4. Частка зобов'язань у валюті балансу, %	89,01	89,77	89,58	86,19	84,21	0,76	-0,19	-3,39	-1,99	100,86	99,79	96,21	97,70
5. Співвідношення зобов'язань та капіталу (коефіцієнт фінансового важеля)	8,10	8,78	8,60	6,24	5,33	0,68	-0,18	-2,36	-0,91	108,37	98,00	72,57	85,42

Платні пасиви АКБ «Укрсоцбанк» у період з 2006 по 2008 рр. постійно зростали, по мірі того як пожвавлювалась та розширювалась діяльність банку. У 2007 р. платні пасиви банку зросли на 12280163 тис. грн. (80,14%) і становили 27604037 тис. грн. У 2008 р. вони зросли на 16127818 тис. грн. (58,43%) і склали 43731855 тис. грн. У 2009 році, на відміну від 2006 – 2008 рр., абсолютна величина платних пасивів банку зменшилась на 7192217 тис. грн. (16,45%), у 2010 році – на 1997399 тис. грн. (5,47%), що свідчить про вимушене згортання активної роботи банку на фоні укорінення кризових явищ в економіці та занепаду в діяльності її реального сектору.

По мірі розвитку банку, частка платних пасивів в їх загальній сумі постійно зростала: на 41,76% у – 2007 році, на 0,4% у – 2008 р. Але пізніше їх питома вага почала поступово зменшуватись на 4% у 2009 р. та на 1% – у 2010 р. У структурі платних пасивів банку протягом 2006 – 2007 рр. найбільшу частку займали кошти клієнтів, які мали тенденцію до зменшення з 72% у 2006 р. до 55% у 2007 р. Натомість, у 2008 – 2010 рр. найбільшу питому вагу платних пасивів АКБ «Укрсоцбанк» становили кошти банків (досить дорогі джерела ресурсів), які у 2008 р. займали 63%, у 2009 р. – 61%, а у 2010 р. – 50% . Богові цінні папери емітовані банком активно використовувалися АКБ «Укрсоцбанк» у якості платних пасивів у 2007 р., у період найефективнішої та найризиковішої діяльності банку, а починаючи з 2007 року їх обсяг щорічно зменшувався. Слід зауважити, що саме 2007 р. був піковим у обсягах та темпах зростання залучених коштів.

Таким чином, власний капітал АКБ «Укрсоцбанк» на протязі 2006 – 2008рр. постійно зростає. У 2009 р. власний капітал банку зріс за рахунок значного підвищення резервів, інших фондів банку та статутного капіталу банку. Крім того в цей же період банк зазнав значного зниження розміру нерозподіленого прибутку банку, яке спричинило значні зміни у структурі власного капіталу банку. Статутний капітал АКБ «Укрсоцбанк», постійно зростає, але при цьому спостерігалася негативна тенденція до зменшення темпів його зростання. У 2010 р. розмір статутного капіталу банку взагалі не змінився, натомість регулятивний капітал АКБ «Укрсоцбанк» знизився на 982440 тис. грн., що, очевидно, є

негативною тенденцією в діяльності підприємства і вимагає прийняття відповідних заходів по вирішенню даного питання. Таке зниження здебільшого відбулося внаслідок зниження основного та додаткового капіталу. Загальні зобов'язання АКБ «Укрсоцбанк» в 2006 – 2008 рр. помірно нарощувалися з темпами, аналогічними темпам нарощення активів банку. У 2009 – 2010 рр. зобов'язання банку зменшились пропорційно зменшенню активів АКБ «Укрсоцбанк». Такі динамічні процеси є ознакою рівноважного зростання зобов'язань банків та джерел їх погашення. Частка зобов'язань у валюті балансу у 2006 – 2010 рр. становила більше 80 % і мала позитивну тенденцію до зменшення, що є ознакою підвищення частки власних коштів банку для використання їх у своїй діяльності.

Платні пасиви АКБ «Укрсоцбанк» у період з 2006 по 2008 рр. постійно зростали, по мірі того як пожвавлювалась та розширювалась діяльність банку. У 2009 – 2010 рр., на відміну від попереднього періоду, абсолютна величина платних пасивів банку зменшилась, що свідчить про вимушене згортання активної роботи банку на фоні укорінення кризових явищ в економіці та занепаду в діяльності її реального сектору. По мірі розвитку банку, частка платних пасивів в їх загальній сумі постійно зростала, але з 2009 почала поступово знижувати свій розмір. Протягом 2006 – 2007 рр. найбільшу частку цього ресурсу займали кошти клієнтів, а у 2008 – 2010 рр. – кошти банків. Слід зауважити, що саме 2007 р. був піковим у обсягах та темпах зростання залучених коштів, а уже у 2009 р. помітно погіршуються майже всі показники діяльності АКБ «Укрсоцбанк», особливо показники результативності його роботи.

Таким чином, основні тенденції у зміні обсягів, структурі активів та пасивів банку, свідчать про те, що на початок 2006 р. економічна безпека діяльності АКБ «Укрсоцбанк» знаходилася на достатньому рівні. Тоді, банк успішно збалансовував потреби забезпечення ліквідності, прибутковості та достатності капіталу. В процесі розширення своєї діяльності АКБ «Укрсоцбанк» підвищував її ризиковість, перерозподіляючи більшість залучених та запозичених коштів у небезпечні кредитні ресурси. Поступове зниження якості активів банку вплинуло

на зменшення обсягів надходжень. Внаслідок фінансово-економічної кризи, яка виникла у жовтні 2008 р., крім внутрішніх загроз економічній безпеці банку, виник ряд зовнішніх небезпек. Це виявилось у втраті платоспроможності наявних та потенційних клієнтів банку, обмеженні джерела надходжень коштів (особливо депозитів), відтоку іноземних ресурсів тощо. Так виникла загроза первинній безпеці банку, що спричинило вимушене скорочення обсягів здійснюваних операцій, масштабної економії витрат і стратегічного переорієнтування діяльності АКБ «Укрсоцбанк».

3.2. Оцінка дотримання обов'язкових нормативів регулювання діяльності банку

Оцінка дотримання обов'язкових нормативів регулювання діяльності банку – це фактична перевірка виконання ним обов'язкових нормативів, яку періодично проводить Національний банк України. Ці нормативи стосуються капіталу банку, його ліквідності, кредитного ризику, інвестиційної діяльності.

З точки зору оцінки економічної безпеки банку, стабільності його функціонування у майбутньому, найбільш цікавими для аналізу є показники, що характеризують стан капіталу банку та його ліквідність. Розрахунок даних нормативів комерційний банк проводить на основі розробленої Національним банком України методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні

Для того щоб прослідкувати динаміку виконання обов'язкових нормативів діяльності банку занесемо розраховані значення станом на кінець кожного року у табл. 3.8, а динаміку їх зміни відобразимо на рис. 3.3.

Динаміка виконання обов'язкових нормативів діяльності АКБ
«Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Нормативи	31.12.06	31.12.07	31.12.08	31.12.09	31.12.2010
Н1, тис. грн.	2401564	3012633	5568921	6605080	5 622 640
Н2 (>10%)	16,7	11,00	11,44	16,58	19,92
Н3 (>9%)	9,34	9,65	11,21	15,13	12,04
Н4 (>20%)	34,03	48,92	44,28	51,25	41,37
Н5 (>40%)	146,42	55,30	56,79	78,85	69,98
Н6 (>20%/60%)	28,32	23,59	23,95	30,32	70,57

Продовження таблиці 3.8

Динаміка виконання обов'язкових нормативів діяльності АКБ
«Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Нормативи	Абсол. відх., тис. грн				Темп зростання, %			
	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.
Н1, тис. грн.	611069	2556288	1036159	-982440,00	125,44	184,85	118,61	85,13
Н2 (>10%)	-5,70	0,44	5,14	3,34	65,87	104,00	144,93	120,14
Н3 (>9%)	0,31	1,56	3,92	-3,09	103,32	116,17	134,97	79,58
Н4 (>20%)	14,89	-4,64	6,97	-9,88	143,76	90,52	115,74	80,72
Н5 (>40%)	-91,12	1,49	22,06	-8,87	37,77	102,69	138,84	88,75
Н6 (>20%/60%)	-4,73	0,36	6,37	40,25	83,30	101,53	126,60	232,75

За результатами проведеного аналізу виконання економічних нормативів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр. можна зробити висновки про стан капіталу та ліквідності цього банку.

Норматив регулятивного капіталу банку (Н1) – це норматив, яким встановлено мінімальне значення регулятивного капіталу банку, при перевищенні якого діяльність банку є стійкою з точки зору достатності капіталу для здійснюваних операцій. Структура та динаміка регулятивного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр. детально розглянута у попередньому підпункті розділу (додаток 3.3, рис. 3.2).

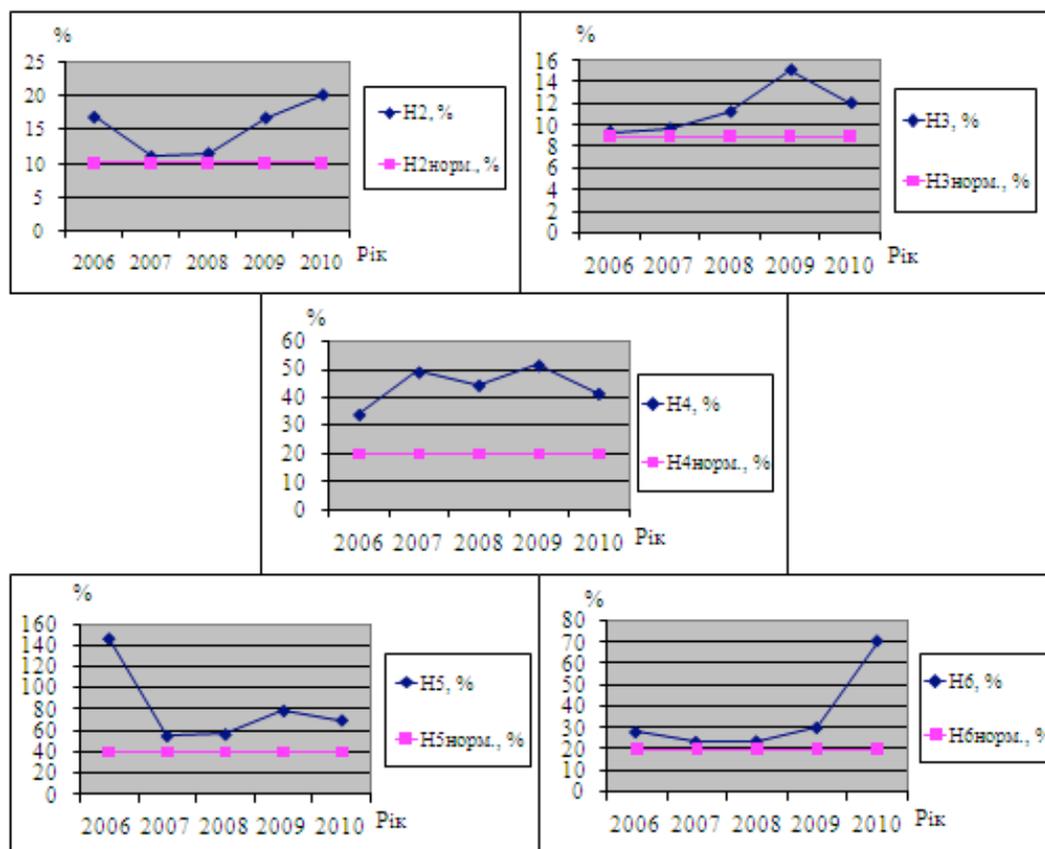

Рис. 3.3. Динаміка зміни нормативів Н2 – Н6 АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Станом на 31.12.2010 р. регулятивний капітал банку становив 5 622, 640 млн. грн., у тому числі статутний капітал – 2271,011 млн. грн. Зменшення регулятивного капіталу банку на 982,440 млн. грн. у 2010 р. відбулося внаслідок значного зменшення основного та додаткового капіталу, що свідчить про негативні тенденції в діяльності установи банку і значно знижує рівень її економічної безпеки. Не дивлячись на це загальний обсяг регулятивного капіталу банку в 51 раз перевищує норматив регулятивного капіталу, який встановлено Національним банком України.

Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2) відображає здатність банку своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Протягом 2006 – 2010 рр. вимоги Національного банку щодо адекватності регулятивного капіталу (платоспроможності) АКБ «Укрсоцбанк» повністю дотримувалися. Існуючий розмір регулятивного капіталу станом на 31.12.2009 р.

дозволяв банку і в подальшому збільшувати обсяг активів, зважених на ризик, дотримуючись при цьому нормативних значень показника адекватності регулятивного капіталу. Але кризові явища в економіці України та світу, спричинили погіршення становища банку з погляду достатності капіталу на проведення ризикованих активних операцій АКБ «Укрсоцбанк».

Норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (Н3) відображає розмір регулятивного капіталу, необхідний для здійснення банком активних операцій. Протягом 2006 – 2010 рр. АКБ «Укрсоцбанк» постійно дотримувався вимог Національного банку України щодо виконання вище зазначеного нормативу. При цьому динаміка зміни даного нормативу супроводжувалася значними коливаннями. Так у 2007 рр. норматив співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів зріс на 0,31 в. п. (3,32%) і становив 9,65 %, у 2008 р. цей норматив збільшився на 1,56 в. п. (16,17%) і склав 11,21%, у 2009 р. Н3 становив 15,13%, а у 2010 р. дещо знизився і склав 12,04%.

Виконання банком нормативів капіталу свідчить про його здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Частки ризику, що їх приймають на себе кредитори/вкладники та власники банку знаходяться в нормальному співвідношенні і гарантують первинний рівень економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк».

Пі групою показників, які є обов'язковими для виконання всіма комерційними банками, які функціонують на території України є група показників ліквідності, зокрема, нормативу миттєвої ліквідності (Н4), нормативу поточної ліквідності (Н5), нормативу короткострокової ліквідності (Н6).

Ліквідність – одна з узагальнюючих якісних характеристик діяльності банку, яка є первинним індикатором економічної безпеки банку з точки зору організації і проведення фінансових операцій. Під ліквідністю банку розуміють його здатність швидко перетворювати свої активи в грошові кошти з мінімальною втратою їх вартості з метою своєчасного виконання своїх зобов'язань.

Причиною надзвичайної важливості підтримання належної ліквідності комерційного банку є сама специфіка його діяльності: він оперує великою масою чужих грошей, які в будь-який момент можуть бути вилучені їх власниками. Ліквідність банку визначається збалансованістю між строками і сумами погашення активів та строками і сумами виконання зобов'язань банку, а також строками та сумами інших джерел та напрямів використання коштів, зокрема таких, як видача кредитів та здійснення витрат.

Досягнення належної ліквідності без зниження прибутковості є непростим завданням – у кожній фінансовій угоді виявляється суперечність між ліквідністю та прибутковістю. Цей конфлікт можна вважати центральною проблемою, яку розв'язує банк, розміщуючи кошти.

Таким чином, ліквідність банку ґрунтується на постійному підтриманні об'єктивно необхідного співвідношення між трьома її складовими – власним капіталом банку, залученими та розміщеними ним коштами через оперативне управління їх структурними елементами. Ураховуючи це в банківській теорії та практиці ліквідність розглядають як «запас» та як «потік», тобто в статиці та в динаміці. Ліквідність як «запас» являє собою миттєву ліквідність банку на певний момент часу. Ця ліквідність вимірюється та оцінюється за допомогою коефіцієнтів – показників ліквідності балансу.

Ліквідність як «потік» характеризується з позиції динаміки, що передбачає оцінку здатності комерційного банку протягом певного періоду поліпшувати недостатній рівень ліквідності або не допускати погіршення досягнутого, об'єктивно необхідного рівня ліквідності (зберігати його) за рахунок ефективного управління відповідними статтями активів та пасивів, залучення додаткових коштів, підвищення фінансової стійкості банку завдяки зростанню доходів. Метою аналізу банківської ліквідності є оцінювання та прогнозування можливостей банку щодо своєчасного виконання своїх зобов'язань за умови збереження достатнього рівня прибутковості.

АКБ «Укрсоцбанк» протягом усього досліджуваного періоду, дотримувався нормативу миттєвої ліквідності, перевищуючи його нормативне значення (20%).

У 2007 р. норматив миттєвої ліквідності зріс на 14,89 в. п. (43,76%) і становив 48,92%, перевищуючи нормативне значення на 28,92 в. п. У 2008 р. вище згаданий норматив знизився на 4,64 в. п. (9,48%) і становив 44,28%, перевищуючи встановлений норматив на 24,28%. У 2009 р. Н4 зріс до рівня 51,25%, що викликано збільшенням обсягів високоліквідних активів банку, є позитивною тенденцією у його діяльності і добре впливає на еволюційну надійність. У 2010 р. норматив миттєвої ліквідності знизився до 41,37 %, але все ж залишався в межах норми.

Норматив поточної ліквідності АКБ «Укрсоцбанк» у період з 2006 р. по 2010 р. виконував бездоганно, значно перевищуючи його нормативне значення. У 2007 р., порівняно з 2006р. відбулося значне зменшення даного нормативу на 91,12 в. п. (62,23%) і становило 55,30%. У 2008 р. норматив поточної ліквідності зріс на 1,49 в. п. (2,69%) і мав значення 56,79%. У 2009 р. Н5 зріс на 22,06 в. п. і склав 78,85 %, а у 2010 р. знизився і становив 69,98%. Для того аби підтримувати вищезгаданий норматив потрібно намагатися наближати значення активів з кінцевим строком погашення до 31 дня до зобов'язань банку з кінцевим строком погашення до 31 дня.

Норматив короткострокової ліквідності (Н6) установлює мінімально необхідний обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань протягом одного року. У період з 2006 р. по 2007 р. даний норматив виконувався постійно і без порушень. У 2007 р., порівняно з 2006 р., спостерігалось зменшення нормативу короткострокової ліквідності на 4,73 в. п. (16,7%). У 2008 р. по нормативу короткострокової ліквідності мало місце одноразове зменшення його значення нижче допустимого рівня (до рівня 18,76% у березні місяці). Пояснення причин були надані НБУ. В зв'язку з тим, що дане порушення не мало характеру глобального послідовного погіршення збалансованості між активами та пасивами, і в оперативному порядку було приведено значення нормативу Н6 до норми, то з боку Національного Банку України не було застосовано санкцій до АКБ «Укрсоцбанк». У 2008 р. значення нормативу короткострокової ліквідності досягло рівня 23,95%, що на 3,95 в. п. перевищує нормативне, встановлене

Національним банком України. У 2009 р. Н6 збільшився на 6,37 в. п. і становив 30,32%, що на 10,32 в. п. перевищує норму. Варто зауважити, що у 2010 норматив короткострокової ліквідності підвищився у 2,3 рази і склав 70,57%, що свідчить про значне покращення ліквідності АКБ «Укрсоцбанк» в межах року.

Загальне підвищення показників ліквідності у 2009 р. відбулося, тому що цього року АКБ «Укрсоцбанк» почав регулювати ліквідність з метою покращення еволюційної надійності своєї діяльності, тобто підвищення безпечності функціонування. Це також пов'язано з тим, що АКБ «Укрсоцбанк» почав підвищувати особистий рейтинг та імідж, після порушення нормативу короткострокової ліквідності у березні 2008 року. У 2010 р. деякі нормативи діяльності банку погіршилися, але постійно залишалися в межах встановлених законодавством значень, тому такі тенденції не прийнято вважати загрозливими для безпеки функціонування установи.

Виконання банком нормативів капіталу та ліквідності повинно гарантувати первинний рівень економічної безпеки установи та давати можливість банку забезпечити подальший розвиток і досягнення мети. Але банки мають здатність регулювати встановлені нормативи по потребі, тому їх динаміка характеризується значними коливаннями. Оцінка економічної безпеки банку лише за допомогою обов'язкових нормативів не відображає усієї дійсності і потребує детальнішого аналізу фінансового стану банку.

За ступенем ліквідності банківські активи поділяють на групи:

1. Високоліквідні активи – це такі активи, які перебувають у готівковій формі або можуть бути швидко реалізовані на ринку. Це – готівкові кошти, дорожні чеки, банківські метали, кошти на рахунках в інших банках, державні цінні папери. У міжнародній практиці до складу високоліквідних активів можуть включатися банківські акцепти, векселі та цінні папери першокласних емітентів.

2. Ліквідні активи – це такі, які можуть бути перетворені в грошову форму протягом певного періоду часу (наприклад 30 днів). До цієї групи відносять платежі на користь банку з термінами виконання в зазначений період, такі як

кредити, в тому числі і міжбанківські, дебіторська заборгованість, інші цінні папери (крім високоліквідних), які обертаються на ринку.

3. Низьколіквідні активи – це прострочені, пролонговані та безнадійні кредити, ненадійна дебіторська заборгованість, цінні папери, які не обертаються на ринку, господарські матеріали, будинки, споруди та інші основні фонди.

4. Недохідні активи: основні засоби та нематеріальні активи; капіталовкладення; товарно-матеріальні цінності.

Розподіливши сукупні активи банку за рівнем ліквідності, слід проаналізувати динаміку їх зміни (табл. 3.9 і рис.3.4).

Серед усіх активів банку лише ліквідні активи банку приносять йому дохід, тому їх оптимальна частка у структурі активних операцій повинна становити не менше 61 – 70 %. За даними, які містяться у табл. 3.9 та на рис. 3.4 можна зробити висновок, що у загальній структурі активів банку найбільшу питому вагу становлять ліквідні активи, які у 2007 р. зросли на 4736372 тис. грн. (35,87%), у 2008 р. – на 9601413 тис. грн. (53,52%), а у 2009 р. – зменшились на 8144820 тис. грн. (29,57%). Протягом досліджуваного періоду спостерігається негативна тенденція до зменшення частки ліквідних активів у загальних ресурсах з 74% у 2006 р. до 40,41% у 2009 р., в основному за рахунок збільшення частки низьколіквідних активів банку, що може становити загрозу зменшення його доходності. Високоліквідні активи банку, при оптимальній їх структурі мають становити щонайменше 15% сукупних активів банку. Варто зауважити, що питома вага високоліквідних активів АКБ «Укрсоцбанк» також зменшилась з 16,6% у 2006 р. до 7,05% у 2009 р. Ці обставини можуть бути надзвичайно небезпечними для ефективної діяльності банку і становлять досить високий ризик для його ліквідності. Для гарантування особистої економічної безпеки банк повинен співвідносити наявну потребу у регулюванні ліквідності та бажанні підвищувати надходження.

Таблиця 3.9

Розподіл активів АКБ «Укрсоцбанк» за рівнем ліквідності у 2006 – 2009 рр.

№	Показник	2006 р. тис. грн.	2007 р. тис. грн.	2008 р. тис. грн.	2009 р. тис. грн..	Абсол. відх., тис. грн.			Темп зростання, %		
						06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.
1.	Високоліквідні активи (в т.ч. резерви)	2953905	3603180	3241559	3385226	649275	-361621	143667	121,98	89,96	104,43
2.	Ліквідні активи (в т.ч. резерви)	13204963	17941335	27542748	19397928	4736372	9601413	-8144820	135,87	153,52	70,43
3.	Низьколіквідні активи (в т.ч. резерви)	97328	7981603	17737050	21664677	7884275	9755447	3927627	8200,73	222,22	122,14
4.	Недохідні активи(в т.ч. резерви)	1585323	2306545	3017335	3552644	721222	710790	535309	145,49	130,82	117,74
5.	Активи банку (в т.ч. резерви)	17841519	31832663	51538692	48000475	13991144	19706029	-3538217	178,42	161,91	93,13

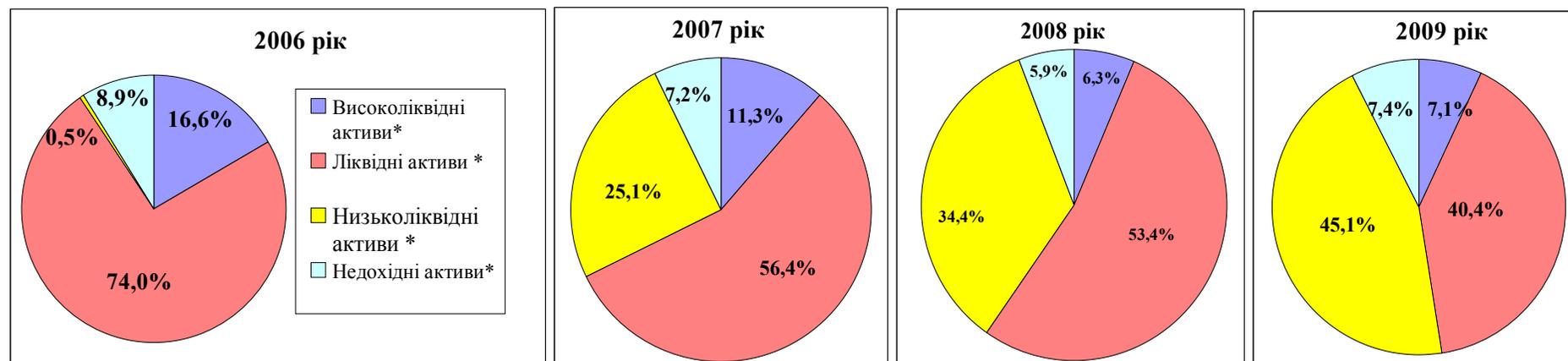

Рис. 3.4. Структура активів АКБ «Укрсоцбанк» за рівнем ліквідності у 2006 – 2009 рр.

Для оцінки ліквідності банку не достатньо розрахунку трьох її основних показників. Для того щоб отримати ширше уявлення про ліквідність банку варто оцінити її розрив (додаток М.1 та додаток М.2).

На основі даних у додатку М.1 та додатку М.2 можна стверджувати, що у 2006 р. розрив ліквідності АКБ «Укрсоцбанк» був позитивним і досить не значним, при чому характеризувався неоднорідністю за строками погашення. Так, у 2006 р. виявлялися значні нестачі фінансових активів на покриття зобов'язань за строками менше року. Але дані зобов'язання покриваються за рахунок значного розміру фінансових активів за строками більше року. Кожного наступного року у період з 2007р. по 2009 р. розрив ліквідності зростав. У 2007р. році розрив ліквідності зріс на 675,15 тис. грн. (110%), при цьому схема погашення зобов'язань була такою ж як у 2006 р. У 2008 р. розрив ліквідності зріс на 1571,11 тис. грн. (122%) і характеризувався своєю неоднорідністю. Так, розрив ліквідності був від'ємним для активів та зобов'язань усіх строків, крім тих, які перевищують 5 років. Саме за рахунок цих активів погашаються зобов'язання інших періодів. У 2009 р., не дивлячись на негативні явища в економіці країни, розрив ліквідності мав позитивне значення по усім активам та зобов'язанням банку, у абсолютному значенні зріс на 325,37 млн. грн. і склав 3 185 млн. грн. При цьому від'ємний розрив ліквідності зберігся лише для ресурсів зі строком погашення до 3 місяців.

На жаль, аналіз фінансових активів та зобов'язань за строками погашення відбувається на основі очікуваних строків погашення, тому це не гарантує забезпечення запланованого рівня ліквідності, особливо в умовах появи ознак небезпеки в економіці держави.

Таким чином, загальна ліквідність АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2010 рр. була на достатньому рівні. Це підтверджують усі коефіцієнти ліквідності, які банк виконував протягом досліджуваного періоду. Не дивлячись на позитивні характеристики банку, у зв'язку з погіршенням загального стану економіки, підвищенням ризикованості операцій, які АКБ «Укрсоцбанк» проводив у 2007 – 2009 рр., абсолютна величина ліквідних та

високоліквідних активів банку значно зменшилась і зросла частка низьколіквідних, що може значно погіршило здатність банку виконувати взяті на себе зобов'язання і знизило рівень дохідності банку.

Аналіз фінансових активів та зобов'язань АКБ «Укрсоцбанк» за строками погашення на основі очікуваних строків у 2007 – 2009 рр. показав, що банк веде досить правильну політику врівноваження активів та зобов'язань за строками, але це зовсім не гарантує вчасне погашення своїх боргів та задоволення наявної дебіторської заборгованості. Для покращення ліквідності АКБ «Укрсоцбанк» варто підвищувати частку ліквідних активів у загальній їх структурі, продовжувати співвідносити строки взяття та погашення зобов'язань, що дасть можливість посилити безпеку банку у майбутніх періодах.

3.3. Аналіз фінансових результатів діяльності банку

Фінансовий стан банку характеризується такими показниками, як доходи, витрати, прибуток (збиток) – різниця між доходами і витратами, чистий прибуток – після сплати податку. З метою виявлення резервів зростання прибутковості банківської діяльності як джерела формування банківського капіталу, що забезпечує стабільність фінансового стану банку, здійснюється комплексний аналіз його доходів і витрат.

Аналіз кінцевого фінансового результату діяльності банку складається із кількох складових: аналіз джерел прибутків, аналіз доходів, аналіз витрат комерційного банку, аналіз коефіцієнтів прибутковості.

Аналіз доходів банку

Якими важливими для банку не були б цілі та пріоритети, реалізовані у процесах комплексного управління активами і пасивами, банк є підприємницькою структурою, тому його головна мета – отримання доходу та прибутковості діяльності.

Доходи комерційного банку – це зростання економічних вигід протягом періоду, що аналізується, в результаті реалізації банківського продукту та іншої

діяльності банку у вигляді збільшення активів або зменшення зобов'язань, які примножують капітал і не є внесками акціонерів.

Доходи поділяються на банківські та небанківські. До банківських належать доходи, безпосередньо пов'язані з діяльністю банку (процентні, комісійні (за всіма послугами, наданими контрагентам), торговельні прибутки (збитки), інші банківські операційні доходи.

Небанківськими вважаються доходи, які не стосуються основної діяльності банку, але забезпечують її здійснення (доходи від продажу основних засобів, нематеріальних активів та від фінансових інвестицій; надходження за аудиторські послуги, від орендних операцій тощо).

Аналіз динаміки та структури доходів банку проводиться для визначення питомої ваги кожного виду доходу (додаток Н.1) та тенденцій його зміни (табл. 3.10).

Використовуючи дані табл. 3.10 та додаток Н.1, можна зробити висновок, що доходи АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. постійно зростали. У 2007 р., порівняно з 2006 р. вони зросли на 72,91% (1430388 тис. грн.), у 2008 р. – на 81,94% (2779645 тис. грн.), у 2009 р. – на 12,8% (790 102 тис. грн.). Низький темп зростання загальних доходів банку був спричинений зменшенням обсягів активних операцій банку, і наслідками збільшення їх ризикованості у минулому періоді. У 2010 р., у зв'язку з вимушеним незначним скороченням діяльності банку, його доходи (як процентні, так і непроцентні) теж скоротились на 902 244 тис. грн. (12,96%), що, очевидно, негативно вплинуло на фінансові результати діяльності банку.

У структурі доходів банку найбільшу питому вагу протягом усього досліджуваного періоду займали процентні доходи. Їх частка у загальних доходах у 2007 р. зросла на 4 в. п. (5,48%), у 2008 р. знизилась на 4 в. п. (5,19%), у 2009 р. знову зросла на 13 в. п. (17,81%), у 2010 р. теж зросла і склала 88,19%.

Таблиця 3.10

Аналіз динаміки доходів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№п/п	Показник	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
1.	Процентний дохід	1 420 562	2 599 535	4 580 089	6010062	5 343 767
2.	Комісійний дохід	420 317	522 564	658166	549379	600 320
3.	Торговельний дохід	94 081	180 248	836831	318239	61732
4.	Дохід від участі в капіталі	0	0	0	0	0
5.	Інший дохід	26 769	89770	96676	84184	53801
6.	Разом доходів, у т.ч.:	1 961 729	3 392 117	6 171 762	6 961 864	6 059 620
6.1.	процентні	1 420 562	2 599 535	4 580 089	6 010 062	5 343 767
6.2.	непроцентні	541 167	792 582	1 591 673	951 802	715 853

Продовження таблиці 3.10

№п/п	Показник	Абсол. відх., тис. грн				Темп зростання, %			
		06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.
1.	Процентний дохід	1 178 973	1 980 554	1 429 973	-666 295	182,99	176,19	131,22	88,91
2.	Комісійний дохід	102 247	135 602	-108 787	50 941	124,33	125,95	83,47	109,27
3.	Торговельний дохід	86 167	656 583	-518 592	-256 507	191,59	464,27	38,03	19,40
4.	Дохід від участі в капіталі	0	0	0	0	-	-	-	-
5.	Інший дохід	63 001	6 906	-12 492	-30 383	335,35	107,69	87,08	63,91
6.	Разом доходів, у т.ч.:	1 430 388	2 779 645	790 102	-902 244	172,91	181,94	112,80	87,04
6.1.	процентні	1 178 973	1 980 554	1 429 973	-666 295	182,99	176,19	131,22	88,91
6.2.	непроцентні	251 415	799 091	-639 871	-235 949	146,46	200,82	59,80	75,21

Абсолютна величина процентних доходів АКБ «Укрсоцбанк» протягом досліджуваного періоду (2006 – 2009 рр.) також постійно зростала, але, на жаль маючи негативну тенденцію до зменшення темпів приросту. І лише у 2010 р. обсяг процентних доходів зменшився на 11,09%. Частка комісійного доходу банку у 2006 – 2009 рр. постійно зменшувалася на 3 – 6 в. п. щороку, а у 2010 підвищилась до рівня 9,91% доходів підприємства. Такі зміни були позитивними у структурі доходів банку тому, що збільшення питомої ваги комісійних доходів, як правило свідчить, що банк має проблеми з отриманням основного процентного доходу і його керівництво, вірогідно, намагається примножити надходження від платних послуг і комісійних, надаючи клієнтам нетрадиційні послуги. В абсолютній величині у період з 2006 р. по 2008 р. комісійний дохід банку зростав у середньому на 25% щороку, а у 2009 р. знизився на 16,53% (108 787 тис. грн.). У 2010 р. комісійний дохід банку знову зріс (на 9,27 %) і склав 600 320 тис. грн.

Торгівельний дохід банку у період з 2006 р. по 2007 р. займав 5% у загальній сумі доходів банку. У 2008 р. його частка зросла на 9 в. п., а у 2009 р. знову знизилась до позначки 5% у сумі загальних доходів банку. Такі зміни у структурі доходів АКБ «Укрсоцбанк» були спричинені тимчасовою активізацією торгівлі цінними паперами та валютою. Торгівельний дохід банку у 2010 р., порівняно з 2009 р. зменшився у 5,2 рази, що є свідченням призупинення банком активної торгівлі цінними паперами та валютою в зв'язку з високим ступенем ризиковості таких операцій.

Зменшення дохідності банку є проявом надто ризикованої та активної кредитної політики АКБ «Укрсоцбанк». Наслідком цього є зниження рівня надходжень банку, що в свою чергу уповільнює його розвиток і опосередковано впливає на зниження рівня достатності капіталу банку.

Для загальної оцінки рівня дохідності банку можна запропонувати систему коефіцієнтів з урахуванням аналізу їх динаміки за кілька періодів і порівняння з граничними значеннями та показниками інших банків (додаток Н.2) [89].

Вихідні дані та проведені розрахунки відобразимо у табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Коефіцієнтний аналіз рівня дохідності АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

№	Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх., тис. грн			Темп зростання, %		
						06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.
1.	Активи, тис. грн.	17531455	31226766	49694781	43656898	13695311	18468015	-6037883	178,12	159,14	87,85
2.	Дохідні активи	12998878	25327529	43450771	36789034	12328651	18123242	-6661737	194,84	171,56	84,67
3.	Недохідні активи	1578672	2296057	3002451	3752499	717385	706394	750048	145,44	130,77	124,98
4.	Платні пасиви	15323874	27604037	43731855	36539638	12280163	16127818	-7192217	180,14	158,43	83,55
5.	Власний капітал	1926662	3193795	5175713	6027855	1267133	1981918	852142	165,77	162,06	116,46
6.	Регулятивний капітал	2178849	3012633	5568921	6605080	833784	2556288	1036159	138,27	184,85	118,61
7.	Основний капітал	1637682	1853595	2936979	3411541	215913	1083384	474562	113,18	158,45	116,16
8.	Дохід	1961729	3392117	6171762	6961864	1430388	2779645	790102	172,91	181,94	112,80
9.	Процентний дохід	1420562	2599535	4580089	6010062	1178973	1980554	1429973	182,99	176,19	131,22
10.	Процентні витрати	819015	1644801	2455607	2930538	825786	810806	474931	200,83	149,30	119,34
11.	Непроцентний дохід	541 167	792 582	1 591 673	951 802	251415	799091	-639871	146,46	200,82	59,80
12.	Непроцентні витрати	741239	1260528	2592776	3948317	519289	1332248	1355541	170,06	205,69	152,28
13.	Чистий прибуток	287336	362265	791795	126761	74929	429530	-665034	126,08	218,57	16,01
14.	Процентна маржа	601547	954734	2124482	3079524	353187	1169748	955042	158,71	222,52	144,95
15.	Непроцентна маржа	-200072	-467946	-1001103	-2996515	-267874	-533157	-1995412	233,89	213,94	299,32
16.	K ₁ , %	1,64	1,16	1,59	0,29	-0,48	0,43	-1,30	70,78	137,34	18,22
17.	K ₂ , %	14,65	10,68	12,83	1,82	-3,97	2,15	-11,01	72,91	120,13	14,19
18.	K ₃ , %	11,19	10,86	12,42	15,95	-0,33	1,56	3,53	97,08	114,33	128,40
19.	K ₄ , %	8,10	8,32	9,22	13,77	0,22	0,89	4,55	102,74	110,71	149,37

Продовження табл. 3.11											
20.	K ₅ , %	4,63	3,77	4,89	8,37	-0,86	1,12	3,48	81,46	129,71	171,20
21.	K ₆ , %	3,43	3,06	4,28	7,05	-0,37	1,22	2,78	89,11	139,83	165,00
22.	K ₇ , %	173,45	158,05	186,52	205,08	-15,40	28,47	18,57	91,12	118,01	109,96
23.	K ₈ , %	27,59	23,37	25,79	13,67	-4,22	2,42	-12,12	84,70	110,38	53,01
24.	K ₉ , %	6,30	6,49	5,65	7,97	0,19	-0,84	2,31	103,07	87,02	140,95
25.	K ₁₀	0,87	1,40	1,56	1,76	0,54	0,16	0,20	161,68	111,20	112,97
26.	K ₁₁ , %	36,73	51,51	72,34	90,27	14,78	20,83	17,93	140,23	140,44	124,79
27.	K ₁₂ , %	30,66	28,15	34,42	44,23	-2,52	6,28	9,81	91,79	122,30	128,50
28.	K ₁₃ , %	3,09	2,54	3,20	2,18	-0,55	0,66	-1,02	82,22	126,19	68,07
29.	K ₁₄	0,74	0,81	0,87	0,84	0,07	0,06	-0,03	109,39	107,80	96,38
30.	K ₁₅	0,85	0,92	0,99	1,01	0,07	0,08	0,01	108,16	108,29	101,33
31.	K ₁₆ , %	596,59	1366,40	1479,44	1078,37	769,81	113,04	-401,07	229,03	108,27	72,89
32.	K ₁₇	0,82	0,72	0,58	0,62	-0,10	-0,14	0,04	87,74	80,69	107,31
33.	K ₁₈ , %	9,27	9,42	10,47	16,45	0,15	1,06	5,97	101,59	111,21	157,05
34.	K ₁₉ , %	33,26	49,01	-47,12	97,30	15,75	-96,14	144,43	147,37	-96,14	-206,49

За результатами коефіцієнтного аналізу рівня дохідності АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. можна дати оцінку дохідності банку за деякими основними її показниками. Коефіцієнт K_1 , характеризує ефективність (рентабельність) роботи активів АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2008 рр. як таку, яка відповідає нормативному значенню і знаходиться на достатньому рівні. Але у 2009 р. значне зменшення чистого прибутку та загальної суми активів банку, спричинило зменшення K_1 до критичного значення (0,29 %) і дало підстави стверджувати, що ефективність роботи активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 р. була незадовільна.

Значення коефіцієнту K_2 для АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. говорять про те, що у цей період з 1 грн. доходу банк отримував 0,10 – 0,15 грн. чистого прибутку. У 2009 році цей показник зменшився до 0,02 грн. з 1 грн. доходу, це є ознакою порушення стабільної діяльності АКБ «Укрсоцбанк» та виникнення внутрішніх загроз економічній безпеці банку.

Протягом досліджуваного періоду коефіцієнт K_3 АКБ «Укрсоцбанк» мав значення більше за нормативне і постійно зростав з незначними коливаннями. У 2009 р. 1 грн. активів АКБ «Укрсоцбанк» приносила 0,16 грн. доходу. Але зростання даного показника було забезпечене не покращенням діяльності банку, а зменшенням загальної величини активів і незначним зростанням доходу банку у даному періоді.

Рівень ефективності та ризикованості вкладень АКБ «Укрсоцбанк» знаходився у межах критичного значення, але мав негативну тенденцію до зниження у 2009 р., про що говорять розраховані значення коефіцієнту K_4 для даного періоду.

Ефективність роботи дохідних активів АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2008 рр. була стабільною, а у 2009 р. за результатами розрахунку показника K_5 підвищилась. Але покращення цього показника було спричинене не підвищенням ефективності віддачі дохідних активів, а лише зменшенням їх абсолютної величини та незначним зростанням процентної маржі АКБ «Укрсоцбанк».

Аналіз витрат банку

Витрати комерційного банку – це зменшення економічної вигоди у звітному періоді, викликане впливом чи використанням активів або появою

заборгованості, що спричиняється до зменшення власного капіталу і не є наслідком розподілення між акціонерами.

До витрат банку належать: процентні витрати, комісійні витрати, інші банківські операційні витрати, інші небанківські операційні витрати, у тому числі на утримання персоналу, сплату податків (крім податку на прибуток), утримання основних засобів та нематеріальних активів, на інші експлуатаційні та господарські потреби, відрахування у резерви, непередбачені витрати.

Аналіз витрат банку передбачає аналіз структури витрат комерційного банку (додаток П.1), оцінку динаміки їх зміни (табл. 3.12), коефіцієнтний аналіз рівня витратності банку. Використовуючи дані табл. 3.12 та додатку П.1, можна стверджувати, що загальні витрати АКБ «Укрсоцбанк» протягом досліджуваного періоду постійно зростали, але темпи цього зростання постійно зменшувалися. Так, у 2009 р. витрати банку зросли на 36,26% (1830472 тис. грн.), що на 37,5 в. п. менше ніж у попередньому періоді. У структурі витрат банку у 2006 – 2009 рр. найбільшу питому вагу становили процентні витрати банку. Їх частка із року в рік поступово зменшувалася, за рахунок паралельного підвищення частки відрахувань до резервів, що є негативною тенденцією щодо використання АКБ «Укрсоцбанк» залучених коштів. Разом зі зниженням питомої ваги процентних витрат банку у їх загальній величині, зменшувалася і частка загальноадміністративних витрат, витрат на персонал та інших витрат. Незмінною залишалася лише частка комісійних витрат АКБ «Укрсоцбанк» в їх загальній величині. У зв'язку з розбалансуванням діяльності банку та фінансово-економічною кризою в країні, з метою покращення своєї діяльності банк був вимушений зменшувати свої витрати для того аби зберегти мінімальний рівень прибутковості. Скорочення обсягів діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 р. призвело до загального зниження витрат підприємства пропорційного зменшенню обсягів його доходів. Варто зауважити, що зменшення зазнали саме процентні витрати, інші витрати та відрахування до резервів, тоді як інші витрати помірно зростали.

Таблиця 3.12

Аналіз динаміки витрат АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№п/п	Показник	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
1.	Процентні витрати	819 015	1644801	2455607	2930538	2 398 422
2.	Комісійні витрати	17 161	32 077	59312	67594	93 264
3.	Загальні адміністративні витрати	270 003	347 837	465491	425070	449046
4.	Витрати на персонал	342 806	504 781	723 551	660721	798304
5.	Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	0
6.	Інші витрати	53 198	57 735	101 206	92418	29128
7.	Відрахування до резервів	58 071	318 098	1 243 216	2702514	2 197 555
8.	Разом витрат, у т. ч.:	1 560 254	2 905 329	5 048 383	6 878 855	5 965 719
8.1.	процентні	819 015	1 644 801	2 455 607	2 930 538	2 398 422
8.2.	непроцентні	741 239	1 260 528	2 592 776	3 948 317	3 567 297

Продовження таблиці 3.12

№п/п	Показник	Абсол. відх., тис. грн				Темп зростання, %			
		06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.
1.	Процентні витрати	825 786	810 806	474 931	-532 116	200,83	149,30	119,34	81,84
2.	Комісійні витрати	14 916	27 235	8 282	25 670	186,92	184,91	113,96	137,98
3.	Загальні адміністративні витрати	77 834	117 654	-40 421	23 976	128,83	133,82	91,32	105,64
4.	Витрати на персонал	161 975	218 770	-62 830	137 583	147,25	143,34	91,32	120,82
5.	Втрати від участі в капіталі	0	0	0	0	-	-	-	-
6.	Інші витрати	4 537	43 471	-8 788	-63 290	108,53	175,29	91,32	31,52
7.	Відрахування до резервів	260 027	925 118	1 459 298	-504 959	547,77	390,83	217,38	81,32
8.	Разом витрат, у т. ч.:	1 345 075	2 143 054	1 830 472	-913 136	186,21	173,76	136,26	86,73
8.1.	процентні	825 786	810 806	474 931	-532 116	200,83	149,30	119,34	81,84
8.2.	непроцентні	519 289	1 332 248	1 355 541	-381 020	170,06	205,69	152,28	90,35

Таблиця 3.13

Коефіцієнтний аналіз рівня витратності АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

№	Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх., тис. грн			Темп зростання, %		
						06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06/07	07/08	08/09
1.	Активи, тис. грн.	17531455	31226766	49694781	43656898	13695311	18468015	-6037883	178,12	159,14	87,85
2.	Дохідні активи	12998878	25327529	43450771	36789034	12328651	18123242	-6661737	194,84	171,56	84,67
3.	Ліквідні активи	13204963	17941335	27542748	19397928	4736372	9601413	-8144820	135,87	153,52	70,43
4.	Середні залишки ДА	12998878	19163203,5	34389150	40119902,5	6169437	15260964	5743556	148,21	180,47	116,78
5.	Платні пасиви	15323874	27604037	43731855	36539638	12280163	16127818	-7192217	180,14	158,43	83,55
6.	Витрати банку	1560254	2905329	5048383	6878855	1345075	2143054	1830472	186,21	173,76	136,26
7.	Доходи банку	1961729	3392117	6171762	6961864	1430388	2779645	790102	172,91	181,94	112,80
8.	Операційні витрати	1 507 056	2 847 594	4 947 177	6 741 278	1340538	2099583	1794101	188,95	173,73	136,27
9.	Операційні доходи	1 940 428	3 347 904	6 077 722	6 886 098	1407476	2729818	808376	172,53	181,54	113,30
10.	Процентні витрати	819015	1644801	2455607	2930538	825786	810806	474931	200,83	149,30	119,34
11.	Процентні доходи	1420562	2599535	4580089	6010062	1178973	1980554	1429973	182,99	176,19	131,22
12.	Непроцентні витрати	741239	1260528	2592776	3948317	519289	1332248	1355541	170,06	205,69	152,28
13.	Непроцентні доходи	541 167	792 582	1 591 673	951 802	251415	799091	-639871	146,46	200,82	59,80
14.	K ₁	0,795	0,856	0,818	0,988	0,061	-0,039	0,170	107,69	95,50	120,79
15.	K ₂	0,777	0,851	0,814	0,979	0,074	-0,037	0,165	109,51	95,70	120,27
16.	K ₃	0,128	0,123	0,141	0,191	-0,005	0,018	0,049	95,99	114,85	135,01
17.	K ₄	1,179	1,090	1,006	0,993	-0,089	-0,083	-0,013	92,45	92,35	98,68
18.	K ₅	0,089	0,093	0,102	0,158	0,004	0,009	0,056	104,54	109,19	155,10
19.	K ₆	0,063	0,086	0,071	0,073	0,023	-0,014	0,002	136,23	83,19	102,29
20.	K ₇	0,577	0,633	0,536	0,488	0,056	-0,097	-0,049	109,75	84,74	90,95
21.	K ₈	4,228	4,037	5,217	9,044	-0,191	1,181	3,827	95,47	129,25	173,34
22.	K ₉	0,058	0,066	0,076	0,099	0,009	0,009	0,023	114,74	113,98	130,40
23.	K ₁₀	0,730	0,629	0,614	0,241	-0,101	-0,015	-0,373	86,12	97,63	39,27
24.	K ₁₁	0,862	0,650	0,630	0,531	-0,212	-0,020	-0,099	75,42	96,90	84,29

Для загальної оцінки рівня витрат банку пропонується система коефіцієнтів з урахуванням аналізу їх динаміки за кілька періодів, порівняння з граничними значеннями та показниками інших банків (додаток П.2) [89]. Вихідні дані та проведені розрахунки відобразимо у таблиці 3.13.

За результатами коефіцієнтного аналізу витрат банку, проведеного в табл. 3.13, можна стверджувати, що загальна дієздатність АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. знаходилася на достатньому рівні і відповідала нормативному значенню $< 1,0$. Але у 2009 р. цей показник зріс на 20,78% (0,17 од.), що свідчить про зростання доходів АКБ «Укрсоцбанк» нижчими темпами ніж його витрати. Такі обставини можуть порушити безпечний стан розвитку банку та підірвати стабільність його роботи. Про таку достатньо не стабільну динаміку розвитку говорить і підвищення значення прогнозного інструменту оцінки стійкості банку, який протягом 2006 – 2008 рр. відповідав нормативному значенню $< 0,95$, а у 2009 р. досяг критичного значення 0,979.

Коефіцієнт частки доходів на покриття заборгованості банку (K_3) протягом досліджуваного періоду мав тенденцію до збільшення, що свідчить про зростання потреби у доходах КБ «Укрсоцбанк» на покриття своєї заборгованості за залученими коштами. Не дивлячись на це частка платних пасивів банку, яка направлялася на у його дохідні активи щороку зменшувалася. Дуже небезпечним явищем у діяльності АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2009 рр. було зростання вартості 1 грн. банківських активів з 0,09 грн. у 2006 р. до 0,16 грн. у 2009р., при чому темпи зростання даного показника щорічно збільшувалися. Частка процентних витрат у процентних доходах КБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. постійно знаходилася на рівні 0,5-0,6, не перевищуючи критичну межу 0,8. Це свідчить про те, що банк з максимальною віддачею та ефективністю отримувал дохід від операцій, які є основними у діяльності будь-якої банківської установи. Але в той же час рівень покриття непроцентних витрат непроцентними доходами АКБ «Укрсоцбанк» постійно зменшувався і досягнув свого критичного значення 0,241 при нормативному значенні не менше 0,5.

Діяльність банку АКБ «Укрсоцбанк» на протязі досліджуваного періоду (особливо 2007 – 2008 рр.) можна характеризувати як нестійку з точки зору збалансованості активної і пасивної політик банку. Така невідповідність є досить загрозливою для економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк», а особливо його ліквідності. Це пов'язано з тим, що обрання політики збалансованості активів та пасивів за строками їх погашення, не є гарантією виконання цих зобов'язань у термін, тому в будь – якому випадку потребує додаткового дій банку щодо збалансування даних процесів.

Аналіз ефективності та стійкості діяльності банку

Фінансовим результатом діяльності комерційного банку є прибуток, який в основному залежить від співвідношення його доходів і витрат, які є чинниками першого ряду щодо формування прибутку. Отримання прибутку є однією зі стратегічних цілей управління та найважливішим об'єктом фінансового аналізу діяльності банку. Динаміка його зміни є результативним показником ефективності діяльності банку та індикатором його економічної безпеки.

Метою аналізу прибутку та рентабельності є виявлення основного центру прибутковості банку та факторів, які впливають на збільшення величини прибутку та підвищення рентабельності банку на основі ефективного управління доходами і витратами. Відповідно до мети визначають такі завдання аналізу прибутку та рентабельності: аналіз динаміки прибутку в цілому; факторний аналіз прибутку; аналіз формування та розподілу прибутку; аналіз показників ефективності діяльності комерційного банку; аналіз фінансової стійкості банку.

Аналіз прибутку АКБ «Укрсоцбанк» (табл. 3.14 та рис. 3.5) показав, що у період з 2006 – 2008 рр. чистий прибуток постійно зростав. Так, у 2007 р. він збільшився на 26,08% (74929 тис. грн.), у 2008 р. – на 118, 57% (429530 тис. грн.). Але у 2009 р. цей показник зменшився більше ніж у 6 разів і склав лише 126761 тис. грн., що суттєво вплинуло на усі показники прибутковості та ефективності діяльності банку. На значне зменшення прибутку банку вплинуло часткове згортання обсягів активних операцій банку, а також та обставина, що темпи

зростання доходу банку були меншими за темпи зростання його витрат. Вірогідно, що таку зміну прибутковості банку спровокували не лише внутрішні чинники зниження обсягів прибутку, а й зовнішні каталізatori, серед яких фінансова нестабільність усієї економіки країни та багатьох контрагентів банку.

У 2010 році скорочення діяльності підприємства призвело до зниження доходів банку на 12,96% (на 902244 тис. грн.) та витрати банку – на 13,27% (913136 тис. грн.). Позитивним є те, що темпи зменшення витрат були швидшими за темпи зменшення доходів, що в деякій мірі позитивно відобразилось на результативності діяльності підприємства у досліджуваній період. Не дивлячись на те, що прибуток до оподаткування у 2010 р. був вищий за прибуток до оподаткування у 2009 р., але все ж чистий прибуток АКБ «Укрсоцбанк» у досліджуваному періоді катастрофічно низився у 4,4 рази і склав лише 28 944 тис. грн. Варто зауважити, що рівень економічної безпеки банку знижується пропорційно зниженню надходжень банку у вигляді прибутку, оскільки автоматично зникає здатність банку до самовідтворення.

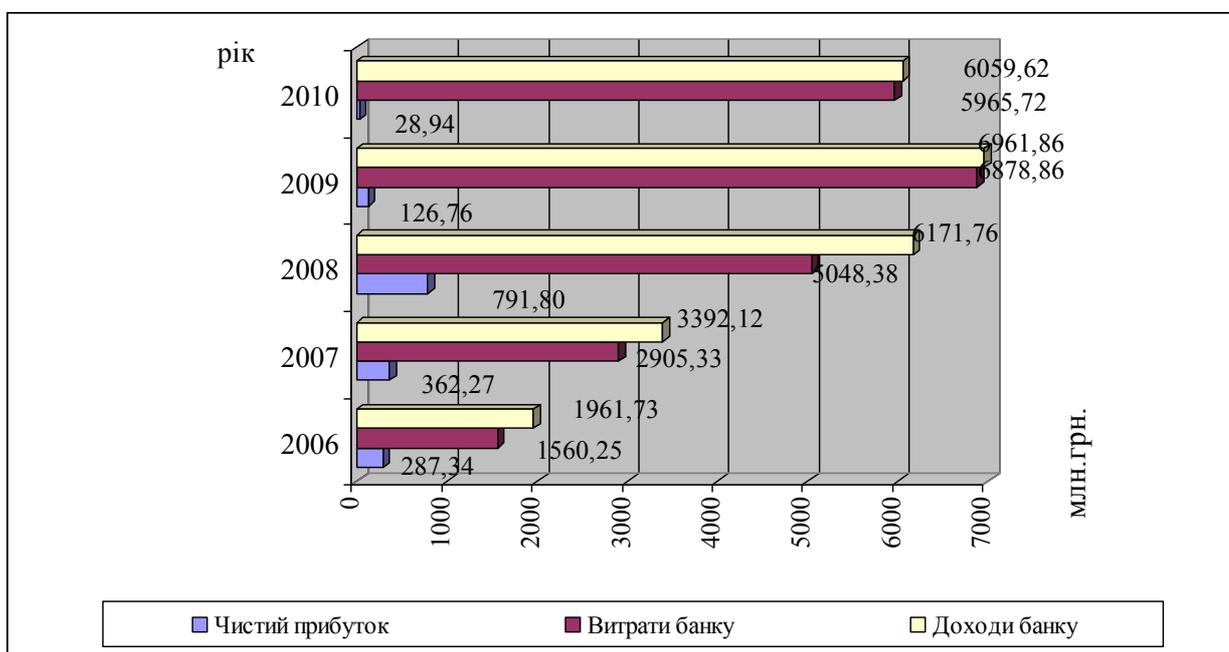

Рис. 3.5 Динаміка зміни чистого прибутку, доходів та витрат АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Таблиця 3.14

Аналіз формування чистого прибутку АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№п/п	Показник	2006 рік	2007 рік	2008 рік	2009 рік	2010 рік
1	Доходи банку	1961729	3392117	6171762	6961864	6059620
2	Витрати банку	1560254	2905329	5048383	6878855	5965719
3	Прибуток до оподаткування	401 475	486 788	1123379	83010	93901
4	Витрати на податок на прибуток	-114 258	-124 536	-331584	43751	-64957
5	Прибуток після оподаткування	287 217	362 252	791795	126761	28 944
6	Чистий прибуток/збиток від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	119	13	0	0	0
7	Чистий прибуток/збиток банку	287 336	362 265	791795	126761	28 944

Продовження таблиці 3.14

№п/п	Показник	Абсол. відх., тис. грн				Темп зростання, %			
		06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.
1	Доходи банку	1430388	2779645	790102	-902244	172,91	181,94	112,80	87,04
2	Витрати банку	1345075	2143054	1830472	-913136	186,21	173,76	136,26	86,73
3	Прибуток до оподаткування	85313	636591	-1040369	10891	121,25	230,77	7,39	113,12
4	Витрати на податок на прибуток	-10278	168287	-375335	-108708	109,00	-35,13	-757,89	-148,47
5	Прибуток після оподаткування	75035	429543	-665034	-97817	126,12	218,58	16,01	22,83
6	Чистий прибуток/збиток від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	-106	-13	0	0	10,92	0,00	-	-
7	Чистий прибуток/збиток банку	74929	429530	-665034	-97817	126,08	218,57	16,01	22,83

Утворення прибутку комерційного банку є наслідком впливу різноманітних факторів. Деякі з них було розглянуто в попередніх підпунктах. Це доходи і витрати банку, вплив яких на прибуток та його складові є очевидним і обчислюється за методом прямого рахунку на основі адитивної факторної моделі [89]. Фактори, під впливом яких формується прибуток, не обмежуються доходами і витратами. Дуже важливими факторами, що обумовлюють суму прибутку до оподаткування, є обсяг капіталу банку, рівень ефективності використання активів банку, мультиплікативний ефект капіталу, рентабельність доходу.

У зв'язку зі значним зниженням рівня чистого прибутку АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 р. слід визначити дія яких факторів та яким чином вплинула на процес такого стрімкого погіршення прибутковості банку у 2008 – 2010 рр.

Рівень ефективності використання активів банку характеризує показник дохідності активів (D_a), який розраховується як відношення доходів банку (D) до сукупних активів (A).

Мультиплікатор капіталу – це показник максимальної здатності банку залучати депозити і видавати кредити чи розширювати ланку «депозит – позичка» в розрахунку на одну грошову одиницю свого капіталу, тобто мультиплікатор – це важіль управління банком структурою власного і залученого капіталу, за допомогою якого він повинен забезпечити потрібну структуру капіталу (співвідношення власного і залученого капіталу), тобто бажану збалансованість між капітальною базою (власним капіталом) і її можливостями залучення додаткових фінансових ресурсів. Іншими словами, це здатність капіталу банку залучати в оборот додаткові гроші, не порушуючи стійкої і дохідної роботи банку. Мультиплікатор капіталу (M_k) визначається відношенням сукупних активів до балансового капіталу банку (K). Рентабельність доходу (R_d) обчислюється відношенням прибутку до оподаткування (Π) до доходу банку.

Залежність прибутку від названих факторів характеризується чотирифакторною мультиплікативною моделлю:

$$\Pi = K \times D_a \times M_k \times R_d \quad (3.1)$$

Факторний аналіз прибутку на основі даної моделі здійснюється за допомогою модифікованого методу ланцюгових підстановок і складається з таких елементів.

1. Загальна зміна прибутку до оподаткування у звітному періоді ($\Delta\Pi$):

$$\Delta\Pi = \Pi - \Pi_0 \quad (3.2)$$

де Π – прибуток звітного року; Π_0 – прибуток минулого року.

$$\Delta\Pi = 93901 - 83010 = + 10891 \text{ тис. грн.},$$

2. Оцінка кількісного впливу факторів на відхилення за прибутком до оподаткування:

а) вплив зміни капіталу

$$\Delta\Pi_k = (K - K_0) \times D_{a,0} \times M_{k,0} \times R_{d0} \quad (3.3)$$

де $(K - K_0)$ – відхилення по капіталу; $D_{a,0}$ – дохідність активів у минулому році;

$M_{k,0}$ – мультиплікатор капіталу у минулому році;

R_{d0} – рентабельність доходу у минулому році;

$$\Delta\Pi_k = (6299021 - 5601784) \times 0,1492 \times 8,3323 \times 0,0119 = 10332,0020 \text{ тис. грн.}$$

б) вплив зміни дохідності активів

$$\Delta\Pi_d = K \times (D_a - D_{a,0}) \times M_{k,0} \times R_{d0} \quad (3.4)$$

де D_a – дохідність активів звітного року;

$$\Delta\Pi_d = 6299021 \times (0,1421 - 0,1492) \times 8,3323 \times 0,0119 = - 4386,7162 \text{ тис. грн.}$$

в) вплив зміни мультиплікатора капіталу

$$\Delta\Pi_m = K \times D_a \times (M_k - M_{k,0}) \times R_{d0} \quad (3.5)$$

де M_k – мультиплікатор капіталу звітного року;

$$\Delta\Pi_m = 6299021 \times 0,1421 \times (6,7677 - 8,3323) \times 0,0119 = - 16703,2199 \text{ тис. грн.}$$

г) вплив зміни рентабельності доходу

$$\Delta\Pi_R = K \times D_a \times M_k \times (R_d - R_{d0}) \quad (3.6)$$

де $R_{до}$ – рентабельність доходу звітного року.

$$\Delta\Pi_R = 6299021 \times 0,1421 \times 6,7677 \times (0,0155 - 0,0119) = 21648,9341 \text{ тис. грн.}$$

Перевірка:

$$\Delta\Pi = \Delta\Pi_K + \Delta\Pi_D + \Delta\Pi_M + \Delta\Pi_R. \quad (3.7)$$

$$\Delta\Pi = 10332,0020 + (-4386,7162) + (-16703,2199) + 21648,9341 = 10891 \text{ тис. грн.}$$

Результати розрахунків узагальнимо у таблиці 3.15.

Як видно з табл. 3.15, приріст прибутку АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 р. (на 10332,0020 + 21648,9341 тис. грн) отримано внаслідок збільшення обсягу капіталу банку (на 697237 тис. грн.), а також збільшення рентабельності доходу (на 0,0036 грн./грн.). Зменшення мультиплікатора капіталу банку (на 1,5646) знизило його надходження на 16703,2199 тис. грн., і свідчить про перехід банку до стратегії підвищення обсягів зобов'язань, які покриваються власним капіталом банку. Зменшення дохідності активів (на 0,0070) знизило прибуток на 4386,7162 тис. грн. і є ознакою погіршення ефективності використання активів підприємства АКБ «Укрсоцбанк».

Оцінка ефективності банківської діяльності є одним із найважливіших завдань економічного аналізу, вирішення якого ґрунтується на застосуванні методу коефіцієнтів. Основними показниками, які характеризують прибутковість банку, є такі: норма прибутку на капітал; норма прибутку на статутний капітал; рентабельність (прибутковість) активів; рентабельність витрат; чистий спред; чиста процентна маржа; рентабельність витрат на персонал; «мертва точка» прибутковості банку.

Таблиця 3.15

Розрахунок впливу факторів на прибуток до оподаткування АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 – 2010 рр.

№	Показники	2009 р.	2010 р.	Абсолютне відхилення				
				усього	у тому числі внаслідок впливу			
					капіталу	дохідності активів	мультипл. капіталу	рентаб. доходу
1.	Показники фінансової звітності:							
1.1.	Прибуток до оподаткування, тис. грн, П	83010	93901	10891	10332,0020	-4386,7162	-16703,2199	21648,9341
1.2.	Дохід, тис. грн, Д	6961864	6059620	-902244	×	×	×	×
1.3.	Сукупні активи, тис. грн, А	46675840	42630198	-4045642	×	×	×	×
1.4.	Балансовий капітал, тис. грн, К	5601784	6299021	697237	×	×	×	×
2.	Розрахункові показники:			0	×	×	×	×
2.1.	Дохідність активів, Да	0,1492	0,1421	-0,0070	×	×	×	×
2.2.	Мультиплікатор капіталу, Мк	8,3323	6,7677	-1,5646	×	×	×	×
2.3.	Рентабельність доходу, Рд	0,0119	0,0155	0,0036	×	×	×	×

Вихідні дані та розрахунок вище згаданих показників подамо у вигляді табл. 3.16.

За результатами проведених обрахунків можна зробити висновок, що ефективність використання капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. була не завжди достатньою і коливалась в межах 11 – 15 %. А у 2009 р. взагалі зменшилась в 7,3 рази, досягнувши критичного значення (2,103%). Ця ж тенденція спостерігалася й по відношенню до рентабельності статутного капіталу банку. Таке значне погіршення прибутковості капіталу банку відбулося внаслідок значного зниження чистого прибутку та незначного росту власного капіталу.

Подібна динаміка зменшення рентабельності спостерігалася й по відношенню до активів і витрат банку. Так, у 2009 р. 1 грн. активів приносила лише 0,003 грн. чистого прибутку, тоді як у 2008 р. – 0,02 грн. В цей же період 1 грн. витрат банку приносила 0,018 грн., тоді як у 2008 р. – 0,157 грн. Рентабельність витрат на персонал АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 рр. дуже різко зменшилась з 109,43 % до 19,185% (на 82,47% або на 90,247 в. п.), що призвело до погіршення якості та послаблення мотивації до роботи, а також до зниження ефективності роботи банку. Зменшення рентабельності, тобто ефективності діяльності банку обмежує його здатність до розвитку та є сигналом порушення стану безпечного функціонування, а тому потребує негайної оптимізації структури витрат та доходів банківської установи.

Не дивлячись на усі негативні тенденції погіршення прибутковості банку, аналіз чистої процентної маржі АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. показав, що АКБ «Укрсоцбанк» має високу здатність утворювати чистий процентний дохід, використовуючи загальні активи і, що загрози банкрутства банку немає. Але все ж значне підвищення мертвої точки прибутковості банку є сигналом появи проблем з ефективністю та прибутковістю діяльності банку та потребує екстреного втручання в механізм формування фінансових результатів банку та в усі процеси що йому передують.

Оскільки економічна безпека банку – це стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, йому притаманна стійкість до зовнішніх та внутрішніх загроз.

Основними коефіцієнтами, які характеризують фінансову стійкість банку, є коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів, коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом, коефіцієнт мультиплікатора капіталу.

Доцільно розрахувати наведені показники за допомогою таблиці 3.17. З результатів обрахунку видно, що коефіцієнт надійності АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. стабільно знаходився на рівні 0,12 – 0,13, а у 2009 р. зріс на 0,01 од. і становив 0,17. Це мало б свідчити про те, що рівень залежності банку від залучених коштів значно зменшився, але в даному випадку такий ріст показника був зумовлений зменшенням масштабів активної діяльності банку і незначним ростом власного капіталу банку. Це підтверджує зменшення у 2009 р., порівняно з 2008 р., коефіцієнта фінансового важеля АКБ «Укрсоцбанк».

Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів банку у 2009 р. зріс на 0,03 од., після того як на протязі 2006 – 2008 рр. стабільно знаходився на рівні 0,10. Це говорить про достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків, які виникають у процесі роботи банку. Але в супереч цього коефіцієнт захищеності власного капіталу протягом досліджуваного періоду постійно зменшувався, тобто частка коштів, яка направлялася у нерухоме майно та була захищена від інфляції постійно знижувалася.

Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом протягом 2006 – 2009 рр. постійно зростав, що характеризує мінімальну захищеність дохідних активів мобільним власним капіталом. Ступінь покриття активів акціонерним капіталом з 2006 по 2009 рр. постійно зменшувався, що є явищем небезпечним для фінансової стійкості АКБ «Укрсоцбанк».

Таблиця 3.16

Оцінка ефективності діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

№	Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх., тис. грн			Темп зростання, %		
						06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06/07	07/08	08/09
1.	Чистий прибуток, тис. грн.	287336	362265	791795	126761	74929	429530	-665034	126,08	218,57	16,01
2.	Середні загальні активи	14147209	24379111	40460774	46675840	10231902	16081664	6215066	172,32	165,96	115,36
3.	Середньорічні активи недохідні	1578672	1937364,5	2649254	3377475	358693	711890	728221	122,72	136,75	127,49
4.	Власний капітал	1926662	3193795	5175713	6027855	1267133	1981918	852142	165,77	162,06	116,46
5.	Статутний капітал	370991	1021011	1771011	2271011	650020	750000	500000	275,21	173,46	128,23
6.	Витрати	1560254	2905329	5048383	6878855	1345075	2143054	1830472	186,21	173,76	136,26
7.	Процентний дохід	1420562	2599535	4580089	6010062	1178973	1980554	1429973	182,99	176,19	131,22
8.	Процентні витрати	819015	1644801	2455607	2930538	825786	810806	474931	200,83	149,30	119,34
9.	Непроцентні доходи	541 167	792 582	1 591 673	951 802	251415	799091	-639871	146,46	200,82	59,80
10.	Непроцентні витрати	741239	1260528	2592776	3948317	519289	1332248	1355541	170,06	205,69	152,28
11.	Витрати на персонал	342806	504781	723551	660721	161975	218770	-62830	147,25	143,34	91,32
12.	Проц. доходи за кред. операціями	1343159	2496334	4442838	5969444	1153175	1946504	1526606	185,86	177,97	134,36
13.	Кредитний портфель	12691634	24039165	42724760	36217689	11347531	18685595	-6507071	189,41	177,73	84,77
14.	Процентні витрати за депозитами	792398	1501407	2195376	2924752	709009	693969	729376	189,48	146,22	133,22
15.	Підпроцентні зобов'язання	14951224	25411323	41976418	34498682	10460099	16565095	-7477736	169,96	165,19	82,19
16.	Норма прибутку на капітал (ВК), >15%	14,914	11,343	15,298	2,103	-3,571	3,956	-13,195	76,06	134,87	13,75
17.	Норма прибутку на капітал (СК), 10-20%	77,451	35,481	44,709	5,582	-41,970	9,228	-39,127	45,81	126,01	12,48
18.	Рентабельність (прибутковість) активів, 0,75-1,5%	2,031	1,486	1,957	0,272	-0,545	0,471	-1,685	73,16	131,70	13,88
19.	Рентабельність витрат	18,416	12,469	15,684	1,843	-5,947	3,215	-13,841	67,71	125,79	11,75
20.	Чистий спред, >1,25 %	5,283	4,476	5,169	8,004	-0,807	0,693	2,836	84,72	115,48	154,86
21.	Чиста процентна маржа, 4,5%	4,252	3,916	5,251	6,598	-0,336	1,335	1,347	92,10	134,08	125,65
22.	Рентабельність витрат на персонал, %	83,819	71,767	109,432	19,185	-12,052	37,665	-90,247	85,62	152,48	17,53
23.	«Мертва точка» прибутковості банку	1,592	2,085	2,648	6,921	0,493	0,562	4,273	130,99	126,97	261,39

Таблиця 3.17

Оцінка фінансової стійкості АКБ «Укросоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

№	Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх., тис. грн			Темп зростання, %		
						06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06/07	07/08	08/09
1.	Власний капітал, тис. грн.	1926662	3193795	5175713	6027855	1267133	1981918	852142	165,768	162,055	116,46
2.	Засновницький капітал	370991	1021011	1771011	2271011	650020	750000	500000	275,212	173,457	128,23
3.	Залучені кошти	15323874	27604037	42576855	34515333	12280163	14972818	-8061522	180,137	154,241	81,06
4.	Активи загальні	17531455	31226766	49694781	43656898	13695311	18468015	-6037883	178,119	159,142	87,850
5.	Активи дохідні	12998878	25327529	43450771	36789034	12328651	18123242	-6661737	194,844	171,556	84,668
6.	Активи недохідні	1578672	2296057	3002451	3752499	717385	706394	750048	145,442	130,766	124,98
7.	Активи капіталізовані	1484298	2049735	2754725	3107590	565437	704990	352865	138,095	134,394	112,80
8.	Коефіцієнт надійності (ряд. 1 : ряд. 3)	0,13	0,12	0,12	0,17	-0,01	0,01	0,05	92,02	105,07	143,6
9.	Коефіцієнт «фінансового важеля» (ряд. 3 : ряд. 1)	7,95	8,64	8,23	5,73	0,69	-0,42	-2,50	108,67	95,18	69,6
10.	Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів (ряд. 1 : ряд. 4)	0,11	0,10	0,10	0,14	-0,01	0,00	0,03	93,07	101,83	132,5
11.	Коефіцієнт захищеності вл. капіталу (ряд. 7 : ряд. 1)	0,77	0,64	0,53	0,52	-0,13	-0,11	-0,02	83,31	82,93	96,8
12.	Коефіцієнт захищеності дохідних активів вл. капіт. (ряд. 1 — ряд. 6) : ряд. 5	0,03	0,04	0,05	0,06	0,01	0,01	0,01	132,40	141,11	123,6
13.	Коефіцієнт мультиплікатора капіталу (ряд. 4 : ряд. 2)	47,26	30,58	28,06	19,22	-16,67	-2,52	-8,84	64,72	91,75	68,5

Таким чином, діяльність АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2010 рр. характеризувалася як стабільна і активна на початок досліджуваного періоду та нестабільна з помітними ознаками згортання масштабності активних операцій – у кінці звітнього періоду.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що загальні активи банку у період з 2006 р. до 2008 р. зростали щороку більше ніж у 1,5 рази, а у 2009 р зменшились на 12,15 %, особливо за рахунок зменшення грошових коштів та їх еквівалентів, торгових цінних паперів, кредитів, заборгованості клієнтів, інвестиційної нерухомості та інших активів банку. У 2010 р. активи банку зменшились на 2053401,00 тис. грн. (4,7%), що свідчить про певне скорочення діяльності банківської, що звичайно, є негативною тенденцією в діяльності установи. Така негативна тенденція у зміні динаміки активів АКБ «Укрсоцбанку» у 2009 – 2010 р. була спричинення значною фінансовою нестабільністю в економіці держави, розгортанням та поглибленням фінансово-економічної кризи в усьому світі. Ці фактори негативно вплинули на стан економічної безпеки банківської системи взагалі та на діяльність АКБ «Укрсоцбанк» зокрема.

Протягом 2006 – 2008 рр. банк проводив досить активну кредитну політику, паралельно підвищуючи ризиковість і дохідність своєї діяльності та знижуючи рівень особистої безпеки. У 2009 – 2010 р. ділова активність та, як наслідок, результативність діяльності АКБ «Укрсоцбанк» дещо зменшилась, що стало наслідком зменшення активів банку, частки дохідних активів банку їх загальній сукупності та погіршенням значень усіх показників якості активів банку. Здатність банку до виживання залишалася на задовільному рівні, а можливість подальшого розвитку обмежувалася недостатнім обсягом надходжень, слабкою ліквідністю, стрімким зниженням якості активів.

Коефіцієнтний аналіз якості активів АКБ «Укрсоцбанк» показав, що показники дохідності, ризиковості, оборотності активів протягом 2006 – 2008 рр. зростали паралельно обсягу нарощення діяльності банку. Натомість у 2010 р. значення даних показників помітно зменшились, що говорить про згортання

банком своєї діяльності, зменшення ділової активності та «пожинання плодів» агресивної кредитної політики протягом досліджуваного періоду. Така негативна тенденція у зміні динаміки, структури та якості активів АКБ «Укрсоцбанку» у 2009 р. була спричинена значною фінансовою нестабільністю в економіці держави, розгортанням та поглибленням фінансово-економічної кризи в усьому світі. Ці фактори негативно вплинули на стан економічної безпеки банківської системи взагалі та на діяльність АКБ «Укрсоцбанк» зокрема.

Власний капітал АКБ «Укрсоцбанк» на протязі 2006 – 2009 рр. постійно зростає. Подібну тенденцію у динаміці мали статутний та регулятивний капітал банку. Але на відміну від попередніх років, у 2009 р. банк зазнав катастрофічного зниження розміру нерозподіленого прибутку на 83,35%. Таке зниження спричинило значні зміни у структурі власного капіталу банку і негативно вплинуло на показники прибутковості його діяльності. У 2010 р. власний капітал банку зріс на 542332,00 тис. грн., при цьому вартість статутного капіталу не змінилася, збільшилися резервні фонди банку та значно знизився нерозподілений прибуток (на 97573,00 тис. грн.), що є дуже негативними тенденціями, які в майбутньому можуть порушити рівновагу у діяльності установи.

Коефіцієнтний аналіз достатності капіталу банку показав, що рівень власного капіталу банку є достатньо низьким, в критичному випадку банку може не вистачити коштів на покриття взятих на себе зобов'язань. Не дивлячись на це власний капітал АКБ «Укрсоцбанк» є досить захищеним від інфляції, кошти які інвестуються в розвиток банку стабільно перевищують внески засновників в декілька разів, банк має змогу залучати додатковий обсяг ресурсів у свою діяльність шляхом формування субординованого капіталу банку, за рахунок чого дещо зростає його регулятивний капітал. Негативними наслідками діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 – 2010 рр., порівняно з 2006 – 2008 рр., є зниження обсягів активів, що призвело до квазіпозитивного зниження мультиплікатору капіталу, та зменшення прибутку банку, що негативно вплинуло на рентабельність капіталу банку. Зниження якості власного капіталу та значне скорочення надходжень банку призвело до зниження надійності його функціонування та частково

позбавило акціонерів банку можливості традиційного поповнення статутного капіталу установи.

Щорічне зростання нетто-капіталу у період з 2006 по 2009 рр. свідчить про значну підтримку АКБ «Укрсоцбанк» з боку його акціонерів, що для безпечності функціонування установи є позитивним моментом і підтверджує готовність банку до вчасного погашення основних статей особистої заборгованості. У 2010 р. регулятивний капітал АКБ «Укрсоцбанк», навпаки, знизився на 982440 тис. грн., що, очевидно є негативною тенденцією в діяльності підприємства і вимагає прийняття відповідних заходів по вирішенню даного питання. Таке зниження здебільшого відбулося внаслідок зниження основного та додаткового капіталу.

Загальні зобов'язання АКБ «Укрсоцбанк» в 2006 – 2008 рр. помірно нарощувалися з темпам, аналогічними темпам нарощення активів банку, що є ознакою рівноважного зростання зобов'язань банків та джерел їх погашення. На відміну від попередніх років, у 2010 р. зобов'язання банку зменшились пропорційно зменшенню активів АКБ «Укрсоцбанк», що є позитивним моментом на ряду з негативною динамікою зменшення обсягів активних операцій банку. У структурі зобов'язань у 2006 – 2007 рр. найбільшу питому вагу займали кошти клієнтів банку, питома вага, яких зменшилась на користь збільшення частки коштів банків у зобов'язаннях. І саме кошти банків займали найбільшу частину в зобов'язаннях банку у 2008 – 2010 рр. Варто зауважити, що починаючи з 2007 року АКБ «Укрсоцбанк» мав змогу залучати додаткові кошти у вигляді субординованого боргу від акціонерів, що мають істотну участь у банку, як вигідний ресурс для активних операцій банку. Зобов'язання АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. перевищували власний капітал банку більше ніж у 8 разів, але у 2009 – 2010 рр. цей показник зменшився до 5 – 6 разів. І хоча це сталося лише за рахунок зменшення в абсолютній величині зобов'язань банку та помітного зменшення його активної діяльності, але все ж залишається дієвим способом підвищення особистої надійності установи.

Протягом 2006 – 2010 рр. АКБ «Укрсоцбанк» повністю дотримувався вимог Національного банку України щодо розміру та адекватності регулятивного

капіталу. Виконання банком нормативів капіталу свідчить про його здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Частки ризику, що їх приймають на себе кредитори/вкладники та власники банку знаходяться в нормальному співвідношенні і гарантують первинний рівень економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк».

Загальна ліквідність АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2010 рр. теж була на достатньому рівні, що підтверджується виконанням усі коефіцієнтів ліквідності протягом досліджуваного періоду. Але у зв'язку з погіршенням загального стану економіки, підвищенням ризиковості операцій, які АКБ «Укрсоцбанк» проводив у 2007 – 2008 рр., значення показників ліквідності мали негативну тенденцію до зменшення (навіть одноразового порушення Н6), а абсолютна величина ліквідних та високоліквідних активів банку значно зменшилась і зросла частка низьколіквідних. Загальне підвищення показників ліквідності у 2009 – 2010 рр. відбулося, тому що цього року АКБ «Укрсоцбанк» почав регулювати ліквідність з метою покращення еволюційної надійності своєї діяльності, тобто підвищення безпечності функціонування. Це також пов'язано з тим, що АКБ «Укрсоцбанк» почав підвищувати особистий рейтинг та імідж, після порушення нормативу короткострокової ліквідності у березні 2008 року. Для подальшого покращення ліквідності АКБ «Укрсоцбанк» варто підвищувати частку ліквідних активів у загальній їх структурі, продовжувати співвідносити строки взяття та погашення зобов'язань, що дасть можливість посилити безпеку банку у майбутніх періодах.

Доходи АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. постійно зростали. Низький темп зростання загальних доходів банку у 2009 р. був спричинений зменшенням обсягів активних операцій банку, і наслідками збільшення їх ризикованості у минулому періоді. У структурі доходів банку найбільшу питому вагу протягом усього досліджуваного періоду займали процентні доходи, абсолютна величина яких протягом досліджуваного періоду також постійно зростала, але, на жаль маючи негативну тенденцію до зменшення темпів приросту. Частка комісійного

доходу банку у 2006 – 2009 рр. постійно зменшувалася. В абсолютній величині у період з 2006 р. по 2008 р. комісійний дохід банку зростав, а у 2009 р. знизився. Превалювання процентного доходу банку над комісійним є досить позитивним явищем і свідчить про те, що банк отримує свої результати від діяльності, яка для нього історично є основною. У 2008 р. спостерігалася тимчасова активізацією торгівлі цінними паперами та валютою. У 2010 р., у зв'язку з вимушеним незначним скороченням діяльності банку, доходи (як процентні, так і непроцентні) теж скоротились на 902 244 тис. грн. (12,96%), що, очевидно, негативно вплинуло на фінансові результати діяльності банку. За результатами коефіцієнтного аналізу рівня дохідності АКБ «Укрсоцбанк» можна стверджувати, що дохідність операцій банку у 2006 – 2008 рр. була досить високою, а у 2009 р. значно знизилась. Так, протягом 2006 – 2008 рр. на 1 грн. доходу банк отримував 0,10 – 0,15 грн. чистого прибутку. У 2009 р. цей показник зменшився до 0,02 грн. на 1 грн. доходу, це є ознакою порушення стабільної діяльності АКБ «Укрсоцбанк» та виникнення внутрішніх загроз економічній безпеці банку. Зменшення дохідності банку є проявом надто ризикованої та активної кредитної політики АКБ «Укрсоцбанк». Наслідком цього є зниження рівня надходжень банку, що в свою чергу уповільнює його розвиток і опосередковано впливає на зниження рівня достатності капіталу банку.

Загальні витрати АКБ «Укрсоцбанк» протягом досліджуваного періоду постійно зростали, але темпи цього зростання постійно зменшувалися. У структурі витрат банку у 2006 – 2009 рр. найбільшу питому вагу становили процентні витрати банку. Їх частка із року в рік поступово зменшувалася, за рахунок паралельного підвищення частки відрахувань до резервів, що є негативною тенденцією у використанні АКБ «Укрсоцбанк» залучених коштів. Разом зі зниженням питомої ваги процентних витрат банку у їх загальній величині у 2009 р. зменшувалася частка загальноадміністративних витрат, витрат на персонал та інших витрат, що свідчить про обрання банком шляху економії на неосновних витратах своєї діяльності. Незмінною залишалася лише частка комісійних витрат АКБ «Укрсоцбанк» в їх загальній величині. За результатами

коефіцієнтного аналізу витрат банку можна стверджувати, що загальна дієздатність АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. знаходилася на достатньому рівні, але у 2009 р. значно зменшилась, що супроводжувалося підвищенням потреби у доходах АКБ «Укрсоцбанк» на покриття своєї заборгованості, зростанням вартості 1 грн. банківських активів з 0,09 грн. у 2006 р. до 0,16 грн. у 2009 р., загальним зниженням стійкості банку, розбалансованістю активної і пасивної політик банку. Така невідповідність є досить загрозливою для економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк», а особливо його ліквідності. У зв'язку з розбалансуванням діяльності банку та фінансово-економічною кризою в країні, з метою покращення своєї діяльності банк був вимушений зменшувати свої витрати для того аби зберегти мінімальний рівень прибутковості. Скорочення обсягів діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 р. призвело до загального зниження витрат підприємства пропорційного зменшенню обсягів його доходів. Варто зауважити, що зменшення зазнали саме процентні витрати, інші витрати та відрахування до резервів, тоді як інші витрати помірно зростали.

Аналіз прибутку АКБ «Укрсоцбанк» показав, що у період з 2006 – 2008 рр. чистий прибуток постійно зростав. Але у 2009 р. цей показник зменшився більше ніж у 6 разів, що дуже негативно вплинуло на усі показники прибутковості та ефективності діяльності банку. Не дивлячись на те, що прибуток до оподаткування у 2010 р. був вищий за прибуток до оподаткування у 2009 р., але все ж чистий прибуток АКБ «Укрсоцбанк» у досліджуваному періоді катастрофічно знизився у 4,4 рази і склав лише 28 944 тис. грн. Варто зауважити, що рівень економічної безпеки банку знижується пропорційно зниженню надходжень банку у вигляді прибутку, оскільки автоматично зникає здатність банку до самовідтворення.

Таке негативне зменшення фінансових результатів діяльності банку автоматично призвело до зменшення рентабельності активів, прибутковості власного і статутного капіталів, прибутковості загальних витрат банку та витрат на його персонал, що стало причиною масштабного кадрового і мережевого

скорочення. Надто негативним індикатором порушення безпеки банку стало збільшення чистої процентної маржі та мертвої точки його прибутковості.

Для підтримки мінімальної стійкості своєї діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 – 2010 р. був вимушений переглянути надто активну кредитну політику, вдатися до оптимізації своїх витрат, зменшити масштаби своєї діяльності. Велику та серйозну роль у підтримці розвитку, стабільності й надійності АКБ «Укрсоцбанк» в кризовий рік відіграв його головний акціонер – UniCredit Group, який допоміг банку не втратити своїх позицій на ринку банківських послуг України.

РОЗДІЛ 4

АНАЛІЗ БЕЗПЕКИ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ ТА ПОСЛУГ ЯК СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ АКБ «УКРСОЦБАНК» У СКЛАДІ UNICREDITGROUP

Проблема економічної безпеки банку не може існувати сама по собі. Її сутність і зміст впливають із завдань, що їх вирішує банк на кожному з етапів свого економічного розвитку. З одного боку, економічна безпека є самостійною складовою безпеки банку, з іншого – характеризує економічні аспекти кожного з елементів безпеки: охорони, режиму, інформаційно-аналітичного забезпечення.

Особлива значущість економічної безпеки банку обумовлюється низкою чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. По-перше, необхідність і важливість економічної безпеки впливає з наявної різноманітності інтересів суб'єктів ринку банківських послуг. По-друге, обмеженість фінансових ресурсів банків та джерел їх створення вимагає від них розроблення досить ефективних технологій банківського виробництва, застосування економічних інструментів підтримання ліквідності та конкурентоспроможності банків на необхідному рівні, якісного використання їх ресурсної бази. По-третє, нестабільна економічна ситуація, досить несподівані і різкі її зміни обумовлюють готовність банку до роботи в майже кризових умовах, з досить високим ступенем ризику, іноді на межі втрати своєї ліквідності. По-четверте, зростання економічної злочинності, насамперед у кредитно-фінансовій сфері, ставить банківську діяльність у ряд досить ризикованих і тим самим обумовлює високу відповідальність банків перед своїми клієнтами, вкладниками й акціонерами.

Виходячи з викладеного можна зазначити, що економічна безпека банку – це стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його фінансових і матеріальних ресурсів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої і зовнішньої ситуації.

Слід наголосити на тому, що розвиток банку – один із компонентів і умов забезпечення його економічної безпеки. Якщо банк в економічному плані не досягає розвитку, то у нього зникає здатність до виживання, можливість протистояти небезпеці, пристосовуваності до внутрішніх та зовнішніх загроз. Тобто економічний розвиток банку забезпечує його стійкість на ринку – одну із складових економічної безпеки. Тому основна мета стратегії економічної безпеки полягатиме в забезпеченні економічного зростання банку.

Забезпечення економічного зростання, у свою чергу, завжди залежатиме від платоспроможного попиту на послуги банку. Низький попит на банківські послуги призводить до їх звуження, зменшення ресурсної бази банку і, як наслідок, до порушення його ліквідності. Платоспроможний попит формується як об'єктивними чинниками, так і суб'єктивними. При цьому обидва чинники досить збалансовані, і порушення такого балансу з будь-якого боку веде до гальмування економічного зростання банку. За таких обставин банки з урахуванням наявних економічних умов, які створюються у державі, повинні постійно працювати над розширенням своїх послуг, удосконаленням технологій банківського виробництва, привабливістю взаємовідносин з клієнтами, розраховувати свої послуги на всі верстви населення, орієнтуючись як на багатих, так і на малозабезпечених клієнтів. Тут досить важливим може бути розосередження попиту як за регіональним принципом, так і за суто банківським (розширення спектра банківських операцій і послуг). Тобто основним завданням має бути формування послуг і розроблення банками операцій, які б за будь-яких умов забезпечували платоспроможний попит на них. А критерієм виконання зазначеного завдання буде рівень уміння кожного банку формувати такий попит на свої послуги.

Ще однією складовою забезпечення економічного зростання є гарантія повернення і стабільності роботи фінансових ресурсів банків. Тут, крім загальнодержавних заходів, особливо велике значення мають заходи кожного з банків щодо забезпечення захисту своїх інтересів в активних операціях.

Слід зазначити, що особливості сьогоденної економічної ситуації в Україні створюють умови підвищеного ризику для всіх без винятку банківських операцій.

Тому в сучасних умовах усі банківські операції, які передбачають вкладання коштів, у своїх технологіях повинні містити елементи захисту, певні гарантії їх повернення.

Розроблення таких елементів захисту і гарантій та методика їх застосування є справою самих банків, до того ж зміст та ефективність цих заходів залежатиме від того, наскільки серйозно банки поставляться до цієї проблеми.

4.1. Аналіз безпеки проведення активних банківських операцій

Здійснення банком кредитних операцій

У всій сукупності банківських операцій найголовніше місце посідають кредитні операції. Як показує практика банківської діяльності, значну частку доходів банки отримують саме від кредитних операцій. Разом з тим, саме на тлі кредитної діяльності банки зазнають особливо великих збитків, а в деяких випадках кредитна діяльність банків і зовсім стає фатальною для них.

Рис 4.1. Причини, які впливають на створення негативного результату від кредитної діяльності банку

Усе зазначене вказує на нагальну необхідність створення певної системи заходів безпеки кредитних операцій банків.

Банки, використовуючи існуючу законодавчу і нормативну базу, розробляють свої заходи і з тією чи іншою ефективністю застосовують їх для захисту своєї кредитної діяльності. Як правило, заходи безпеки класифікуються за терміном розвитку кредитних взаємовідносин банків з їхніми клієнтами: підготовка до надання кредиту та його надання, кредитний моніторинг у ході кредитних операцій і робота щодо повернення кредитів. Особливо слід наголосити, що забезпечення безпеки кредитних операцій не є прерогативою чи завданням якогось одного підрозділу банку, заходи безпеки реалізуються всіма підрозділами, залученими у таких операціях (кредитні, юридичні, маркетингові, банківських ризиків, безпеки, які є основними у забезпеченні заходів безпеки цих операцій).

Ураховуючи, що етап підготовки і видачі кредиту є чи не головним у структурі кредитної операції, особлива увага звертається на визначення кредитоспроможності позичальника. Основними критеріями оцінки кредитоспроможності позичальників можуть бути: забезпеченість власними коштами не менше як 50 % усіх видатків позичальника; репутація позичальника; оцінка продукції, що випускається, наявність замовлення на її реалізацію, характер послуг, які надаються; економічна кон'юнктура ринку тощо.

Враховуючи вищезазначені критерії, безпосередньо на етапі підготовки до видачі і при видачі кредиту підрозділи безпеки здійснюють інформаційно-аналітичне дослідження позичальника, змістом якого є формування характеристики позичальника та його діяльності.

Крім питань, пов'язаних з інформаційно-аналітичним дослідженням позичальника, підрозділ безпеки здійснює перевірку наданих документів з точки зору їх достовірності.

Залежно від повноти отриманої інформації, її змісту та достовірності підрозділ безпеки визначає ризик помилки вибору позичальника. Сьогодні банками набуто певний досвід щодо методик визначення такого ризику. Узагальнюючи існуючу практику, можна вказати такі ступені ризику помилки вибору позичальника:

– низький ризик – наявність інформації про позичальника в обсязі не менше 90%, відсутність у його діяльності кримінальних зв'язків, стабільність комерційної діяльності, позитивна кредитна історія, багатoproфільність діяльності, наявність філій, добрий фінансовий стан підприємства-позичальника;

– малий ризик – наявність інформації про позичальника в обсязі не менше 80%, відсутність у його діяльності кримінальних зв'язків, стабільність комерційної діяльності, однопрофільність діяльності, відсутність філій, добрий фінансовий стан, перспективний бізнес, який здійснюється з участю багатьох партнерів, позитивна кредитна історія;

– середній ризик – наявність інформації про позичальника в обсязі не менше 70 %, його діяльність здійснюється в ризикованій сфері підприємництва, є факти несвоєчасного повернення кредитів, ухилення від сплати податків, неодноразове відкриття (закриття) рахунків у банках (наявність неробочих рахунків);

– високий ризик – наявність інформації про позичальника в обсязі не менше 60 %, є факти неповернення кредитів, судових розглядів справ за позовами до позичальника, наявність боргів, часта реорганізація структури, велика плинність кадрів, нестійкі показники ділової активності, наявність клопотань «зверху» та фактів про проведення актів недобросовісної конкуренції на ринку;

– дуже високий ризик – наявність інформації про позичальника в обсязі менше 60 %, відсутні ознаки реальної підприємницької діяльності, нерівномірна динаміка руху коштів на рахунках позичальника, наявність даних про кримінальні зв'язки, непорозуміння з правоохоронними органами, недбале ставлення до закону та своїх зобов'язань.

Установлення відповідного ступеня ризику помилки вибору позичальника буде суттєво впливати на характеристику його надійності і надалі на рішення про надання кредиту.

На підставі отриманих від позичальника документів та даних інших підрозділів, залучених до роботи з підготовки до видачі кредиту, підрозділи банківських ризиків (центрального офісу банку) та кредитної експертизи

(регіональних відділень) досліджують надійність позичальника та визначають ступінь ризику банку у разі проведення даної кредитної операції.

Відповідно до існуючих у банку порядку та методик підрозділи, залучені до підготовки кредитної операції, на основі результатів вивчення позичальника та його діяльності надають кредитному комітету висновки, в яких вказують своє бачення щодо можливості, умов, розміру надання кредиту та перспектив його повернення.

Усі документи від підрозділів банку отримуються кредитним інспектором, який вивчає їх і складає пояснювальну записку кредитному комітету, в якій відображає сильні та слабкі сторони кредитної угоди, обґрунтовує деталі угоди, які не відповідають традиційній практиці банку, робить загальний висновок про можливість надання кредиту.

Після прийняття позитивного рішення про надання кредиту і перерахування коштів на позичковий рахунок клієнта починається другий етап забезпечення безпеки кредитної операції. Цей етап характеризується проведенням моніторингу кредитної операції, у ході якого здійснюється контроль за виконанням умов кредитної угоди сторонами, поведінкою і діяльністю позичальника.

У деяких випадках вживаються заходи, спрямовані на стимулювання дій позичальника щодо дотримання графіка погашення кредиту. Основними ознаками, які можуть вказувати на можливість виникнення проблем з поверненням кредитів, і які можуть бути виявлені у ході кредитного моніторингу приведені на рис. 4.2.

Рис. 4.2. Ознаки, які можуть вказувати на можливість виникнення проблемних кредитів, що виявляються у процесі кредитного моніторингу

Подібні ознаки виявляються у ході роботи всіх підрозділів банку, залучених до моніторингу кредитної операції.

Проведення моніторингу фахівці банків радять здійснювати у наступному порядку:

а) перший етап – визначення відповідності використання кредитних коштів меті, передбаченій кредитним договором, реальності придбання матеріальних цінностей за кредитні кошти, ознак намірів позичальника використати надалі кредитні кошти не за призначенням;

б) другий етап – перевіряються наявність та умови реалізації і зберігання продукції. Головна мета перевірки у ході другого етапу – переконатись у

реальності здійснення угоди й отримання позичальником доходу, який би давав змогу повернути банку кредитні кошти і відсотки за їх використання;

в) третій етап – установлюється, чи реалізовано товар, чи до його реалізації позичальник ще не приступав. На що спрямовані дії позичальника: на повернення кредитних коштів, пролонгацію терміну дії кредитного договору, неповернення кредиту взагалі чи на щось інше. Крім того, перевіряється наявність застави, її стан та умови зберігання, а за певних умов – фінансовий стан гаранта (поручителя), страховика. На даному етапі досить важливим є вивчення характеру ділових відносин позичальника з іншими юридичними і фізичними особами, особливо усвідомлення сутності їх фінансово-господарських відносин;

г) четвертий етап – настання терміну повернення кредиту.

Якщо кредит не повернуто і є клопотання позичальника про пролонгацію, робота щодо прийняття такого рішення проводиться практично у тому самому обсязі, що й при підготовці до надання кредиту. Слід зауважити, що пролонгація кредитів не тягне за собою автоматичного продовження терміну дії договорів забезпечення. Тому в обов'язковому порядку такі договори повинні бути також пролонговані.

Коли кредит переведено до категорії прострочених, робота банку щодо повернення боргу може проводитись у такому порядку: доарбітражне врегулювання предмета спору; надання позову до господарського суду.

З метою повернення кредитних боргів концентруються зусилля всіх підрозділів банку, які беруть участь у кредитній роботі. Водночас всі вони розмежують свою діяльність за напрямками, наведеними на рис. 4.3.

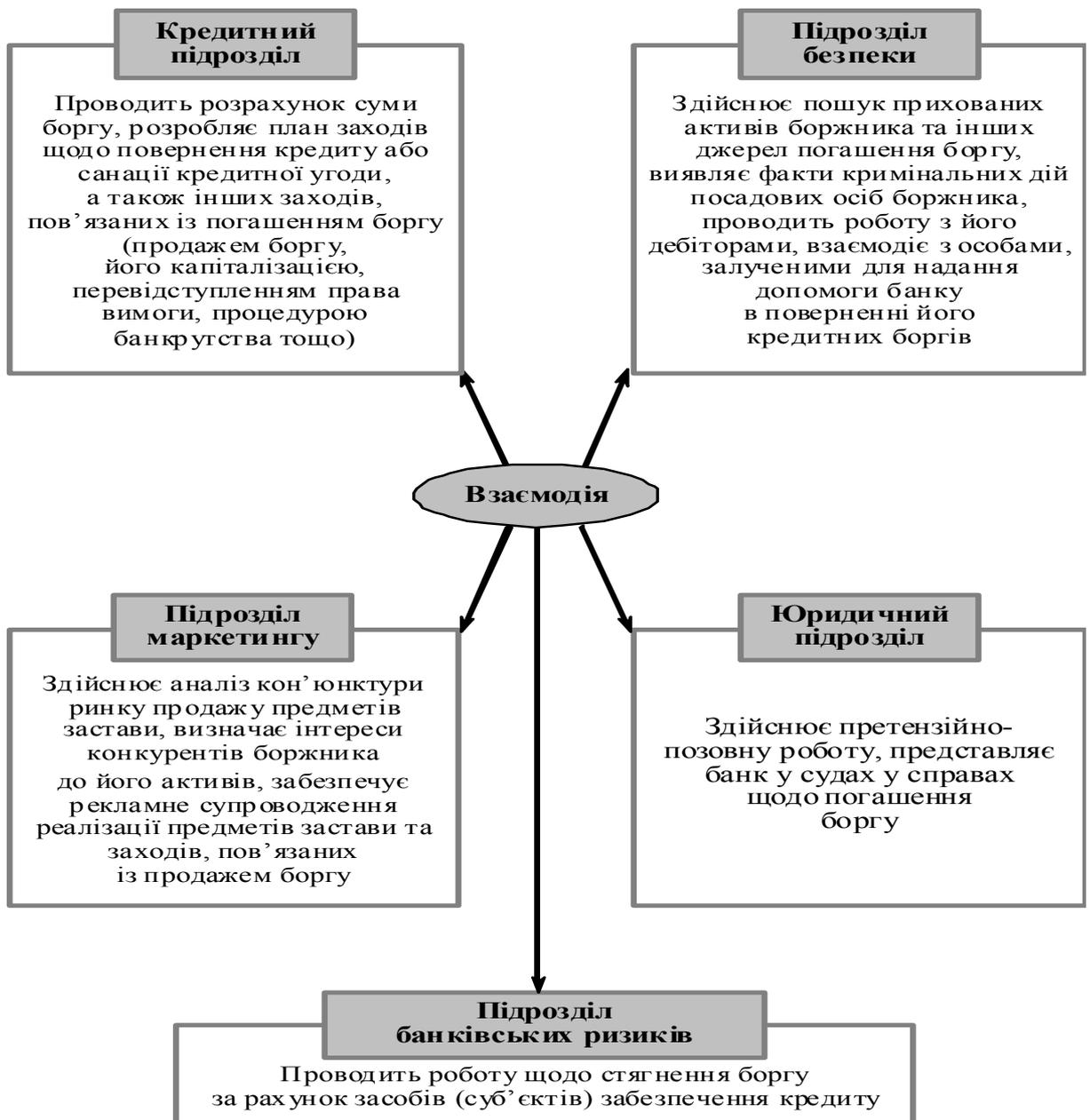

Рис. 4.3. Взаємодія підрозділів банку в процесі роботи щодо повернення кредитів [110]

Отже, забезпечення безпеки кредитної діяльності банків є досить складним і трудомістким процесом, необхідної ефективності він може досягти тільки завдяки активним сумісним діям усіх підрозділів банку, які у той чи інший спосіб залучені до кредитних операцій. До того ж заходи безпеки повинні проводитись цілеспрямовано і наполегливо, з необхідним ступенем активності протягом всієї кредитної операції, а не тільки на якомусь одному її етапі.

Як видно з даних додатку Р.1, у 2009 банк визначає нераціональною структурою кредитних вкладень, основна їх частка була направлена на кредити

фізичним особам – 54,98% та торговельно-посередницьку діяльність – 19,55% у звітному році. Це зумовлено великим попитом на кредитні ресурси саме в цих сферах. Зацікавленість банку вкладати кошти саме в ці сфери обумовлена високою оборотністю таких позик. Проте порівняно з попереднім періодом диверсифікація кредитних вкладень дещо погіршилась. Зменшилися вкладення в нерухомість (0,71%) та частка кредитних вкладень у сільське господарств (0,27%) та промисловість (1,03%). У 2010 р. значних змін у структурі кредитних вкладень за видами економічної діяльності не відбулося, що говорить про наявність негативних тенденцій в діяльності установи.

Отже, з метою зниження галузевого ризику кредитного портфеля банку, АКБ «Укрсоцбанк» варто збільшувати обсяги кредитних вкладень у промисловість, сільське господарство і зменшувати кредитування інших, не основних галузей національного господарства, де розташована головна зона кредитного ризику банку. Останньому слід розробити обґрунтовані ліміти кредитування різних галузей народного господарства.

Загалом вузька диверсифікація кредитів становить загрозу економічній безпеці банку. Широка диверсифікація, натомість, зменшує ризик їх неповерненості, оскільки криза в одній сфері буде компенсуватися розвитком іншої.

Таблиця 4.1

Аналіз рівня диверсифікації кредитних вкладень, тис. грн.

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх.	
				(07/08)	(08/09)
1. Загальна сума за всіма великими кредитами, тис. грн.	4364324	7046119	2674982	2681795	-4371137
2. Загальна сума всіх кредитних вкладень, тис. грн.	23 885 775	42 592 114	36 040 087	18706339	-6552027
3. Питома вага великих кредитів, %	18,27	16,54	7,42	-1,73	-9,12

Використовуючи дані табл. 4.1, можна зробити висновок, що питома вага великих кредитів АКБ «Укрсоцбанк» у загальному обсязі кредитних вкладень протягом 2007 – 2009 рр. постійно знижувалась. Так у 2008 році частка великих

кредитів зменшилась на 1,73%, а у 2009 р. – на 9,12%. Динаміка розглянутих показників свідчить про намагання АКБ «Укрсоцбанк» поліпшити управління кредитним портфелем у напрямі зниження кредитного ризику. Безумовно, така тенденція позитивно впливає на покращення стійкості діяльності банку і автоматично підвищує рівень його безпеки.

Слід також звернути увагу на диверсифікацію кредитів. Сама по собі портфельна диверсифікація кредитів за окремими контрагентами не приведе до зниження ризику. Тут важливо суворо дотримуватись галузевої диверсифікації: не надавати кредит кільком підприємствам однієї галузі, оскільки погіршення становища в цілому по галузі тільки посилює ймовірність банкрутства; не надавати кредит підприємствам різних галузей, але пов'язаних одне з одним технологічним процесом; піддавати детальному аналізу техніко-економічне обґрунтування на кредит.

Для зниження кредитного ризику також необхідно враховувати вплив географічної диверсифікації, яка являє собою розподілення кредитів у різних географічних зонах. Контроль за дотриманням цих принципів зниження кредитного ризику здійснюється за допомогою подальшого аналізу структури кредитного портфеля.

Таблиця 4.2

Аналіз структури кредитного портфеля АКБ «Укрсоцбанк» залежно від характеру забезпечення у 2007 – 2009 рр.

№	Характер забезпечення	2007р.		2008р.		2009р.		Відхилення			
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абсол. відх. (07/08)	Відн.відх. (07/08)	Абсол. відх. (08/09)	Відн.відх. (08/09)
1.	Забезпечені (ломбардні) позики	23 480 828	96,13	43 464 126	97,87	33002726	97,00	19 983 298	85,10	-10 461 400	75,93
2.	Незабезпечені (бланкові) позики	945546	3,87	947250	2,13	1020703	3,00	1704	0,18	73452,87	107,75
3.	Усього	24 426 374	100	44 411 376	100	34023429	100	19 985 002	81,82	-10 387 947	76,61

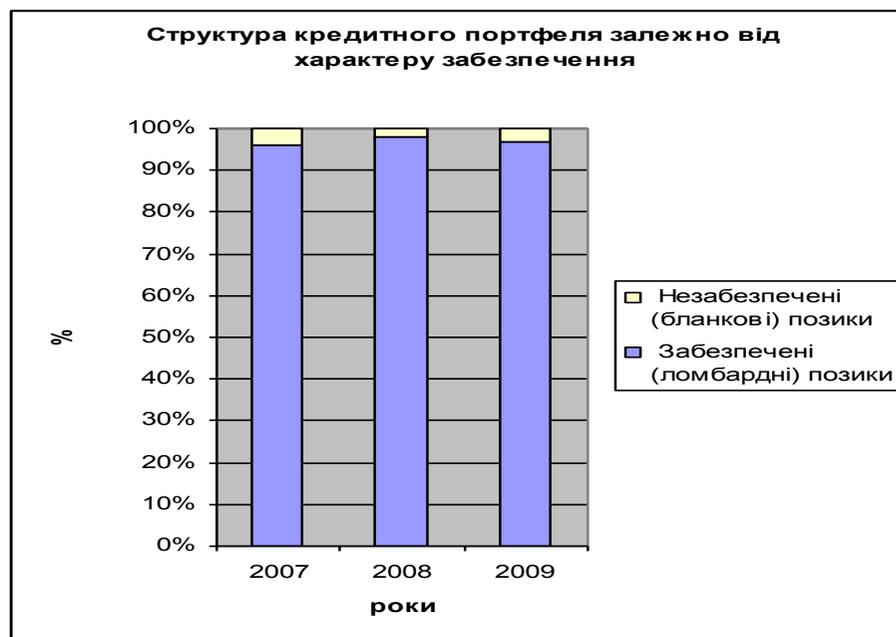

Рис. 4.4. Структура кредитного портфеля залежно від характеру забезпечення

З табл. 4.2, рис. 4.4 видно, що у 2007 – 2010 рр. питома вага незабезпечених кредитів була незначною – 3,87%, 2,13%, 3,0%, 2,22% відповідно. Отже, банк веде відносно неризиковану політику стосовно забезпеченості кредитів, що є однією з основних засад збереження безпечного стану функціонування банку. Аналіз можна продовжувати в напрямі більш глибокого вивчення структури за видами забезпечення (застава майна позичальника, гарантія або поручительство, договір страхування тощо).

Так, з даних додатку Р.2, додатку Р.3 видно, що найбільш поширеним видом забезпечення кредитів є застава нерухомістю. У попередніх періодах її частка становила 33,91%, 36,23 %, 35,27 % відповідно, а у звітному – 26,90%. В умовах, які склалися в зв'язку поширенням кризових явищ в економіці, а також занепаду ринку нерухомості, даний вид забезпечення вважається ненадійним і тому створює додаткові загрози діяльності банку. Високою є частка таких видів забезпечення, як інше майно (32,5%, 32,47% та 32,48% у попередніх періодах та 21,73% у звітному). Після вивчення структури кредитних вкладень їх слід проаналізувати з якісної сторони, а саме: з погляду ступеня кредитного ризику, рівня забезпеченості кредитів та ефективності кредитної діяльності в цілому.

Дані додатку Р.4, додатку Р.5 свідчать, що частка кредитних операцій в активних операціях банку у 2007 році становила 76,37 %, у 2008 році – 85,71 %, тобто підвищилася на 9,34 процентного пункту. Це можна розцінювати як позитивне явище. Але у 2009 році спостерігається зменшення долі кредитних вкладень у загальних активах на 7,77 процентних пункти, що зумовлено загальним зменшенням обсягів кредитування як у країні так і у світі в цілому через поширення світової фінансової кризи.

Аналізуючи дані додатку Р.6, додатку Р.7 можна зробити висновки, що динаміка надання кредитів дуже нерівномірна. Значний сплеск надання кредитів юридичним і фізичним особам спостерігався у кінці 2007 р. і на початку 2008 р. Ця тенденція відображає загальну картину кредитування в Україні. В цілому, 2008 р. характеризувався збільшенням споживчого кредитування і кредитування юридичних осіб. Але це робилося необґрунтовано, ризиковано, не створюючи

відповідних резервів, без належної перевірки, що створило загрозу безпеці банків. Так, у 2008 році АКБ «Укрсоцбанк» було надано кредитів юридичним особам у 100 разів більше ніж у попередньому періоді. Тенденція у сторону зростання спостерігалася і з кредитуванням фізичних осіб, яке у 2008 році в порівнянні з 2007 роком збільшилось у 2,3 рази. В цей час відбулося зменшення за міжбанківськими кредитами майже в 150 раз, це зумовлюється достатністю кредитних ресурсів у інших банках. Кардинально протилежна картина спостерігалася у 2009 – 2010 рр., що викликано світовою фінансовою кризою. Цей період характеризувався нестачею вільних ресурсів, наслідком чого було суттєве зменшення обсягів надання кредитів юридичним особам і фізичним особам. Збільшення відбувалося лише за міжбанківськими кредитами – у 206 раз у порівнянні з 2007 роком. Це було зумовлено великою потребою у коштах для подальшого проведення активних операцій та повернення боргів. Залучення даного інструменту для формування джерел капіталу є досить дорогим та небезпечним, тому потребує постійного контролю і моніторингу.

Розрахунки, представлені у додатку Р.8 свідчать, що АКБ «Укрсоцбанк» у 2007 – 2008 рр. вів доволі продуману діяльність, щодо ризиковості операцій. Про це свідчить величина прострочених кредитів. У 2008 році банк ліквідував заборгованість прострочену до 92 днів, хоча поряд з цим збільшились у 38,5 раз прострочені кредити до 31 дня, в цьому випадку спостерігається негативна тенденція. В цей же час банк не відносить таку заборгованість до нестандартної, оскільки є можливість об'єктивної причини затримки платежу (наприклад, хвороба людини). Дані додатку Р.9 свідчать, що величина знецінених кредитів у структурі загальних кредитів збільшилась на 6,5 процентні пункти у 2008 році в порівнянні з 2007 роком. Найбільшу питому вагу займають кредити із затримкою до 31 дня, тобто ті, що знаходяться під контролем і становлять поки незначний ризик для банку. Але у 2009 році, в зв'язку з поширенням кризових явищ в усі сфери економіки країни, обсяг кредитних вкладень банку зменшився на 8,68%, катастрофічного погіршення зазнала якість кредитного портфеля банку. Це виявилось у тому, що питома вага прострочених кредитів зросла з 1,23% до

5,32%, тобто на 4,09%, при чому терміни прострочення значно підвищилися. Питома вага знецінених кредитів, які були оцінені на індивідуальній основі зросла з 39,93% до 53,32%, тобто на 13,39%, при чому особливого зростання у обсягах зазнали ті кредитні вкладення, які були знецінені із затримкою понад пів року. У 2010 р. питома вага прострочених кредитів збільшилась до 6,13%. Найбільшу частку (2,93%) серед такої заборгованості становили кредити з простроченням більше ніж 366 днів. Такі результати діяльності банківської установи становлять величезну загрозу первинному рівню безпеки діяльності і фактично виключають можливість банку розвиватися.

Аналізуючи кредитні операції необхідно дати аналіз якості кредитного портфеля. Якісне оцінювання кредитного портфеля має на меті насамперед максимально знизити ризик неповернення позики, що веде до значних втрат для банків і може привести його до банкрутства. Для оцінювання якості кредитного портфеля з погляду кредитного ризику застосовуються такі показники: коефіцієнт покриття класифікованих позик, питома вага зважених класифікованих позик, рівень сумнівної заборгованості, рівень загальної кредитної активності, рівень сформованих резервів на випадок збитків за позиками.

Перелічені показники слід проаналізувати в динаміці, виявити тенденцію до їх зміни та причини їх погіршення. Розрахунок цих коефіцієнтів допомагає визначити тенденції погіршення фінансового стану та шляхи збільшення економічної ефективності кредитних операцій.

Коефіцієнт покриття класифікованих позик розраховується як відношення зважених класифікованих позик до капіталу банку. Цей показник комплексно характеризує якість кредитного портфеля з погляду ризику в сукупності з його захищеністю власним капіталом. Підвищення цього коефіцієнта в динаміці вважається негативним явищем і свідчить про підвищення ймовірності збитків у майбутньому.

Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик розраховується як відношення зважених класифікованих позик до загальної суми позик. Зважені

класифіковані позики розраховуються множенням суми кредитів певної групи ризику на відповідний коефіцієнт.

Рівень сумнівної заборгованості характеризує якість кредитного портфеля, а саме: довгострокових, короткострокових та міжбанківських кредитів із точки зору проблематичності їх повернення. Цей показник розраховується як відношення загальної суми безнадійних кредитів до кредитного портфелю в цілому. Значення цього показника не повинно перевищувати 0,05, тобто своєчасно непогашені кредити мають становити не більше 5 % від усього кредитного портфеля.

Оптимальне значення питомої ваги кредитних вкладень у загальних активах банку (кредитна активність банку) – 65 – 75 %. Значення кредитної активності вище 75% свідчить про агресивну ризиковану кредитну політику банку та недостатню диверсифікацію активів.

Рівень сформованих резервів на випадок збитків за позиками розраховується як відношення різниці загальної суми резервів і резервів по стандартним кредитам до загальної суми кредитів. Чим нижчий цей показник тим краще.

Для розрахунку вище наведених показників спочатку необхідно розрахувати суму класифікованих позик (див. табл. 4.3).

Аналізуючи результати табл. 4.3 можна зробити висновок, що кредитний портфель АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. сформований за рахунок якісних активів, так як переважають стандартні та кредити під контролем. Починаючи з 2008 рр. якість кредитного портфеля банку значно погіршилась, що пов'язано з фінансово-економічною кризою в економіці країни та внутрішніми проблемами, які порушили стан безпечного функціонування банку. Так у 2009 р. в структурі кредитних вкладень банку стандартні кредити займали лише 43,6% (17700339 тис. грн.), тоді як у 2008 році – 78,3% (34872182,67 тис. грн.). Натомість, частка субстандартних, сумнівних і безнадійних кредитів зросла з 4,8% до 53,3% в наслідок катастрофічного погіршення якості кредитного портфеля банку. Такі обставини є надзвичайно небезпечними для діяльності банку і потребують екстрених дій, щодо реструктуризації заборгованості.

Коефіцієнт покриття зважених класифікованих позик власним капіталом значно погіршився – на 0,04 (у 2007 році), на 0,17 (у 2008 році), на 0,4 (у 2009 році). Це свідчить про те, що підвищення ризикованості кредитного портфеля не було підстраховано значним зростанням власного капіталу, яке гарантує фінансову стабільність роботи банку навіть за умов підвищення ризику. Тобто підвищення ризикованості кредитного портфеля було невиправданим і надто ризикованим.

Оцінюючи рівень сумнівної заборгованості слід сказати, що протягом аналізованого періоду цей показник був в межах норми (не більше 5 %). Але у 2009 р. рівень безнадійної заборгованості значно перевищив встановлену норму і досяг критичної межі, що сталося в наслідок втрати платоспроможності позичальниками банку і потребує оперативного реагування усіх сил банку, які покликані гарантувати безпечну діяльність банку.

Аналізуючи кредитну активність банку можна зробити висновок, що у 2007 – 2009 рр. АКБ «Укрсоцбанк» почав вести агресивну ризиковану кредитну політику, лише у 2006 році цей показник знаходився в межах оптимального значення і складав 71,34%, що в той період було викликано ростом попиту на кредити. Надмірна ризикованість та агресивність АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. призвела до значного погіршення ефективності його діяльності у 2009 році. Не дивлячись на усі намагання АКБ «Укрсоцбанк» зменшувати ризиковість здійснюваних кредитних операцій за допомогою забезпечення та диверсифікації за різними критеріями, якість кредитного портфелю банку зазнала катастрофічного зниження та збільшення частки сумнівної, субстандартної, безнадійної заборгованості, що дуже негативно вплинуло на безпеку та ефективність діяльності банку.

Таблиця 4.3

Аналіз динаміки класифікованих кредитів, зважених на рівень ризику у 2006 – 2009 рр., тис. грн.

№	Кредити	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Кред. ризик	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1.	Стандартні	12547804,33	24291583,87	34872182,67	17700339	0,02	250956,09	485831,68	697443,7	0
2.	Під контролем	162128,7	18467,33	7544227,6	1231654	0,05	8106,44	923,37	377211,4	123165,4
3.	Субстандартні	15276,87	253761,13	1670706,3	10569720	0,2	3055,37	50752,23	334141,3	1585458,0
4.	Сумнівні	0,00	25719,87	92879,53	6061545	0,5	0,00	12859,94	46439,77	1309936,0
5.	Безнадійні	3538,1	33755,8	367891	4993412	1	3538,10	33755,8	367891	1498023,6
6.	Разом позик	12728748	24623288	44547887,1	40556670	-	265656,00	584123	1823127,06	4516583,0

Таблиця 4.4

Аналіз якості кредитного портфеля з погляду ризику АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

№п/п	Назва показника	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1	Загальна сума позик, тис. грн	12728748	24623288	44547887	40556670
2	Зважені класифіковані позики, тис. грн.	265656,00	584123	1823127,1	4516583
3	Власний капітал, тис. грн.	1926662	3193795	5175713	6027855
4	Активи, всього, тис. грн.	17841519	31832663	51538692	43656898
5	Коефіцієнт покриття зважених класифікованих позик	0,14	0,18	0,35	0,75
6	Коефіцієнт питомої ваги зважених класифікованих позик	0,02	0,02	0,04	0,11
7	Рівень сумнівної заборгованості, %	0,03	0,14	0,08	33,17
8	Загальна кредитна активність, %	71,34	77,35	86,44	92,90
9	Рівень резервів на випадок збитків за позиками, %	0,12	0,40	2,53	11,14

Роботи банку з цінними паперами

Ураховуючи, що банки ведуть свою діяльність у різних сферах фінансового ринку, забезпечення їх безпеки має здійснюватись незалежно від виду банківських операцій і перекривати всі можливі шляхи реалізації загроз. Більше того, чим складнішою є ситуація, тим активніше повинні діяти сили безпеки. Виходячи з цього підрозділи безпеки банків розробляють відповідні заходи щодо захисту всіх без винятку операцій, які проводять банки. При цьому значна увага приділяється забезпеченню безпеки роботи банків на фондовому ринку, особливо операціям з цінними паперами. На сьогодні банки накопичили значний досвід з цих питань, який можна викласти у вигляді таких застережень:

а) щодо безпеки роботи з акціями:

– у процесі роботи з акціями доцільно забезпечувати розмежування функцій працівників банку щодо обліку акцій і торгівлі ними;

– емісія акцій проводиться за вартістю не нижче номінальної;

– конвертація інших цінних паперів в акції може здійснюватись тільки тоді, коли це обумовлено в проспекті емісії;

– ксерокопії акцій чи сертифікатів акцій не є цінними паперами і до операцій не приймаються;

– статусу цінного паперу акція набуває з моменту закінчення емісії (видачі Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку (ДКЦПФР) свідоцтва про реєстрацію емісії);

– всі акції, що перебувають в обігу, повинні мати однакову номінальну вартість;

– продаж акцій може починатись не раніше, ніж через 30 днів після публікації про їх випуск;

– обов'язковим має бути моніторинг стану вторинного ринку обігу акцій, взаємодія з операторами вторинного ринку;

– у заставу приймаються тільки ті акції, які перебувають на балансі підприємства;

– найбільш доцільно, щоб фізичні особи надавали в заставу іменні акції;

- у разі застави акцій договором передбачається передання банку права власності на певну кількість акцій;
 - здійснення періодичних запитів до реєстратора (депозитарія) щодо стану реєстру (облікового реєстру) акцій емітента;
 - вартість акцій сплачується в національній валюті;
 - акції повинні мати відповідну кількість ступенів захисту та містити інформацію відповідно до вимог ДКЦПФР;
 - придбання акцій здійснюється на основі договору купівлі-продажу.
- б) щодо безпеки роботи з векселями:
- обов'язковість перевірки платоспроможності векселедавців;
 - надання переваги короткостроковим векселям, які менше залежать від змін економічної ситуації;
 - при вексельних кредитах векселі повинні мати іменний індосамент на користь банку;
 - векселедавець, передаючи вексель, повинен пред'явити довідку про сплату державного мита;
 - платіж за векселем на території України здійснюється тільки в безготівковій формі;
 - вексельне забезпечення кредиту повинно здійснюватись у розрахунку 200% номінальної вартості векселів від суми кредиту;
 - протест у неплатежі за векселем, який підлягає оплаті на певну дату або у визначений строк від дати складання чи пред'явлення, має бути здійснений або в день, коли вексель підлягає оплаті, або в один із двох наступних робочих днів;
 - забезпечення перевірки безперервного ряду індосаментів, найбільш надійними вважаються векселі, які мають багато передавальних написів, частковий індосамент є недійсним; індосамент має бути простим і нічим не обумовленим, будь-які обмежуючі його умови вважаються ненаписаними;
 - до обліку, під заставу і рефінансування доцільно приймати векселі, видані тільки юридичними особами на підставі здійснення реальних товарних і комерційних угод;

- вексель, виконаний іноземною мовою, повинен мати переклад тексту, завірений нотаріально;
- опротестовані векселі банк до операцій не приймає;
- векселі надаються в банк з їх реєстрами;
- інкасування векселів здійснюється тільки в установах банків;
- якщо вексель виписано у валюті, якої немає в обороті в місці платежу, сума може бути виплачена в національній валюті за курсом НБУ на день настання терміну платежу;
- якщо штатним розкладом підприємства-векселедавця (індосанта) передбачено посаду головного бухгалтера, то вексель підписується і керівником, і головним бухгалтером. Вексель також може бути підписано уповноваженими ними особами. У цьому разі обов'язково зазначається, що вексель підписано на підставі довіреності (при цьому можуть бути зазначені дата її складання і номер) від імені відповідної особи.

Операції з цінними паперами посідають друге (після кредитних) місце за ступенем ризику. Якраз під час цих операцій значна частина клієнтів банків і самі банки зазнають збитків, втрачають можливості ефективного вкладення своїх коштів та отримання корпоративних прав перспективних підприємств. Саме діями шахраїв фондового ринку клієнти банків можуть отримати цінні папери безперспективних або неіснуючих емітентів, а в деяких випадках, вклавши кошти, і зовсім не отримати жодних прав. Тому заходи безпеки банків насамперед спрямовуються на перевірку достовірності угод та відповідності стану емітентів заявленим умовам. Так, у ході операцій банків із купівлі-продажу акцій велику увагу слід приділити перевірці прав власності на ці акції їх держателя. Тут слід керуватись положеннями Закону України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні», згідно з якими іменні цінні папери, випущені в документарній формі, передаються новому власнику за допомогою повного індосаменту [16].

У разі відчуження знерухомлених іменних цінних паперів право власності переходить до нового власника з моменту зарахування їх на рахунок власника у

зберігача. Право власності на цінні папери на пред'явника, випущені в документарній формі, переходить до нового власника з моменту передання (поставки) цінних паперів. Право власності на цінні папери, випущені в бездокументарній формі, переходить до нового власника з моменту зарахування їх на рахунок власника у зберігача.

Під час проведення банками вексельних операцій велике значення для їх безпеки матиме дотримання відповідних правил, викладених у Положенні НБУ «Про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України» (Постанова НБУ № 508 від 16 грудня 2002 р.) [52]. Зазначені правила є загальними і стосуються практично всіх основних операцій з векселями, які проводять банки.

Банки здійснюють операції з простими та переказними векселями за умови складання векселів у документарній формі на бланках з відповідним ступенем захисту та заповнення їх реквізитів відповідно до вимог. Пред'явник на вимогу банку має надавати йому належні докази, які підтверджують дієздатність і справжність підписів векселедавців (трасантів) і акцептантів, а також підстави для одержання векселя пред'явником.

Метою проведення фінансової експертизи векселя є встановлення можливості його оплати в строк. Крім перевірки кредито- та платоспроможності пред'явника, рекомендується аналізувати фінансовий стан платника, індосантів, які не зняли з себе відповідальності безоборотним застереженням та авалістів. Для цього можуть використовуватись усі можливості банку, в тому числі послуги аудиторських, консалтингових, рейтингових організацій, а також інформація тих банків, у яких зобов'язаним за векселем особам відкриті поточні рахунки.

Прийняття векселів у заставу банк здійснює на підставі укладеного з векселедержателем-позичальником договору застави, в якому встановлюється місце зберігання заставлених векселів. Як правило, у заставу мають прийматись векселі, строк платежу за якими є більш віддаленим у часі, ніж термін дії позики.

На векселях пред'явник може виконати заставний або повний чи бланковий індосамент, індосамент пред'явника. Вид індосаменту встановлюється договором застави.

Таблиця 4.5

Аналіз роботи банку з цінними паперами у 2007 – 2009 рр., млн. грн.

№ п/п	Найменування статті	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх. (07/08)	Темп росту (07/08)	Абсол. відх. (08/09)	Темп росту (08/09)
1.	Цінні папери в портфелі банку на продаж	11026	27103	350136	16077	245,81	323033	1291,87
2.	Боргові цінні папери, емітовані банком	2192714	600437	16651	-1592277	27,38	-583786	2,77

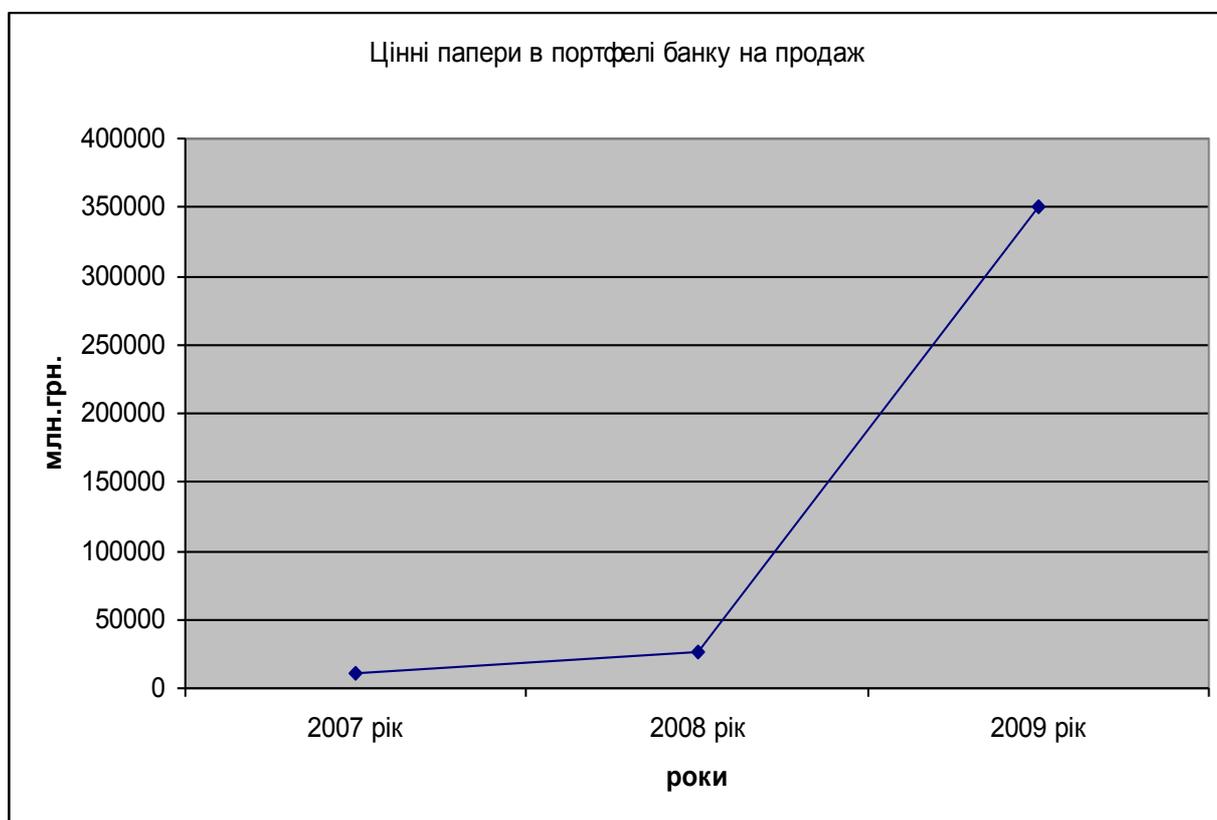

Рис. 4.5. Динаміка роботи банку з цінними паперами на продаж

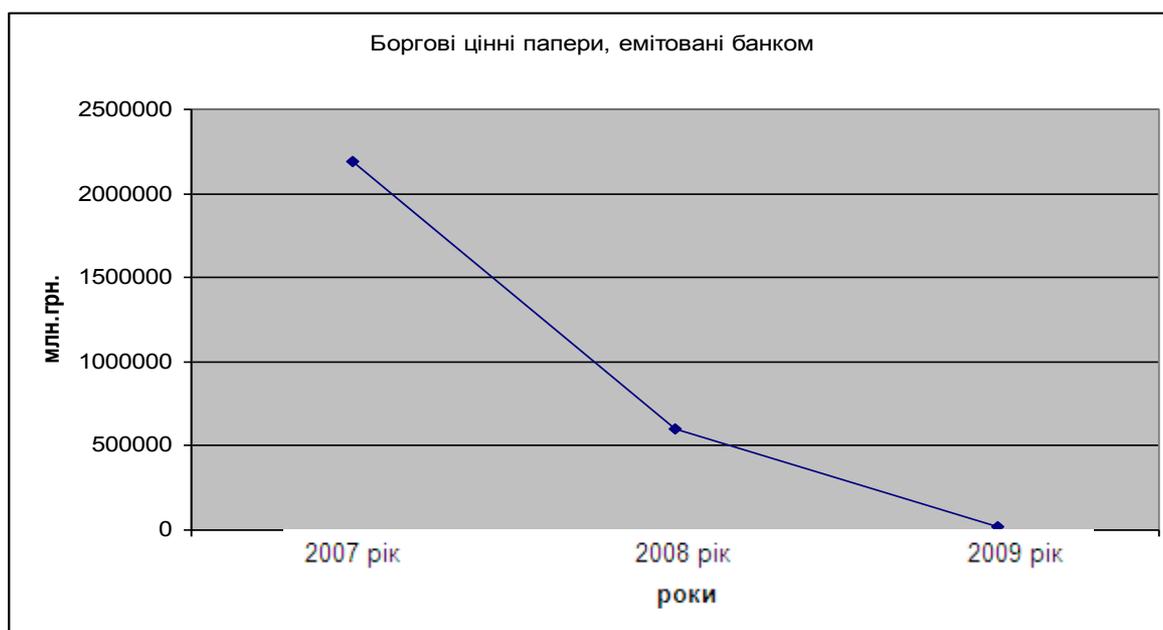

Рис. 4.6. Динаміка роботи банку з борговими цінними паперами, емітованими банком

Аналізуючи динаміку роботи банку з цінними паперами можна зробити висновок, що цінні папери на продаж і боргові цінні папери мають кардинально різну тенденцію розвитку (див. табл. 4.5, рис. 4.5, рис. 4.6). Збільшення величини цінних паперів в портфелі банку на продаж з 11026 тис. грн. – у 2007 році і до 350136 тис. грн. (в 32 рази) свідчить про гарно продуману політику банку. Купуючи цінні папери банк не тільки перепродає їх за вигідніших умов, але й отримує процент за період розміщення цінних паперів у портфелі банку.

АКБ «Укрсоцбанк» займає лідируючі позиції з організації та андеррайтингу випусків облігацій корпоративних емітентів України та виступає маркетмейкером облігацій емітента на вторинному ринку. Стосовно боргових цінних паперів емітованих банком варто сказати, що існуюча тенденція до зменшення пояснюється тим, що вже достатньо сформований власний капітал і немає гострої потреби в залучених коштах, у 2007 році боргові цінні папери становили 2192,714 тис. грн. (переважно облігації та ощадні сертифікати), а у звітному періоді лише 16,651 тис. грн. На жаль, фондовий ринок України є нерозвиненим, що обмежує можливості банків здійснювати операції з цінними паперами. Для гарантування безпечного проведення операцій з цінними паперами банку слід проводити постійний моніторинг та контроль за ними.

Безпека валютних операцій банку

Серед усієї множини операцій банків значне місце посідають валютні операції. Тому їх захист (особливо операцій, пов'язаних з міжнародними розрахунками) має також важливе значення в системі економічної безпеки банків.

Однією з найбільш значущих сфер валютного й експортного контролю є операції за міжнародними торговельними розрахунками. Їх важливість визначається насиченням валютного ринку України вільноконвертованою валютою, проблемою повернення коштів через кордон, стабілізацією курсу національної валюти.

Найбільш поширеною формою міжнародних розрахунків за експортно-імпортними операціями в нашій країні є акредитивна форма, при застосуванні якої необхідно керуватися «Уніфікованими правилами і звичаями для документарних акредитивів», розробленими і затвердженими Міжнародною торговельною палатою [196].

Для оплати імпортних товарів за допомогою акредитива, покупець звертається до банку з заявою про відкриття акредитива, заява надається банку в двох примірниках. Ця заява повинна фактично повторювати всі відповідні умови контракту. Оскільки відкриття акредитива передбачає зобов'язання банку здійснити платіж проти документів, що відповідають умовам контракту, банк повинен ретельно аналізувати подану заяву.

У разі позитивного розгляду заяви і прийняття рішення щодо відкриття акредитива банк виконує відповідні дії, передбачені технологією таких операцій. Наступним важливим з точки зору безпеки моментом є розгляд наданих експортером документів та прийняття рішення за ними. Тут слід чітко керуватись принципом суворої відповідності тексту наданих документів умовам акредитива та строків відвантаження товарів і надання документів. Слід зауважити, якщо в акредитиві не вказана дата надання документів, то вона збігається з датою закінчення строку дії акредитива. При цьому термін між датою відвантаження та датою надання документів не повинен перевищувати 21 день, якщо в акредитиві не передбачено інше.

У термін, що не перевищує семи робочих днів, банк зобов'язаний ретельно перевірити документи, надані бенефіціаром. Під час перевірки документів необхідно

спочатку впевнитись, що за зовнішніми ознаками вони відповідають умовам акредитива. Якщо в них виявлено якісь суперечності, слід вважати, що такі документи не відповідають умовам акредитива. Оцінюючи документи, необхідно перевірити їх комплексність; правильність оформлення кожного документа та його відповідність вимогам акредитива, а також упевнитись у відсутності явних слідів підроблень; документи за змістом та цифровими даними.

У разі, коли документи виготовлено за допомогою репрографічних систем, автоматизованих комп'ютерних систем, копіювального паперу, на таких документах має бути вказано, що вони є оригіналами, та в разі необхідності вони мають бути підписані. При цьому документ може бути підписаний безпосередньо відповідною особою, а також за допомогою факсимільного підпису, штампу, символу або іншим механічним чи електронним способом.

Крім того, банк повинен ретельно стежити за виконанням бенефіціаром решти умов акредитива: строків; умов транспортування товару; умов, що стосуються кількісних та якісних характеристик товару; умов, що стосуються страхування товару та інших умов.

Отже, акредитивна форма розрахунків сама по собі є однією із захисних форм участі банків у міжнародних торговельних розрахунках. А проведення зазначених перевірок, передбачених у технології розрахунків за допомогою акредитивів, є важливим елементом захисту самої розрахункової операції.

Значна кількість порушень відбувається під час здійснення неторгівельних операцій, зокрема з торгівлею іноземною валютою. Уповноваженим банкам необхідно враховувати, що торгівлю в іноземній валюті можуть здійснювати підприємства, які одержали відповідну ліцензію НБУ. Таким підприємствам банки встановлюють ліміт залишку іноземної валюти в касі. Понадлімітні залишки підлягають інкасації. Уповноважені банки зобов'язані здійснювати контроль за дотриманням підприємствами, які ними обслуговуються, порядку обігу іноземної валюти та інформувати НБУ про всі порушення, допущені підприємствами, які приймають готівкову іноземну валюту всупереч установленій забороні.

Інші юридичні особи-резиденти можуть здійснювати торгівлю, відкривши обмінний пункт на підставі агентської угоди з уповноваженими банками. Проте банкам слід з великою увагою ставитись до надійності їхніх агентів, оскільки за всі порушення такого пункту відповідає сам банк. Через відсутність відповідальності агентів у таких пунктах спостерігається найбільше порушень, а це, у свою чергу, може призвести до втрати валютної ліцензії уповноваженого банку.

Важливе місце в діях касирів валютних кас і обмінних пунктів має ретельна перевірка справжності грошових знаків. Передусім необхідно оцінити якість паперу, на якому віддруковано гроші, переконатись, чи є в наявності захисні елементи, належні тій чи іншій національній валюті. Тут слід звернути увагу на наявність певних ознак, які свідчать про справжність грошей. Такими ознаками є: папір для грошей виготовляють із високоякісної сировини, вона має добру проклеюку, що надає їй жорсткості, тому, зминаючи гроші, можна чути характерний хрускіт; водяні знаки містяться практично в усіх валютах; захисні нитки; мікротекст на деяких частинах малюнків грошових знаків; волокна, які в процесі виробництва паперу для грошей додаються до нього; конфетті; тиснені сітки; офсетний, глибокий, металографічний друк та спеціальні номератори; філігранний малюнок портретів провідних політичних діячів, учених, представників культури; оптичний ефект; фарба, яка містить різноманітні елементи, що світяться в ультрафіолетових променях; малюнок, що збігається; голограми, кінеграми; пластикове покриття тощо.

Одним із видів неторговельних операцій банків є операції з іменними і дорожніми чеками. Сфера чекового обігу зазнає досить сильного впливу різного роду махінацій і зловживань, оскільки основним ідентифікатором власника чека часто є його підпис. Тому банки повинні приділяти велику увагу захисту таких операцій. Так, іменні чеки в основному повинні прийматись на інкасо. Тобто прийнятий чек після його перевірки на справжність. Наявність подвійного контролю стримує шахраїв, тому операції з іменними чеками, які приймаються на інкасо, часто обходяться ними. У даному випадку зловживання може бути тільки у разі наявності змови шахрая і банківського працівника під час перевірки документів. В останньому випадку слід забезпечувати контроль діяльності працівників, залучених до операцій з чеками,

періодичні перевірки їх роботи, виконаних ними, а також перевіряти всі скарги та заяви, які надходять з приводу порушень правил проведення операцій з чеками.

Основними заходами безпеки в операціях з дорожніми чеками, за досвідом банків, можуть бути:

- під час продажу чеків необхідно вимагати у клієнтів особисті документи, заяву на придбання чека і відповідно заповнити квитанцію про продаж чека;

- при оплаті чека необхідно пересвідчитись у його справжності, порівняти контрольний підпис і підпис, який клієнт ставить у присутності працівника банку. У разі виникнення сумніву у справжності підпису, вимагати від клієнта повторити підпис на зворотному боці чека й порівняти з підписом у документі, який підтверджує особу;

- у разі виникнення серйозних сумнівів, а також при виплаті за чеком значних сум рекомендується зв'язатись з емітентом дорожнього чека і пересвідчитись, чи немає номера даного чека в списках вкрадених чи загублених;

- якщо чек є вкраденим чи загубленим або особистість власника викликає певні сумніви, такий чек не оплачується і не повертається власнику. Про таке доцільно, не викликаючи підозри у власника чека, повідомити правоохоронні органи.

На безпеку валютних операцій уповноважених банків може мати значний вплив необдуманий вибір банків-кореспондентів за кордоном. Вибираючи банк-кореспондент, необхідно керуватися інформаційними довідниками міжнародних рейтингових агентств, де міститься списки банків за різними видами рейтингу.

Більша частина порушень відбувається під час здійснення розрахунків за «лоро»-рахунками банків-кореспондентів. З метою недопущення перелічених вище порушень банкам необхідно вимагати від українських резидентів, які перераховують іноземним партнерам гривню на «лоро»-рахунки, такі самі документи суворої звітності, як і для проведення конвертаційних операцій на УМВБ, а під час здійснення авансових платежів доцільно застосовувати різні форми акредитивів, не видавати кредити нерезидентам у національній валюті.

Якщо банк здійснює термінову купівлю національної валюти у нерезидента за валюту, бажано розраховуватися прямо, уникаючи посередників. Крім того,

комерційним банкам корисно диверсифікувати торгівлю валютою, що дає змогу скоротити ризик неплатежів. При купівлі-продажу валюти існує також ризик неотримання прибутку, коли кошти не використовуються. Так стандартний термін здійснення угоди «спот» – два робочі дні. Тому банкам, здійснюючи перерахування, необхідно виходити з того, що робочі дні не включають суботи, неділі або свята в обох країнах, чії валюти використовуються.

З даних додатку С.1, додатку С.2 видно, що абсолютний приріст валютних активів банку збільшився на 7698703 тис. грн. (у 2007 році), або на 81,67%, валютні зобов'язання зросли на 7648519 тис. грн., або на 81,71% за аналогічний період. Тенденція до зростання спостерігається і у 2008 році, так абсолютний приріст валютних активів банку за звітній період збільшився на 18713670 тис. грн. або на 109,28%, валютні ж зобов'язання зросли на 18829909 тис. грн., або на 110,71%. Водночас частка валютних активів у загальних активах у 2007 році зросла на 1,07% у порівнянні з 2006 роком, а у 2008 році – на 17,28 процентні пункти. Відповідно збільшилась і частка валютних зобов'язань у загальних зобов'язаннях банку. Так, у 2007 році вона зросла на 0,69 процентні пункти від загальної суми зобов'язань, а у 2008 році на 19,83%. Отже, в банку намітилася тенденція збільшення масштабів діяльності з валютою. Частково це пов'язано з нарощуванням регулятивного капіталу банку в іноземній валюті, що збільшило обсяг валютних ресурсів у загальній діяльності банку.

Такі показники обсягів валютних коштів свідчать про їх значимість у загальному обсязі коштів банку, про масштабність операцій та активну роль банку на валютному ринку.

Аналізуючи дані додатків С.3 – С.8 можна зробити висновки, що найбільша питома вага валюти відноситься до операцій з кредитування та її заборгованості, на другому місці – готівкові кошти. Також необхідно відмітити, що серед валют найпоширенішим залишається долар США, причому євро залишається другою за популярністю валютою. Слід зазначити, що відбувається незначне коливання за аналізовані роки щодо готівкових коштів стосовно пріоритетності валют. З перемінним успіхом лідируючу позицію займає то долар США, то євро. Винятком

залишаються лише кошти в банках. Тут найбільша частка припадає на російський рубль, це свідчить про те, що банк тісно співпрацює з російськими банками.

Стосовно кредитів та заборгованості можна сказати, що тут переважає долар США, винятком є лише 2006 рік, де за питомою вагою на перше місце виходить євро, що зумовлене стабільним ростом його курсу на валютному ринку. Ріст валютних кредитів свідчить про підвищення небезпеки для банку. Ситуація, яка склалася у період світової фінансової кризи, показала наскільки ризикованими є валютні кредити, по яких більше всього виникають ризики неповернення, у зв'язку з коливанням курсу валют. Домінантність долара США спостерігається протягом всього періоду за статтею нараховані доходи до отримання. Стаття інші активи переважно представлена в доларах США та іншими валютами.

Таким чином, безпека проведення активних операцій залежить від здатності банку ефективно вкладати кошти з мінімальним ризиком для себе. Активними операціями, які можуть принести банку найбільших втрат, є кредитні вкладення. Саме обдумана, помірно ризикова кредитна політика банку у оптимальному співвідношенні з ефективним джерелом залучення коштів є основною засадою гарантування економічної безпеки банку. В умовах фінансової кризи майже усім банкам України варто перейти до консервативної моделі кредитної політики, що може призвести до зменшення прибутковості діяльності банку, але збереже безпечний стан функціонування банківської установи.

4.2. Аналіз безпеки проведення пасивних банківських операцій

Безпечність проведення банком депозитних операцій

У нинішніх умовах – значної децентралізації діяльності банків, продумана організація депозитних операцій стає невід’ємним фактором забезпечення ліквідності комерційних банків. У цьому зв’язку особливий інтерес має закордонний досвід регулювання банківської ліквідності через керування пасивами і його застосування до вітчизняної практики.

Депозитні операції є найбільш суттєвим і важливим джерелом формування та збільшення ресурсної бази комерційних банків.

В процесі відкриття, ведення та закриття депозитних рахунків комерційний банк керується Постановою Правління НБУ № 516 «Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами» [53].

Значний негативний вплив на розвиток ринку депозитів мала фінансова криза, яка розпочалася у третій декаді 2008 року. З метою стабілізації ситуації на депозитному ринку та нейтралізації впливу зовнішньої фінансової кризи на фінансову систему НБУ було прийнято постанову «Про додаткові заходи щодо діяльності банків», в якій відмічено, що комерційні банки можуть виконувати свої зобов’язання за всіма типами договорів із залучення коштів у будь-якій валюті лише в разі настання строку завершення зобов’язань. Крім цього згідно з постановою Правління НБУ № 413 «Про окремі питання діяльності банків» від 04.12.2008 року, Національним банком України ужиті заходи щодо упередження кризових явищ у банківській системі, які сприяли зменшенню темпів щоденного відпливу коштів з банків і забезпечили платоспроможність та своєчасність розрахунків банківської системи в цілому. Згодом Національний банк України відмінив норми цієї постанови, які встановлювали мораторій на дострокову видачу депозитів, про це йде мова в постанові НБУ № 282 від 12 травня 2009 р. Національний банк України відмінив п. 2 постанови № 413, у якому наголошувалося, що банки повинні приймати всі необхідні заходи для забезпечення позитивної динаміки зростання депозитів з метою

недопущення дострокового повернення засобів, розміщених вкладниками. Скасований також п. 5 постанов №413, яким передбачалося, що дирекція банківського регулювання і нагляду НБУ повинна встановити контроль за виконанням банками вимог п. 2 цієї постанови, і, у разі потреби, прийняти заходи до банок-порушників. Постанова НБУ набрала чинності з 12 травня 2009 р. Також згідно з постановою НБУ «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України» фонд гарантує повернути кожному вкладнику не менш ніж 150000 грн.

В умовах кризи головним «внутрішнім» джерелом ресурсів для вітчизняних банківських установ традиційно є депозити. Причому, на відміну від локальних облігацій, через депозити банки можуть залучати не тільки гривню, але й іноземну валюту. Зростання обсягів валютних депозитів дозволить українським банкам хоч частково, але все таки компенсувати недолік інвалюти. Отже, підвищений попит на депозити спричинить за собою їх подорожчання.

Необхідно зауважити, що у практиці українських банків перевага надається ціновим методам, що визначає самостійність при встановленні ціни по депозитах комерційними банками. Хоча зростання конкуренції змушує комерційні банки йти на витрати для реалізації маркетингової політики і розширення спектру банківських послуг з метою залучення потенційних клієнтів.

На сьогодні обсяг готівки на руках у населення є досить значним, тому АКБ «Укрсоцбанк» необхідно запропонувати індивідуальним вкладникам більший комплекс високоякісних послуг, що надасть розпорядження значні суми додаткових ресурсів. Розвиток таких послуг вимагає від банківських установ нових підходів до встановлення форм депозитних рахунків, впровадження нової техніки та технології ведення банківських операцій із застосуванням різноманітних засобів. Це дозволило б повніше задовольнити потреби клієнтів банку у різноманітних послугах, поліпшити якість обслуговування, підвищити зацікавленість фізичних осіб у розміщенні своїх коштів на поточних рахунках в банку і таким чином залучити нових вкладників.

Таблиця 4.6

Динаміка депозитної діяльності ПАТ «Укросоцбанк» у 2007 – 2010 рр., млн. грн.

№	Показник	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	Темп росту(07/08)	Темп росту (08/09)	Темп росту (09/10)
1.	Депозити юридичним особам	8737171,00	7351578,00	4709405,00	1840564,00	84,14	64,06	39,08%
2.	Депозити фізичним особам	7473769,00	7315685,00	7571614,00	7089524,00	97,88	103,50	93,63%
3.	Депозити іншим банкам	8938665,00	27705307,00	22158357,00	617742,00	309,95	79,98	2,79%
4.	Усього депозитів	25149605,00	42372570,00	34439376,00	9547830,00	168,48	81,28	27,72%

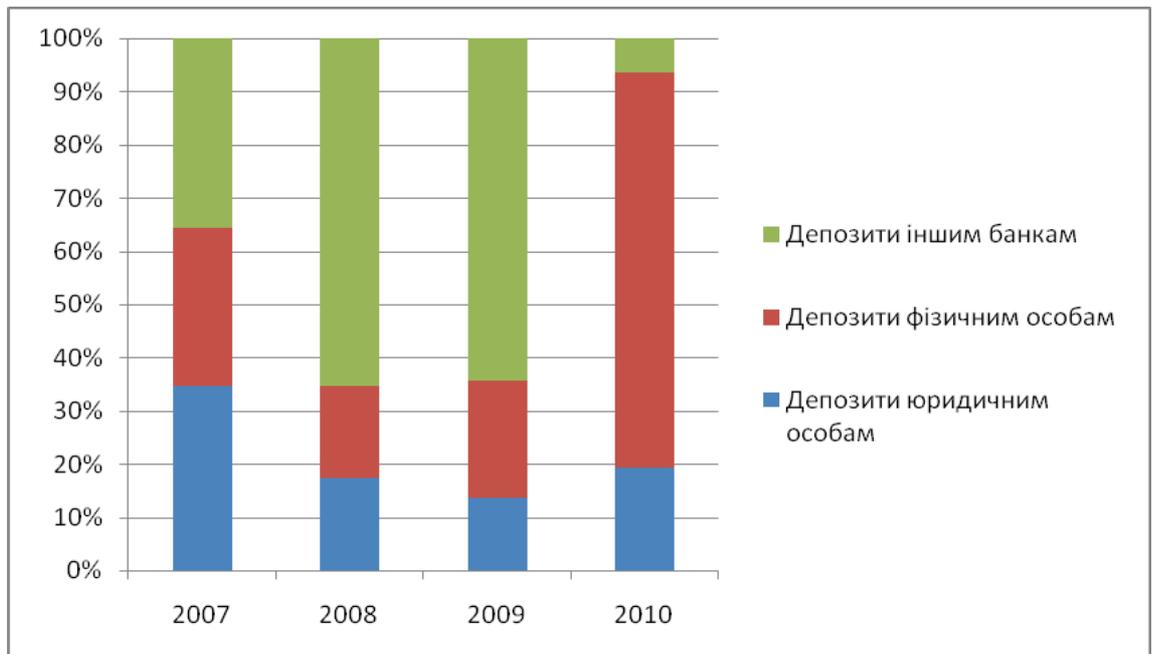

Рис. 4.7. Динаміка депозитної діяльності банку 2007 – 2010 рр.

Аналізуючи подані в таблиці 4.6 та на рис. 4.7 данні можна зробити висновок, що тенденція росту депозитів так як і кредитного портфелю нерівномірна, оскільки у 2008 р. спостерігається значне збільшення депозитів (переважно за рахунок депозитів іншим банкам) на 17222,965 млн. грн. (на 68,48%). А у 2010 році відбувається скорочення кількості залучених депозитів на 7933,19 млн. грн. (на 72,28%). При загальному коливанні величини депозитів, депозити юридичним особам мають тенденцію до зменшення із року в рік на 15,86% – у 2008р., на 35,94% – у 2009 р. та на 60,92% – у 2010 р. Депозити фізичним особам залишаються на одному рівні і становлять найвищу величину у 2010 р. – 7089,52 млн. грн.

Недостатній рівень власного капіталу українських комерційних банків посилює значення залучених через депозитні рахунки коштів при формуванні ресурсної бази банківських інститутів, та визначає необхідність реалізації ефективної депозитної політики в системі банківського менеджменту. Депозитна політика повинна бути взаємопов'язаною із кредитною політикою і забезпечувати реалізацію останньої. Саме такий підхід на сьогодні може забезпечувати ліквідність, фінансову стійкість і одночасно прибутковість комерційного банку.

Тому необхідно провести аналіз структури залучених і запозичених коштів для представлення реальної картини (додаток Р).

Залучені та запозичені АКБ «Укрсоцбанк» кошти складають переважну частину банківських ресурсів (85–90%). Проаналізувавши дані додатку Р можна сказати, що АКБ «Укрсоцбанк» в цілому використовує правильну політику в сфері отримання додаткових ресурсів. Необхідно лише провести корегування стосовно частки запозичених коштів. Нормальним значенням є 20% залучених коштів у пасивах банку. Протягом 2009 – 2010 рр. банком було перевищено це значення (на 5 в.п. у 2009р. та на 8 в.п. – у 2010 р.), при чому спостерігається негативна тенденція до зростання обсягів запозичених коштів. Оскільки ці ресурси для банку є дорогими джерелами, отриманням таких додаткових коштів не слід зловживати, необхідно звернути більше уваги на отримання залучених коштів.

Слід відзначити, що у 2009 році АКБ «Укрсоцбанк» отримав субординований борг у сумі 1218580 тис. грн., що є вигідним для нього, оскільки цей ресурс вважається недорогим. З таблиці видно, що у цей період спостерігаються позитивні зміни, оскільки зростає сума залучених АКБ «Укрсоцбанк» депозитів і становить 20851193 тис. грн., що на 10108685 тис. грн. більше в порівнянні з попереднім роком. найдешевшим ресурсом для банку є кошти клієнтів на поточних рахунках, залучення, яких можливе лише за рахунок розширення масштабів клієнтської бази та складання ефективних платіжних календарів по рахунках цих клієнтів. Аналізуючи поточні рахунки можна сказати, що у 2010 році сума на них змінюється в бік зростання у юридичних осіб та державних та громадських організаціях (на 441759 тис. грн. та на 19596 тис. грн. відповідно), але при цьому спостерігається зниження величини грошових коштів на поточних рахунках фізичних осіб (на 333530 тис. грн. у 2010 р.). В цілому показник частки залучених та запозичених коштів в капіталі банку нижчий за граничний норматив і становить 0,6 – у 2009 році та 0,7 – у 2010 році.

Таким чином, політика банку щодо залучення та запозичення коштів протягом досліджуваного періоду є раціональною, оскільки банк активно залучає досить вигідний ресурс у вигляді депозитних вкладів фізичних та юридичних осіб.

Ще одним дешевим та стабільним джерелом формування капіталу є субординований борг, який фактично є підтримкою банку з боку його акціонерів. Для економічної безпеки банківської установи негативним фактором діяльності є недостатність власного капіталу. В АКБ «Укрсоцбанк» дана проблема вирішується за допомогою включення в регулятивний капітал банку субординованого боргу. Але, нажаль, не усі банки України здатні отримувати такий відносно дешевий та вигідний ресурс, тому залучення депозитів завжди залишається основною задачею банку, щодо формування капіталу для проведення активних операцій.

Забезпечення безпеки проведення банком касових операцій

Важливе місце у забезпеченні економічної безпеки банків має безпека касових операцій. Насамперед це пов'язано з тим, що якраз такі операції здійснюються безпосередньо з готівкою, посягання на яку мають найбільш активний та агресивний характер. Більше того, такі порушення, як правило, здійснюються відкрито та зухвало, з наявністю загрози життю, здоров'ю працівників банків та їхніх клієнтів. Тому цим операціям банки приділяють особливу увагу з погляду безпеки їх проведення.

Забезпечення безпеки касових операцій здійснюється в двох напрямках: особливим обладнанням приміщень банків, де проводяться такі операції, та робочих місць працівників банків, зайнятих у них; особливою поведінкою працівників банків під час емісійно-касової роботи.

Особлива поведінка працівників кас визначається відповідними нормативними актами, зокрема «Інструкцією про касові операції в банках України», затвердженою Постановою Правління НБУ № 337 від 14.08.2003р. [43] та іншими документами нормативно-правового характеру.

Слід урахувати, що особлива увага приділяється забезпеченню безпеки проведення прибутково-видаткових операцій. Для виконання касової роботи керівники установ банків повинні приділити особливу увагу підбору відповідного персоналу, звернути увагу на чесність, порядність, надійність майбутніх працівників, відсутність у них небажаних звичок та пристрастей, випадків

зловживання службовим становищем та порушень законів. На всіх таких працівників заводяться особові справи, в яких в обов'язковому порядку повинні міститися такі документи: заява про прийняття на роботу, автобіографія, копія наказу про призначення на посаду, виписки з протоколів про складання заліків щодо знань вимог відповідних нормативних документів, які регламентують порядок касової роботи, фотокартка, договір про матеріальну відповідальність, характеристика з останнього місця роботи.

У касі мають бути зразки підписів працівників банку, які мають право підпису касових документів. За їх наявність та своєчасність змін відповідає головний бухгалтер банку.

Для здійснення видаткових операцій завідувач каси видає під звіт касирам необхідну суму грошей під розписку в Книзі обліку прийнятих і виданих коштів (цінностей). Касир видаткової каси щоразу записує в Книзі обліку прийнятих і виданих грошей (цінностей) отриману під звіт від завідувача каси суму.

Касирам забороняється в момент видачі клієнтам грошей проводити на вимогу останніх обмін грошей одного номіналу на інший. Видані із каси банку гроші одержувач повинен, не відходячи від каси, перевірити по пачках і корінцях, а окремі листи поаркушним перерахунком у присутності касира, який видав гроші. У випадку, якщо клієнт виявив бажання перерахувати грошові білети поаркушно, а монети за кружками, видача грошей має бути організована у такий спосіб, щоб з моменту одержання від видаткового касира грошей клієнт перебував у спеціально відведеному для перерахунку місці під наглядом касира-контролера банку.

Претензії одержувача коштів щодо недостачі грошових білетів або монет не приймаються, якщо кошти не були перераховані ним, не відходячи від каси або в спеціальному приміщенні для перерахування грошей. Про це на видному місці біля видаткової каси має висіти оголошення.

Касир, який одержав внутрішнім порядком прибуткові документи, зобов'язаний перевірити їх відповідність і правильність. Усі прийняті раніше гроші повинні зберігатись у шухлядах стола або в металевих шафах, сейфах, які повинні замикатись. Робоче місце касира має бути обладнане так, щоб клієнт міг

спостерігати за прийманням грошей. На столі касира не може бути ніяких інших грошей, окрім тих, які приймаються від особи, котра вносить гроші. Приймання платежів здійснюється за прибутковими документами.

У зв'язку з тим, що НБУ намагається запобігти використанню банківської системи для легалізації доходів, отриманих злочинним шляхом, ним було розроблено зміни до Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 9 вересня 2009 р. № 538 [45], згідно з якою банку забороняється: здійснювати операції з продажу іноземної валюти через касу банку одній особі в один операційний день у сумі, що перевищує в еквіваленті 80000 гривень; банк не має права змінювати значення курсу купівлі та продажу іноземних валют протягом операційного (робочого) дня; комісійна винагорода за здійснення операцій з купівлі-продажу дорожніх чеків, конвертації готівкової іноземної валюти, прийняття на інкасо банкнот іноземних держав та іменних чеків стягується виключно в гривнях. Забороняється стягнення комісійної винагороди за здійснення операцій з купівлі-продажу іноземних валют за гривні.

Якщо здійснюються платежі на суми, що перевищують 50000 гривень або еквіваленті цієї суми в іноземній валюті, обов'язково зазначаються прізвище, ім'я, по батькові клієнта, дані його паспорта або документа, що його замінює, дата народження, адреса і підпис одержувача про одержання готівки та платника про її внесення.

Під час приймання і обробки грошових білетів і монет касири зобов'язані стежити за їх платоспроможністю та відповідністю зразкам.

Залежно від зовнішнього вигляду та ступеня зношення або пошкодження платіжні банкноти і монети поділяються на придатні та непридатні до обігу. Обмін непридатної до обігу готівки, справжність та платоспроможність якої не викликає сумніву, здійснює касовий працівник безпосередньо під час її приймання. Він не звільняється від визначення платіжності банкнот і монет, перерахованих на лічильно-грошових машинах, а також розсортованих безпосередньо здавальниками грошової виручки.

Банкам забороняється видавати клієнтам непридатні до обігу банкноти і монети, при цьому обмін таких банкнот і монет на придатні до обігу здійснюється за таких умов якщо не виникає сумніву в їх справжності та в номіналі або якщо відсутня частина банкноти не може бути прийнята для обміну. Банкноти і монети, що викликали сумнів щодо справжності і платіжності, банки передають на експертизу до НБУ.

Крім непридатних до обігу банкнот та монет за ознаками зношення та дефекту виробника, працівники кас особливо пильну увагу повинні приділяти виявленню фальшивих банкнот і монет та перероблених банкнот.

На виявленні працівниками кас неплатіжні, фальшиві та перероблені грошові білети і монети складається акт із зазначенням серії, номера і номіналу кожного білета, сум монети. Про виявлення фальшивих грошових білетів і монет, перероблених банкнот надсилається повідомлення правоохоронним органам.

Фальшиві та перероблені банкноти і монети вилучаються банками і передаються до НБУ для офіційного висновку, а останні, за результатами експертизи передають їх органам внутрішніх справ.

Приймання грошей після закінчення операційного дня здійснюють вечірні каси. Вечірнім касам забороняється проводити будь-які видаткові операції, за винятком операцій з вкладами та з цінними паперами.

У разі проведення операцій за допомогою банківських карток касир перед виконанням операції повинен методами, визначеними у відповідних інструкціях банку або у відповідних правилах платіжної системи, пересвідчитися, чи справжня картка клієнта. Якщо картка визнана недійсною з причин багаторазового неправильного набору клієнтом ПІН-коду або інших сумнівів щодо його особи, то касир має вилучити картку і вжити заходів щодо блокування її подальшого використання.

Гроші, які отримуються від інкасаторів в обов'язковому порядку, повинні бути у відповідний спосіб перевірені.

Усі гроші та інші цінності мають зберігатись у грошових сховищах в установленому відповідними нормативними документами порядку. Виноситись із

грошових сховищ вони можуть тільки для проведення операцій щодо їх обробки, контрольного перерахування і ревізії тільки в приміщенні каси.

Видача грошей і цінностей зі сховищ здійснюється під розписку у відповідній Книзі обліку.

Перед закриттям грошових сховищ посадові особи, відповідальні за схоронність готівки та цінностей, зобов'язані безпосередньо в грошових сховищах перевірити:

а) чи всі цінності, книги, документи, які підлягають зберіганню в сховищах, занесені в сховище;

б) чи відповідає фактична наявність готівки та цінностей операційної каси даним бухгалтерського обліку і залишкам, зазначеним у книзі обліку готівки операційної каси та інших цінностей;

в) чи всі шафи зачинені, а електроприлади і світло вимкнені.

Замкнені та опечатані сховища здаються під охорону, про що робиться відповідний запис у контрольному журналі.

У робочі дні грошові сховища підлягають обов'язковому відкриттю, огляду і перевірці посадовими особами, відповідальними за схоронність цінностей, незалежно від того, здійснюються операції з цінностями, чи ні.

Якщо виявлено пошкодження дверей, замків, шпагату або печаток, а також за наявності підозри у спробі проникнення в грошове сховище, про це негайно, до відкриття сховища, складається акт, який підписується всіма посадовими особами, відповідальними за схоронність цінностей, та представником охорони, вживаються необхідні заходи і робиться повідомлення керівництву банку. У разі порушення цілісності вікон, стін, підлоги, стелі необхідно негайно перевірити наявність цінностей і скласти про це акт.

У випадку втрати ключів від грошового сховища (сейфів, металевих шаф) замки або їх коди повинні в обов'язковому порядку змінюватись. Про таке складається відповідний акт, за фактами втрати ключів або печаток, якими опечатуються сховища, проводяться службові розслідування, особи винні у втраті ключів та печаток, притягуються до дисциплінарної відповідальності.

Касирам категорично забороняється у разі тимчасової відсутності на робочому місці залишати гроші, цінності, пломбіри, печатки, іменні штампи, кліше з особистим кодом, ключі від грошових сховищ у відкритому вигляді, незамкненими сейфи, металеві шафи, візки або шухляди столів. Також категорично забороняється під час проведення операцій залишати ключі у шпаринах замків дверей грошових сховищ, сейфів, металевих шаф, візків, призначених для зберігання грошей і цінностей.

Власні гроші касирів, верхній одяг, їжа та інші предмети, що не стосуються здійснення касових операцій, повинні зберігатись у спеціально відведеній кімнаті або шафах, розташованих у касовому вузлі, але не в приміщеннях кас.

Касові працівники несуть повну матеріальну відповідальність за недостачу грошей і цінностей у сформованих ними пачках, корінцях та в іншій упаковці за їх підписами, а також за наявність серед відсортованих і запакованих ними грошей неплатіжних і фальшивих грошових білетів і монет та інші недоліки в роботі, які завдали матеріальної шкоди банку.

Робочі місця касирів повинні мати певне обладнання, зокрема сейфи, прилад для визначення справжності грошей, лічильну машину, комп'ютер, засоби тривожної сигналізації, телефонного чи радіозв'язку.

На підставі даних додатку У.1 та додатку У.2 можна зробити висновок, що в банку збільшуються комісійні доходи і витрати за розрахунково-касовими операціями. У зв'язку з тим, що доходи зменшуються вищими темпами, ніж витрати, має місце падіння непроцентної маржі. На наступному етапі аналізу потрібно з'ясувати причини змін непроцентної маржі від здійснення розрахунково-касових операцій.

Причинами, які впливають на доходи та витрати від розрахунково-касових операцій, є зміни обсягів операцій, тарифів на розрахунково-касове обслуговування клієнтів, тарифів інших банків на розрахунково-касове обслуговування, тарифів Національного банку України на касове обслуговування комерційних банків, тарифів на послуги з інкасації та перевезення банкнот, монет, інших цінностей. Зміни вказаних тарифів можуть впливати на маржу в окремих випадках, а зміни

обсягів операцій є постійною причиною змін непроцентної маржі. Тому доцільно спочатку визначити головні розрахункові та касові операції, за якими утримуються комісійні доходи та сплачуються комісійні витрати, а потім з'ясувати причини змін цих доходів і витрат.

Позитивним моментом у діяльності банківської установи у 2010 р. є те, що її чистий комісійний дохід збільшився на 5,25% за рахунок збільшення обсягу комісійних доходів на 9,27 % та зменшення комісійних витрат на 27,52%.

За даними додатку Ф.1 та додатку Ф.2 можна зробити висновок, що у структурі комісійних доходів найбільшу питому вагу становлять розрахункові операції, які зросли у 2008 році в порівнянні з 2007 роком на 2,69 в.п., а у 2010 р., порівняно з 2009 р. – на 6,78%. Касове обслуговування займає друге місце за величиною у структурі комісійних доходів у 2007 – 2008 рр. У 2009 – 2010 рр. пріоритет переходить до інкасації готівки.

Отже, основну масу в комісійних доходах займає розрахунково-касове обслуговування, що є досить характерним для банку. Ріст величини таких операцій свідчить про те, що АКБ «Укрсоцбанк» проводить продуману політику в створенні нової клієнтської бази.

Проаналізувавши дані додатку Ф.3 та додатку Ф.4, можна зробити висновок, що витрати за розрахункове обслуговування у 2008 році зросли у 2 рази, але у структурі комісійних витрат їх питома вага зменшилась на 0,05%. Витрати на касове обслуговування у 2008 р. зменшилися як в абсолютному відношенні (на 29 тис. грн.), так і у структурі (5,83%). Слід зазначити що зросли майже в 2,5 рази витрати за іншими статтями комісійних витрат. У структурі це збільшення було викликано зменшенням питомої ваги витрат за розрахунково-касове обслуговування.

Таким чином, безпека касових операцій, в основному, залежить від кваліфікації, уважності, чесності персоналу банку, основним завданням якого є дотримання встановлених інструкцій, передбачення та вчасне реагування на порушення. Для підвищення ефективності та результативності розрахунково-

касової діяльності АКБ «Укрсоцбанк» доцільним є оптимізація витрат банку та встановлення помірних тарифів.

Безпека формування банком резервів

До складу власного капіталу банку входять резервний капітал та інші спеціальні фонди і резерви. Чинним законодавством України регулюється порядок створення та використання лише статутного і резервного капіталу банку. Банки також зобов'язані формувати інші фонди та резерви на покриття збитків від активів відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України. Фонди, призначені для розширення матеріально-технічного забезпечення діяльності банку, вирішення соціальних питань і матеріального стимулювання його працівників, банки мають право створювати самостійно з урахуванням вимог чинного законодавства. Хоча складові власного капіталу суттєво різняться за економічною сутністю, порядком формування та використання, спільним для них є використання такого найважливішого джерела формування, як прибуток після оподаткування.

Резервний капітал формується в процесі подальшої (після створення) діяльності банку. Він призначений для покриття можливих збитків по операціях і послугах, які надає чи виконує банк. Наявність резервного капіталу забезпечує фінансову стійкість банку, що, в свою чергу, позитивно впливає на підвищення його платоспроможності і зменшує вірогідність банкрутства.

Після прийняття Закону України «Про банки і банківську діяльність» призначення резервного капіталу пов'язується передусім з покриттям непередбачених збитків по всіх статтях активів і позабалансових зобов'язань [5]. Разом з тим Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» передбачає, що у разі прийняття рішення щодо виплати дивідендів емітент корпоративних прав проводить зазначені виплати власнику таких прав незалежно від того, чи була діяльність підприємства-емітента прибутковою протягом звітного періоду за наявності інших власних джерел для виплати дивідендів [18].

Розмір відрахувань до резервного фонду має бути не менше 5 відсотків від прибутку банку до досягнення ними 25 відсотків розміру регулятивного капіталу банку.

У разі коли діяльність банку може створювати загрозу інтересам вкладників та інших кредиторів банку, Національний банк України має право вимагати від банку збільшення розміру резервів щорічних відрахувань до них.

Банки зобов'язані формувати інші фонди та резерви на покриття збитків від активів відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України.

Аналізуючи динаміку формування резервів Укрсоцбанку (додаток Х.1, додаток Х.2), необхідно відзначити, що простежується тенденція до зростання за всіма статтями резервів, крім цінних паперів. Це пояснюється розгортанням діяльності банку на кредитному ринку. Найбільше зріс резерв за статтею кредитів та заборгованості клієнтів, що зумовлене широким кредитуванням у 2008 році. Зменшення резерву відбулося за статтями цінні папери в портфелі банку на продаж, а також цінні папери в портфелі банку до погашення. Це зумовлене продажем цінних паперів у портфелі банку. Варто зауважити, що зростання резервів банку під активні операції, без значного розширення їх обсягу, є ознакою зменшення якості активів, що було характерним для багатьох банків України в період загострення кризових явищ.

Паралельно зі зменшенням обсягів активів у 2009 році зменшилась їх якість, що пов'язано зі зростанням частки нестандартної заборгованості у кредитному портфелі банку, починаючи з 2008 р. Числова оцінка даного параметру є не зовсім об'єктивною через порушення комерційним банком «Укрсоцбанк» вимог НБУ щодо формування резервів, і як наслідок несуттєвого викривлення звітності. Це стало підставою для висловлення незалежною аудиторською компанією умовно-позитивної думки з цього приводу.

Наявні обсяги сформованих резервів банку свідчать про те, що якість його кредитного портфеля знаходилась на задовільному рівні, а з 2008 року спостерігалась негативна тенденція до її зниження. Підтвердженням цього є надмірне та швидке зростання обсягів резервів за кредитами. Темпи зростання

резервів банку постійно перевищували темпи зростання самих позик, а у 2009 році обсяг резервів збільшився на 148%, тоді як загальний обсяг наданих кредитів зменшився на 15%.

Процес формування резервів банку є важливим у підтримці первинного рівня його безпеки, оскільки від адекватності їх розміру залежить можливість банку покривати свої втрати. Під час фінансово-економічної кризи, яка поширилася в Україні та світі, порушення норм законодавства в області формування обов'язкових резервів набуло великих масштабів. Це пов'язано з тим, що формування адекватних резервів дещо обмежує обсяги активних операцій банку, а через брак коштів банківські установи вдаються до різного роду шахрайств з цього приводу.

Таким чином, від безпечності та ефективності здійснення пасивних операцій залежить можливість банку здійснювати активні. Чим дешевшими і стійкішими будуть запозичені та залучені кошти, тим більша імовірність підвищення ефективності діяльності банку. Під час фінансової кризи одною з основних проблем функціонування банків, на ряду з неповерненістю кредитів, була проблема залучення коштів на депозит та формування резервів. Зараз основним завданням банків є підтримка особистого іміджу, шляхом розширення клієнтської бази за депозитами та дотримання існуючого законодавства.

4.3. Аналіз безпеки надання банківських послуг

Робота банку з пластиковими платіжними засобами

Електронні безготівкові розрахунки останніми роками в Україні набувають значного розповсюдження. Інтенсивне впровадження платіжних карток як в Україні, так і у всьому світі супроводжується здійсненням ряду протиправних діянь, пов'язаних з їх використанням. Ефективна протидія «картковій» злочинності можлива лише при конструктивній взаємодії правоохоронних органів, комерційних, банківських та громадських структур.

Загальні засади емісії та здійснення операцій із застосуванням платіжних карток регулюються нормами законів України «Про Національний банк України» [15], «Про банки і банківську діяльність» [5], «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [24], Положенням про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх застосуванням, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 19.04.2005 № 137 [51].

В Україні за станом на 1 квітня 2011 року 141 банк (80% від загальної кількості, які мають банківську ліцензію) є членами внутрідержавних і міжнародних карткових платіжних систем та здійснюють емісію й еквайрінг.

Аналіз стану криміногенної ситуації у сфері функціонування платіжних систем в Україні та закордоном свідчить, що разом з обсягами карткових розрахунків паралельно росте і рівень «карткової» злочинності, так званого «кардингу» – протиправного використання платіжних карток для покупки товарів чи одержання послуг. У Європі та Америці про дану проблему почали говорити ще 30 років тому, коли злочинність у сфері пластикових карток лише зароджувалась.

В процесі своєї еволюції з метою попередження шахрайств платіжні картки набувають все більше і більше рівнів захисту. На даний момент звичайна багатофункціональна смарт-картка має такі види захисту: дані про емітента; мікросхема (на картці може бути вміщено кілька мікросхем, призначених для виконання різних платіжних функцій); номер картки (ембосований); термін

чинності картки; дані про власника картки; штрих-код; назва картки; художнє оздоблення, що може використовуватися для контролю за справжністю; ознаки справжності, що перевіряються шляхом просвічування ультрафіолетовими променями; голограма, що використовується для перевірки справжності; фото власника; прихована голограма; інформація про виробника картки; магнітна смуга; повторення даних про емітента на магнітній смугі; оптичні засоби контролю за справжністю; поля захисних записів; повторення номера картки на магнітній смугі, що використовується для перевірки справжності

Коли з'являються нові види захисту, тоді ж з'являються і нові схеми їх підробки. За даними VISA CEMEA основними видами шахрайств з платіжними картками є використання викраденої картки (35% від загальної кількості шахрайств), використання підробленої картки (30%), використання реквізитів картки (28%), інші види шахрайств (7%).

Серед технічних пристроїв для незаконного зняття інформації про платіжні картки є такі накладки на банкомат: відеокамера, накладна клавіатура, насадка на картоприймальник банкомату, насадка типу «ліванська петля», мініскрімер, пристрій для зчитування інформації з магнітної смуги пластикових карток.

Поширеною шахрайською схемою (через свою простоту та ефективність) є використання пристрою «ліванська петля» (Lebanese loop). Вказаний пристрій являє собою певним чином зроблений конверт розміром з картку (пластиковий, з магнітної плівки, капронової волосини), який закладається в щілину банкомату. Конверт у більшості випадків фіксується до накладки з вхідним клапаном.

Важливу роль відіграє також тарифна політика АКБ «Укрсоцбанк» стосовно карткових продуктів – вони прості для сприйняття й максимально конкурентні.

Шахрайських дій за операціями з платіжними картками за 2006 – 2007рр.

Рядок	Найменування платіжної системи	2007 рік		2006 рік	
		Сума, тис. грн.	кількість операцій	Сума, тис. грн.	кількість операцій
1.	VISA	1	10	68	92
2.	MasterCard	16	11	2	5
3.	Усього	17	21	70	97

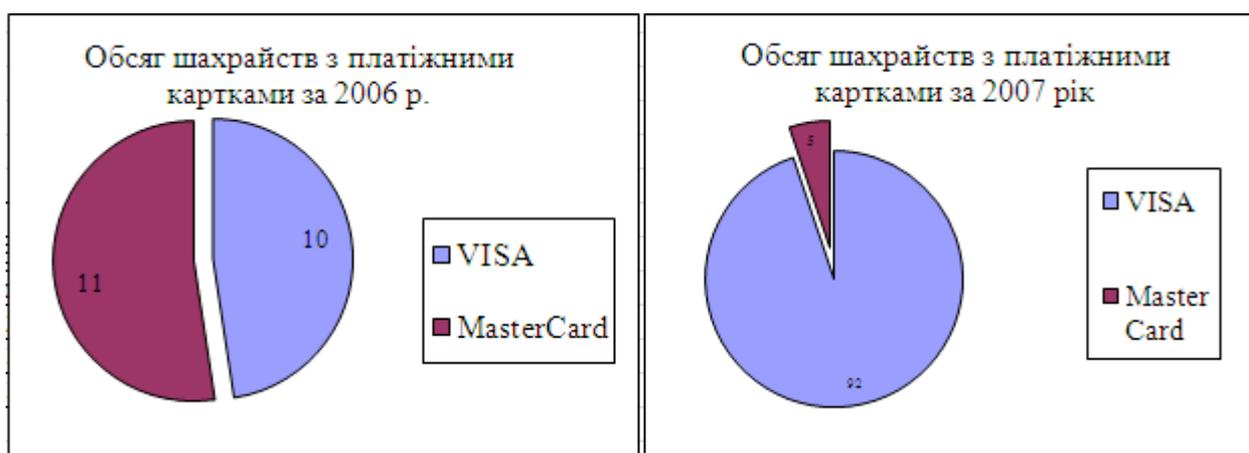

Рис. 4.8. Обсяг шахрайств з платіжними картками за 2006-2007 рр.

Результати таблиці 4.7, рис. 4.8 свідчать, що найбільшу кількість шахрайств з платіжними картками зафіксовано за MasterCard, причому шахрайство має тенденцію до зростання (на 14 тис. грн. у 2007 році в порівнянні з 2006 роком). Кардинально протилежна картина спостерігається з VISA. У 2006 році сума за шахрайствами становила 68 тис. грн., а у 2007 році зменшення у 68 разів і сягнуло 1 тис. грн. Це свідчить про підвищення безпеки самого обслуговування і технічного обладнання АКБ «Укрсоцбанк».

Динамічно розвивався ринок банківських платіжних карток (додаток Ц.1, додаток Ц.2). Станом на 01.01.2009 АКБ «Укрсоцбанк» емітовано 947 951 шт. карток MasterCard та 3 157 456 шт. карток Visa International. Від здійснення операцій з використанням банківських платіжних карток банк протягом 2008 року отримав доходів в сумі 243,9 млн. грн., що в 1,5 рази більше ніж за попередній період, фінансовий результат становив 126,3 млн. грн. що на 32,4 млн. грн. більше ніж в

2007 році. В 2008 році АКБ «Укрсоцбанк» впровадив нову послугу – переказ коштів на картки платіжної системи Visa будь-якого банку України.

В 2009 році у партнерстві з Visa продовжив розвивати в Україні послугу Visa Money Transfer. Новим етапом розвитку стала можливість цілодобового переказу коштів з карток Visa, випущених одними українськими банками, на картки Visa інших українських банків через банкомати АКБ «Укрсоцбанк» в гривні. Таким чином, послуга швидкого, зручного і безпечного переказу грошей з картки на картку Visa стала доступна всім українським резидентам-держателям карток Visa у всіх регіонах країни.

Об'єднана мережа банкоматів АКБ «Укрсоцбанк» становить близько 9 тис. банкоматів в Україні. Станом на 01.01.2010 р. «Укрсоцбанком» емітовано 434 495 шт. карток Visa International та 110 641 шт. Master Card. Фінансовий результат за операціями з використанням банківських платіжних карток за 2009 рік становив 165 млн. грн., що на 47 млн. грн. більше ніж за попередній період. Станом на 01.01.2010 року кількість держателів діючих БПК складає 1 092 846 осіб, а саме: 20 754 юридичних осіб; 1 072 092 фізичних осіб.

У 2010 р. АКБ «Укрсоцбанк» з метою підвищення особистої безпеки вдався до страхування банкоматів. Зокрема, були застраховані звичайні банкомати, банкомати з депозитними модулями, а також розміщені в них готівкові кошти.

За умовами договорів АСК "ІНГО Україна" взяла на себе зобов'язання компенсувати АКБ «Укрсоцбанк» витрати, пов'язані з настанням страхової події внаслідок пожежі, удару блискавки, вибуху, стихійних лих, пошкодження водою та інших, а також крадіжки зі зломом, грабунку або розбою, протиправних дій третіх осіб, спрямованих на знищення або пошкодження майна. Загальна страхова сума склала майже 346 млн. гривень.

Безпека проведення операцій з платіжними картками є досить актуальним питанням банківської діяльності, оскільки, з розвитком технологій та збільшенням кількості користувачів даними платіжними засобами, удосконалюються засоби та методи кардингу. Підтримка безпеки платіжних розрахунків за допомогою

платіжних карток гарантує менші втрати як самому банку, так і його клієнтам, а отже, підвищує конкурентоспроможність установи на ринку банківських послуг.

Надання банком нетрадиційних послуг

Лізингові послуги. Участь банків у створенні лізингової компанії має ряд переваг, а саме: можливість кредитування за рахунок залучених коштів, зменшення ризиків банку, що пов'язані із проведенням лізингових операцій. У свою чергу у банківських лізингових компаній з'являється можливість отримання пільгових кредитів від своїх засновників, гарантій від банку, можливість отримання матеріально-технічної бази банку. При цьому скорочуються витрати на функціонування офісу компанії, коли його розміщено на території банку. Задовольняючи значні кредитні потреби лізингових компаній, банки тим самим отримують можливість впливати на масштаби, напрями та обсяги лізингових операцій, а отже на розвиток конкретних видів лізингу та лізингового бізнесу в цілому.

Порівняно з новоствореними лізинговими компаніями банки мають ту перевагу, що їх організаційне оформлення вже завершено. Для проведення ними лізингових операцій необхідно виділити у їх структурі спеціальне управління, до складу якого повинні увійти працівники з необхідним досвідом банківської роботи та вичерпними знаннями лізингового бізнесу.

Привабливість лізингової операції для комерційних банків пояснюється наявністю реального матеріального забезпечення, оскільки кредитор зберігає за собою право власності на об'єкт забезпечення. Посилення права банку по процедурі стягнення забезпечення має привести до якісного покращання кредиту та сприяти підвищенню якості інвестиційних проектів.

Перевага лізингового бізнесу полягає також у високому ступені його рентабельності для банку. Через лізингові платежі банк отримує нове джерело доходів у вигляді комісійних виплат. Крім того, комерційні банки у процесі розвитку лізингового бізнесу можуть економити кошти за рахунок відносної простоти обліку лізингових операцій порівняно з кредитними операціями довгострокового характеру.

Звичайно, чинне законодавство України про лізинг важко назвати досконалим. Водночас, попри його недоліки, воно не є непереборним бар'єром для розвитку лізингу в Україні. І оскільки лізинг стає дедалі більш популярним, кардинальне реформування чинного законодавства навряд чи вбачається виправданим без вичерпної уяви про існуючий стан справ. У кожному випадку будь-які зміни до законодавства мають ґрунтуватись на чіткому розумінні законодавчо визначеної концепції лізингу. І саме в цьому, напевно, полягає найбільша проблема для законотворчості. Прийняття Цивільного і Господарського кодексів та Закону України «Про фінансовий лізинг», на жаль, не призвело до її вирішення [60, 1, 30]. Чинне законодавство не дає чіткої та системної уяви про правову природу лізингу. Щодо специфіки правового регулювання банківських лізингових операцій, то вона полягає у тому, що: 1) лізингові операції можуть здійснюватись будь-яким банком без отримання додаткових ліцензій, дозволів тощо; 2) лізингова угода є для банку фінансовим посередництвом, кредитною операцією, різновидом банківського кредиту; 3) банки можуть придбавати предмет лізингу за рахунок власних коштів; 4) відсотки по банківським лізинговим угодам не можуть бути нижчими від відсоткової ставки по кредитах, які отримує банк, та відсоткової ставки, яка сплачується банком по депозитах.

Головними проблемами розвитку лізингових операцій комерційними банками є їх довгостроковий характер, що в умовах нестабільної економічної ситуації, досить високої інфляції та обмеженості вільних довгострокових ресурсів комерційних банків обумовлює неможливість їх (операцій) достатнього поширення.

Складність завдань, що стоять перед банком-лізингодавцем і полягають у необхідності глибокого вивчення ринку лізингових послуг, комплексному аналізу потенційних лізингоодержувачів, постачальників, проведенні рекламних заходів, забезпеченні максимально можливого обсягу додаткових послуг та ін. роблять доцільним на даному етапі створення банками власних спеціалізованих дочірніх лізингових компаній, які б займалися відповідними операціями за фінансової підтримки з боку банку-засновника.

За даними додатку Ш.1 та додатку Ш.2 можна зробити висновок, що у структурі зобов'язань з фінансового лізингу переважає довгостроковий лізинг (більше 5 років), що становить більше 81% і має тенденцію до зростання. Збільшення також відбулося за зобов'язаннями з фінансового лізингу до 1 року (на 3 тис. грн.), що свідчить про активну діяльність банку.

Згідно результатів додатку Ш.3 та додатку Ш.4 можна сказати, що заборгованість з фінансового лізингу росте за всіма статтями, крім касового обслуговування (на 29 тис. грн.). Кожна зі статей зросла майже в 2 рази, що свідчить про збільшення обсягів фінансового лізингу банку.

Гарантії та поручительства – це спосіб забезпечення виконання зобов'язань, що застосовуються між будь-якими суб'єктами правовідносин. На практиці гарантію часто ототожнюють з порукою. Це пов'язано з тим, що норми чинного Цивільного кодексу України не дають визначення поняття гарантії, в них говориться лише про те, що правила статей про поруку поширюються на гарантії, що видаються одними організаціями для забезпечення погашення заборгованості інших, якщо інше не встановлено законодавством (див. табл. 4.8).

Таблиця 4.8

Відмінності гарантії від поруки банку

Гарантія	Порука
Може бути односторонньою цивільно-правовою угодою, заснованою на волевиявленні однієї особи-гаранта.	Двостороння угода, заключена на спільній згоді обох сторін
Гарант несе субсидіарну (додаткову) відповідальність, тобто він повністю виконує зобов'язання, але лише за умови відсутності в основного боржника коштів, необхідних для належного виконання зобов'язання	Боржник і поручитель відповідають перед кредитором як солідарні боржники
Оформлення гарантії договором не є обов'язковим	Договір поруки має бути укладений у письмовій формі, недодержання цієї вимоги тягне недійсність договору поруки
Гарант у договорі може обмежити свою відповідальність частиною зобов'язань боржника	Поручитель відповідає в тих самих межах, що й боржник

Видаючи гарантію (поруку), банки повинні переконатися у кредитоспроможності клієнта, оскільки видача гарантій (поруки) по суті має кредитний характер. Фактично банки беруть на себе зобов'язання при несплаті

клієнтом у строк належних платежів здійснити їх за рахунок власних ресурсів. Якщо кредитоспроможність клієнта банку невідома або викликає сумнів, то банківська гарантія видається під відповідне забезпечення, тобто супроводжується відповідною заставою майна. Зауважимо, що розмір гарантій, що їх надає комерційний банк, регулюється у відповідний спосіб Національним банком України.

Банківські гарантії (поруки) можуть бути спрямовані на виконання клієнтом своїх зобов'язань за торговельними та фінансовими угодами: тендерна гарантія, гарантія виконання контракту, гарантія надання кредиту і виставлення акредитиву, гарантія платежу, акцептування й авальювання векселів тощо. Зазначені гарантії (поручительства) можуть надаватись як у вигляді спеціального документа (гарантійного листа, укладення договору поруки), так і шляхом напису на векселі (акцепт, аваль).

Дія гарантії або поруки закінчується із закінченням забезпеченого ними зобов'язання, зокрема у разі виконання зобов'язання позичальником. Гарантія чи порука припиняється також, якщо кредитор протягом трьох місяців з дня настання строку зобов'язання не подав позову до гаранта (поручителя). Якщо строк виконання зобов'язання не зазначений або визначений моментом вимоги, то за відсутності іншої угоди відповідальність гаранта (поручителя) припиняється після закінчення одного року з дня укладення договору гарантії (поруки).

За даними додатку Щ.1 та додатку Щ.2 видно, що банк отримує та надає гарантії пов'язаним особам. При чому гарантії, що отримані банком мають тенденцію до зростання у 5 разів у 2007 році в порівнянні з 2006 роком та у 124 рази у 2008 році в порівнянні з попереднім роком. Все це свідчить про розгортання обсягів нетрадиційної діяльності банку.

Посередницькі, консультаційні та інформаційні послуги. Серед нетрадиційних банківських послуг дедалі важливішу роль відіграють посередницькі послуги. На практиці надання таких послуг оформляється двома видами цивільно-правових договорів: договором доручення та договором комісії. За своєю суттю ці договори є договорами на продаж послуг. Законодавець під

продажем послуг розуміє будь-які операції цивільно-правового характеру з надання послуг, надання права на користування або розпорядження товарами, у тому числі нематеріальними активами, а також з надання будь-яких інших, ніж товари, об'єктів власності за компенсацію, а також операції з безоплатного надання послуг.

Договір доручення має багато спільного з договором комісії. Схожість полягає в тому, що в них є третя особа, а також у тому, що на підставі цих договорів одна сторона (повірений чи комісіонер) укладає угоди в інтересах другої сторони (довірителя чи комітента).

Але між ними існують істотні відмінності:

1. За договором комісії комісіонер укладає угоди від свого імені, а за договором доручення повірений діє від імені довірителя. У комісіонера виникають права та обов'язки щодо третьої особи, а повірений жодних прав та обов'язків за укладеними договорами не набуває.

2. Договір доручення може бути оплатним і безоплатним. Договір комісії є оплатним, причому ознака платності настільки характерна, що право на винагороду виникає у комітента незалежно від того, чи було воно спеціально передбачене договором.

Комерційні банки надають різноманітні види посередницьких послуг. Найпоширенішими серед них є посередництво в одержанні клієнтом кредиту, в операціях з майном, зокрема цінними паперами, валютою. Перший вид посередницьких послуг надається банком тоді, коли він сам з тієї чи іншої причини не може задовольнити кредитну заявку клієнта. У цьому разі обслуговуючий банк може бути посередником у пошуку клієнтові іншого банку-кредитора або на його прохання одержати міжбанківський кредит і за рахунок його надати кредит клієнту.

Помітно збільшилося надання посередницьких послуг в операціях з цінними паперами. При первинному розміщенні цінних паперів комерційні банки можуть за дорученням, від імені і за рахунок емітента виконувати обов'язки щодо організації передплати на цінні папери або їх реалізації іншим способом. При

цьому можливі два варіанти. При першому комерційний банк надає послуги з первинного розміщення цінних паперів без зобов'язань щодо викупу нерозміщеної частини емісії. Головний обов'язок банку в цьому випадку – докласти максимальних зусиль для розміщення цінних паперів, проте фінансової відповідальності за кінцевий результат банк не несе.

Другий варіант передбачає, що комерційний банк зобов'язується у разі неповного розміщення цінних паперів викупити в емітента їх нереалізовану частину, тобто бере на себе ризики розміщення цінних паперів.

Комерційні банки можуть займатися і брокерською діяльністю, тобто здійснювати цивільно-правові угоди щодо цінних паперів, які передбачають оплату цінних паперів проти їх поставки новому власнику на підставі договорів доручення чи комісії за рахунок своїх клієнтів.

Посередництво комерційних банків у валютних операціях передбачає, зокрема, купівлю-продаж іноземної валюти або платіжних документів у ній, конверсію однієї іноземної валюти в іншу, конверсію упродовж визначеного строку національної валюти в іноземну, і навпаки; переказ за дорученням громадян іноземної валюти за кордон та виплату громадянам отриманих на їх ім'я з-за кордону переказів; інкасування іноземної валюти та платіжних документів у ній тощо.

Комерційні банки надають своїм клієнтам консультаційні послуги. Вони консультують клієнтів з питань бухгалтерського обліку, звітності, оподаткування, аналізу фінансово-господарської діяльності, зовнішньоекономічної діяльності та інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності фізичних та юридичних осіб. Консультаційні послуги можуть надаватись усно або письмово, а плата за їх надання у деяких випадках включається в плату за основний вид операції (послуги), який супроводжується консультуванням.

Наданням консультаційних послуг можуть займатися як менеджери підрозділів банку, так і працівники спеціально створених підрозділів. В окремих випадках консультантами можуть бути сторонні спеціалісти та організації, які залучаються банками для надання консультацій своїм клієнтам. Консультативні

послуги передбачають наявність у працівників, що їх надають, певних знань у галузі економіки, банківської справи, інших видів економіко-правового забезпечення підприємницької діяльності, а також досвіду практичної роботи у відповідних галузях знань.

Основними видами інформаційної діяльності є одержання, використання, поширення, зберігання. Інформаційні послуги та інформаційна продукція, тобто матеріалізований результат інформаційної діяльності, можуть бути об'єктом товарних відносин. Ціни і ціноутворення на інформаційну продукцію та інформаційні послуги встановлюються договорами.

За режимом доступу інформація поділяється на: відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом, котра, у свою чергу, за своїм правовим режимом поділяється на конфіденційну і таємну. Так, Закон України «Про банки і банківську діяльність» передбачає, що банки гарантують таємницю за операціями, рахунками та вкладками своїх клієнтів і кореспондентів. Усі службовці банків зобов'язані зберігати таємницю за операціями, рахунками і вкладками банку його клієнтів і кореспондентів [5].

До таємної інформації належить інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу, передбачену законом, таємницю.

До найпоширеніших видів інформаційних послуг, що надають комерційні банки, можна віднести: інформування про чинне законодавство зарубіжних країн у галузі банківської справи, фінансів, валютного регулювання, оподаткування тощо; надання копій грошово-розрахункових документів; допомога у розшуку перерахованих сум; надання інформації про прийняття Національним банком України та іншими органами рішень, які впливають на господарську діяльність клієнта; доведення інформації про курси іноземних валют, котирування цінних паперів та їх дохідність тощо; сприяння в підборі партнерів (покупців або постачальників), засновників, учасників обмінних операцій тощо.

Факторинг і форфейтинг. Основою факторингу є перевідступлення першим кредитором прав вимоги боргу третьої особи другому кредитору з попередньою або наступною компенсацією вартості такого боргу першому кредитору.

Фактично банк (факторингова компанія) купує рахунки-фактури постачальника за відвантажену продукцію, виконані роботи чи надані послуги.

Відносини між суб'єктами факторингу регулюються договором, який укладається у письмовій формі між фактором і постачальником. Оскільки факторингові операції мають ризикований характер, то перед укладенням договору фактор ґрунтовно вивчає фінансово-господарську діяльність клієнта-постачальника. Оцінка фінансового стану підприємства впливає на прийняття фактором позитивного рішення про укладення факторингової угоди та її зміст.

Недоліком факторингу для постачальника є вища вартість цієї операції порівняно зі звичайним кредитом та високий ризик. Для мінімізації ризику фактор здійснює лімітування кредитної заборгованості постачальника, встановлює ліміти відвантаження товарів конкретному платникові, страхує окремі угоди тощо.

Основними документами, які застосовуються при форфейтингу, є векселі. Однак об'єктом форфейтингу можуть бути інші види цінних паперів або рахунки дебіторів та розстрочки платежів, що є наслідком використання акредитивної форми розрахунків. Пріоритетне використання векселів пов'язане з простотою їх оформлення, а також із давнім використанням як інструментів фінансування міжнародної торгівлі.

Ініціатором форфейтингової операції є, як правило, експортер чи його банк. Це пов'язано з тим, що для дисконтування подаються або переказні векселі, виписані експортером, або прості векселі, одержувачем коштів за якими він є.

Після того, як форфейтер отримає відповіді на зазначені вище питання, він здійснює кредитний аналіз. Форфейтер може відмовитись від укладення угоди з експортером або дати згоду на її укладення. Якщо експортер уклав угоду про форфейтинг до підписання контракту з покупцем, він матиме можливість зробити точний розрахунок ціни товару з урахуванням витрат щодо залучення коштів.

Аналізуючи динаміку розвитку операцій факторингу АКБ «Укрсоцбанк», спостерігається стабільна тенденція до зростання (додаток Ю.1 та додаток Ю.2), що пояснюється тим, що АКБ «Укрсоцбанк» – єдиний з українських банків, який надає послуги міжнародного факторингу, обслуговуючи на цьому ринку

експортно-імпорتنі операції в 20 країнах світу. КБ «Укрсоцбанк» увійшов до авторитетного рейтингу міжнародної організації факторингу FCI (Factors Chain International). Банк є учасником рейтингу вже протягом 4 років та єдиним українським оператором факторингового бізнесу, що увійшов до рейтингу FCI.

Проаналізувавши операції, які здійснює АКБ «Укрсоцбанк» та надані ним послуги можна зробити наступні висновки. У діяльності АКБ «Укрсоцбанк» спостерігається негативна тенденція стосовно диверсифікації кредитування, банк визначається нераціональною структурою кредитних вкладень. З метою зниження ризику важливо суворо дотримуватись галузевої диверсифікації – політики подальшого збільшення кредитних вкладень у промисловість, сільське господарство і зменшувати кредитування інших, не основних галузей національного господарства, де розташована головна зона кредитного ризику банку. Для зниження кредитного ризику також необхідно враховувати вплив географічної диверсифікації, яка являє собою розподілення кредитів у різних географічних зонах.

Динаміка надання кредитів дуже нерівномірна. Значний сплеск надання кредитів юридичним і фізичним особам спостерігалася у кінці 2007 та на початку 2008 рр. Ця тенденція відображає загальну картину з кредитування в Україні, що характеризується збільшенням споживчого кредитування і кредитування юридичних осіб. Але це робиться необґрунтовано ризиковано, не створюючи відповідних резервів і видачі без доцільної перевірки, що створює загрозу безпеці банку. Все це призвело до негативних наслідків в період кризи. У 2009 р. відбувається нестача вільних ресурсів, що зумовлює суттєве зменшення надання кредитів юридичним особам і фізичним особам.

Контроль за кредитами АКБ «Укрсоцбанк» здійснюється на середньому рівні, оскільки спостерігається збільшення питомої ваги знецінених кредитів у 2008 р. в порівнянні з 2007 р. Загалом кредитний портфель АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2007 рр. був сформований за рахунок якісних активів, оскільки у його структурі переважали стандартні, субстандартні та кредити під контролем, хоча спостерігалася тенденція до його погіршення. Це викликано загальною ситуацією

у банківській сфері. Так у 2009 р. в структурі кредитних вкладень банку стандартні кредити займали лише 43,6% (17700339 тис. грн.), тоді як у 2008 році - 78,3% (34872182,67 тис. грн.). Натомість, частка субстандартних, сумнівних і безнадійних кредитів зростає з 4,8% до 53,3% внаслідок катастрофічного погіршення якості кредитного портфеля банку. Такі обставини є надзвичайно небезпечними для діяльності банку і потребують екстрених дій, щодо реструктуризації заборгованості.

Підвищення ризикованості кредитного портфеля було невиправданим, оскільки не було підстраховано значним зростанням власного капіталу, яке гарантує фінансову стабільність роботи банку. Починаючи з 2007 р. АКБ «Укрсоцбанк» почав вести агресивну кредитну політику з метою збільшення доходності, що стало викликом для безпечної діяльності банку.

Головне завдання АКБ «Укрсоцбанк» полягає в тому, що процедура видачі кредитів має стати уніфікованою і стандартизованою. Якість, а потім уже кількість – такий підхід буде більш доречним у доступному для огляду майбутньому.

Тенденція зміни депозитного портфеля є досить нерівномірною. Помітні коливання спостерігаються за статтями: депозити фізичним особам та іншим банкам. Загалом депозитна політика повинна бути взаємопов'язаною із кредитною політикою і забезпечувати реалізацію останньої. Саме такий підхід на сьогодні може забезпечувати ліквідність, фінансову стійкість і одночасно прибутковість комерційного банку.

Операції з цінними паперами посідають друге (після кредитних) місце за ступенем ризику. Збільшення величини цінних паперів в портфелі банку свідчить про гарно продуману політику банку. Купуючи цінні папери банк не тільки перепродає їх за вигідніших умов, але й отримує процент за період розміщення цінних паперів у портфелі банку. Банк займає лідируючі позиції з організації та андеррайтингу випусків облігацій корпоративних емітентів України та виступає маркетмейкером облігацій емітента на вторинному ринку. Стосовно боргових цінних паперів необхідно сказати, існуюча тенденція до зменшення пояснюється

тим, що вже достатньо сформований власний капітал і немає гострої потреби в залучених коштах. Гарантування безпеки у операціях з цінними паперами полягає у правильному виборі позичальника, уважності при оформленні документів та постійному контролі і моніторингу ринку цінних паперів .

Наявна ситуація з валютними операціями показує, що найбільша питома вага валюти відноситься до операцій з кредитування та її заборгованості, на другому місці – готівкові кошти. Також необхідно відмітити, що серед валют найпоширенішим залишається долар США, причому євро залишається другою за популярністю валютою. Основними проблемами банку, які можуть виникати в процесі його діяльності використовуючи валюту, є валютне шахрайство та, досить непередбачувана, зміна валютного курсу. Боротьба з першою проблемою можлива лише при наявності відповідних технічних засобів та високої кваліфікації персоналу. Валютний ризик в процесі кредитування, особливо в теперішніх умовах, потребує детальної оцінки, оскільки може завдати банку великий обсяг непередбачуваних витрат.

Основну масу в комісійних доходах АКБ «Укрсоцбанк» займає розрахунково-касове обслуговування, що є досить характерним для банку. Ріст величини таких операцій свідчить про те, що АКБ «Укрсоцбанк» проводить продуману політику в створенні нової клієнтської бази. Поряд з цим відбулося зменшення питомої ваги витрат за розрахунково-касове обслуговування, що є позитивним для банку.

Простежується тенденція до зростання за всіма статтями резервів, крім цінних паперів. Це пояснюється розгортанням діяльності банку на кредитному ринку. Найбільше зріс резерв за статтею кредитів та заборгованості клієнтів, що зумовлене широким кредитуванням і нарощенням нестандартної заборгованості банку у 2008 році.

У сфері карткового бізнесу спостерігається позитивна тенденція до зменшення загального обсягу шахрайств з пластиковими картками. Це свідчить про те, що банк упроваджує нові технології та широко інформує коло своїх клієнтів для попередження можливих загроз.

У структурі зобов'язань з фінансового лізингу переважає довгостроковий лізинг, який має тенденцію до зростання. Збільшення також відбулося за зобов'язаннями з фінансового лізингу до 1 року, що свідчить про активну діяльність банку. Заборгованість з фінансового лізингу росте за всіма статтями, крім касового обслуговування, що свідчить про збільшення обсягів фінансового лізингу банку.

АКБ «Укрсоцбанк» отримує та надає гарантії пов'язаним особам. При чому гарантії, що отримані банком мають тенденцію до зростання. Все це свідчить про розгортання обсягів нетрадиційної діяльності банку.

АКБ «Укрсоцбанк» займає провідні позиції на ринку факторингу, на якому його частка становить близько 30%. АКБ «Укрсоцбанк» – єдиний з українських банків, який надає послуги міжнародного факторингу, обслуговуючи на цьому ринку експортно-імпорتنі операції в 20 країнах світу.

Через швидке зростання кредитування до кризи, слабе управління ризиками, суттєву частку кредитування в іноземній валюті й різкий економічний спад, АКБ «Укрсоцбанк» трохи втратив свої лідируючі позиції. Зараз йому необхідно вийти на новий рівень вирішення проблем: кризове зовнішнє середовище вимагає нестандартних та неочікуваних підходів до вирішення проблем із ліквідністю, які можуть полягати в поглибленні взаємодії з фінансовими посередниками, торговцями цінними паперами, застосуванні нестандартних схем роботи з іншими гравцями ринку банківських послуг; пошуку неформальних підходів у взаємовідносинах із клієнтами (розробка індивідуальних графіків погашення заборгованості, заміна застави, організація проведення угоди між вкладником і позичальником на вигідних для банку умовах та інформування про такі можливості клієнтів), підвищенні стандартів надання традиційних банківських послуг, розробки принципово нових банківських продуктів і послуг, покращення позитивного іміджу банку. Важливість гарного іміджу проявляється не тільки в періоди успішного розвитку, а особливо в моменти виникнення труднощів та кризи. Коли клієнти, почувши про утруднення банку й побоюючись його банкрутства, поспішають забрати з нього свої гроші, вони дійсно штовхають

банк до банкрутства. А інерція гарного іміджу й умілі дії з його підтримки в кризові періоди можуть істотно амортизувати, загальмувати цей процес. Для становлення іміджу банку дієвим засобом може слугувати розповсюджене серед західних банків проведення блоку рейтингових і суспільних досліджень у режимі «ревізії іміджу банку» для з'ясування думок клієнтів і суспільства про його роботу, що дозволить оперативно координувати діяльність банку, особливо в посткризовий період. Безпечність та надійність банківської установи є основним фактором при виборі його майбутніми клієнтами, тому гарантування особистої безпеки в процесі усієї діяльності банку є однією з його основних конкурентних переваг.

РОЗДІЛ 5

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АКБ «УКРСОЦБАНК» У СКЛАДІ UNICREDITGROUP

5.1. Рейтингова оцінка діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup

Основна мета економічного аналізу діяльності комерційного банку – це підготовка обґрунтованих рекомендацій для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності банку і виконання встановлених НБУ економічних нормативів. Необхідно зазначити, що ефективність та безпечність роботи комерційних банків залежить від загального стану національної економіки та успішної діяльності людей. Банкам доводиться діяти в умовах коливань рівня пропозиції та попиту на їхні послуги, конкуренції, різноманітних ризиків тощо. Відтак рекомендації щодо управлінських рішень повинні впливати з узагальненої оцінки всебічного аналізу діяльності комерційного банку – його рейтингу. Рейтинг визначають за стандартизованою системою, яка дає змогу всі банки розглядати під одним кутом зору. Вона ґрунтується на аналізі основних показників фінансового стану банку і дає можливість зосередитися на головних його компонентах. Такою системою є загальновідома «CAMEL», на базі якої визначають рейтинг комерційних банків України [176]. Це – прерогатива наглядових органів. В Україні дані обов'язки покладено на службу банківського нагляду, а також відповідні структурні підрозділи регіональних управлінь НБУ.

Системою рейтингу банків передбачається визначення таких понять: «С» (Capital adequacy), «А» (Asset quality), «М» (Management), «Е» (Earnings), «L» (Liquidity). Сукупний рейтинг банку визначається наступним чином: за кожним із пунктів нараховують бали від 1 (сильний) до 5 (незадовільний); бали підсумовують і ділять на п'ять, щоб визначити сукупну рейтингову оцінку; сукупний рейтинг чітко показує загальний фінансовий стан банку: сильний, задовільний, посередній, граничний чи незадовільний. Визначення рейтингової оцінки потребує округлення результату до цілих. Наведемо характеристики банків за сукупним рейтингом.

1. Банки, які за сукупним рейтингом визначено як «сильні» (1), мають такі характеристики: 1) фінансовий стан надійний за всіма аспектами, 2) виявлені проблеми досить незначні і можуть бути розв'язані у повсякденній діяльності, 3) фінансовий стан стійкий щодо змін, які відбуваються в економіці і банківській системі, 4) фінансовий стан не викликає сумнівів у органів нагляду.

2. Банки, які за сукупним рейтингом визначено як «задовільні» (2), мають такі характеристики: 1) фінансовий стан в основному надійний, 2) виявлені проблеми незначні і можуть бути врегульовані керівництвом банку, 3) фінансовий стан банку є, по суті, стабільним, тож банк може пристосуватися до умов економічної кон'юнктури і роботи банківського сектора, 4) органи нагляду стурбовані лише тим, аби керівництво банку усунуло недоліки, виявлені в ході перевірки на місцях.

3. Банки, які за сукупним рейтингом визначено як «посередні» (3), мають такі характеристики: 1) банк ослабкий фінансово і щодо операційних функцій, а також припустився порушень законів і нормативних актів, 2) фінансовий стан має тенденцію до погіршення за несприятливого розвитку ситуації в економіці та банківському секторі, 3) фінансовий стан, вірогідно, погіршиться, якщо негайно не вжити заходів щодо виправлення ситуації або ці заходи виявляться неефективними, 4) стан банку викликає занепокоєння в органів нагляду.

4. Банки, які за сукупним рейтингом визначено як «граничні» (4), мають такі характеристики: 1) є ряд недоліків у фінансовій діяльності, 2) є ознаки нестабільності, але керівництво банку не вдається до рішучих дій, 3) якщо своєчасно не вжити дієвих заходів щодо виправлення ситуації, становище банку погіршиться настільки, що виникне загроза існуванню банку в майбутньому, 4) є ознаки потенційного банкрутства, 5) банк потребує пильної уваги з боку органів нагляду, 6) потрібен детальний план заходів щодо вирішення проблем та усунення недоліків.

5. Банки, які за сукупним рейтингом визначено як «незадовільні» (5), мають такі характеристики: 1) високий ступінь вірогідності банкрутства найближчим часом, 2) є цілий ряд серйозних недоліків; становище банку настільки критичне, що потребує негайної фінансової допомоги з боку його власників або з інших джерел, 3) якщо не вжити оперативних заходів, спрямованих на поліпшення ситуації, і не

надати фінансової підтримки, виникне необхідність злиття цього банку з іншим, придбання його якоюсь установою або його ліквідації.

Діяльність банку вважається безпечною якщо його рейтинг є сильним. Потреба оперативного регулювання безпечності функціонування з'являється при отриманні банком рейтингу задовільного. Посередня діяльність банківської установи вже вважається ненадійною і потребує стратегічного переорієнтування. Присвоєння установі банку рейтингу граничного та незадовільного говорить про те, що його діяльність є небезпечною. В такому випадку виникає необхідність прийняття рішення щодо подальшого функціонування банку: відновлення чи ліквідація.

Визначення рівня економічної безпеки банку передбачає діагностування його стану шляхом рейтингової оцінки з використанням системи «CAMEL». Пропонується провести рейтингову оцінку АКБ «Укрсоцбанк» за вище наведеною методикою.

1. Аналіз капіталу покликаний з'ясувати, чи може банк гарантувати достатній захист коштів своїх вкладників. Оскільки показники платоспроможності і достатності капіталу АКБ «Укрсоцбанку» протягом 2006 – 2008 рр. були вищі за нормативні (див. табл. 3.8 та рис. 3.3), мають кращі їх значення, ніж в інших банках та за результатами інспекторських перевірок на місцях банк має активи задовільної або (середньої) якості, то йому присвоюється рейтинг 2 (задовільний). У 2009 р. якість активів банку катастрофічно знизилась, що пов'язано зі зменшенням якості кредитного портфелю банку, тому рейтинг банку за капіталом знизився до рівня 3 (посереднього).

2. Якість активів банку аналізують, щоб визначити його життєздатність, а також правильність відображення вартості активів у звітності. Щоб зробити якнайточніший аналіз якості активів, застосовують систему класифікації щодо кредитів, інших видів активів та позабалансових статей (див. табл. 5.1).

З табл. 5.1 видно, що у структурі активів АКБ «Укрсоцбанк» протягом досліджуваного періоду найбільшу частку (з негативною тенденцією до її зниження) становлять стандартні активи. Таке зменшення найякісніших активів АКБ «Укрсоцбанк», очевидно, спричинене зростанням питомої ваги активів нижчої

якості, серед яких субстандартні, сумнівні, збиткові. В даному випадку якість активів банку погіршилась у зв'язку з нарощуванням обсягів ризикових операцій банку (протягом 2007 – 2008 рр.) та появою значних проблем з погашенням кредитів та іншої заборгованості банку (у кінці 2009 р.).

Оцінка якості активів банку наведена у табл. 5.2.

Таблиця 5.2

Аналіз якості активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Абсол. відх., тис. грн.			Темп зрост., %		
					06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.
1.Активи, в т. ч.р., тис. грн.	58101,18	191935,74	1465441,74	4589982	133834,56	1273506	3124540,26	330,35	763,51	313,21
2.Власний капітал, тис. грн.	1926662	3193795	5175713	6027855	1267133	1981918	852142	165,77	162,06	116,46
3.Якість активів,%	3,02	6,01	28,31	76,15	2,99	22,30	47,83	199,28	471,14	268,94

При цьому загальнорейтингова оцінка якості активів визначається за показниками, відображеними у табл. 5.3.

Таблиця 5.3

Шкала рейтингової оцінки якості активів банку

Відношення вартості класифікованих активів до капіталу, %	Рейтингова оцінка
Менше 5	Сильний (1)
Від 5 до 15	Задовільний (2)
Від 15 до 30	Посередній (3)
Від 30 до 50	Граничний (4)
Понад 50	Незадовільний (5)

Таблиця 5.1

Аналіз якості активів банку АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

№	Показник	Активи банку, тис. грн.				К риз.	Активи, зважені на ризик, тис. грн.				Абсол. відх., тис. грн.			Темп зрост., %		
		2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.		2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.
1.	Стандартні	17628067,33	31491356,87	48425433,68	24981116	0	0	0	0	0	13863289,54	16934076,81	23444317,68	178,64	153,77	5
2.	Особливо згадані	174033,7	18467,33	980749,59	1304883	0,2	34806,74	3693,47	196149,92	137811,2	-155566,37	962282,26	324133,41	10,61	5310,73	15
3.	Субстандартні	29290,87	253761,13	1670706,30	10596523,5	0,5	14645,435	126880,57	835353,15	1598859,75	224470,26	1416945,17	8925817,20	866,35	658,38	65
4.	Сумнівні	4927	25719,87	92879,53	6120358,5	0,7	3448,9	18003,91	65015,67	1351105,45	20792,87	67159,66	6027478,97	522,02	361,12	65
5.	Збиткові	5200,1	43357,8	368923	4997594	1	5200,1	43357,80	368923,00	1502205,6	38157,70	325565,20	4628671,00	833,79	850,88	15
6.	Активи (в т. ч. р.)	17841519	31832663,00	51538692,10	48000475	-	58101,175	191935,74	1465441,74	4589982	13991144,00	19706029,10	-3538217,10	178,42	161,91	9
№	Показник	Структура активів банку, %				Відхил. у структурі, %										
		2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	06р./07р.		07р./08р.		08р./09р.						
1.	Стандартні	98,80	98,93	93,96	52,04	0,12		-4,97		-41,92						
2.	Особливо згадані	0,98	0,06	1,90	2,72	-0,92		1,84		0,82						
3.	Субстандартні	0,16	0,80	3,24	22,08	0,63		2,44		18,83						
4.	Сумнівні	0,03	0,08	0,18	12,75	0,05		0,10		12,57						
5.	Збиткові	0,03	0,14	0,72	10,41	0,11		0,58		9,70						
6.	Активи (в т. ч. р.)	100,00	100,00	100,00	100,00	0,00		0,00		0,00						

За результатами проведених розрахунків у табл. 5.2 та порівнянням їх зі шкалою, наведеною у табл. 5.3, можна зробити висновок, що якість активів банку у 2006 р. була високою і становила 3,02. Це свідчить про те, що цього року АКБ «Укрсоцбанк» мав рейтинг 1 (сильний) за рівнем якості активів. Але у 2007 р., даний показник збільшився на 2,99 п., що автоматично призвело до зниження рейтингу банку до рівня задовільного (рейтингу 2). У 2008 р., у зв'язку з проявом кризових явищ в економіці країни та усього світу, помітним погіршенням якості активів банку (що стало наслідком його надто сміливої та агресивної кредитної політики), досліджуваний показник підвищився на 22,30 п. і склав 28,32. Це дало підставити присвоїти АКБ «Укрсоцбанк» у 2008 р. рейтинг 3 або посередній. У 2009 р. рейтингова оцінка якості активів банку досягла критичної межі – понад 50% (76,15%). Тобто у 2009 р. АКБ «Укрсоцбанк» отримав незадовільний рейтинг за якістю активів. В основному це стало наслідком непродуманої, надто лібералізованої кредитної політики банку. В кризових умовах такі дії автоматично призвели до підвищення частки субстандартних, сумнівних, безнадійних кредитів у кредитному портфелі банку.

3. Надходження банку, а також його рентабельність – це важливі показники загальної роботи банку. Надходження мають велике значення не лише для оцінки ефективності роботи банку, а й для загального аналізу його фінансового стану, оскільки нерозподілений прибуток є основним засобом збільшення капіталу банку.

Оцінку рівня надходжень АКБ «Укрсоцбанк» відобразимо у табл. 5.4.

Таблиця 5.4

Аналіз рівня надходжень АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

Показник	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1. Чистий прибуток, тис. грн.	287336	362265	791795	126761
2. Середня вартість усіх активів, тис. грн.	14147209	24379111	40460774	46675840
3. Рівень надходжень, %	2,03	1,49	1,96	0,27

Загальна рейтингова оцінка якості надходжень визначається залежно від рівня надходжень за показниками відображеними у табл. 5.5.

Таблиця 5.5

Шкала рейтингової оцінки прибутковості банку

Рівень надходжень, %	Рейтингова оцінка
Понад 1	Сильний (1)
Від 0.75 до 1.0	Задовільний (2)
Від 0.50 до 0.75	Посередній (3)
Від 0.25 до 0.50	Граничний (4)
Нижче 0.25 або чисті збитки	Незадовільний (5)

За результатами обрахунків і співставлення їх зі встановленою шкалою, можна зробити висновок, що протягом 2006 – 2008 рр. за рівнем надходжень АКБ «Укрсоцбанк» мав рейтинг 1 (сильний). У 2009 р. через катастрофічне зниження обсягу чистого прибутку банку рівень надходжень зменшився більше ніж у 7 разів, тому за результатами своєї діяльності АКБ «Укрсоцбанк» отримав граничний рейтинг (4).

4. Аналіз ліквідності проводиться, щоб визначити, чи спроможний банк відповідати за своїми зобов'язаннями у строки і без втрат. За результатами аналізу ліквідності АКБ «Укрсоцбанк», проведеного у третьому розділі роботи (див. п. 3.2), банк має рейтинг 2 (задовільний) у 2006 р., рейтинг 3 (посередній) у 2007 р. і рейтинг 4 (граничний) у 2008 рр. (у зв'язку з одноразовим порушенням нормативу короткострокової ліквідності Н6). У 2009 р. значення показників ліквідності АКБ «Укрсоцбанк» покращилися, в зв'язку з чим банк отримав задовільний рейтинг (2) за ліквідністю. Це автоматично підвищило рівень його економічної безпеки.

5. Аналіз адміністративно-господарського управління (менеджменту) банку враховує наступні фактори: 1) керівництво банку має бути технічно компетентним, виявляти організаційні та адміністративні здібності, 2) керівництво несе відповідальність за дотримання банківського законодавства та встановлених норм і нормативів, 3) керівництву належить оперативно реагувати на зміни, які відбуваються в економіці, 4) керівництво банку несе повну відповідальність за розробку та дотримання належних внутрішніх правил роботи банку, 5) адміністрації необхідно дбати про постійне підвищення рівня кваліфікації працівників банку, що сприяє поліпшенню його роботи, 6) керівництво банку несе відповідальність за корисливі дії, насамперед за надання позик на пільгових умовах своїм працівникам,

7) керівництво банку має повністю задовольнити потреби регіону, де розташована ця установа, у банківських послугах.

Оскільки більшість вище оцінених компонентів (капіталу, якості активів, надходжень і ліквідності) у 2006 – 2008 рр. задовільна, банк дотримувався усіх законів та нормативних актів, правила роботи в основному адекватні й належно виконуються, відсутні очевидні недоліки у методах керівництва банком, то АКБ «Укрсоцбанк» за станом адміністративно-господарського управління слід присвоїти рейтинг 2 (задовільний) протягом усього досліджуваного періоду. Значне зниження якості активів банку, особливо кредитних, є перш за все недоліком керівництва установи, тому у 2009 р. АКБ «Укрсоцбанк» отримав посередній рейтинг (3) за рівень адміністративно-господарського управління.

Для оцінки загального рейтингу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. відобразимо рейтинги банку за окремими компонентами у табл. 5.6.

Таблиця 5.6

Оцінка загального рейтингу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. за системою «CAMEL»

№	Рейтинг за компонентами	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1.	За капіталом	2	2	2	3
2.	За якістю активів	1	2	3	5
3.	За надходженнями	1	1	1	4
4.	За ліквідністю	2	3	4	2
5.	За рівнем адмін.-господарського управління	2	2	2	3
6.	Загальна рейтингова оцінка	1,6	2	2,4	3,4

Таким чином, оцінка рейтингу АКБ «Укрсоцбанк» за системою «CAMEL» показала, що протягом 2006 – 2008 рр., не дивлячись на помітне погіршення ситуації на ринку банківських послуг у кінці 2008 р., розглянутий банк постійно мав задовільний рейтинг. Але слід сказати, що рейтингова оцінка АКБ «Укрсоцбанк» щороку зменшувалася (на 0,4 од.). За частковими рейтингами, відображеними у табл. 5.6 видно, що в основному таке погіршення було спричинене зниженням якості активів та погіршенням ліквідності банку. Саме ці два критерії є найважливішими з точки зору збереження стану безпечного функціонування банку і погіршення яких у подальшому може стати «каталізатором» зниження ефективності діяльності банку.

У 2009 р. рейтинг АКБ «Укрсоцбанк» знизився до рівня посереднього, що стало наслідком значного погіршення якості активів банку та рівня його надходжень. Пониження рейтингу банку є значною загрозою для безпечності його функціонування, що пов'язано, перш за все зі психологічною реакцією його контрагентів.

Таким чином, стан АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. був більш менш надійним та стабільним, але у 2009 р. виникла загроза отримання банком рейтингу «посереднього», що характеризувалося слабкістю у виконанні покладених на нього завдань, і вже тоді потребувало екстреного втручання.

Для покращення загального рейтингу АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 рр. першочерговими завданнями мають бути: 1) покращення якості активів, за рахунок зниження у їх структурі частки субстандартних, сумнівних і збиткових; 2) підвищення рівня надходжень банку, за рахунок підвищення темпів зростання прибутку банківської установи; 3) підвищення ліквідності банку, шляхом збільшення питомої ваги високоліквідних (до 15% у загальній їх структурі) та ліквідних активів (до 60 – 70% у загальній їх структурі) за рахунок зменшення частки низьколіквідних активів КБ «Укрсоцбанк»; 4) повернення темпів нарощення власного капіталу банку до рівня даного показника у 2006 – 2007 рр.; 5) підвищення цілісності, компетентності керівництва та його спроможності управляти банком, використовуючи програми підвищення кваліфікації та обміну досвідом, тренінги з антикризового управління тощо.

Крім рейтингової оцінки за системою «CAMEL», яку проводить відповідне управління служби банківського нагляду, існує велика кількість офіційних та народних рейтингів банків. Саме офіційні рейтинги за різними критеріями становлять велику цінність для формування уявлення про стан економічної безпеки банку усіма контрагентами та клієнтами банку. Основними критеріями ренкінгу банків є обсяги депозитів фізичних та юридичних осіб, капіталу банку, обсяги кредитних портфелів, фінансові результати, розмір активів. Наведемо динаміку зміни рейтингів АКБ «Укрсоцбанк» за різними критеріями у 2006 – 2009 рр. у табл. 5.7 та рис. 5.1.

Динаміка зміни рейтингів АКБ «Укрсоцбанк» за різними критеріями у березні
2006 – 2010 рр.

№ п/п	Рейтинг	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
1.	Рейтинг банку за депозитами фізичних осіб	4	4	5	8	6
2.	Рейтинг банку за депозитами юридичних осіб	1	3	3	7	9
3.	Рейтинг банку за розміром капіталу банку	5	5	4	5	5
4.	Рейтинг банку за кредитним портфелем	5	5	4	6	6
5.	Рейтинг банку за фінансовим результатом	4	8	4	5	40
6.	Рейтинг банку за розміром активів	4	4	4	6	6
7.	Середній рейтинг	3,83	4,83	4,00	6,17	12,00

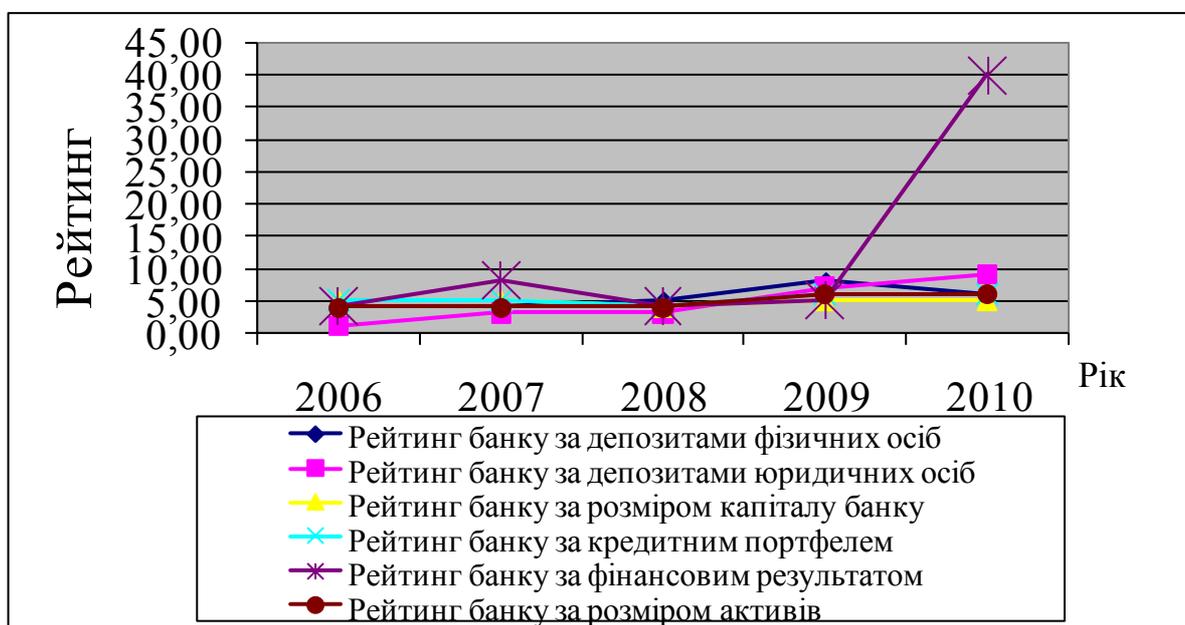

Рис. 5.1. Динаміка зміни рейтингів АКБ «Укрсоцбанк» за різними критеріями у березні 2006 – 2010 рр.

АКБ «Укрсоцбанк» належить до I групи найпотужніших банківських установ, знаходячись у десятці найкращих банків України. З табл. 5.7 та рис. 5.1 видно, що найкращий рейтинг АКБ «Укрсоцбанк» мав у 2006 р. знаходячись на етапі підйому своєї активності. Такий успіх в діяльності банку був забезпечений підвищенням його рейтингу за обсягом депозитів юридичних осіб до 1 місця серед банківських установ країни. У 2007 р. спостерігалось пониження рівня ефективності діяльності банку за такими критеріями, як обсяг депозитів юридичних осіб та фінансові результати діяльності банку. 2008 р. характеризувався тимчасовим покращенням рейтингу АКБ

«Укрсоцбанк», за рахунок підвищенням прибутковості та нарощення капіталу. Паралельно з підвищенням активності та агресивності діяльності банку у 2009 рр. збільшилась її ризиковість, що в поєднанні з появою кризових явищ в економіці в даний період призвело до значного погіршення економічної безпеки банку і втрати позицій АКБ «Укрсоцбанк» за усіма досліджуваними критеріями.

Фінансовий стан АКБ «Укрсоцбанк» у березні 2010 р., характеризувався стрімким падінням рейтингу банку за показниками результативності з 5-го по 40-ве місце у загальному рейтингу банків та помітною втратою позицій обсягом депозитів юридичних осіб з 7-го по 9-те місце. Такі різкі зміни у становищі АКБ «Укрсоцбанк» на ринку банківських послуг потребують додаткової уваги з боку менеджменту банку. До основних заходів покращення безпечної діяльності банку і сприяння виходу з нестійкого становища є пошук додаткових джерел отримання ресурсів та доходів банку. В результаті цього виникає необхідність у розширенні клієнтської бази АКБ «Укрсоцбанк» за рахунок розробки нових банківських продуктів, підвищення якості обслуговування, методичного забезпечення відповідних підрозділів банку матеріалами в сфері клієнтських відносин, посилення контролю за роботою з клієнтурою та проведення масштабних і ґрунтовних маркетингових досліджень.

5.2. Моделювання інтегрального показника безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup

Визначальним моментом у дослідженні економічної безпеки банку є оцінка її рівня шляхом обґрунтування концепції єдиного інтегрального показника E . Він має містити такі параметри, які найбільш точно характеризують результати діяльності банку, насамперед це показники достатності капіталу, темпів його зростання, оцінки ліквідності й дохідності активів.

Припустимо, що знаючи динаміку інтегрального показника E , який відображає і підсумовує інформацію про дохідність операцій, ліквідність банку, достатність капіталу і темпи його зростання, керівництво банку: по-перше, має реальне уявлення про фінансовий стан банку; по-друге, зможе завчасно, до виникнення внутрібанківської кризи, поліпшити становище банку на фінансовому ринку; по-третє, зможе захистити банк від негативного впливу зовнішніх чинників у разі визначення кризи на рівні банківської системи країни в цілому.

Інтегральний показник E з такими властивостями відіграє роль «умовного експерта», оскільки він за незмінними правилами та в єдиний спосіб дає зведену оцінку діяльності банку за основними показниками: дохідності, ліквідності, достатності капіталу і темпів зростання капіталу. Для поглибленого дослідження запропонованої категорії економічної безпеки використовуємо модель інтегрального показника економічної безпеки банку, розроблену доцентом кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту Київського національного університету імені Тараса Шевченка З. Васильченко та професором кафедри загальної математики Київського національного університету імені Тараса Шевченка І. Васильченко [79, 80]. В цій моделі передбачається використання показників саме вказаного змісту.

З метою інтеграції (зведення) багатьох властивостей реальних об'єктів в один інтегральний показник автори моделі звертаються до теорії надійності. Згідно з цією теорією інтегральний показник, що розглядається, є функцією надійності.

Функція надійності будується для одержання кількісної оцінки стійкості об'єктів, явищ, природних процесів, економіки, політики та інших сфер людської діяльності. Вихідними даними для її побудови є оцінки експертів: тобто їхні

суб'єктивні думки про стабільність об'єктів, що вивчаються, які вони висловлюють щодо різних, або одних і тих же об'єктів, але за різних обставин.

Системі індивідуальних властивостей конкретного досліджуваного об'єкта (банку) в кожному окремому випадку може бути характерна низка особливостей, які не виключають і не доповнюють одна одну. Такі особливості індивідуальних переваг поділяють на компенсаційні, частково компенсаційні та некомпенсаційні переваги. Подальші дослідження проводяться з використанням абстрактних показників f_i цінності різних характеристик досліджуваних об'єктів. Кожен із показників f_i оцінює якийсь із аспектів економічної безпеки банку.

Серед фахівців з банківської справи переважають прихильники таких правил: ліквідність банку зростає разом зі зростанням дохідності, а при падінні дохідності нижче певного рівня ліквідність має дещо знизитися, якщо це вмотивовано потребою збільшення прибутковості операцій; з досягненням певних рівнів зростання ліквідності та прибутковості має знизитися, якщо необхідно збільшити власний капітал банку. Наведені міркування свідчать про невиконання умов взаємної незалежності переваг за показниками ліквідності, дохідності, темпами зростання та достатності капіталу.

Такий підхід дає можливість стверджувати, що компенсаційна перевага при оцінці економічної безпеки банку – не доцільна. Іншими словами, її використання у зв'язку з особливостями ведення банківського бізнесу вилучається зі складу інших оцінок розвитку банків, що побудовані на принципах компенсації часткових показників ліквідності, дохідності, темпів зростання капіталу і достатності капіталу.

Загалом, для некомпенсаційної переваги немає функції надійності, яка відображає всі особливості такої переваги. Це означає, що якщо задана деяка функція показників ліквідності, дохідності, темпів зростання капіталу, достатності капіталу, то перевага має віддаватися такому стану економічної безпеки банку, що характеризується найбільшим значенням функції надійності. Нехай на поточний момент часу значення показників, які враховано, становлять f_1, f_2, \dots, f_m . Поділимо їх на ідеальні значення і одержимо безрозмірні величини $\varphi_i = f_i / f_i^+, i = 1, 2, \dots, m$. Кожне з них перебуває у діапазоні від 0 до 1.

Автори моделі пропонують побудувати інтегральну оцінку економічної безпеки банку (E) в такий спосіб: 1) знаходиться найменше з чисел φ_i . Нехай воно відповідає показнику з номером i_i ; 2) одержане число φ_{i1} множиться на 100 %. Результати округлюються до цілої частини числа E ; 3) вилучивши з розгляду значення φ_{i1} , знаходиться серед решти чисел найменше. Нехай це буде φ_{i2} . Це число округлюється з точністю до заданого числа розрядів: якщо оцінку часткових показників допускається проводити з точністю до першого розряду, то округлення φ_{i2} здійснюється з точністю до першого розряду після коми, і т. д. Округлене число приєднується після коми до раніше одержаного числа E . В результаті виходить число з цілою (меншою або рівною 100 %) і дробовою частинами; 4) повторюється пошук найменших з решти невикористаних чисел φ_i , округлюється їх з точністю до заданих розрядів після коми, одержані числа приєднується праворуч до раніше одержаного числа E до того часу, поки не будуть оброблені та використані всі числа; 5) якщо під час пошуку найменшого із невикористаних чисел φ_i , знайдеться не одне число, то на цьому кроці використовується значення показника з найменшим умовним порядковим номером. Якщо хоча б одне з чисел φ_i , дорівнює 1, то попередній розряд збільшується на 1.

Розглянутий алгоритм у сукупності своїх кроків приводить до запланованого результату – формування величини E , що відображає в процентах ступінь досягнення стратегічних цілей підвищення економічної безпеки банку. Слід зауважити, що показник E не відтворює абсолютної цінності стійкого фінансового стану банку. Він має зміст лише за умови, коли є переконання в цінності для банку визначення «ідеального» стану економічної безпеки – $(f_1^+, f_2^+, \dots, f_m^+)$.

Проведення оцінювання інтегрального показника економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» починається з побудови матриці даних для обчислення аргументів інтегрального показника економічної безпеки банку K_1, K_2, K_3, K_4, K_5 (див табл. 5.8). Результати обчислення значень аргументів показника E за моделлю інтегрального показника економічної безпеки банку [79] наведено в табл. 5.9 і табл.5.10.

Таблиця 5.8

Матриця даних для обчислення аргументів інтегрального показника економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. (K_1, K_2, K_3, K_4, K_5)

Рік	Показник										
	в абс. велич., тис. грн.		в процентн. відношенні, %					в абс. велич., тис. грн.			
	Чистий прибуток (ЧП)	Загальні активи (ЗА)	H2	H3	H4	H5	H6	Власний капітал баз. року (BK(t ₀))	Власний капітал зв. року (BK(t))	Зобов'язання банку (A _д)	Частка зобов'яз. контрол. банком (A _{дi})
2006	287336	17531455	16,70	9,34	34,03	146,42	28,32	1027173	1926662	15604793	297200000
2007	362265	31226766	11,00	9,65	48,92	55,30	23,59	1926662	3193795	28032971	528400000
2008	791795	49694781	11,44	11,21	44,28	56,79	23,95	3193795	5175713	44519068	805800000
2009	126761	43656898	16,58	15,13	51,25	78,85	30,32	5175713	6027855	37629043	764500000

Таблиця 5.9

Результати обчислення аргументів показника економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

Рік	Показник								
	Рентабельність активів (K_1)	Показник еволюційної надійності					Темп зростання капіталу (K_3)	Частка банк. ринку (K_4)	Коеф. самодостатності (K_5)
		$K_2=F_{H2}$	$K_2=F_{H3}$	$K_2=F_{H4}$	$K_2=F_{H5}$	$K_2=F_{H6}$			
2006	0,016	0,190	0,274	0,429	0,690	0,393	0,876	0,053	0,110
2007	0,012	0,221	0,364	0,685	0,706	0,350	0,658	0,053	0,102
2008	0,016	0,302	0,514	0,621	0,739	0,476	0,621	0,055	0,104
2009	0,003	0,326	0,487	0,665	0,789	0,562	0,165	0,049	0,138

Зведені результати обчислення аргументів показника економічної безпеки банку

Рік	Показник				
	Рентабельність активів (K_1)	Показник еволюційної надійності (K_2)	Темп зростання капіталу (K_3)	Частка банк. ринку (K_4)	Коеф. самодостатності (K_5)
2006	0,016	0,193447	0,876	0,053	0,11
2007	0,012	0,224477	0,658	0,053	0,102
2008	0,016	0,305567	0,621	0,055	0,104
2009	0,003	0,335678	0,165	0,049	0,138

Стратегічні цілі розвитку банку передбачають, що оптимальними значеннями часткових показників стану економічної безпеки банку K_1 , K_2 , K_3 , K_4 і K_5 є числові значення K_i^+ , що встановлюються експертним шляхом (див. табл. 5.11).

Таблиця 5.11

Оптимальні значення аргументів інтегрального показника E (K_i^*)

Рік	Показник				
	K_1^*	K_2^*	K_3^*	K_4^*	K_5^*
2006	0,018	0,286	0,670	0,055	0,199
2007	0,015	0,455	0,650	0,070	0,121
2008	0,019	0,622	0,750	0,065	0,116
2009	0,005	0,523	0,411	0,07	0,113

Таблиця 5.12

Результати визначення показника E АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

Рік	Показник					$E, \%$
	j_1	j_2	j_3	j_4	j_5	
2006	0,889	0,676	1,307	0,964	0,553	55,8100
2007	0,800	0,493	1,012	0,757	0,843	49,8890
2008	0,842	0,491	0,828	0,846	0,897	49,8890
2009	0,600	0,642	0,401	0,700	1,221	40,6680

Розрахована у табл. 5.12 величина E має значення не лише як інтегральна кількісна оцінка економічної безпеки банку, але й головним чином, як показник

черговості постановки і вирішення управлінських завдань у банку. Одержані результати розрахунку показника E у 2006 р. свідчать про те, що тоді АКБ «Укрсоцбанк» володів достатнім запасом надійності. Першочерговим завданням керівництва банку на початок 2007 року мало б бути підвищення рівня самодостатності капіталу (j_5) до значення нормативної оцінки еволюційної надійності (j_2) - 0,676. Головне, щоб при зростанні j_5 до 0,676 інші відповідні показники не падали нижче цього значення. Наступним завданням менеджменту банку мало б бути підвищення показників рівня самодостатності капіталу та еволюційної надійності до значення 0,889, рівня рентабельності активів (j_1), за умови, що цей рівень не знизиться. Третім завданням мало б стати одночасне підвищення до 0,964 (j_4 – частка банку на ринку) значень нормативних оцінок j_1, j_2, j_5 при умові збереження j_4 на рівні 0,964. Четверте завдання керівництва банку полягало б в одночасному підвищенні нормативних оцінок j_1, j_2, j_4, j_5 до 1 і підтримці показника темпу зростання власного капіталу ($j_3 = 1,307$) на досягнутому рівні. Але з огляду на те, що показник E у 2007 р. знизився на 5,921 в. п. варто зауважити, що політика банку по підтримці особистої безпеки була не послідовною, наслідком чого стало зменшення майже усіх показників, що формують інтегральний індикатор безпеки. Оскільки показник E на кінець 2008 р. мав те саме значення, що і у кінці 2007 р., то це мало б означати, що менеджмент банку не мав на меті підвищити запас надійності АКБ «Укрсоцбанк» або ж йому це просто не вдалося.

Події, які розгортались в економіці України та світу починаючи з жовтня 2008 р. стали показовими для тих банків, які приділяли недостатню увагу безпеці особистої діяльності і в гонитві за високою прибутковістю забували про підтримку ліквідності та якості своїх активів. Першочерговим завданням керівництва АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 р. повинно було бути підвищення нормативної оцінки еволюційної надійності банку (j_2) (особливо показників ліквідності) до значення нормативної оцінки темпу зростання капіталу (j_3) – 0,828, за умови збереження банком того ж темпу нарощення власного капіталу. Другим кроком менеджменту банку мало бути підвищення показників j_2 та j_3 до рівня нормативної оцінки рентабельності активів банку ($j_1 = 0,842$) при збереженні ним досягнутого рівня. Третім кроком мало

стати одночасне підвищення j_1, j_2, j_3 , до рівня нормативної оцінки частки банку на ринку банківських послуг ($j_4 = 0,846$), за умови, що j_4 не опуститься нижче 0,846. Четверте завдання керівництва банку полягало в одночасному підвищенні нормативних оцінок j_1, j_2, j_3, j_4 до рівня значення самодостатності $j_5 = 0,897$. І, нарешті, кінцевою метою стратегічного менеджменту банку мало бути одночасне підвищення до 1 всіх п'яти показників j_i . Очевидно, що виконання цих заходів потребувало б додаткової уваги з боку управління банку і було б ефективним за умови дотримання послідовності наведених завдань.

У 2009 році рівень економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» знизився на 9,221 в. п., що є негативною тенденцією в діяльності банку, але характерною для усіх банківських установ країни. Це було спричинене тим, що фінансово-економічна криза виявила усі недоліки у діяльності банків як у короткостроковому, так і у довгостроковому періодах.

Протягом 2009 р. спостерігалось різке зниження рентабельності активів банку з 1,6% до 0,29%, темпу зростання капіталу з 162% до 116%, частки банківського ринку за взятими банком на себе зобов'язаннями з 5,5% до 4,9%, ймовірне зниження показника еволюційної надійності банку та збільшення коефіцієнта самодостатності капіталу з 0,104 до 0,138 (лише за рахунок незначного зростання власного капіталу та зниження обсягу активів). Такі, переважно негативні зміни параметрів економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 р. потребують оперативного втручання з боку топ-менеджменту банку. Першочерговими діями АКБ «Укрсоцбанк» стосовно покращення стану внутрішньої економічної безпеки банку повинні бути заходи щодо:

1) підвищення темпів зростання власного капіталу банку (наращення показника j_3 до рівня $j_1 = 0,6$), шляхом поповнення статутного капіталу банку;

2) збільшення прибутковості діяльності банку (підвищення рентабельності діяльності АКБ «Укрсоцбанк» до рівня $j_2 = 0,642$), шляхом оптимізації витрат банку, встановлення режиму безпечного управління ліквідністю банку та якості його активів;

3) підвищення еволюційної надійності банку (збільшення показника j_2 до рівня $j_4 = 0,7$), за допомогою бездоганного виконання обов'язкових нормативів діяльності банку;

4) розширення ресурсної бази АКБ «Укрсоцбанк», що сприятиме збільшенню частки ринку банківських послуг України (підвищення показника j_4 до рівня $j_5=0,7$ або, як мінімум до рівня 1;

5) підтримки самодостатності банку на існуючому рівні i , з огляду на рекомендації 1,4, підвищення автономності діяльності банку, як мінімум на період інтенсивного процесу покращення якості активів АКБ «Укрсоцбанк».

Таким чином, моделювання інтегрального показника безпеки для АКБ «Укрсоцбанк» на період з 2006 по 2009 рр. свідчить про те, що фінансовий стан банку став вразливішим і менш стійким, що автоматично послаблює здатність установи протидіяти зовнішнім і внутрішнім загрозам, не кажучи вже про підтримку здатності до подальшого розвитку. Це ще раз доводить, що економічна безпека банку це такий його стан, коли існує певного роду збалансованість між здатністю ризикувати та перестраховуватися.

5.3. Розроблення комплексу заходів щодо зміцнення економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у складі UniCreditGroup

Комплексне дослідження фінансового стану АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. показало, що його діяльність в досліджуваний період була досить результативною. Характерними рисами роботи АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2008 рр. були: зростаюча ризикованість та дохідність операцій, агресивна кредитна політика, постійна підтримка високого рейтингу на ринку банківських послуг України. У 2009 р. ділова активність та ефективність діяльності банку значно зменшилась, що супроводжувалося загальним погіршенням його ліквідності та прибутковості. Варто зауважити, що рівень надійності та безпечності діяльності АКБ «Укрсоцбанк» був найвищим у 2006 р., коли ризиковість, а значить і дохідність операцій банку знаходилась на помірному рівні. Починаючи з 2007 р. економічна безпека банку дещо погіршилась, а у 2009 р. – досягла посереднього рівня. Найслабкішими місцями у діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у цей період були погіршення його ліквідності та зниження якості активів.

Безумовно, що однією з основних причин погіршення діяльності банку у 2009 р. було розгортання на тлі економіки України та світу глибокої системної кризи, наслідками поширення якої стали: обвал ринку нерухомості, падіння промислового виробництва, падіння фондового ринку та фінансового сектору економіки взагалі, погіршення сальдо зовнішньої торгівлі, зниження обсягів ВВП, зростання безробіття й посилення інфляції у багатьох країнах. Найпомітніше фінансово-економічна криза 2008 – 2009 рр. вплинула на фінансову сферу економіки нашої країни, зокрема на її банківський сектор. Функціонування банківської системи в умовах фінансової кризи характеризується зростанням ризику ліквідності, валютного, кредитного та інших ризиків внаслідок значного відтоку коштів клієнтів, недостатнім рівнем надходжень від погашення активів, обмеженими можливостями для залучення коштів на міжбанківському ринку та зовнішніх фінансових ринках, і кредитування економіки, підтримання ліквідності банків в основному за рахунок кредитів рефінансування, отриманих від Національного банку України. Цікаво, що найбільших втрат зазнали ті банки, в

яких менеджмент у докризовий період проводив високоризиковану політику, здійснював неефективне управління активами і пасивами, значною мірою управляв ліквідністю за рахунок міжбанківських ресурсів. При цьому ігнорувалися вимоги щодо збалансованості активів і пасивів за строками. Кредитний «бум», який спостерігався протягом останніх років (2005 – 2007 рр.) призвів до того, що банки жертвуючи ліквідністю, намагалися якомога більше надавати кредитів, не завжди піклуючись про те, чи є достатні надходження у позичальника чи надійна застава. Тобто найуразливішими у період прояву кризових явищ опинилися ті банки, які у гонитві за підвищенням своєї прибутковості не надто опікувалися особистою внутрішньою економічною безпекою. Прорахунки такого характеру мали місце і в роботі АКБ «Укрсоцбанк». Звичайно, це не могло не вплинути на стан економічної безпеки, фінансової стійкості та ефективності діяльності банку.

В звичайних умовах розвитку ринку фінансових послуг незначна нестабільність будь-якого параметру діяльності банку здатна до врегулювання в процесі поточної діяльності. Коли погіршення ефективного функціонування банку підкріплюється ще й зовнішньою нестабільністю, це свідчить про необхідність екстреного втручання в усі основні сфери його життєдіяльності, в тому числі за рахунок відмови від надприбутковості своєї діяльності та переходу до консервативної моделі кредитної політики.

Очевидно, що фінансовий стан АКБ «Укрсоцбанк» теж потребує певного коригування, направлено перш за все на зміцнення своїх позицій з точки зору первинної безпеки (здатності до життєдіяльності) та вторинної безпеки (здатності до подальшого розвитку). Подібного врегулювання потребує безпека всієї банківської системи України.

Результати проведення комплексного аналізу фінансового стану, рейтингової оцінки та моделювання інтегрального показника надійності АКБ «Укрсоцбанк» дають підстави для розробки спеціального комплексу заходів щодо зміцнення економічної безпеки банку, який варто прийняти до уваги не лише АКБ «Укрсоцбанк», а й іншим банкам, які належать до I групи та знаходяться в

подібному фінансовому становищі. Такими заходами, що забезпечать гнучке співвідношення протилежних вимог ліквідності і прибутковості є наступні:

1. Наближення моделі організаційної структури АКБ «Укрсоцбанк» до централізованої моделі з елементами децентралізації певних сфер банківської діяльності. Це пов'язано з тим, що серед основних пріоритетів діяльності АКБ «Укрсоцбанку» в 2010 році є процес подальшої централізації його діяльності. Після централізації функцій підтримки бізнесу на рівні семи макрорегіональних центрів, банк планує вже наприкінці звітного періоду об'єднати всі філії на єдиному балансі.

Загально відомий факт, що існує 2 основні моделі організаційної структури суб'єкта діяльності: централізована та децентралізована. Централізована модель характерна для невеликих банків і сприяє максимізації прибутку шляхом зменшення управлінських витрат. В ході розширення сфери діяльності та збільшення обсягів операцій централізована модель управління вступає у суперечність із вимогами клієнтів банку та ринку. Саме тому для великих банків найприйнятнішим підходом щодо управління банківською регіональною структурою є її децентралізація. Ця модель дає змогу прискорити процес прийняття рішень, підвищити гнучкість реагування на умови місцевого ринку, застосовувати індивідуальний підхід до клієнтів. Однак її використання збільшує витрати на утримання персоналу, ускладнює процес координації дій, виникає загроза діяльності підрозділів у власних інтересах, а також появи нездорової внутрібанківської конкуренції.

В умовах кризи, переважає тенденція до посилення централізації управління регіональними структурними підрозділами, що виражається у перетворенні банківських філій у безбалансові відділення і зменшенні кількості представництв. Це дає надію на зменшення витрат банку (як наслідок зниження вартості банківських продуктів) та зниження кількості перевірок контролюючими органами (як наслідок зниження соціальної напруги в процесі діяльності банку). Але натомість, це може призвести до:

- знищення практичного напрацювання філій (особливо втрати клієнтів);

- уповільнення процесу прийняття рішень;
- втрати можливості особистого спілкування клієнта з керівництвом банку, яке уповноважене самостійно приймати рішення з питань умов та обсягів проведення операцій;
- неефективності контролю за якістю активів (викривлення звітності, що впливає на формування резервів банку), стану забезпечень за кредитами тощо;
- виникнення складностей щодо формування щоденного балансу банку та закриття операційного дня кожного відділення банку тощо.

Організаційна будова АКБ «Укрсоцбанк» у 1990 р. мала централізований характер, а з розвитком та укрупненням бізнесу перетворилась у децентралізовану. У зв'язку з приєднанням АКБ «Укрсоцбанк» (у 2008 р.) до міжнародної фінансової установи UniCredit Group було прийнято нову стратегію розвитку, у відповідності з якою утворилося сім макрорегіональних центрів. У період кризи дана стратегія, як ніколи, є оптимальною, хоча подальша надмірна централізація організаційної структури банку є досить негативним явищем для його економічної безпеки. Тому АКБ «Укрсоцбанк» варто обрати комбінований підхід до управління регіональним банківським бізнесом, (централізація за умови збереження елементів децентралізації певних сфер).

Позитивним ефектом запропонованих змін є зменшення загального рівня витратності банку, максимізація ефективності використання отриманих коштів (фінансового результату), виключення імовірності діяльності підрозділів у власних інтересах, появи деструктивної внутрібанківської конкуренції, адаптація умов бізнесу до вимог регіону, налагодження якіснішого обслуговування клієнтів, формування додаткових конкурентних переваг і, як результат, підвищення конкурентоспроможності банку на регіональному рівні.

2. Посилення моніторингу фінансового стану банку, шляхом створення системи оперативного управління ліквідністю з питань:

- оцінки рівня ліквідності активів;
- аналізу стабільності зобов'язань банку;
- оцінки відповідності структури вимог і зобов'язань;

- систематичного аналізу платоспроможності і кредитоспроможності банку.

Процес моніторингу фінансового стану банку має бути адаптованим до обраної стратегії централізованої моделі з елементами децентралізації певних сфер банківської діяльності. Для прискорення процесу моніторингу та виключення можливості появи зловживань, процедура здійснення операцій та надання послуг стандартного характеру має бути уніфікована на високому рівні. Контроль за здійсненням таких операцій регіональними відділеннями полягає у перевірці плану виконання активних операцій та моніторингу стану пасивів для недопущення відтоку клієнтів. В умовах нестабільної діяльності банку контроль має бути щогодинним. Здійснення нестандартних операцій (які потребують додаткового узгодження з головним офісом) має супроводжуватися можливістю оперативного зв'язку та швидкого вирішення питань, які виникають у клієнта та банку.

3. Адаптація кадрової політики АКБ «Укрсоцбанк» до скоригованої стратегії централізації банку в умовах нестабільності його функціонування. В умовах кризи кадрова політика банку трансформується, що пов'язано з обмеженістю фінансових засобів, неминучістю організаційних перетворень, скороченням чисельності персоналу та підвищенням соціально-психологічної напруги у трудовому колективі.

В умовах централізованої реструктуризації кадрової політики існує загроза скорочення життєво необхідних структурних підрозділів регіонального відділення (наприклад, відділ банківської безпеки).

Тому, основними завданнями кадрової політики банку, направленої на зміцнення його економічної безпеки під час кризи є наступні:

- формування команди менеджерів, здатних розробити та реалізувати програму подальшого розвитку банку;
- збереження ядра кадрового потенціалу організації: менеджерів, спеціалістів, робітників, які є найкориснішими для банку;
- реструктуризація кадрового потенціалу банку з причин організаційних перетворень, а також реалізації інноваційних інвестиційних проєктів;
- зниження соціально-психологічної напруги в колективі;

– забезпечення соціального захисту та працевлаштування вивільнених працівників на інші посади.

Основними напрямками антикризового управління професійним розвитком персоналу доцільно вважати такі, як:

– підтримка необхідного професійного рівня персоналу, ознайомлення його з сучасними досягненнями в науці, техніці, технології (підвищення кваліфікації);

– забезпечення працівників знаннями та навичками, необхідними для роботи в нових умовах, у тому числі з урахуванням змін, передбачених антикризовою програмою (випереджувальне навчання);

– формування оптимального психологічного клімату в колективі, взаєморозуміння та співробітництва в нових умовах (командна підготовка);

– професійна перепідготовка працівників (адаптаційна підготовка).

Під час кризи особливо важливого значення набуває формування моделі проактивного управління персоналом. Така модель передбачає «завчасні», цілеспрямовані попереджувальні дії, що забезпечують здатність до самозбереження, гнучкість, орієнтацію на майбутні зміни, готовність до здійснення діяльності за умов невизначеності, формування антикризового потенціалу, стійкого до раптових змін та здатного вчасно ідентифікувати можливі загрози, діагностувати ранні ознаки кризових процесів і протистояти їхньому «розвитку». Важливим в даний період є посилення зв'язку, розширення каналів обміну інформацією між усіма підрозділами банку та контроль за дотриманням основних засад його економічної та інформаційної безпеки.

4. *Ведення АКБ «Укрсоцбанк» консервативної кредитної політики.* Стратегічний погляд консерватизму в даному випадку передбачає намір банку цілком покривати свої ризики і надавати кредити лише надійним позичальникам, які мають високу якість менеджменту.

Основною метою консервативного типу поведінки банківської установи є не стільки мінімізація кредитного ризику, скільки правильний його розрахунок. Банк повинен спрогнозувати такий ризик, який може на себе взяти. Характерними особливостями застосування даного типу кредитної політики є:

- посилений процес відбору клієнтів по кредитуванню;
- дозвіл відстрочки платежу, укладання договорів про відкриття кредитних ліній та надання інших безумовних кредитних зобов'язань виключно надійним установам та організаціям;
- вживання заходів дострокового погашення кредитів у разі реальних можливостей.

Підтримка ліквідності банку є результатом ефективного впровадження обраної кредитної політики, незалежно від того, якою вона є. Тобто маючи довгострокові ресурси, банк може вкладати кошти на тривалий термін, залишаючи при цьому позитивний розрив ліквідності за термінами їх погашення.

Наслідком впровадження такої політики має бути досягнення стабільного фінансового стану в короткостроковій перспективі та покращення первинної економічної безпеки банку. В даному випадку слід очікувати часткової втрати ринку, конкурентних переваг та прибутковості діяльності банку.

Для зниження валютного ризику АКБ «Укрсоцбанк» при кредитуванні клієнтів слід надати пріоритет у видачі позик в національній валюті, виконуючи таким чином рекомендації Національного банку України. Але оскільки АКБ «Укрсоцбанк» має можливість залучати дешеві валютні ресурси, доцільним є розміщення коштів в межах цих джерел. Це не потребує додаткових витрат на конвертацію валюти і гарантує мінімізацію валютного ризику.

5. Оптимізація структури активів, за рахунок підвищення їх якості та збільшення питомої ваги робочих активів в їх загальній величині. Як правило такого ефекту можна досягти шляхом забезпечення загального зростання групи активів, що приносять дохід (особливо за рахунок кредитів, заборгованості клієнтів, коштів в інших банках, цінних паперів в різних портфелях банку). Оскільки найдохіднішим активом банку є кредит, то запропонований захід може мати позитивний наслідок для підвищення запасу надійності банку лише в тому разі, якщо буде повністю відповідати засадам обраної ним консервативної кредитної політики. В даному випадку варто потурбуватися про те, щоб нарощені активи були ліквідними і ризик переходу їх у статус низьколіквідних був дуже низьким.

Так частку ліквідних активів (дохідних активів) АКБ «Укрсоцбанк» необхідно підвищити з 40,4% у 2009 р. до 60 – 70% у 2010 р. за рахунок зменшення питомої ваги низько ліквідних активів у загальній їх сукупності (особливо нестандартної заборгованості) мінімум на 19,6 в. п. Крім підвищення частки дохідних активів банку, серед його робочих активів, варто забезпечити зростання високоліквідних активів (особливо грошових коштів та їх еквівалентів на кореспондентських рахунках, дорогоцінних металів) з рівня 7,1% у 2009 р. до рівня 15% у 2010 р. за рахунок зменшення питомої ваги низько ліквідних активів банку на 7,9 %.

Доцільним видається прийняття рішення банком щодо подальшого обліку проблемної та безнадійної заборгованості, тобто її реструктуризації одним із запропонованих шляхів: задоволення вимоги збільшення застави, використання поручительства надійної особи, рефінансування кредиту, уступки (перепродажу) права вимоги, примусового стягнення боргу або, в крайньому випадку, його списання.

Існують різні схеми захисту ризикованих активів, серед яких найефективнішими є:

- диверсифікація позик – розподіл кредитного портфеля серед широкого кола позичальників, які відрізняються один від одного як за характеристиками, так і за умовами діяльності. У випадку з досліджуваним банком – шляхом підвищення частки кредитів у виробництво та сільське господарство за рахунок помірному зменшення частки кредитів, що надані у сферу торгівлі та фізичним особам;

- посилення постійного моніторингу стану справ позичальника на протязі всього терміну користування позикою і у випадку виникнення у нього проблемних ситуацій, які можуть привести до несплати боргу, прийняття попереджувальних заходів щодо захисту своїх інтересів. У період стабілізації діяльності банку варто підвищити ефективність стандартів надання кредитів, для того щоб не виникало проблем на етапі їх обслуговування;

- установлення лімітів – встановлення максимально допустимих розмірів наданих позичок, що дозволяє обмежити ризик. Лімітування використовується для

визначення повноважень кредитних працівників різних рангів щодо обсягів наданих позичок;

- резервування – створення резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями;

- сек'юритизація активів – передбачає перетворення наданих банками позичок на ліквідні цінні папери (наприклад, облігації чи векселі), котрі обертаються на вторинному ринку. Процедура сек'юритизації дозволяє банку здійснити трансферт кредитних ризиків (передати ризик іншим учасникам ринку).

У разі неповернення кредитів збитки зазнають інвестори;

- страхування ризику неповернення кредитів та страхування заставного майна;

- застосування виключно якісного забезпечення кредитів;

- хеджування валютних операцій.

Вище наведені заходи націлені на позитивні зміни у структурі активів банку автоматично зменшать ризиковість його операцій (до рівня 80%), значно покращать якість його активів (що є найпершою ціллю банку у стратегії свого розвитку 2010 р.) та підвищать його ліквідність. В даному випадку імовірним є зменшення дохідності та оборотності активів АКБ «Укрсоцбанк», що є негативним моментом у діяльності банку, але може компенсуватися за допомогою стратегічно передбаченої економії витрат.

6. Оптимізація структури регулятивного капіталу банку для забезпечення стабільної ресурсної бази, за рахунок збільшення питомої ваги статутного капіталу, прибутку та зменшення частки фонду переоцінки основних засобів і цінних паперів. Цей може сприяти забезпеченню сталого розвитку АКБ «Укрсоцбанк» на основі збільшення обсягів операцій, підвищення прибутковості при дотриманні економічних нормативів і забезпечення інтересів вкладників і кредиторів. Такого ефекту можна досягти за рахунок підвищення темпів зростання основних складових банківського капіталу – статутного фонду і прибутку, збільшення яких безпосередньо сприяє вивільненню банківських резервів як джерел довгострокових кредитних ресурсів і ліквідних коштів. Крім вище названих

джерел, нарощування капітальної бази можливе за рахунок отримання субординованого боргу. Однією з умов ефективного управління капіталом банку є підтримання оптимального співвідношення між інвестиціями прибутку на розвиток банку та виплатою дивідендів акціонерам. В період нестабільної діяльності банку варто віддати перевагу фінансуванню розвитку банку за рахунок отриманого прибутку.

Зменшення частки резерву переоцінки основних засобів і цінних паперів, емісійних різниць та інших статей (переважно непов'язаних із залученням грошових коштів, а залежних від кон'юнктури ринку) має на меті поступове підвищення якості банківського капіталу як джерела й інструмента забезпечення стабільності і ліквідності банку. Без сумніву підвищення частки вище наведених статей становить деяку загрозу економічній безпеці банку, особливо в умовах масштабної фінансової кризи.

7. Оптимізація структури зобов'язань банку, шляхом:

- зменшення частки запозичених міжбанківських кредитів до рівня 20% від загального капіталу банку (оскільки використання такого ресурсу є найдорожчим), за рахунок збільшення обсягів власних та залучених коштів (особливо коштів на поточних рахунках, чого можна досягти шляхом розширення клієнтської бази банку);
- проведення політики збалансування міжбанківських наданих та отриманих кредитів, а по можливості зміщення рівноваги в бік надання міжбанківських ресурсів;
- постійного узгодження термінів депозитів та кредитів банку;
- створення депозитної програми з лібералізованими умовами розміщення депозиту, не допускаючи при цьому можливості викривлення звітності;
- використання досвіду зарубіжних комерційних банків щодо випуску депозитних сертифікатів, з метою активізації роботи щодо залучення коштів клієнтів на строкові депозити, що є значно стабільнішою складовою частиною залученого капіталу, ніж вклади до запитання;

- проведення роз'яснювальної роботи серед клієнтів з метою недопущення дострокового зняття коштів, шляхом попереднього повідомлення клієнта про усі умови договору;

- активне проведення стимулюючої роботи із залучення готівки на депозити та пролонгації депозитних договорів, за допомогою розробки та впровадження різних акційних пропозицій.

Досить вигідним і відносно не дорогим запозиченим ресурсом банку є субординований капітал (борг), який у випадку банкрутства чи ліквідації повертається інвестору після погашення претензій усіх інших кредиторів. Кошти, залучені на умовах субординованого боргу, можуть включатися до капіталу банку (після отримання дозволу Національного банку), вільно брати участь у покритті збитків без пред'явлення банку вимоги щодо припинення торговельних операцій. Досить вигідним видається можливість відстрочення обслуговування зобов'язань щодо сплати відсотків по субординованому боргу, якщо рівень прибутковості не дозволяє банку здійснити такі виплати. З 2007 р. АКБ «Укрсоцбанк» у складі регулятивного капіталу має субординований борг, частково за рахунок якого підтримує свою ліквідність на достатньому рівні. Тому доцільним в даному випадку є продовження практики залучення такого вигідного ресурсу.

8. Вдосконалення заходів щодо управління ліквідністю:

- збільшення частки високоліквідних та ліквідних активів банку, за рахунок зменшення частки неліквідних;

- збалансування активів і пасивів банку за строками їх погашення та розміром, що призведе до значного покращення нормативів ліквідності банку;

- використання зарубіжного досвіду встановлення жорсткіших вимог банку до лімітування розміру від'ємного розриву ліквідності (в межах 10-15 % за зобов'язаннями зі строками погашення до 30 днів), а в умовах стабілізації діяльності - встановлення вимог утворення лише позитивного розриву ліквідності на період до 30 днів;

– створення та постійна адаптація до наявних умов плану дій на випадок кризової ситуації, що є обов'язковою умовою підтримання ліквідності банку у довгостроковій перспективі.

9. Оптимізація структури доходів та витрат, за рахунок:

– збереження темпів зростання чистого процентного доходу банку, в умовах переходу до консервативної кредитної політики, за рахунок економії процентних витрат, тобто максимального здешевлення залучених коштів;

– за браком можливості зростання процентних доходів, забезпечення підвищення обсягів непроцентних: комісійних, торгівельних, інших банківських операційних доходів. Такого результату можна досягти за допомогою збільшення доходів від розрахунково-касового обслуговування, шляхом надання більш якісного обслуговування, збільшення обсягу та спектру послуг, що надаються суб'єктам господарювання, впровадження нових банківських продуктів, розвиток «зарплатних проектів», збільшення обслуговування клієнтів по системі «Клієнт-Банк», впровадження системи «Інтернет-Банкінг», що дасть змогу більш оперативного обслуговування клієнтів;

– зосередження уваги на доходах, які АКБ «Укрсоцбанк» може отримати від надання послуг «небанківського» характеру – консультаційних, аудиторських, а також доходів від проведення факторингових і лізингових операцій, доходів від надання поручительств, гарантій;

– зменшення витрат на проведення банківських операції та надання послуг, що дає можливість знизити їх ціну, за рахунок здешевлення залучених коштів;

– економія комісійних витрат (зокрема розрахунково-касових), адміністративних та інших операційних витрат банку (господарських, транспортних, комунальних, канцелярських, поштових, на зв'язок тощо) в процесі запланованої оптимізації організаційної структури банку.

Виконання поставлених завдань залежить від зміцнення клієнтської бази банку і додаткової уваги менеджменту банку, шляхом активізації роботи відділу технології та крос-продаж банківських продуктів, управлінсь по роботі з малим,

середнім бізнесом та населенням, управліннь маркетингу, реклами, зв'язків з громадськістю, ЗМІ і т. д.

Варто пам'ятати, що знаходження оптимального співвідношення доходів і витрат необхідно будувати на основі розрахунку потрібного рівня прибутковості.

10. Підвищення прибутковості діяльності АКБ «Укрсоцбанк» за рахунок зміни факторів, які впливають на його обсяг:

- збільшення рівня балансового капіталу банку;
- підвищення доходу банку (бажано темпами, які перевищують темпи нарощення активів банку), що призведе до загального збільшення дохідності активів АКБ «Укрсоцбанк»;
- помірне зниження мультиплікативної здатності капіталу до створення активів, що пояснюється пріоритетністю підвищення обсягів акціонерного капіталу банку (на противагу збільшення частки запозичених та залучених) для формування банківських ресурсів у зв'язку з тимчасовою нестабільністю діяльності АКБ «Укрсоцбанк».

11. Корегування основних засад процентної політики банку до умов нестабільної його діяльності:

- підтримка процентної маржі та чистого спреду банку на існуючому рівні;
- страхування та хеджування процентного ризику;
- надання пріоритету у видачі кредитів із плаваючою процентною ставкою;
- збалансування якості активів та пасивів банку за їх чутливістю до зміни відсоткової ставки;
- перегляд в бік зменшення процентної ставки за кредитами, наданими в іноземні валюти, з урахуванням стану обслуговування позичальниками заборгованості за основним боргом та процентами за ним, з метою зниження ризиків невиконання позичальниками своїх зобов'язань за такими кредитами.

12. Зменшення ризикованості валютних операцій банку та збільшення їх прибутковості за рахунок:

- диверсифікації коштів банку в іноземній валюті;

- визначення оптимальної величини загальної відкритої валютної позиції банку з метою контролю валютного ризику;
- планування дохідності та витратності операцій у валюті з урахуванням прогнозів валютного курсу;
- структуризація балансу банку з урахуванням валютного ризику.

13. Підвищення економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» в операціях з платіжними картками, за рахунок:

- забезпечення безперебійного функціонування банкоматів та їх вчасного завантаження готівкою;
- перехід до чіпових технологій і поступова відмова від застосування магнітної стрічки на пластикових картках в якості засобу захисту безпечності розрахунків клієнтів банку;
- здійснення безперебійної видачі готівки за платіжними картками клієнтів інших банків;
- встановлення та підтримка безперебійного зв'язку з Національною системою масових електронних платежів, як однієї з найбезпечніших платіжних систем країни;
- розробка відділом крос-продажів банку нового банківського продукту стосовно страхування операцій клієнтів АКБ «Укрсоцбанк» з платіжними картками, для підтримки його економічної безпеки.

14. Підвищення економічної ефективності проведення операцій нетрадиційного характеру:

- для лізингу: отримання достовірної інформації про об'єкт лізингу (через експертів або спеціальну лізингову компанію); оцінювання платоспроможності клієнта, загальної кон'юнктури ринку;
- для факторингу: прийняття до оплати частини суми з перерахуванням залишку після отримання коштів від платника; обумовлення комісійних за гарантію платоспроможності покупця.

Реалізація запропонованого комплексу заходів щодо покращення економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» та інших банків, які знаходяться у

подібному становищі, направлена на підтримку стійкої життєдіяльності банку, за якої забезпечується реалізація його мети (отримання прибутку), основних інтересів (підвищення свого рейтингу на ринку банківських послуг) та захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування (забезпечення безпечної діяльності банку у майбутньому). Проведення запропонованих заходів потребує активізації сил безпеки усіх банківських установ і ефективного обрання необхідних засобів та технологій безпеки на усіх рівнях системи безпеки банку.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У монографії подано теоретичні узагальнення й розроблено заходи щодо досягнення поставленої мети теоретичного узагальнення поняття економічної безпеки банку, визначення чинників, що на неї впливають, аналізу стану економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» і розроблення комплексу заходів щодо її зміцнення. Основні наукові та практичні результати виконаних досліджень зводяться до наступного:

1. Безпека банківської системи є складовою економічної сфери національної безпеки України і характеризується безпечністю функціонування кожної установи банку, що діє на її території. У цілому, економісти-теоретики виділяють два підходи до визначення безпеки банку загалом і економічної безпеки зокрема. Перший підхід базується на використанні поняття загрози. Другий – на економічних поняттях досягнення мети й подальшого розвитку. Комплексна дефініція безпеки банку передбачає розгляд її як стану, властивості та здатності адекватно реагувати на внутрішні й зовнішні подразники.

Економічна безпека банку – це такий його стан, за якого забезпечується економічний розвиток і стабільність діяльності банку, гарантований захист його ресурсів, здатність адекватно й без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої та зовнішньої ситуації. Така дефініція характеризує безпеку банку не тільки як стан, а і як властивість та здатність банку забезпечувати стабільне функціонування, розвиток установи й досягнення нею поставленої мети.

Безпека банку поділяється на індивідуальну та колективну, інформаційну та економічну. Залежно від того, на якому етапі розвитку знаходиться банк, рівень його безпеки може бути: первинним (гарантує здатність банку забезпечувати особисте виживання й протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам); вторинним (забезпечує здатність банківської установи до подальшого розвитку та розширення своєї діяльності).

2. Безпечна діяльність банківської установи проявляється через взаємозв'язок її елементів, які формують систему безпеки банківської діяльності на адміністративному, оперативному, технічному та режимно-пропускну рівнях.

Система безпеки банківської діяльності – це сукупність заходів, технологій, сил і засобів безпеки банку, спрямованих на формування здатності його установ протистояти різноманітним загрозам їхньої діяльності. Основними функціями системи безпеки банківської діяльності є упереджувально-профілактична, оперативно-інформаційна, організаційно-захисна.

Об'єкт і суб'єкт системи забезпечення економічної безпеки банку тісно взаємопов'язані. Об'єктом системи виступає стабільний економічний стан банку в поточному та перспективному періодах. Конкретними ж об'єктами захисту виступають ресурси: фінансові, матеріальні, інформаційні, кадрові. Серед суб'єктів системи гарантування економічної безпеки банку виділяють зовнішні й внутрішні групи.

Загрози економічній безпеці – це дія дестабілізуючих природних факторів і суб'єктивних, пов'язаних із недобросовісною конкуренцією та порушенням законів і норм, що може спричинити потенційні або реальні втрати для організації. Загрози економічній безпеці банку різняться за об'єктами, місцем, природою, ймовірністю та наслідками виникнення.

Основними причинами виникнення економічних загроз можуть бути: недостатня адаптація банківської системи до постійно змінних умов ринку, загальна неплатоспроможність суб'єктів господарювання, зростаюча злочинність, споживчий менталітет значної кількості громадян, низький рівень трудової дисципліни та відповідальності працівників банківських установ, недостатнє правове регулювання банківської діяльності, низький професійний рівень частини керівного складу і працівників банку.

Залежно від загроз, які виникають у діяльності банку, заходи безпеки можуть мати загальний та спеціальний характер і поділяються на групи: кадрові, інтелектуальні, організаційно-технічні. Дієвість цих заходів залежить від успішного їх проведення силами безпеки банку (спеціальними підрозділами та персоналом банку) за допомогою використання певних засобів. До них належать інженерно-технічні засоби охорони установи, обмеження доступу, захисту інформації, засоби зв'язку, обробки і передавання інформації тощо.

У своїй діяльності із забезпечення особистої безпеки комерційні банки України керуються як зовнішніми (державними, міжнародними), так і внутрішніми нормативно-правовими актами, які містять основні положення безпечного функціонування установи банку.

3. Основними засадами формування та функціонування економічної безпеки комерційного банку є гарантування й підтримка надійності роботи на кожному етапі його діяльності. Тому економічна безпека банку є поняттям комплексним та потребує постійної уваги з боку як контролюючих сил держави, так і контролюючих сил самої установи банку. Проблема безпеки діяльності банку (в першу чергу економічної) виникає на етапі, що передує реєстрації банку, і розв'язання її здійснюється протягом усієї його діяльності. Ліцензування банків є ефективним засобом та інструментом гарантування безпечного функціонування всієї банківської системи України. Ще одним дієвим індикативним методом регулювання банківської діяльності є встановлення обов'язкових економічних нормативів, виконання яких гарантує забезпечення мінімального рівня економічної безпеки банку та впливає на його еволюційну надійність.

Важливу роль у забезпеченні економічної безпеки банку відіграє створення й ефективне функціонування служби безпеки як відокремленого підрозділу організаційної структури банку. До основних функцій цього підрозділу належить контроль за поточним станом установи та здійснення всіх можливих заходів щодо підвищення економічної безпеки банку. Основною проблемою функціонування служби безпеки банку є концентрація уваги лише на «фізичному» захисті установи та гарантуванні інформаційної безпеки. Регулювання економічної безпеки установи натомість здійснюють інші підрозділи банку, як правило, обмежуючись контролем за здійснюваними операціями. Тому банківським установам слід потурбуватися про забезпечення особистої економічної безпеки шляхом створення ефективної системи збору, обробки та обміну інформацією між підрозділами, а також концентрації результатів аналізу (комплексу основних фінансових показників) в інформаційно-аналітичному підрозділі служби безпеки з метою вироблення заходів протидії загрозам, які виникають.

Надзвичайно важливу роль у процесі гарантування безпечної діяльності банку відіграє персонал як основа його ефективного функціонування. Важливе значення для стабільної діяльності банку має боротьба з банківським шахрайством, яке на даний момент проникає в усі сфери діяльності цієї організації та становить значну загрозу його безпеці. Гарантом успіху в боротьбі з таким видом правопорушень є чітко відпрацьовані схеми захисту банку від будь-якого роду посягань на його матеріальні та нематеріальні цінності. З огляду на те, що комерційний банк є складовою банківської системи, забезпечення його безпеки автоматично підвищить рівень безпеки всієї системи. А оскільки банківська система є «кровоносною системою» економіки будь-якої держави, її безпека впливає на ефективне функціонування економіки в цілому.

4. Комплексна оцінка фінансового стану АКБ «Укрсоцбанк» та його впливу на конкурентоспроможність банківської установи як однієї з умов безпечної діяльності банку показала, що фінансовий стан АКБ «Укрсоцбанк» протягом досліджуваного періоду відзначався деякою нестабільністю. Таким чином, діяльність АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2010 рр. характеризувалася як стабільна й активна на початок досліджуваного періоду та нестабільна з помітними ознаками згортання масштабності активних операцій – у кінці звітного періоду.

За результатами проведеного аналізу можна зробити висновок, що загальні активи банку в період з 2006 р. до 2008 р. зростали щороку більше ніж у 1,5 разу, а у 2009 р. зменшилися на 12,15 %, особливо за рахунок зменшення грошових коштів та їх еквівалентів, торгових цінних паперів, кредитів, заборгованості клієнтів, інвестиційної нерухомості та інших активів банку. У 2010 р. активи банку зменшилися на 2053401 тис. грн. (4,7 %), що свідчить про певне скорочення банківської діяльності, що, звичайно, є негативною тенденцією в діяльності установи. Поява такого негативного напрямку в зміні динаміки активів АКБ «Укрсоцбанку» у 2009 – 2010 рр. була спричинена значною фінансовою нестабільністю в економіці держави, розгортанням і поглибленням фінансово-економічної кризи в усьому світі. Ці фактори негативно вплинули на стан

економічної безпеки банківської системи взагалі та на діяльність АКБ «Укрсоцбанк» зокрема.

Протягом 2006 – 2008 рр. банк здійснював досить активну кредитну політику, паралельно підвищуючи ризиковість і дохідність своєї діяльності та знижуючи рівень особистої безпеки. У 2009 – 2010 рр. ділова активність і, як наслідок, результативність діяльності АКБ «Укрсоцбанк» дещо зменшилася, що стало наслідком зменшення активів банку, частки дохідних активів банку в їх загальній сукупності та погіршенням значень усіх показників якості активів банку. Здатність банку до виживання залишалася на задовільному рівні, а можливість подальшого розвитку обмежувалася недостатнім обсягом надходжень, слабкою ліквідністю, стрімким зниженням якості активів.

Власний капітал АКБ «Укрсоцбанк» протягом 2006 – 2009 рр. постійно зростає. Подібну тенденцію у динаміці мали статутний та регулятивний капітал банку. Але, на відміну від попередніх років, у 2009 р. банк зазнав катастрофічного зниження розміру нерозподіленого прибутку – на 83,35 %. У 2010 р. власний капітал банку зріс на 542332 тис. грн., при цьому вартість статутного капіталу не змінилася, збільшилися резервні фонди банку та значно знизився нерозподілений прибуток (на 97573 тис. грн.), що є дуже негативними тенденціями, які в майбутньому можуть порушити рівновагу в діяльності установи.

Коефіцієнтний аналіз достатності капіталу банку показав, що рівень власного капіталу банку є достатньо низьким, у критичному випадку банку може не вистачити коштів на покриття взятих на себе зобов'язань. Незважаючи на це, власний капітал АКБ «Укрсоцбанк» є досить захищеним від інфляції: кошти, які інвестуються в розвиток банку, стабільно перевищують внески засновників у декілька разів, банк має змогу залучати додатковий обсяг ресурсів у свою діяльність шляхом формування субординованого капіталу банку, за рахунок чого дещо зростає його регулятивний капітал. Негативними наслідками діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 – 2010 рр. порівняно з 2006 – 2008 рр. є зниження обсягів активів, що призвело до квазіпозитивного зниження мультиплікатора капіталу та зменшення прибутку банку, що негативно вплинуло на рентабельність капіталу банку.

Зниження якості власного капіталу й значне скорочення надходжень банку призвело до зниження надійності його функціонування та частково позбавило акціонерів банку можливості традиційного поповнення статутного капіталу установи.

Загальні зобов'язання АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. помірно нарощувалися темпами, аналогічними до темпів нарощення активів банку, що є ознакою рівноважного зростання зобов'язань банків із джерел їх погашення. На відміну від попередніх років, у 2010 р. зобов'язання банку зменшилися пропорційно зменшенню активів АКБ «Укрсоцбанк», що є позитивним моментом поряд із негативною динамікою зменшення обсягів активних операцій банку. Зобов'язання АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр. перевищували власний капітал банку більше ніж у 8 разів, але у 2009 – 2010 рр. цей показник знизився до 5 – 6 разів. І хоча це сталося лише за рахунок зменшення зобов'язань банку в абсолютній величині та помітного зменшення його активної діяльності, але все ж залишається дієвим способом підвищення особистої надійності установи.

Протягом 2006 – 2010 рр. АКБ «Укрсоцбанк» повністю дотримувався вимог Національного банку України щодо розміру та адекватності регулятивного капіталу. Виконання банком нормативів капіталу свідчить про його здатність своєчасно і в повному обсязі розрахуватися за своїми зобов'язаннями, що впливають із торговельних, кредитних або інших операцій грошового характеру. Частки ризику, що їх приймають на себе кредитори/вкладники та власники банку, знаходяться в нормальному співвідношенні й гарантують первинний рівень економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк».

Загальна ліквідність АКБ «Укрсоцбанк» упродовж 2006 – 2010 рр. теж була на достатньому рівні, що підтверджується виконанням усі коефіцієнтів ліквідності протягом досліджуваного періоду. Але, у зв'язку з погіршенням загального стану економіки, підвищенням ризиковості операцій, які АКБ «Укрсоцбанк» проводив у 2007 – 2008 рр., значення показників ліквідності мали негативну тенденцію до зменшення (навіть одноразового порушення Н6), а абсолютна величина ліквідних та високоліквідних активів банку значно зменшилась і зросла частка низьколіквідних.

Загальне підвищення показників ліквідності у 2009 – 2010 рр. відбулося, тому що цього року АКБ «Укрсоцбанк» почав регулювати ліквідність із метою поліпшення еволюційної надійності своєї діяльності, тобто підвищення безпечності функціонування. Це також пов'язано з тим, що АКБ «Укрсоцбанк» почав підвищувати особистий рейтинг та імідж, після порушення нормативу короткострокової ліквідності у березні 2008 року. Для подальшого поліпшення ліквідності АКБ «Укрсоцбанк» варто підвищувати частку ліквідних активів у загальній їх структурі, продовжувати співвідносити строки взяття й погашення зобов'язань, що дасть можливість посилити безпеку банку в майбутніх періодах.

Доходи АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. постійно зростали. Низький темп збільшення загальних доходів банку у 2009 р. був спричинений зменшенням обсягів активних операцій банку і наслідками збільшення їх ризикованості у минулому періоді. У структурі доходів банку найбільшу питому вагу протягом усього досліджуваного періоду займали процентні доходи, абсолютна величина яких упродовж досліджуваного періоду також постійно зростала, але, на жаль, маючи негативну тенденцію до зменшення темпів приросту. Превалювання процентного доходу банку над комісійним є досить позитивним явищем і свідчить про те, що банк отримує результати від діяльності, яка для нього історично є основною. У 2008 р. спостерігалася тимчасова активізація торгівлі цінними паперами та валютою. У 2010 р., у зв'язку з вимушеним незначним скороченням діяльності банку, його доходи (як процентні, так і непроцентні) теж скоротилися на 902 244 тис. грн. (12,96 %), що, очевидно, негативно вплинуло на фінансові результати діяльності банку.

Загальні витрати АКБ «Укрсоцбанк» протягом досліджуваного періоду постійно зростали, але темпи цього зростання постійно зменшувалися. У структурі витрат банку у 2006 – 2009 рр. найбільшу питому вагу становили процентні витрати банку. Їх частка з року в рік поступово зменшувалася за рахунок паралельного підвищення частки відрахувань до резервів, що є негативною тенденцією у використанні АКБ «Укрсоцбанк» залучених коштів. Скорочення обсягів діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 р. призвело до загального зниження витрат

підприємства, пропорційного зменшенню обсягів його доходів. Варто зауважити, що зменшення зазнали саме процентні витрати, інші витрати та відрахування до резервів, тоді як інші витрати помірно зростали.

Аналіз прибутку АКБ «Укрсоцбанк» показав, що у період 2006 – 2008 рр. чистий прибуток постійно зростав. Але у 2009 р. цей показник зменшився більше ніж у 6 разів, що дуже вплинуло на всі показники прибутковості та ефективності діяльності банку. Незважаючи на те, що прибуток до оподаткування у 2010 р. був вищим за прибуток до оподаткування у 2009 р., але все ж чистий прибуток АКБ «Укрсоцбанк» у досліджуваному періоді катастрофічно знизився у 4,4 разу і склав лише 28 944 тис. грн. Варто зауважити, що рівень економічної безпеки банку знижується пропорційно зменшенню надходжень банку у вигляді прибутку, оскільки автоматично зникає здатність банку до самовідтворення.

Таке негативне зменшення фінансових результатів діяльності банку автоматично призвело до зниження рентабельності активів, прибутковості власного і статутного капіталів, прибутковості загальних витрат банку та витрат на його персонал, що стало причиною масштабного кадрового і сітьового скорочення. Надто негативним індикатором порушення безпеки банку стало зменшення чистої процентної маржі та зростання «мертвої точки» його прибутковості.

Для підтримки мінімальної стійкості своєї діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2009 – 2010 рр. був вимушений переглянути надто активну кредитну політику, вдатися до оптимізації своїх витрат, зменшити масштаби своєї діяльності. Велику та серйозну роль у підтримці розвитку, стабільності й надійності АКБ «Укрсоцбанк» у кризовий рік відіграв його головний акціонер – UniCredit Group, який допоміг банку не втратити своїх позицій на ринку банківських послуг України.

5. Оцінка рейтингу АКБ «Укрсоцбанк» за системою «CAMEL» показала, що протягом 2006 – 2008 рр., незважаючи на помітне погіршення ситуації на ринку банківських послуг наприкінці 2008 р., розглянутий банк постійно мав задовільний рейтинг. Але слід сказати, що рейтингова оцінка АКБ «Укрсоцбанк» щороку зменшувалася (на 0,4 од.). В основному таке погіршення було спричинене зниженням якості активів та погіршенням ліквідності банку. Саме ці два критерії є

найважливішими з точки зору збереження стану безпечного функціонування банку, і погіршення яких надалі може стати «каталізатором» зниження ефективності діяльності банку. У 2009 р. рейтинг АКБ «Укрсоцбанк» знизився до рівня посереднього, що стало наслідком значного погіршення якості активів банку та рівня їх надходжень. Зниження рейтингу банку є значною загрозою для безпечності його функціонування, що пов'язано перш за все із психологічною реакцією його контрагентів.

Для поліпшення загального рейтингу АКБ «Укрсоцбанк» першочерговими завданнями мають бути: 1) поліпшення якості активів за рахунок зниження у їх структурі частки субстандартних, сумнівних і збиткових; 2) підвищення рівня надходжень банку за рахунок підвищення темпів зростання прибутку банківської установи; 3) підвищення ліквідності банку шляхом збільшення питомої ваги високоліквідних (до 15 % у загальній їх структурі) та ліквідних активів (до 60 – 70 % у загальній їх структурі) за рахунок зменшення частки низьколіквідних активів КБ «Укрсоцбанк»; 4) повернення темпів нарощення власного капіталу банку до рівня даного показника у 2006 – 2007 рр.; 5) підвищення цілісності, компетентності керівництва та його спроможності управляти банком, використовуючи програми підвищення кваліфікації й обміну досвідом, тренінги з антикризового управління тощо.

АКБ «Укрсоцбанк» належить до I групи найпотужніших банківських установ, перебуваючи у десятці найкращих банків України. Найвищий рейтинг АКБ «Укрсоцбанк» мав у 2006 р. на етапі підйому своєї активності. Такий успіх у діяльності банку був забезпечений підвищенням його рейтингу за обсягом депозитів юридичних осіб до I місця серед банківських установ країни. У 2007 р. спостерігалось зниження рівня ефективності діяльності банку за такими критеріями, як обсяг депозитів юридичних осіб і фінансові результати діяльності банку. 2008 р. характеризувався тимчасовим поліпшенням рейтингу АКБ «Укрсоцбанк» за рахунок підвищення прибутковості та нарощення капіталу. Паралельно з підвищенням активності й агресивності діяльності банку у 2009 рр. збільшилася її ризиковість, що в поєднанні з появою кризових явищ в економіці в той період

призвело до значного погіршення економічної безпеки банку і втрати позицій АКБ «Укрсоцбанк» за всіма досліджуваними критеріями.

Фінансовий стан АКБ «Укрсоцбанк» у 2010 р. характеризувався стрімким падінням рейтингу банку за показниками результативності з п'ятого по сорокове місце у загальному рейтингові банків та помітною втратою позицій за обсягами депозитів юридичних осіб із сьомого по дев'яте місце. Такі різкі зміни у становищі АКБ «Укрсоцбанк» на ринку банківських послуг потребують додаткової уваги з боку менеджменту банку. До основних заходів поліпшення безпечної діяльності банку і сприяння виходу з нестійкого становища є пошук додаткових джерел отримання ресурсів та доходів банку. У результаті цього виникає необхідність у розширенні клієнтської бази АКБ «Укрсоцбанк» за рахунок розроблення нових банківських продуктів, підвищення якості обслуговування, методичного забезпечення відповідних підрозділів банку матеріалами у сфері клієнтських відносин, посилення контролю за роботою з клієнтурою та проведення масштабних і ґрунтовних маркетингових досліджень.

6. Динаміка зміни змодельованого інтегрального показника економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр. свідчить про непослідовну з фінансової точки зору політику щодо зміцнення безпечності своєї діяльності.

Для зміцнення рівня особистої надійності АКБ «Укрсоцбанк» першочерговими завданнями мають бути:

1) підвищення темпів зростання власного капіталу банку шляхом поповнення його статутного капіталу;

2) збільшення прибутковості діяльності банку шляхом оптимізації витрат банку, встановлення режиму безпечного управління ліквідністю банку та якістю його активів;

3) підвищення еволюційної надійності за допомогою бездоганного виконання обов'язкових нормативів діяльності банку;

4) розширення ресурсної бази АКБ «Укрсоцбанк», що сприятиме збільшенню частки ринку банківських послуг України;

5) підтримка самодостатності банку на існуючому рівні й, з огляду на рекомендації 1 та 4 підвищення автономності діяльності банку як мінімум на період інтенсивного процесу поліпшення якості активів АКБ «Укрсоцбанк».

7. Результати проведених досліджень дали можливість розробити комплекс заходів рекомендаційного характеру, направлених на зміцнення економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» та інших банків, які знаходяться у I групі банківських установ країни та мають подібні фінансові результати й умови діяльності. Серед таких заходів основними є наступні:

- наближення моделі організаційної структури АКБ «Укрсоцбанк» до централізованої моделі з елементами децентралізації певних сфер банківської діяльності;

- посилення моніторингу фінансового стану банку шляхом створення системи оперативного управління ліквідністю;

- адаптація кадрової політики АКБ «Укрсоцбанк» до скоригованої стратегії централізації банку в умовах нестабільності його функціонування;

- ведення АКБ «Укрсоцбанк» консервативної кредитної політики;

- оптимізація структури активів банку та поліпшення їх якості;

- оптимізація структури регулятивного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» із метою забезпечення його стабільною ресурсною базою;

- оптимізація структури зобов'язань банку;

- вдосконалення заходів щодо управління ліквідністю;

- оптимізація структури доходів та витрат АКБ «Укрсоцбанк»;

- підвищення прибутковості діяльності АКБ «Укрсоцбанк» за рахунок зміни факторів, які впливають на його обсяг;

- корегування основних засад процентної політики банку до умов нестабільної його діяльності;

- зменшення ризикованості валютних операцій банку;

- підвищення економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» в операціях із платіжними картками;

– підвищення економічної ефективності проведення операцій нетрадиційного характеру.

Реалізація запропонованого комплексу заходів щодо пліпшення економічної безпеки АКБ «Укрсоцбанк» направлена на підтримку стійкої життєдіяльності банку, за якої забезпечується реалізація його мети (отримання прибутку), основних інтересів (підвищення свого рейтингу на ринку банківських послуг) та захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих факторів незалежно від умов функціонування (гарантування безпечної діяльності банку в майбутньому). Вищенаведений перелік заходів щодо поліпшення умов банківської діяльності становить практичну цінність для всієї банківської системи й потребує уточнення послідовності реалізації запропонованих заходів, урахування специфіку діяльності кожної банківської установи та її фінансового стану. Здійснення запропонованих заходів потребує активізації сил безпеки банку й ефективного вибору необхідних засобів та технологій безпеки на всіх рівнях системи безпеки банку.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

Статут Акціонерно-комерційного банку соціального
розвитку «Укрсоцбанк»

СТАТТЯ 1.

1.1. Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку «Укрсоцбанк» (надалі за текстом – «Банк») є універсальним банком, створеним в організаційно-правовій формі відкритого акціонерного товариства на базі установ Житлосоцбанку СРСР 31 жовтня 1990 року з назвою Республіканський акціонерно-комерційний банк соціального розвитку «Укрсоцбанк».

20 червня 1991 року Загальними зборами акціонерів прийнято рішення про виключення з найменування Банку слова «Республіканський».

27 вересня 1991 року Національним банком України зареєстровані зміни до Статуту Банку щодо зміни найменування та проведено реєстрацію Банку з найменуванням Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку «Укрсоцбанк» за реєстраційним № 3.

1.2. Банк є юридичною особою з моменту його реєстрації Національним банком України шляхом внесення відповідного запису до Державного реєстру банків. Документом, що підтверджує реєстрацію Банку, є свідоцтво про його державну реєстрацію.

1.3. Офіційне найменування Банку:

1.3.1. повне:

1.3.1.1. українською мовою – Акціонерно-комерційний банк соціального розвитку «Укрсоцбанк»;

1.3.1.2. англійською мовою – Joint-Stock Commercial Bank for Social Development UKRSOTSBANK;

1.3.1.3. російською мовою – Акционерно-коммерческий банк социального развития «Укрсоцбанк»

1.3.2. скорочене:

1.3.2.1. українською мовою – АКБ «Укрсоцбанк»;

1.3.2.2. англійською мовою – UKRSOTSBANK;

1.3.2.3. російською мовою – АКБ «Укрсоцбанк».

1.4. Місцезнаходження Банку% вул. Ковпака, 29, м. Київ, Україна 03150.

СТАТТЯ 2. МЕТА ТА НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

2.1. Метою діяльності Банку є залучення, накопичення та використання коштів для забезпечення економічного зростання Банку та отримання прибутку в інтересах Банку та його акціонерів.

2.2. Діяльність Банку спрямована на надання послуг фізичним та юридичним особам та здійснення іншої діяльності у відповідності до Закону України «Про банки і банківську діяльність», інших законодавчих актів України, нормативно-правових актів Національного банку України та ліцензій і дозволів, отриманих Банком відповідно до чинного законодавства України.

СТАТТЯ 3. ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА СИМВОЛІКА БАНКУ

3.1. Банк у своїй діяльності керується законами України «Про банки і банківську діяльність», «Про господарські товариства», іншими чинними законодавчими актами України та нормативно-правовими актами Національного банку України, та цим Статутом.

3.2. Банк створений на акціонерних засадах, згідно з договором про створення Республіканського акціонерно-комерційного банку соціального розвитку від 14 вересня 1990 року.

3.3. Банк має статус банку з іноземним капіталом та є частиною Банківської групи УніКредито Італіяно (UniCredito Italiano) (надалі за текстом – «Група»). Як учасник Групи Банк повинен дотримуватися, з урахуванням чинного законодавства, розпоряджень отриманих від Банк Ортррія Кредитанштальт АГ (Bank Austria Creditanstalt AG), який є субхолдинговою компанією Групи (надалі за текстом – «Субхолдингова Компанія»). Субхолдингова Компанія здійснюватиме нагляд над тим, щоб Банк та контрольовані ним компанії належним чином впроваджували та дотримувались вказівок (надалі за текстом – «Директиви Холдингової Компанії»), виданих УніКредито Італіяно (UniCredito Italiano) (надалі з а текстом – «Холдингова Компанія»). Директиви Холдингової Компанії є тими правилами, які чітко визначають питання управління, організаційну модель та управлінську відповідність у ключових процесах Групи. Вони видаються на реалізацію повноважень Холдингової Компанії на здійснення нагляду та координації Групи, у відповідності до розпоряджень, виданих Банком Італії та націлених на підтримку стабільності Групи.

3.4. Банк погоджується, з урахуванням вимог чинного законодавства, надавати Субхолдинговій Компанії, а якщо цього вимагають законодавчі або нормативні акти, то й безпосередньо Холдинговій Компанії, всі дані про інформацію стосовно своєї діяльності.

3.5. Банк володіє, користується та розпоряджається майном, що є в його власності.

3.6. Банк має право вчиняти щодо власного майна будь-які дії, що не суперечать чинному законодавству України.

3.7. Банк має право здійснювати продаж заставленого майна, на яке звернено стягнення, у разі невиконання зобов'язань, які забезпечені цим майном, в порядку визначеному чинним законодавством України.

3.8. Органами державної влади і органам місцевого самоврядування забороняється будь-яким чином впливати на керівництво чи працівників Банку у ході виконання ними службових обов'язків або втручатися у діяльність Банку, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством України.

3.9. Банк може бути учасником одного із банківських об'єднань, визначених Законом України «Про банки і банківську діяльність».

3.10. Банк несе повну відповідальність за раціональне використання та збереження власних та залучених коштів, цінностей і майна.

3.11. Банк має право власними силами здійснювати охорону належних йому приміщень, майна та цінностей, забезпечувати пропускний та внутрішньо банківський режим.

3.12. Банк несе відповідальність за своїми зобов'язаннями всім майном, на яке, згідно з чинним законодавством України може бути звернуто стягнення.

3.13. Банк несе відповідальність за держави, а держава не відповідає за зобов'язання Банку, крім випадків, коли сторони приймають на себе таку відповідальність.

3.14. Акціонери відповідають за зобов'язаннями Банку тільки в межах належних їм акцій, в тому числі в межах несплаченої суми.

3.15. Банк має печатку зі своїм повним офіційним найменуванням та інші печатки та штампи, бланки та символіку.

3.16. Символіка Банку є комбінованим знаком, що містить словесну і зображувальну (графічну) частину, а також прапор Банку.

3.17. Символіка Банку, а також порядок її використання визначається Правлінням.

СТАТТЯ 4. АКЦІОНЕРИ БАНКУ

4.1. Акціонерами Банку можуть бути фізичні і юридичні особи, резиденти та нерезиденти України, а також держава в особі Кабінету Міністрів або уповноважених органів.

4.2. Акціонерами Банку не можуть бути юридичні особи, в яких Банк має істотну участь, об'єднання громадян, релігійні та благодійні організації.

4.3. Акціонери Банку мають право:

4.3.1. брати участь в управлінні справами Банку, за винятком випадків, передбачених чинним законодавством України;

4.3.2. брати участь в розподілі прибутку Банку та одержувати дивіденди пропорційно кількості акцій кожного з акціонерів, які є такими на початок строку виплати дивідендів;

4.3.3. користуватися переважним правом на придбання додатково випущених акцій в порядку, визначеному Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, цим Статутом та рішеннями відповідних органів управління Банку;

4.3.4. вийти з числа акціонерів Банку в порядку, встановленому чинним законодавством України, а також внутрішніми документами Банку;

4.3.5. одержувати від органів управління Банку інформацію про діяльність Банку у відповідності до порядку, встановленого чинним законодавством України та цим Статутом;

4.3.6. здійснювати інші права, що передбачені чинним законодавством України.

4.4. Окрім інших обов'язків акціонера, передбачених чинним законодавством України та цим Статутом, акціонери Банку зобов'язані:

4.4.1. дотримуватись положень цього Статуту та виконувати рішення Загальні зборів акціонерів;

4.4.2. виконувати свої зобов'язання перед Банком, включаючи сплату вартості акцій у відповідності до чинного законодавства України, цього Статуту, внутрішніх нормативних актів Банку та рішень Загальних зборів акціонерів;

4.4.3. не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність Банку, утримуватись від дій, які можуть спричинити збитки або зашкодити його діловій репутації;

4.4.4. отримати письмовий дозвіл Національного банку України у разі наміру придбати істотну участь у Банку або збільшити її таким чином, що така особа прямо чи опосередковано володіти чи контролювати 10,25,50 та 75 відсотків Статутного капіталу Банку чи прав голосу.

СТАТТЯ 5. КАПІТАЛ, ФОНДИ ТА РЕЗЕРВИ БАНКУ

5.1. Банк з метою забезпечення статутної діяльності, покриття можливих збитків, дотримання встановлених Національним банком України економічних нормативів, формує капітал, фонди та резерви, передбачені чинним законодавством України та чинними нормативно-правовими актами Національного банку України.

5.2. Капітал Банку включає основний капітал та додатковий капітал. Склад основного та додаткового капіталу визначається у відповідності до чинного законодавства України та чинних нормативно-правових актів Національного банку України.

5.3. Банк, а також власники істотної участі у Банку зобов'язані підтримувати норматив співвідношення між розміром регулятивного капіталу і сумою зважених до ризику активів –

адекватності капіталу. Порядок обчислення нормативу адекватності капіталу та мінімальний розмір регулятивного капіталу Банку визначається Законом України «Про банки і банківську діяльність» та нормативно-правовими актами Національного банку України.

5.4. Банк не має права виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал у будь-якій формі, якщо така виплата чи розподіл призведе до порушення нормативу адекватності капіталу.

5.5. У разі, якщо за попередній рік діяльність Банку була неприбутковою, Банку дозволяється виплачувати дивіденди чи розподіляти капітал у будь-якій формі у сумі, що не перевищує 50 (п'ятдесят) відсотків від різниці між капіталом Банку і рівнем регулятивного капіталу.

5.6. Статутний капітал Банку складає 1 270 000 000 (Один мільярд двісті сімдесят мільйонів) гривень і формується за рахунок власних коштів акціонерів.

5.7. Банк може збільшити свій Статутний капітал у відповідності до положень чинного законодавства України.

5.8. Формування та збільшення Статутного капіталу Банку може здійснюватися виключно шляхом грошових внесків.

5.9. Банк може зменшити свій Статутний капітал у відповідності до чинного законодавства України. Банк не має права без згоди Національного банку України зменшувати розмір регулятивного капіталу нижче мінімально встановленого рівня.

5.10. Якщо Банк здійснює розміщення нових акцій з метою збільшення Статутного капіталу, процедура та умови емісії будуть встановлюватися відповідно до чинного законодавства України та відповідних рішень Загальних зборів акціонерів, що погоджуватимуть збільшення акціонерного капіталу та умови випуску акцій.

5.11. Акціонери – підприємства, організації, установи та інші суб'єкти підприємницької діяльності – можуть придбати акції Банку за рахунок коштів, що надходять у їх розпорядження після сплати податків та процентів за банківський кредит.

5.12. Резервний фонд формується з прибутку Банку та використовується для покриття непередбачених збитків за всіма статтями активів та позабалансовими зобов'язаннями. Розмір щорічних відрахувань до резервного фонду повинен складати не менше 5 (п'яти) відсотків від прибутку. Відрахування повинні здійснюватися до досягнення резервним фондом 25 (двадцяти п'яти) відсотків розміру регулятивного капіталу Банку. При досягненні законодавчо встановленого максимального розміру резервного фонду, щорічні відрахування можуть не здійснюватися. У разі часткового або повного використання резервного фонду відрахування до нього відновлюються і призупиняються тільки після досягнення встановленого розміру.

5.13. Порядок формування і використання резервного фонду встановлюється чинним законодавством України і чинними нормативно-правовими актами Національного банку України. За вимогою Національного банку України розмір відрахувань до резервного фонду може бути збільшений, за умови, що діяльність Банку створює загрозу інтересам вкладників та інших кредиторів Банку.

5.14. Кошти резервного фонду забороняється використовувати для інших цілей ніж відшкодування збитків Банку.

5.15. Банк формує інші фонди та резерви на покриття збитків від активів відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України.

СТАТТЯ 6. АКЦІЇ БАНКУ

6.1. Акції Банку випущено на суму, що дорівнює розміру статутного капіталу – 1 270 000 000 (Один мільярд двісті сімдесят мільйонів) гривень, який поділяється на (i) 12 694 986 050 простих іменних (99,9605 відсотка статутного капіталу) і 5 013 950 привілейованих іменних акцій (0,0395 відсотка статутного капіталу).

6.2. Номінальна вартість кожної простої та привілейованої акції Банку складає 0,10 гривень (Нуль гривень 10 копійок).

6.3. Кожна проста іменна акція дає держателю право на отримання дивідендів у розмірі, визначеному за наслідками фінансового року Загальними зборами акціонерів та відповідну частку майна Банку в разі його ліквідації. Кожна привілейована акція дає держателю право на одержання щорічних дивідендів в розмірі 5 (п'яти) відсотків номінальної вартості акції, а також на пріоритетну участь у розподілі майна Банку в разі його ліквідації. Держателі привілейованих іменних акцій не мають права голосу при вирішенні питань діяльності Банку, якщо інше не передбачено чинним законодавством України.

6.4. Банк має право придбавати акції власного випуску. Про укладання угоди про придбання акцій власного випуску Банк зобов'язаний інформувати Національний банк України в письмовій формі. Про свій намір придбати акції власного випуску у розмірі 10 (Десяти) і більше відсотків загальної суми емісії Банк зобов'язаний письмово повідомити Національний банк України за 15 (П'ятнадцять) календарних днів до укладання відповідних угод.

6.5. Банк продає свої акції на первинному ринку безпосередньо або через андеррайтерів. Банк також може виступати посередником при купівлі-продажу власних акцій.

6.6. Умови та порядок випуску, розміщення, придбання, передачі, викупу, перепродажу, анулювання, обліку, зберігання акцій та інших операцій з ними визначаються відповідно до

вимог, встановлених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку, чинного законодавства України та рішень відповідних органів управління Банку.

6.7. Перехід та реалізація права власності на акції здійснюються відповідно до чинного законодавства України.

6.8. Акції банку випускаються в бездокументарній формі.

6.9. Банк має право випускати цінні папери відповідно до вимог, встановлених Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

СТАТТЯ 7. ОПЕРАЦІЇ БАНКУ

7.1. На підставі банківської ліцензії Банк має право здійснювати такі банківські операції:

7.1.1. приймання вкладів (депозитів) від юридичних і фізичних осіб;

7.1.2. відкриття та ведення поточних рахунків клієнтів і банків-кореспондентів, у тому числі переказ грошових коштів з таких рахунків за допомогою платіжних інструментів та зарахування коштів на них;

7.1.3. розміщення залучених коштів від свого імені, на власних умовах і на власний ризик.

7.2. За наявності банківської ліцензії Банк має право без отримання письмового дозволу здійснювати такі операції та угоди:

7.2.1. надання гарантій та поручительств, та інших зобов'язань від третіх осіб, які передбачають їх виконання у грошовій формі;

7.2.2. придбання права вимоги на виконання зобов'язань у грошовій формі за поставлені товари чи надані послуги, беручи на себе ризик виконання таких вимог та приймання платежів (факторинг);

7.2.3. лізинг;

7.2.4. послуги з відповідального зберігання та надання в оренду (майновим наймом) сейфів для зберігання цінностей та документів;

7.2.5. випуск, купівлю, продаж і обслуговування чеків, векселів та інших оборотних платіжних інструментів;

7.2.6. випуск банківських платіжних карток і здійснення операцій з використанням цих карток;

7.2.7. надання консультаційних та інформаційних послуг щодо банківських операцій.

7.3. За наявності банківської ліцензії Банк має право за умови отримання письмового дозволу Національного банку України має право здійснювати такі операції:

7.3.1. операції з валютними цінностями:

7.3.1.1. неторговельні операції з валютними цінностями;

7.3.1.2. ведення рахунків клієнтів (резидентів та нерезидентів) в іноземній валюті та клієнтів-нерезидентів у грошовій одиниці України;

7.3.1.3. ведення кореспондентських рахунків банків (резидентів і нерезидентів) в іноземній валюті;

7.3.1.4. ведення кореспондентських рахунків банків (нерезидентів) у грошовій одиниці України;

7.3.1.5. відкриття кореспондентських рахунків в уповноважених банках України в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

7.3.1.6. відкриття кореспондентських рахунків у банках (нерезидентах) в іноземній валюті та здійснення операцій за ними;

7.3.1.7. залучення та розміщення іноземної валюти на валютному ринку України;

7.3.1.8. залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;

7.3.1.9. операції з банківськими металами на валютному ринку України;

7.3.1.10. операції з банківськими металами на міжнародних ринках;

7.3.1.11. інші операції з валютними цінностями на міжнародних ринках;

7.3.2. емісію власних цінних паперів;

7.3.3. організацію купівлі та продажу цінних паперів з а дорученням клієнтів;

7.3.4. здійснення операцій на ринку цінних паперів від свого імені (включаючи андеррайтинг);

7.3.5. здійснення інвестицій у статутні фонди та акції інших юридичних осіб;

7.3.6. здійснення випуску, обігу, погашення (розповсюдження) державної та іншої грошової лотереї;

7.3.7. перевезення валютних цінностей та інкасацію коштів;

7.3.8. операції за дорученням клієнтів або від свого імені:

7.3.8.1. з інструментами грошового ринку;

7.3.8.2. з інструментами, що базуються на обмінних курсах та відсотках;

7.4. довірче управління коштами та цінними паперами за договорами з юридичними та фізичними особами;

7.5. депозитарну діяльність зберігача цінних паперів і діяльність з ведення реєстрів власників іменних цінних паперів;

7.5. Банк має право здійснювати іншу діяльність згідно з чинним законодавством України, в тому числі виконувати функції страхового посередника;

7.7. Банк самостійно встановлює процентні ставки та комісійну винагороду по своїх операціях.

7.8. Банк має право придбавати акції та брати участь власними коштами і майном в утворенні господарських структур в Україні і закордоном. Загальна сума внесків Банку регулюється чинним законодавством України.

7.9. Для здійснення своєї діяльності Банк має кореспондентський рахунок у Національному банку України та кореспондентські рахунки в інших банках в Україні і закордоном, а також відкриває банківські рахунки для фізичних і юридичних осіб у гривнях та іноземній валюті.

СТАТТЯ 8. ПАСИВИ БАНКУ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

8.1. Банк здійснює активні операції в межах пасивів Банку, сформованих у процесі його діяльності.

8.2. Банк формує свої пасиви за рахунок власних коштів Банку, коштів клієнтів (державного та місцевих бюджетів, юридичних та фізичних осіб), а також коштів, запозичених у інших банках та Національному банку України.

8.2.1. З метою збільшення обсягів пасивів Банк може випускати цінні папери власного боргу: облігації, ощадні (депозитні) сертифікати та інші, передбачені чинним законодавством країни.

8.3. Банк розміщує власні та залучені кошти шляхом здійснення операцій, передбачених цим Статутом, ліцензією та дозволом, наданими Національним банком України, з урахуванням фінансових ризиків.

8.4. Банк підтримує співвідношення пасивів і активів відповідно до чинного законодавства України.

СТАТТЯ 9. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНТЕРЕСІВ КЛІЄНТІВ

9.1. Банк постійно підтримує готовність своєчасно та повністю виконати взяті на себе зобов'язання шляхом регулювання структури свого балансу відповідно до встановлених Національним банком України нормативів.

9.2. Банк зобов'язується зберігати банківську таємницю щодо діяльності та фінансового стану клієнта, яка стала відомою йому у процесі надання послуг клієнтам та взаємовідносин з клієнтами та третіми особами і розголошення якої може завдати матеріальної чи моральної шкоди клієнту. Банк має забезпечувати, щоб його працівники зберігали банківську таємницю щодо операцій, рахунків і вкладів Банку, його клієнтів і кореспондентів.

9.3. Інформація, яка містить банківську таємницю, може розкриватися Банком лише у випадках, прямо передбачених чинним законодавством України.

Забороняється накладати арешт на кореспондентські рахунки Банку або зупиняти операції за цими рахунками.

9.4. Банк не відповідає за невиконання або несвоєчасне виконання зобов'язань у разі оголошення мораторію на задоволення вимог кредиторів, зупинення операцій по рахунках, арешту власних коштів на його рахунках уповноваженими органами державної влади.

9.5. Банк надаватиме клієнту, за його вимогою, інформацію, що може бути розголошеною відповідно до чинного законодавства України та чинних нормативно-правових актів Національного банку України.

9.6. Відносини Банку з клієнтами регулюються чинним законодавством України та чинними нормативно-правовими актами Національного банку України.

СТАТТЯ 10. ПРИБУТОК БАНКУ ТА ПОРЯДОК ПОКРИТТЯ ЗБИТКІВ

10.1. Прибуток, який залишився після сплати податків та інших обов'язкових платежів, залишається в розпорядженні Банку і направляється на формування резервного фонду, а також інших фондів, передбачених чинним законодавством України та чинними нормативно-правовими актами Національного банку України, збільшення капіталу банку та виплату дивідендів за акціями. Розмір річних дивідендів та розподіл прибутку за поданням Спостережної ради затверджується Загальними зборами акціонерів та підсумками календарного року.

10.2. Дивіденди виплачуються акціонерам Банку 1 (один) раз на рік. Виплата дивідендів починається через 30 (тридцять) днів із моменту ухвалення рішення Загальними зборами акціонерів Банку щодо їх виплати.

Дивіденди, що нараховані фізичним особам, депонуються у день їх нарахування та виплачуються акціонеру при його зверненні в порядку, визначеному чинним законодавством України. Дивіденди, що нараховані юридичним особам, перераховуються впродовж 5 (п'яти) робочих днів після дня їх нарахування, на поточні рахунки, відкриті у банківських установах.

10.3. Строки та інші умови виплат дивідендів затверджуються Загальними зборами акціонерів.

10.4. Право на отримання дивідендів в сумі пропорційній кількості акцій кожного з акціонерів Банку мають особи, які є акціонерами Банку на початок строку виплати дивідендів.

10.5. Виплата дивідендів за привілейованими акціями проводиться в порядку та розмірі, визначеному статтею 6 цього Статуту, незалежно від розміру одержаного Банком прибутку у відповідному році.

10.6. Балансові збитки Банку відшкодовуються за рахунок резервного фонду у відповідності до рішення Спостережної ради, а у разі його недостатності – за рахунок активів інших фондів або коштів, отриманих від реалізації майна Банку.

СТАТТЯ 11.ОРГАНИ УПРАВЛІННЯ БАНКОМ

11.1. Органами управління Банку є:

11.1.1. Загальні збори акціонерів;

11.1.2. Спостережна рада;

11.1.3. Правління.

СТАТТЯ 12. ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ АЦІОНЕРІВ

12.1. Вищим органом Банку є Загальні збори акціонерів, які скликаються Правлінням не рідше одного разу на рік.

12.2. Про проведення Загальних зборів акціонерів держателям іменних акцій повідомляється у письмовій формі рекомендованою поштою або особисто під розписку. Загальне повідомлення друкується в місцевій пресі за місцем знаходження Банку і в одному із офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку із зазначенням часу і місяця проведення зборів та порядку денного. Повідомлення повинно бути зроблене не менше ніж за 45 (Сорок п'ять) днів до скликання Загальних зборів акціонерів

12.3. Будь-який з акціонерів вправі вносити свої пропозиції щодо порядку денного Загальних зборів акціонерів не пізніше ніж за 30 (Тридцять) днів до їх скликання. Рішення про включення цих пропозицій до порядку денного приймається Правлінням. Пропозиції акціонерів, які володіють більше ніж 10 (Десятьма) відсотками голосів, вносяться до порядку денного обов'язково. Рішення про зміни в порядку денному повинно бути опубліковано не пізніше ніж за 10 (Десять) днів до проведення Загальних зборів акціонерів в місцевій пресі за місцем знаходження Банку та в одному з офіційних друкованих видань Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України чи Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

12.4. Позачергові Загальні збори акціонерів повинні бути скликані Правлінням, якщо цього вимагають інтереси Банку, а також на письмову вимогу Спостережної ради, Ревізійної комісії та в інших випадках, передбачених чинним законодавством України, протягом 20 (Двадцяти) днів з моменту отримання письмової вимоги, з порядком денним, запропонованим Спостережною радою або Ревізійною комісією.

12.5. Акціонери Банку, які володіють у сукупності не менш як 10 (Десятьма) відсотками голосів, мають право вимагати скликання позачергових Загальних зборів акціонерів у будь-який час і з будь-якого приводу. Якщо протягом 20 (Двадцяти) днів Правління не виконало зазначеної вимоги, вони мають право самі скликати Загальні збори акціонерів відповідно до чинного законодавства України, взявши на себе витрати на їх скликання та проведення.

12.6. У Загальних зборах акціонерів мають право брати участь усі акціонери Банку. Члени Правління, які не є акціонерами Банку, мають право брати участь у Загальних зборах акціонерів без права голосу.

12.7. Право участі у Загальних зборах акціонерів мають особи, які є власниками акцій Банку на день проведення Загальних зборів акціонерів.

12.8. Акціонери, які володіють у сукупності більш як 10 (Десятьма) відсотків-голосів, та (або) Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку можуть призначати своїх представників для контролю за реєстрацією акціонерів Банку для участі у Загальних зборах акціонерів, про що вони до початку реєстрації письмово повідомляють Правління.

12.9. До компетенції Загальних зборів акціонерів належить:

12.9.1. визначення основних напрямів діяльності Банку та затвердження звітів про їх виконання;

12.9.2. внесеній змін та доповнень до Статуту Банку;

12.9.3. зміни розміру Статутного капіталу Банку;

12.9.4. призначення та звільнення Голови та членів Спостережної ради, Голови та членів Ревізійної комісії;

12.9.5. затвердження річних результатів діяльності Банку, включаючи його дочірні підприємства, затвердження звітів та висновків Ревізійної комісії та зовнішнього аудитора;

12.9.6. затвердження порядку розподілу прибутку, строків та порядку виплати дивідендів;

12.9.7. прийняття рішення про припинення діяльності Банку, призначення ліквідатора, затвердження ліквідаційного балансу;

12.9.8. затвердження Положення про Спостережну раду та Положення про Ревізійну комісію.

12.10. Повноваження, передбачені пунктами 12.9.1.-12.9.7., належать до виключної компетенції Загальних зборів акціонерів і не можуть бути передані іншим органам управління Банку.

12.11. Кожна одна проста імена акція на Загальних зборах акціонерів надає її держателю один голос при голосуванні.

12.12. Протокол Загальних зборів акціонерів, підписаний Головою і Секретарем Загальних зборів акціонерів, не пізніше ніж через 3 (Три) робочих дні після закінчення Загальних зборів акціонерів передається Правлінню.

12.13. Загальні збори акціонерів визнаються правомочними, якщо в них беруть участь акціонери Банку, що мають більш як 60 (Шістдесят) відсотків голосів.

12.14. Рішення Загальних зборів акціонерів приймаються більшістю у 3/4 голосів акціонерів Банку, які беруть участь у Загальних зборах акціонерів, з таких питань:

12.14.1. зміна Статуту Банку;

12.14.2. припинення діяльності Банку.

12.15. З решти питань рішення приймаються простою більшістю голосів акціонерів Банку, які беруть участь у Загальних зборах акціонерів.

12.16. Головує на Загальних зборах акціонерів Голова Спостережної ради, а у разі його відсутності - Заступник голови Спостережної ради. У разі відсутності Голови Спостережної ради і його Заступника на Зборах головує один з членів Спостережної ради. У випадку відсутності всіх членів Спостережної ради - обраний Загальними зборами акціонерів Голова Загальних зборів акціонерів.

2.17. Загальні збори акціонерів, що затверджують щорічний звіт, включаючи фінансові звіти Банку, повинні бути проведені протягом 4 (Чотирьох) місяців після закінчення фінансового року.

□□□□□ 13. СПОСТЕРЕЖНА РАДА БАНКУ

13.1. Спостережна рада - колегіальний орган управління, який представляє інтереси акціонерів Банку в період між проведенням Загальних зборів акціонерів. Спостережна рада в кількості не менше 3 (Трьох) осіб обирається Загальними зборами акціонерів з числа акціонерів Банку або їх представників на період 3 (Три) роки.

13.2. Спостережна рада має право обирати зі свого складу Заступника Голови Спостережної ради.

13.3. Спостережна рада, у відповідності із своїм рішенням, може організувати свою роботу, шляхом формування різних комітетів: наприклад компенсаційного комітету тощо.

13.4. Спостережна рада здійснює такі функції:

13.4.1. призначає і звільняє Голову, Першого заступника Голови та членів Правління;

13.4.2. контролює діяльність Правління;

13.4.3. визначає зовнішнього аудитора;

13.4.4. встановлює порядок проведення ревізій та контролю за фінансово-господарською діяльністю Банку;

13.4.5. приймає рішення щодо покриття збитків;

13.4.6. приймає рішення щодо створення, реорганізації та ліквідації дочірніх підприємств, філій та представництв Банку, затвердження їх статутів та положень;

13.4.7. затверджує умови оплати праці та матеріального стимулювання Голови Правління, Першого заступника Голови Правління та інших членів Правління. Спостережна рада може делегувати вирішення цього питання компенсаційному комітету;

13.4.8. готує пропозиції щодо порядку денного на Загальних зборів акціонерів; 13.4.9 затверджує Положення про Правління;

13.4.10. в межах своєї компетенції має право прийняти рішення з будь-яких питань діяльності Банку, за винятком тих, які згідно із Статутом Банку віднесено до виключної компетенції Загальних зборів акціонерів;

13.4.11, приймає рішення про притягнення до матеріальної чи дисциплінарної відповідальності членів Правління та Голови Правління;

13.4.3 2. приймає рішення про розпорядження майном та коштами Банку на суму, що перевищує 25 відсотків статутного капіталу Банку, якщо інше не передбачено Положенням про Правління, а стосовно проведення кредитних операцій - здійснення, кредитної операції з одним контрагентом/позичальником в сумі, що перевищує 25 відсотків регулятивного капіталу Банку, та в інших випадках, передбачених чинним законодавством України, коли прийняття рішень про проведення тих чи інших кредитних операцій віднесено до виключної компетенції Спостережної ради Банку;

13.4.13. приймає рішення щодо розміру оплати послуг аудиторів, винагород і компенсацій, які виплачуються членам Ревізійної комісії. Спостережна рада може делегувати вирішення цього питання компенсаційному комітету;

13.4.14. приймає рішення про участь Банку в інших підприємствах та організаціях. При цьому пряма чи опосередкована участь Банку у капіталі будь-якого підприємства, установи не повинна перевищувати 15 (П'ятнадцять) відсотків капіталу Банку, а сукупні інвестиції Банку не повинні перевищувати 60 (Шістдесят) відсотків капіталу Банку у випадках, передбачених чинним законодавством України;

13.4.15. розглядає питання, внесені для обговорення за ініціативою Загальних зборів акціонерів, Голови та члена Спостережної ради, Ревізійної комісії, Голови Правління;

13.4.16. затверджує Положення про Службу внутрішнього аудиту Банку;

13.4.17. приймає рішення щодо випуску облігацій Банку;

13.4.18. здійснює інші повноваження, делеговані Загальними зборами акціонерів Банку, окрім тих що відносяться до їх виключної компетенції.

13.5. Голова Спостережної ради здійснює керівництво на засіданнях Спостережної ради та в цілому здійснює контроль над належним та ефективним виконанням своїх функцій Спостережною радою.

13.6. Засідання Спостережної ради скликається Головою Спостережної ради щонайменше 4 (Чотири) рази на рік. Голова Спостережної ради скликатиме засідання на вимогу не менше 1/3 повного складу Спостережної ради Банку, Ревізійної комісії або Голови Правління.

13.7. Порядок скликання та проведення засідань Спостережної ради визначається Положенням про Спостережну раду.

13.8. Спостережна рада може приймати рішення в межах та поза межами місцезнаходження Банку будь-якими засобами зв'язку, за допомогою яких всі члени Спостережної ради можуть одночасно бачити та чути один одного впродовж засідання (тобто через відеоконференцію), або за згодою всіх членів Спостережної ради в письмовій формі без проведення засідань.

13.9. Спостережна рада вправі приймати рішення з винесених на її розгляд питань, якщо в засіданні Спостережної ради бере участь не менше половини її членів. Рішення Спостережної ради приймається простою більшістю голосів. Якщо голоси поділилися порівну, приймається рішення, за яке проголосував головуєчий.

3.10. Голова Спостережної ради може запросити третіх осіб на засідання Спостережної ради. На вимогу, такі треті особи мають підписати заяву щодо конфіденційності інформації отриманої під час засідання. Треті особи не матимуть права голосу на засіданнях Спостережної ради.

□□□□□□14. ПРАВЛІННЯ БАНКУ

14.1. Виконавчим органом Банку є Правління, що здійснює управління, поточною діяльністю Банку, формування фондів, необхідних для статутної діяльності Банку, та несе відповідальність за ефективність роботи Банку згідно з принципами та порядком, встановленими Статутом Банку, рішеннями Загальних зборів акціонерів і Спостережної ради, та діє на підставі Положення про Правління, що затверджуються Спостережною радою.

14.2. Засідання Правління проводяться в міру необхідності, але принаймні 1 (Один) раз на місяць. На засіданнях головує Голова Правління або член Правління обраний для головування на такому засіданні.

14.3. Правління складатиметься з кількості членів від 3 (Трьох) до 7 (Семи) та відповідатиме за такі види діяльності:

14.3.1. вирішення всіх питань діяльності Банку, за винятком тих, які входять до компетенції Загальних зборів акціонерів і Спостережної ради, а також виконання переданих йому Загальними зборами акціонерів і Спостережною радою функцій;

14.3.2. організація виконання рішень Загальних зборів і Спостережної ради, попередній розгляд усіх питань, що виносяться на Загальні збори акціонерів;

14.3.3. затвердження положень, правил, інших внутрішніх документів Банку;

14.3.4. вирішення питань підготовки та підвищення кваліфікації персоналу Банку;

14.3.5. розгляд питань організації роботи Банку за різними напрямками його діяльності, в тому числі питань, повноваження щодо розгляду яких передані Правлінню Загальними зборами акціонерів та Спостережною радою;

14.3.6. встановлення основних планових показників діяльності Банку та їх розподіл за філіями;

14.3.7. забезпечення організації обліку розповсюдження випуску цінних паперів відповідно до порядку, затвердженого Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку;

14.3.8. в порядку та в строки, визначені чинним законодавством України, надання Національному банку України інформації, необхідної для цілей банківського нагляду;

14.3.9. визначення організаційної структури, кількісного складу, системи оплати праці та матеріального заохочення працівників Банку, включаючи його філії та представництва;

14.3.10. визначення часу, місця проведення Загальних зборів акціонерів та їх порядку денного, якщо інше не передбачено рішенням Загальних зборів акціонерів або Спостережної ради;

14.3.11. затвердження організаційної структури Банку;

14.3.12. прийняття рішень щодо списання за рахунок спеціальних резервів активів Банку, визнаних безнадійними відповідно до чинного законодавства України, та в порядку, визначеному внутрішніми документами Банку;

14.3.13. прийняття рішень щодо будь-якого іншого питання діяльності Банку, окрім тих, що належать до компетенції інших органів управління Банку.

14.4. Правління в межах своєї компетенції діє від імені Банку і підвітне Загальним зборам акціонерів і Спостережній раді.

14.5. Засідання Правління вважається правомочним, якщо на ньому присутні не менше половини складу його членів.

14.6. Рішення Правління приймаються простою більшістю голосів присутніх на засіданні членів Правління.

14.7. Голова Правління, Перший заступник Голови Правління та інші члени Правління призначаються Спостережною радою.

14.8. Функції та повноваження Голови Правління, Першого заступника Голови Правління та інших членів Правління визначаються Положенням про Правління, яке затверджується та час від часу змінюється Спостережною радою. Для того, щоб будь-які договори, угоди або інші документи мали для Банку обов'язкову силу, вони завжди мають бути підписані:

(а) Головою Правління та першим заступником Голови Правління, а у випадку відсутності Голови Правління або Першого заступника Голови Правління - будь-який інший

член Правління має право підпису разом з Головою Правління або Першим заступником Голови Правління у відповідності до Правил Підписання Документів, які встановлює Правління; або

(б) будь-якими двома працівниками Банку, які займають керівні посади в Банку, у відповідності до Правил Підписання Документів, які встановлює Правління; або

(с) особою, яка діє на підставі довіреності виданої Банком та підписаної від імені Банку у відповідності, до пунктів (а) або (б) вище.

14.9. Правління уповноважене призначати членів Правління на такі виконавчі функції: Головного виконавчий директор Банку та Генеральний менеджер Банку.

Головним виконавчим директором може бути призначений Голова Правління, а Генеральним менеджером Банку може бути призначений Перший заступник Голови Правління. Розподіл конкретних прав та відповідальності Головного виконавчого директора Банку та Генерального менеджера Банку визначаються в Положенні про Правління.

□□□□□ 15. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА БАНКУ

15.1. Структура Банку визначається Правлінням та може включати Головний офіс, філії та представництва.

15.2. Філії та представництва Банку не є юридичними особами та діють від імені Банку відповідно до положень, затверджених Правлінням.

□□□□□ 16. РЕВІЗІЙНА КОМІСІЯ БАНКУ

16.1. Контроль за фінансово-господарською діяльністю Банку здійснюється Ревізійною комісією, яка обирається Загальними зборами акціонерів з числа акціонерів або їх представників. Ревізійна комісія підзвітна Загальним зборам акціонерів Банку та складається з принаймні 3 (Трьох) осіб.

16.2. Ревізійна комісія здійснює діяльність відповідно до Положення про Ревізійну комісію.

16.3. Членами ревізійної комісії не можуть бути особи, які є працівниками Банку.

16.4. Члени Ревізійної комісії несуть відповідальність за неналежне виконання покладених на них обов'язків. Для виконання своїх функцій Ревізійна комісія може залучати зовнішніх та внутрішніх експертів і аудиторів.

16.5. Ревізійна комісія:

16.5.1. контролює дотримання Банком чинного законодавства України і чинних нормативно-правових актів Національного банку України;

16.5.2. розглядає звіти" внутрішніх і зовнішніх аудиторів та готує відповідні пропозиції Загальним зборам акціонерів;

16.5.3. вносить на розгляд Загальних зборів акціонерів або Спостережної ради пропозиції щодо будь-яких питань, віднесених до компетенції Ревізійної комісії, які стосуються фінансової безпеки і стабільності Банку та захисту інтересів клієнтів;

16.5.4. готує висновки до звітів і балансів Банку.

16.6. Ревізійна комісія здійснює перевірки фінансово-господарської діяльності Банку за дорученням Загальних зборів акціонерів,- Спостережної ради або на вимогу акціонерів, які володіють у сукупності більше ніж 10 (Десятьма) відсотками голосів. За результатами ревізії Ревізійна комісія має право вимагати скликання позачергових Загальних зборів акціонерів, Спостережної ради чи Правління.

16.7. Ревізійна комісія доповідає про результати ревізій та перевірок Загальним зборам акціонерів чи Спостережній раді.

16.8. Засідання Ревізійної комісії проводяться за необхідністю, але не рідше одного разу на рік.

16.9. Позачергові засідання Ревізійної комісії можуть скликатися Спостережною радою чи за ініціативою акціонерів, які володіють більше ніж 10 (десятьма) відсотками голосів.

16.10. Засідання Ревізійної комісії є правомочним, якщо на ньому присутні не менш, ніж 2/3 членів Ревізійної комісії. Рішення приймаються більшістю голосів членів Ревізійної комісії.

□□□□□ 17. ВНУТРІШНІЙ АУДИТ БАНКУ

17.1. Органом оперативного контролю Спостережної ради є служба внутрішнього аудиту.

- 17.2. Служба внутрішнього аудиту виконує такі функції:
- 17.2.1. наглядає за поточною діяльністю Банку;
 - 17.2.2. контролює дотримання законів України, нормативно-правових актів Національного банку України та рішень органів управління Банку;
 - 17.2.3. перевіряє результати поточної фінансової діяльності Банку;
 - 17.2.4. аналізує інформацію та відомості про діяльність Банку, професійну діяльність її працівників, випадки перевищення повноважень посадовими особами Банку;
 - 17.2.5. надає Спостережній раді висновки та пропозиції за результатами перевірок;
 - 17.2.6. здійснює інші функції, пов'язані з наглядом та контролем за діяльністю Банку.
- 17.3. Служба внутрішнього аудиту підпорядковується Спостережній раді та звітує перед нею. Служба внутрішнього аудиту діє на підставі Положення про Службу внутрішнього аудиту.
- 17.4. Служба внутрішнього аудиту має право на ознайомлення з усією документацією Банку та нагляд за діяльністю будь-якого підрозділу Банку. Служба внутрішнього аудиту уповноважена вимагати письмові пояснення від окремих посадових осіб Банку щодо виявлених недоліків у роботі,
- 17.5. Кандидатура керівника служби внутрішнього аудиту погоджується з Національним банком України.
- 17.6. Служба внутрішнього аудиту не несе відповідальності і не має владних повноважень щодо операцій, за якими вона здійснює аудит.
- 17.7. Служба внутрішнього аудиту несе відповідальність за обсяги та достовірність - звітів, які подаються Спостережній раді щодо питань, віднесених до компетенції Служби внутрішнього аудиту відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність».
- 17.8. Працівники Служби внутрішнього аудиту при призначенні на посаду дають письмове зобов'язання про нерозголошенні інформації щодо діяльності Банку та збереження банківської таємниці відповідно до вимог чинного законодавства України.

□□□□□□ 18. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, ЗВІТНІСТЬ ТА АУДИТ БАНКУ

- 18.1. Банк організовує бухгалтерський облік відповідно до внутрішньої облікової політики, розробленої на підставі правил, встановлених Національним банком України відповідно до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та положень (стандартів) України.
- 18.2. В порядку та в строки, визначені чинним законодавством України, Банк надає Національному банку України статистичну, фінансову, фінансову консолідовану звітність (звітність Банку з урахуванням його дочірніх установ як єдиної економічної одиниці) щодо діяльності Банку, ліквідності, платоспроможності, прибутковості з урахуванням вимог нормативно-правових актів Національного банку України.
- 18.3. Фінансовим роком Банку вважається календарний рік, який починається з 1 січня.
- 18.4. Фінансова звітність Банку, що подається до Національного банку України, має бути щорічно перевірена аудитором. Аудиторська перевірка Банку здійснюється аудитором, який має сертифікат Національного банку України на аудиторську перевірку банківських установ.
- 18.5. Банк публікує квартальні баланси, а також звіт про прибутки (збитки) в газеті "Урядовий кур'єр" чи "Голос України" протягом місяця, наступного за звітним кварталом.
- 18.6. Банк публікує річну фінансову звітність, підтверджену аудитором, не пізніше 1 червня наступного за звітним року в газеті "Урядовий кур'єр" чи "Голос України".

□□□□□□ 19. ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ

- 19.1 Відповідно до вимог законодавства України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, Банком здійснюється фінансовий моніторинг.
- 19.2. Відповідальним за організацію виконання вимог чинного законодавства України з питань запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, та організацію внутрішньобанківської системи запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, є Голова Правління.

чинним законодавством України, розподілятимуться між акціонерами Банку пропорційно кількості акцій, якими вони володіють, та у відповідності до чинного законодавства України.

20.9. Ліквідація Банку вважається завершеною, а Банк ліквідованим, з моменту внесення запису про це до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців.

20.10. Після ліквідації документи Банку передаються на зберігання до архіву Національного банку України.

□□□□□ 21. ПОРЯДОК ВНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ ДО СТАТУТУ БАНКУ

21.1. Зміни та доповнення до Статуту Банку виносяться на розгляд Загальних зборів акціонерів у порядку, передбаченому чинним законодавством України і цим Статутом. Зміни та доповнення до Статуту можуть бути викладені окремим документом або шляхом викладення Статуту в новій редакції. Після затвердження Загальними зборами акціонерів зазначені зміни та доповнення подаються для погодження/реєстрації до Національного банку України, а також до органу, що здійснює державну реєстрацію.

21.2. Зміни та доповнення до Статуту Банку набувають чинності після їх реєстрації в порядку, встановленому чинним законодавством України

ДОДАТОК Б

Фінансова звітність АКБ «Укрсоцбанк», 2007 – 2010 рр.

Баланс
за станом на кінець дня 31 грудня 2007 року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	Примітки	2007 рік	2006 рік
	АКТИВИ			
1	Кошти в Національному банку України та готівкові кошти банку	1	2 825 925	2 734 960
2	Казначейські та інші цінні папери, що рефінансуються Національним банком України, і цінні папери, емітовані Національним банком України	2	294 017	210 720
3	Кошти в інших банках	3	959 693	202 381
4	Ц.п. в торговому портфелі банку	4	958 014	283 556
5	Цінні папери в портфелі банку на продаж	5	10 846	16 531
6	Кредити та заборгованість клієнтів	6	23 623 208	12 426 630
7	Ц.п. в портфелі банку до погашення	7	0	0
8	Інвестиції в асоці та дочірні компанії	8	6786	5 786
9	ОЗ та нематеріальні активи	9	2 052 785	1 484 298
10	Нараховані доходи до отримання	10	250 740	83 125
11	Відстрочений податковий актив		0	0
12	Інші активи	11	236 571	72 634
13	Довгостр акт, призначені для продажу	12	8 181	10 834
14	Усього активів		31 226 766	17 531 455
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
15	Кошти банків		9 026 656	3 826 027
15.1	У тому числі кредити, які отримані від Національного банку України		0	378 750
16	Кошти клієнтів	13	16 210 940	10 992 553
17	Ощадні (депозитні) сертифікати, емітовані банком		1 750	6 386
18	Боргові цінні папери, емітовані банком	14	2 150 835	367 619
19	Нараховані витрати до сплати	15	274 453	131 631
20	Відстрочені податкові зобов'язання		305 256	233 573
21	Інші зобов'язання	16	63 081	47 004
22	Усього зобов'язань		28 032 971	15 604 793
	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
23	Статутний капітал	17	1 020 000	370 000
24	Капіталізовані дивіденди		0	0
25	Власні акції, що викуплені в акціонерів		0	(1)
26	Емісійні різниці		1 011	992
27	Резерви та інші фонди банку		848 086	560 775
28	Резерви переоцінки, у тому числі:		958 167	705 915
28.1	Резерви переоцінки необоротних активів		958 176	705 688
28.2	Резерви переоцінки цінних паперів		(9)	227
29	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток) минулих років		4 266	1 645
30	Прибуток/збиток звітного року, що очікує затвердження		362 265	287 336
31	Усього власного капіталу		3 193 795	1 926 662
32	Усього пасивів		31 226 766	17 531 455

Звіт про фінансові результати

за станом на кінець дня 31 грудня 2007 року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	Примітки	2007 рік	2006 рік
1	2	3	4	5
1	Чистий процентний дохід		954 734	601 547
1.1	Процентний дохід	19	2 599 535	1 420 562
1.2	Процентні витрати	20	(1 644 801)	(819 015)
2	Чистий комісійний дохід		490 487	403 156
2.1	Комісійний дохід		522 564	420 317
2.2	Комісійні витрати		(32 077)	(17 161)
3	Торговельний дохід	21	180 248	94 081
4	Дохід у вигляді дивідендів	22	200	143
5	Дохід від участі в капіталі		0	0
6	Інший дохід		89 570	26 626
7	Усього доходів		1 715 239	1 125 553
8	Загальні адміністративні витрати	23	(347 837)	(270 003)
9	Витрати на персонал	24	(504 781)	(342 806)
10	Втрати від участі в капіталі		0	0
11	Інші витрати		(57 735)	(53 198)
12	Прибуток від операцій		804 886	459 546
13	Чисті витрати на формування резервів	25	(318 098)	(58 071)
14	Дохід/Збиток від довгострокових активів, призначених для продажу		0	0
15	Прибуток до оподаткування		486 788	401 475
16	Витрати на податок на прибуток	26	(124 536)	(114 258)
17	Прибуток після оподаткування		362 252	287 217
18	Чистий прибуток/збиток від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	27	13	119
19	Чистий прибуток/збиток банку		362 265	287 336
20	Чистий прибуток на одну просту акцію (грн.)	28	0,06	0,14
21	Скоригований чистий прибуток на одну просту акцію (грн.)	28	0,06	0,14

Звіт про рух грошових коштів

за станом на кінець дня 31.12.2007р (непрямий метод),(тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	2007 рік	2006 рік
I. ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ			
1	Чистий прибуток(збиток) поточного періоду	362 265	287 336
Поправки чистого прибутку			
2	Нараховані витрати	142 817	29 311
3	Нараховані доходи	(167 616)	4 426
4	Амортизація необоротних активів	97 392	62 536
5	Резерви під сумнівні борги, знецінення активів	318 657	62 972
6	Торговельний результат	53 691	16 045
7	Нарахований та відстрочений податок	82 393	121 050
8	Прибуток (збиток) від продажу інвестицій	7	1 104
9	Прибуток від інвестицій в асоційовані компанії	0	0
10	Амортизація дисконту і премії цінних паперів	(306)	(594)
11	Інший рух коштів, які не є грошовими	(27)	(53)
12	Чистий грошовий прибуток від пот. операцій банку	889 273	584 133
13	Зменшення (збільшення) коштів, які розміщені в інших банках, кредитів та передоплат іншим банкам	(140 617)	(12 002)
14	Зм(збільшення) кредитів, які надані клієнтам	(11 508 516)	(5 474 873)
15	Зменшення (збільшення) інших активів	(160 548)	(12 704)
16	Зменш (збільшення) коштів, які отримані від НБУ	(385 078)	371 800
17	Збільшення (зменшення) коштів інших банків	5 585 707	2 478 742
18	Збільшення (зменшення) на пот. та депоз. рахунках	4 211 529	2 642 088
19	Збільшення (зменшення) коштів, залучених під ощадні (депозитні) сертифікати	(4 636)	(73 438)
20	Збільшення (зменшення) інших зобов'язань	1 012 757	3 528
21	Реалізація (придбання) цінних паперів у торговому портфелі, у портфелі банку на продаж	(798 973)	48 455
22	Чисте збільшення (зменшення) активів та зобов'язань від операційної діяльності	(2 188 375)	(28 404)
23	Чистий приплив (відплив) грошових коштів від операційної діяльності	(1 299 102)	555 729
II. ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ			
24	Погашення (придбання) цінних паперів у портфелі банку до погашення	(7 770)	(4)
25	Зменшення (збільшення) інвестицій в асоційовані компанії	-	-
26	Зменшення (збільшення) інвестицій в дочірні установи	(1 000)	(5 577)
27	Зменшення (збільшення) осн. засобів та немаг. активів	(410 777)	(261 742)
28	Чистий відплив грошових коштів від інвестиційної діяльності	(419 547)	(267 323)
III. ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ			
29	Збільшення (зменшення) цінних паперів власного боргу	1 783 217	295 816
30	Збільшення (зменшення) субординованих зобов'язань	-	-
31	Збільшення (зменшення) сплаченого акціон. капіталу	650 020	300 101
32	Дивіденди, сплачені протягом звітного року	(25)	(25)
33	Чистий приплив грош. коштів від фінансової діяльності	2 433 212	595 892
34	Чисте збільшення (зменшення) грошових коштів та їх еквівалентів	714 563	884 298
35	Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	2 905 655	2 021 357
36	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	3 620 218	2 905 655

Звіт про власний капітал
за станом на кінець дня 31.12.2007 року, (тис.грн.)

РЯД ОК	НАЙМЕНУВАННЯ СТАТТІ	СК	КАП. ДИВІД.	ВИКУП. ВЛ. АКЦ.	ЕМІС. РІЗНИЦІ	РЕЗ. ТА ІН. ФОН. БАНКУ	РЕЗ. ПЕРЕОЦ.	НЕРОЗП.ПР ИБ.	КАП, РЕЗ. ТА ІН Ф., УСЬОГО	2006 РІК
1	Залишок на 1.01.2007р	370 000	0	(1)	992	560 775	705 915	288 981	1 926 662	1 027 174
2	Скор.зал. на поч. року	370 000	0	(1)	992	560 775	705 915	288 981	1 926 662	1 027 174
3	Переоцінка необ. Акт.	0	0	0	0	0	339 548	0	339 548	416 714
4	Сума рез. переоц. необ акт. у разі їх вибуття	0	0	0	0	0	(2 621)	2 621	0	0
5	Відстр под. за рез. переоц. ОЗ	0	0	0	0	0	(84 439)		(84 439)	(104 865)
6	Переоц. Інцест. в ас. й дочірні компанії	0	0	0	0	0	0	0	0	0
7	Сума рез. переоц. Інцест. в ас. й доч. комп в разі їх реалізац.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
8	Переоц. ц.п. в портфелі на продаж	0	0	0	0	0	(236)	0	(236)	227
9	ЧП звітного року	0	0	0	0	0	0	362 265	362 265	287 336
10	Розподіл приб. до заг. резервів банку	0	0	0	0	110	0	(110)	0	0
11	Розподіл прибутку до резервних фондів	0	0	0	0	71 828	0	(71 828)	0	0
12	Розподіл прибутку до інших фондів	0	0	0	0	215 373	0	(215 373)	0	0
13	Дивіденди, що сплачені у звітному році	0	0	0	0	0	0	(25)	(25)	(25)
14	Дивіденди, що кап-ні у зв.році	0	0	0	0	0	0	0	0	0
15	Сплата до СК	650 000	0	0	0	0	0	0	650 000	300 000
16	Вн. за акціями нового випуску	0	0	0	0	0	0	0	0	0
17	Викуп.вл. акції	0	0		0	0	0	0		(1)
18	Продаж раніше викуп. вл. акцій	0	0	1	19	0	0	0	20	102
19	Анул. раніше викуплені акції	0	0	0	0	0	0	0	0	0
20	Залишок на кін. 31.12.2007 року	1 020 000	0	0	1 011	848 086	958 167	366 531	3 193 795	1 926 662

Баланс

за станом на кінець дня 31 грудня 2008 року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	2008 рік	2007 рік
	АКТИВИ		
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	3 228 640	3 594 023
2	Торгові цінні папери	688 899	1 267 502
3	Ін фін акт, що облік за справ варт з визнанням результату переоц у фін рез-тах	-	-
4	Кошти в інших банках	132 646	192 458
5	Кредити та заборгованість клієнтів	42 592 114	23 846 707
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	27 103	11 026
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	-	-
8	Інвестиції в асоційовані компанії	6 786	6 786
9	Інвестиційна нерухомість	3 223	3 050
10	Деб заборг щодо поточного податку на прибуток	7 968	351
11	Відстрочений податковий актив	-	-
12	Гудвіл	-	-
13	Основні засоби та нематеріальні активи	2 754 725	2 049 735
14	Інші фінансові активи	65 499	57 382
15	Інші активи	187 178	197 746
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	-	-
17	Усього активів	49 694 781	31 226 766
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
18	Кошти банків	27 705 307	8 938 665
19	Кошти клієнтів	14 271 111	15 251 855
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	600 437	2 192 714
21	Інші залучені кошти	-	1 220 803
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	77 200	22 137
23	Відстрочені податкові зобов'язання	446 638	305 256
24	Резерви за зобов'язаннями	2 505	4 866
25	Інші фінансові зобов'язання	152 827	83 438
26	Інші зобов'язання	108 043	13 237
27	Субординований борг	1 155 000	-
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	-	-
29	Усього зобов'язань	44 519 068	28 032 971
	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		
30	Статутний капітал	1 771 011	1 021 011
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	796 358	366 531
32	Резервні та інші фонди банку	2 608 344	1 806 253
33	Чисті активи, що належать акціонерам (учасникам) банку	-	-
34	Частка меншості	-	-
35	Усього власного капіталу та частка меншості	5 175 713	3 193 795
36	Усього пасивів	49 694 781	31 226 766

Звіт про фінансові результати

за станом на кінець дня 31 грудня 2008 року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	Прим	2008 рік	2007 рік
1	2	3	4	5
1	Чистий процентний дохід/(витрати)		2 124 482	954 734
1.1	Процентні доходи	28	4 580 089	2 599 535
1.2	Процентні витрати	28	(2 455 607)	(1 644 801)
2	Комісійні доходи	29	658 166	522 564
3	Комісійні витрати	29	(59 312)	(32 077)
4	Рез. від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку		32 151	48 527
5	Результат від операцій з хеджування	40	-	-
6	Рез. від переоц. Ін. фін. інст., що облік-ся за справ. Варт. з визн. Рез. переоцінки у фінансових результатах		5 129	5 164
7	Рез. від торгівлі іноземною валютою		311 587	122 181
8	Пр/(зб.), який виникає під час перв. визнання фін. акт. за проц. ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	7, 8	-	-
9	Пр/(зб.), який виник під час перв. визн. Фін. зоб. за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	18, 19	-	-
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		-	-
11	Результат від переоцінки іноземної валюти		487 964	4 375
12	Резерв під заборгованість за кредитами	7, 8	(1 249 889)	(317 465)
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	(3 155)	6 721
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	4 595	38 968
15	Знецін. ц.п. у портфелі до погашення	10	2 930	(7 770)
16	Резерви за зобов'язаннями	22, 38	2 296	3 315
17	Інші операційні доходи	30	99 861	50 834
18	Дох/(в-ти) від достр. пог. заборг.	18, 19	-	-
19	Адмін. та інші операційні витрати	31	(1 293 427)	(913 270)
20	Дохід від участі в капіталі	11	-	-
21	Прибуток/(збиток) до оподаткування		1 123 378	486 801
22	Витрати на податок на прибуток	32	(331 583)	(124 536)
23	Пр/(збиток) після оподаткування		791 795	362 265
24	ЧП/(зб) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	33	-	-
25	Чистий прибуток/(збиток)		791 795	362 265
26	ЧП/(збиток) консолідованої групи		-	-
27	ЧП/(збиток) на одну просту акцію		0,08	0,06
28	Скоригований ЧП/(збиток) на одну просту акцію		0,08	0,06

Звіт про рух грошових коштів

за станом на кінець дня 31.12.2008р (непрямий метод),(тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	2008 рік	2007 рік
Грошові кошти від операційної діяльності			
1	Чистий прибуток/(збиток) за рік	791 795	362 265
Кор-ня для привед суми ЧП/(зб) до суми грошнадходжень від операцій:			
2	Амортизація	126 127	97 392
3	Чисте збіл/(зменшення) резервів за активами	1 249 557	302 370
4	Нараховані доходи	(469 866)	(151 360)
5	Нараховані витрати	604 870	143 113
6	Торговельний результат	(37 281)	(53 691)
7	Нарахований та відстрочений податок	188 827	82 329
8	Прибуток (збиток) від продажу інвестицій	(589)	(2 086)
9	Приб від інвестицій в асоційовані компанії	-	-
10	Амортизація дисконту і премії ЦП	940	316
11	Інший рух коштів, які не є грошовими	(487 962)	(3 417)
12	Чистий грошовий прибуток/(збиток) до зміни операційних активів та зобов'язань	1 966 418	777 231
Зміни в операційних активах та зобов'язаннях:			
13	Чис (прир)/зниження за торг.ц.п.	607 903	(704 064)
14	Чистий (приріст)/зниж за ін. фін. акт., що відображу. за справед. Варт. з визнанням переоц через пр./збитки	-	-
15	Чистий (прир)/зниж за коштами в ін банках	62 101	(152 872)
16	Чистий (приріст)/зниж за кред та заб клієнтам	(19 531 836)	(11 508 771)
17	Чистий (приріст)/зниж за ін фінансовими активами	5 556	(32 760)
18	Чистий (приріст)/зниж за іншими активами	9 517	(131 414)
19	Чистий (приріст)/зниження за коштами інших банків	18 137 831	5 000 333
20	Чистий (приріст)/зниження за кошт. кл.	(990 373)	4 211 529
21	Чистий (приріст)/зниження за борговими ц.п., що емітовані банком	(1 563 733)	1 778 581
22	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими зобов'язаннями	58 363	16 772
23	Чистий (приріст)/зниж за рез. під зоб. та відрахування та інші зобов'язання	92 158	(1 072)
24	Чисті ГК, що отримані від оп. Діял./ (використані в операційній діяльності)	(3 112 513)	(1 523 738)
Грошові кошти від інвестиційної діяльності:			
25	Придбання ц.п. у портфелі на продаж	(23 872)	(18 289)
26 *	Дохід від реалізації цінних паперів у портфелі банку на продаж	10 000	30 635
27	Придбання ц.п. у портфелі до погаш.	(1 100 055)	(13 350 840)
28*	Дохід від погашення цінних паперів у портфелі банку до погашення	1 102 987	13 342 577
29	Придбання основних засобів	(228 269)	(323 538)
29.1**	Дооцінка/ уцінка ОЗ (в т.ч. в сумі відстрочених податкових зобов'язань)	(132 233)	(86 203)
30*	Дохід від реалізації основних засобів	2 198	7 841
31	Дивіденди отримані	(25)	(25)
32	Придбання дочірніх компаній за мінусом отриманих грошових коштів	-	(1 000)

33*	Дохід від реалізації дочірньої компанії за мінусом випланих ГК	-	-
34	Придбання асоційованих компаній	-	-
35*	Дохід від реалізації асоційованих компаній	-	-
36	Придбання інвестиційної нерухомості	(418)	(637)
37*	Дохід від реалізації інвестиційної нерухомості	161	325
38	Придбання нематеріальних активів	(37 706)	(6 471)
39*	Дохід від вибуття нематеріальних активів	-	-
40	Чисті грошові кошти, що отримані від інвестиційної діяльності/(використані в інвестиційній діяльності)	(407 232)	(405 625)
41	Отримані інші залучені кошти	-	1 197 223
42	Повернення інших залучених коштів	(1 204 446)	(609)
43	Отримання субординованого боргу	1 155 000	90 000 000
44	Погашення субординованого боргу	-	(90 000 000)
45	Емісія звичайних акцій	750 000	650 019
46	Емісія привілейованих акцій	-	-
47	Інші внески акціонерів, окрім емісії акцій	-	-
48	Викуп власних акцій	-	-
49	Продаж власних акцій	-	1
50	Дивіденди виплачені	(20)	(21)
51	Інші виплати акціонерам, окрім дивідендів	-	-
52	Чисті грошові кошти, що отримані від фінансової діяльності/ (використані у фінансовій діяльності)	700 534	1 846 613
53	Вплив змін обмінного курсу на грошові кошти та їх еквіваленти	487 964	3 417
54	Чистий приплив (відплив) грошових коштів та їх еквівалентів	(364 829)	697 898
55	Грошові кошти та їх еквіваленти на початок року	3 593 318	2 895 420
56	Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець року	3 228 489	3 593 318

Звіт про власний капітал

за станом на кінець дня 31.12.2008 року,(тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	Належить акціонерам материнського банку				Частка меншості	Усього ВК
		СК, зар, сплач.	Рез. та ін.ф. банку	Нероз.прибуток	Усього		
1	Залишок на 1.01.2007 року	370 991	1 266 690	288 981	1 926 662		1 926 662
2	Вп пер. на нов та пер. станд. і тлумач., що заб. конт	-	-	-	-	-	-
3	Скор. зал. на 1.01.2007р.	370 991	1 266 690	288 981	1 926 662	-	1 926 662
4	Ц.п. в портфелі на продаж:		(236)		(236)		(236)
4.1	Результат переоцінки до їх справедливої вартості		(278)		(278)		(278)
4.2	Прод./вт. від зм. кор.-сті		42		42		42
5	ОЗ та немат. активи:		336 927	2 621	339 548		339 548
5.1	Результат переоцінки		339 548		339 548		339 548
5.2	Реаліз. рез. переоцінки		(2 621)	2 621	-		-
6	Результат переоцінки за операціями хеджування						
7	Накоп. курсові різниці						
8	Відстрочені податки		(84 439)		(84 439)		(84 439)
9	ЧД/(збиток), що визн. Безп. у складі власного капіталу	370 991	1 518 942	291 602	2 181 535	-	2 181 535
10	Прибуток/(збиток) за рік			362 265	362 265		362 265
10.1*	Розподіл пр. до рез. фондів		287 311	(287 311)	-		-
11	Усього доходів/(збитків), що визнані за 2007 рік	370 991	1 806 253	366 556	2 543 800	-	2 543 800
12	Емісія акцій	650 000			650 000		650 000
13	Вл. акції, що викуп. в акц:						
13.2	Продаж	20			20		20
14	Об'єднання компаній						

15	Дивід., за як. прийнято рішення щодо виплати			(25)	(25)		(25)
16	Залишок на кін. 31.12.2007	1021 011	1 806 253	366 531	3 193 795		3 193 795
17	Скоригований залишок на початок звітнього року	1021 011	1 806 253	366 531	3 193 795	-	3 193 795
18	Цінні папери в портфелі банку на продаж:		5 713		5 713		5 713
18.1	Результат переоцінки до їх справедливої вартості		9 997		9 997		9 997
18.2	Продаж або втрати від зменшення корисності		(4 284)		(4 284)		(4 284)
19	Основні засоби та нематеріальні активи:		578 950	297	579 247		579 247
19.1	Результат переоцінки		579 247		579 247		579 247
19.2	Реаліз. рез. переоцінки		(297)	297	-		
20	Результат переоцінки за операціями хеджування						
21	Накоп. курсові різниці						
22	Відстрочені податки		(144 812)		(144 812)		(144 812)
23	ЧД/(збиток), що визн. у складі власного капіталу	1021 011	2 246 104	366 828	3 633 943	-	3 633 943
24	Прибуток/(збиток) за рік			791 795	791 795		791 795
24.1 *	Розподіл прибутку до резервних фондів		362 240	(362 240)	-		-
25	Усього дох/(збитків), за рік	1 021 011	2 608 344	796 383	4 425 738	-	4 425 738
26	Емісія акцій	750 000			750 000		750 000
29	Дивід., за якими прийнято рішення щодо виплати			(25)	(25)		(25)
30	Залишок на кінець дня 31 грудня 2008 року	1771011	2 608 344	796 358	5 175 713	-	5 175 713

Баланс
за станом на кінець дня 31 грудня 2009 року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	На звітну дату поточного кварталу 01.01.2010р	На кінець попереднього фінансового року 01.01.2009р
1	2	3	4
АКТИВИ			
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	3 115 365	3 228 640
2	Торгові цінні папери	211 287	688 899
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визначенням результату переоцінки у фінансових результатах	-	-
4	Кошти в інших банках, у тому числі:	172 866	136 511
4.1	В іноземній валюті	32 012	73 563
5	Резерви під знецінення коштів в інших банках	(6 014)	(3 865)
5.1	Резерви у відсотках до активу	3,48%	2,83%
6	Кредити та заборгованість клієнтів, у тому числі:	40 556 670	44 411 376
6.1	Кредити та заборгованість юридичних осіб, у тому числі:	18 672 727	19 800 334
6.1.1	В іноземній валюті	13 005 218	14 119 966
6.2	Кредити та заборгованість фізичних осіб, у тому числі:	21 883 943	24 611 042
6.2.1	В іноземній валюті	19 027 608	21 023 718
7	Резерви під знецінення кредитів	(4 505 833)	(1 819 262)
7.1	Резерви у відсотках до активу	11,11%	4,10%
8	Цінні папери в портфелі банку на продаж	376 629	32 715
9	Резерви під знецінення цінних паперів в портфелі банку на продаж	(26 493)	(5 612)
9.1	Резерви у відсотках до активу	7,03%	17,15%
10	Цінні папери в портфелі банку до погашення	245	288
11	Резерви під знецінення цінних паперів в портфелі банку до погашення	(245)	(288)
11.1	Резерви у відсотках до активу	100,00%	100,00%
12	Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	6 786	6 786
13	Інвестиційна нерухомість	3 136	3 223
14	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	511 354	7 968
15	Відстрочений податковий актив	-	-
16	Основні засоби та нематеріальні активи	3 107 590	2 754 725
17	Інші фінансові активи	118 808	76 948
18	Резерви під інші фінансові активи	(34 788)	(11 449)

18.1	Резерви у відсотках до активу	29,28%	14,88%
19	Інші активи	55 394	190 613
20	Резерви під інші активи	(5 859)	(3 435)
20.1	Резерви у відсотках до активу	10,58%	1,80%
21	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	-	-
22	Резерви під зменшення корисності інвестицій в асоційовані й дочірні компанії, що утримуються з метою продажу	-	-
22.1	Резерви у відсотках до активу	0,00%	0,00%
23	Усього активів, у тому числі:	43 656 898	49 694 781
23.1	В іноземній валюті	29 671 739	35 843 250
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
24	Кошти банків, у тому числі:	22 158 357	27 705 307
24.1	В іноземній валюті	22 154 990	27 241 730
25	Кошти юридичних осіб, у тому числі:	4 671 361	6 869 340
25.1	В іноземній валюті	1 462 993	3 598 789
25.2	Кошти юридичних осіб на вимогу, у тому числі:	3 146 587	5 024 282
25.2.1	В іноземній валюті	662 911	3 172 531
26	Кошти фізичних осіб, у тому числі:	7 668 964	7 401 771
26.1	В іноземній валюті	4 275 962	3 716 757
26.2	Кошти фізичних осіб на вимогу, у тому числі:	2 151 177	1 996 282
26.2.1	В іноземній валюті	910 829	876 690
27	Боргові цінні папери, емітовані банком	16 651	600 437
27.1	В іноземній валюті	-	-
28	Інші залучені кошти	-	-
29	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	467	77 200
30	Відстрочені податкові зобов'язання	758 869	446 638
31	Резерви за зобов'язаннями	31 992	2 505
32	Інші фінансові зобов'язання	242 634	152 827
33	Інші зобов'язання	55 443	108 043
34	Субординований борг	2 024 305	1 155 000
35	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу, чи групами вибуття	-	-
36	Усього зобов'язань, у тому числі:	37 629 043	44 519 068
36.1	В іноземній валюті	30 045 129	35 758 176

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
37	Статутний капітал	1 270 000	1 070 000
38	Власні акції (частки, паї), що викуплені в акціонерів (учасників)	-	-
39	Емісійні різниці	1 001 011	701 011
40	Резерви, капіталізовані дивіденди та інші фонди банку	2 002 096	1 210 326
41	Резерви переоцінки основних засобів, у тому числі:	1 622 905	1 392 313
41.1	Резерви переоцінки нерухомості	1 622 116	1 391 378
41.2	Резерви переоцінки нематеріальних активів	-	-
42	Резерви переоцінки цінних паперів	(716)	5 705
43	Резерви переоцінки за операціями хеджування	-	-
44	Прибуток/Збиток минулих років	5 798	4 563
45	Прибуток/Збиток поточного року	126 761	791 795
46	Усього власного капіталу	6 027 855	5 175 713
47	Усього пасивів	43 656 898	49 694 781

Звіт про фінансові результати
за станом на кінець дня 31 грудня 2009 року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	На звітну дату кварталу	
		поточного року - 01.01.2010р	попереднього фінансового року - 01.01.2009р
1	2	3	4
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	3 079 524	2 124 482
1.1	Процентний дохід	6 010 062	4 580 089
1.2	Процентні витрати	(2 930 538)	(2 455 607)
2	Чистий комісійний дохід/(Чисті комісійні витрати)	481 785	598 854
2.1	Комісійний дохід	549 379	658 166
2.2	Комісійні витрати	(67 594)	(59 312)
3	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	16 547	32 151
4	Результат від операцій з хеджування	-	-
5	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, які обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	(16 093)	5 129
6	Результат від торгівлі іноземною валютою	209 819	311 587
7	Прибуток/(Збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	-
8	Прибуток/(Збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	-
9	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	-	-
10	Результат від переоцінки іноземної валюти	107 966	487 964
11	Резерви під заборгованість за кредитами	(2 692 533)	(1 249 882)
12	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	(21 625)	(3 155)
13	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	41 117	4 595
14	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	13	2 930
15	Резерви за зобов'язаннями	(29 486)	2 296
16	Інші операційні доходи	84 184	96 676
17	Доходи/(Витрати) від дострокового погашення заборгованості	-	-
18	Адміністративні та інші операційні витрати	(1 178 208)	(1 290 248)
19	Результат від участі в капіталі	-	-
19.1	Дохід від участі в капіталі	-	-
19.2	Втрати від участі в капіталі	-	-
20	Дохід/(Збиток) від довгострокових активів, призначених для продажу	-	-
21	Прибуток/(Збиток) до оподаткування	83 010	1 123 379
22	Витрати на податок на прибуток	43 751	(331 584)
23	Прибуток/(Збиток) після оподаткування	126 761	791 795
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	-	-
25	Чистий прибуток/(збиток) банку	126 761	791 795

Баланс

за станом на кінець дня 01.01.2011р року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	На звітну дату поточного кварталу 01.01.2011р	На кінець попереднього фінансового року 01.01.2010р
1	2	3	4
АКТИВИ			
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	3 223 579	3 115 365
2	Торгові цінні папери	-	211 287
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визначенням результату переоцінки у фінансових результатах	-	-
4	Кошти в інших банках, у тому числі:	319 190	172 866
4.1	В іноземній валюті	31 847	32 012
5	Резерви під знецінення коштів в інших банках	(17 151)	(6 014)
5.1	Резерви у відсотках до активу	5,37%	3,48%
6	Кредити та заборгованість клієнтів, у тому числі:	37 473 835	40 556 670
6.1	Кредити та заборгованість юридичних осіб, у тому числі:	17 915 792	18 672 727
6.1.1	В іноземній валюті	12 489 820	13 005 218
6.2	Кредити та заборгованість фізичних осіб, у тому числі:	19 558 043	21 883 943
6.2.1	В іноземній валюті	17 115 641	19 027 608
7	Резерви під знецінення кредитів	(6 577 210)	(4 516 583)
7.1	Резерви у відсотках до активу	17,55%	11,14%
8	Цінні папери в портфелі банку на продаж	1 252 660	376 629
9	Резерви під знецінення цінних паперів в портфелі банку на продаж	(26 515)	(26 493)
9.1	Резерви у відсотках до активу	2,12%	7,03%
10	Цінні папери в портфелі банку до погашення	2 194 336	245
11	Резерви під знецінення цінних паперів в портфелі банку до погашення	(20 625)	(245)
11.1	Резерви у відсотках до активу	0,94%	100,00%
12	Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	7 162	6 786
13	Інвестиційна нерухомість	146 421	3 136
14	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	140 796	238 412
15	Відстрочений податковий актив	145 627	37 287
16	Основні засоби та нематеріальні активи	3 237 290	3 107 590
17	Інші фінансові активи	131 557	118 808
18	Резерви під інші фінансові активи	(62 317)	(34 788)
18.1	Резерви у відсотках до активу	47,37%	29,28%
19	Інші активи	39 855	55 394

20	Резерви під інші активи	(4 993)	(5 859)
20.1	Резерви у відсотках до активу	12,53%	10,58%
21	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	-	-
22	Резерви під зменшення корисності інвестицій в асоційовані й дочірні компанії, що утримуються з метою продажу	-	-
22.1	Резерви у відсотках до активу	0,00%	0,00%
23	Усього активів, у тому числі:	41 603 497	43 410 493
23.1	В іноземній валюті	26 237 768	29 660 989
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
24	Кошти банків, у тому числі:	17 168 215	22 158 357
24.1	В іноземній валюті	17 145 801	22 154 990
25	Кошти юридичних осіб, у тому числі:	5 440 856	4 671 361
25.1	В іноземній валюті	1 626 078	1 462 993
25.2	Кошти юридичних осіб на вимогу, у тому числі:	3 600 279	3 146 587
25.2.1	В іноземній валюті	710 933	662 911
26	Кошти фізичних осіб, у тому числі:	9 896 430	7 668 964
26.1	В іноземній валюті	5 054 268	4 275 962
26.2	Кошти фізичних осіб на вимогу, у тому числі:	2 806 906	2 151 177
26.2.1	В іноземній валюті	996 450	910 829
27	Боргові цінні папери, емітовані банком	16 009	16 651
27.1	В іноземній валюті	-	-
28	Інші залучені кошти	-	-
29	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	74 545	467

Звіт про фінансові результати

за станом на кінець дня 01.01.2011 року, (тис. грн.)

Рядок	Найменування статті	На звітну дату кварталу поточного року - 01.01.2011р	На звітну дату кварталу попереднього фінансового року - 01.01.2010р
1	2	3	4
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	2 945 345	3 079 524
1.1	Процентний дохід	5 343 767	6 010 062
1.2	Процентні витрати	(2 398 422)	(2 930 538)
2	Чистий комісійний дохід/(Чисті комісійні витрати)	507 056	481 785
2.1	Комісійний дохід	600 320	549 379
2.2	Комісійні витрати	(93 264)	(67 594)
3	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	17 623	16 548
4	Результат від операцій з хеджування	-	-
5	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, які обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	(7 111)	(16 093)
6	Результат від торгівлі іноземною валютою	44 109	209 819
7	Прибуток/(Збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	-
8	Прибуток/(Збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	-
9	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	-	-
10	Результат від переоцінки іноземної валюти	24 303	107 966
11	Резерви під заборгованість за кредитами	(2 197 555)	(2 703 283)
12	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	(21)	(21 625)
13	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	(1 616)	41 117
14	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	(20 380)	13
15	Резерви за зобов'язаннями	6 991	(18 737)
16	Інші операційні доходи	22 507	84 184
17	Доходи/(Витрати) від дострокового погашення заборгованості	-	-
18	Адміністративні та інші операційні витрати	(1 247 350)	(1 178 208)
19	Результат від участі в капіталі	-	-
19.1	Дохід від участі в капіталі	-	-
19.2	Втрати від участі в капіталі	-	-
20	Дохід/(Збиток) від довгострокових активів, призначених для продажу	-	-
21	Прибуток/(Збиток) до оподаткування	93 901	83 010
22	Витрати на податок на прибуток	(64 957)	43 751
23	Прибуток/(Збиток) після оподаткування	28 944	126 761
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	-	-
25	Чистий прибуток/(збиток) банку	28 944	126 761

Додаток В.1

Динаміка зміни кількості банків, що мають банківську ліцензію у 2007 – 2010 рр.

№ пп	Показники	01.03.2007	01.03.2008	01.03.2009	01.03.2010	Абс. приріст	Абс. приріст	Абс. приріст	Ланцюг. Тзр., %	Ланцюг. Тзр., %	Ланцюг. Тзр., %
1.	Кількість банків, що мають ліцензію, шт	173	176	185	178	3	9	-7	101,73	105,11	96,22
1.1.	ВАТ	92	102	121	64	10	19	-57	110,87	118,63	52,89
1.2.	ЗАТ	45	42	36	1	-3	-6	-35	93,33	85,71	2,78
1.3.	ПАТ	0	0	0	111	0	0	111	-	-	-
1.4.	ТОВ	36	32	28	2	-4	-4	-26	88,89	87,50	7,14
2.	Кількість банків і стані ліквідації, шт	19	20	13	15	1	-7	2	105,26	65,00	115,38
2.1.	за рішеннями НБУ	16	17	10	13	1	-7	3	106,25	58,82	130,00
2.2.	за рішеннями господарських (арбітражних) судів	3	3	3	2	0	0	-1	100,00	100,00	66,67

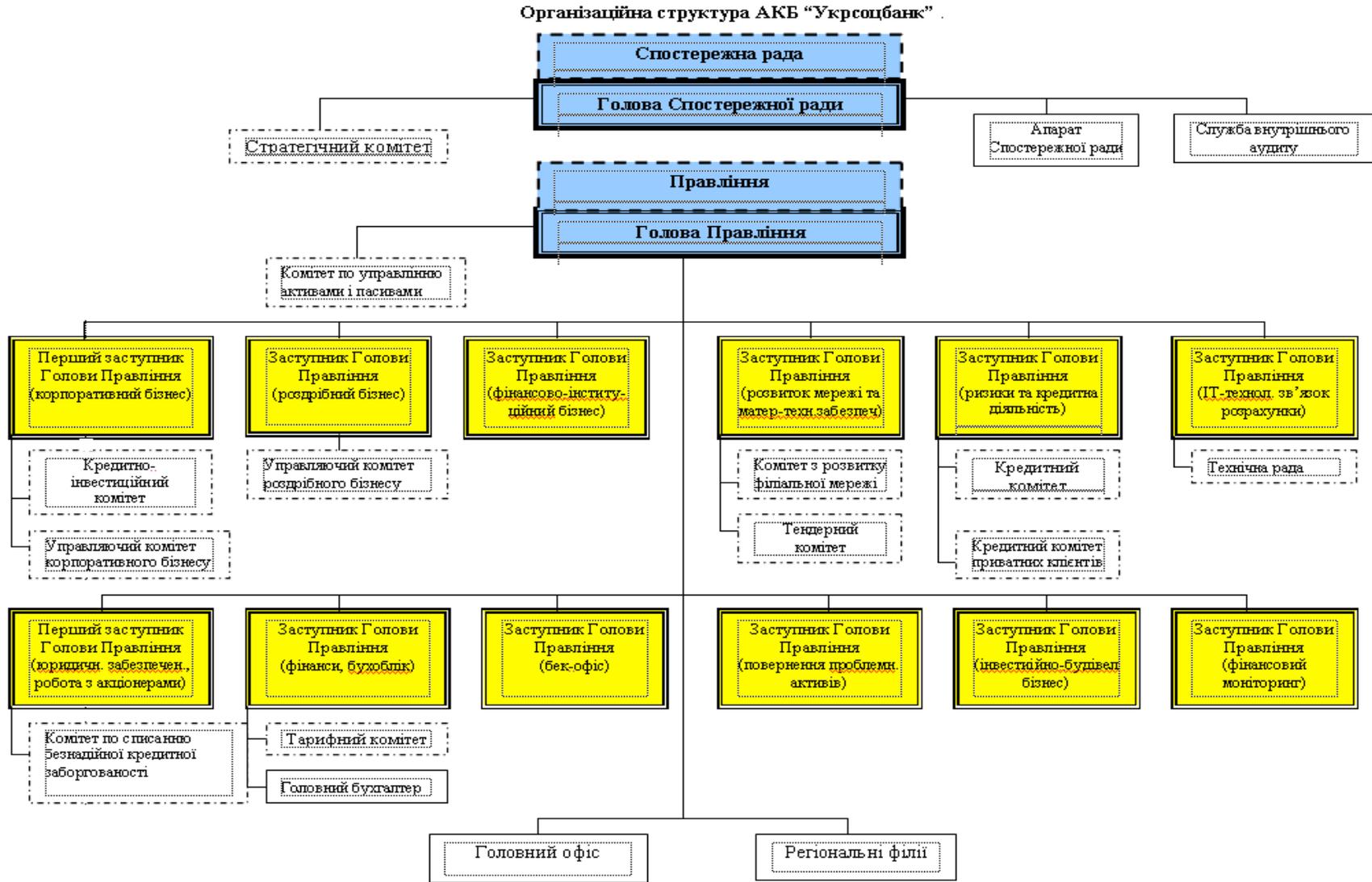
Додаток В.2

Динаміка виконання обов'язкових економічних нормативів комерційними банками у 2007 – 2010 рр.

Нормативи	01.12.2007	01.12.2008	01.12.2009	01.12.2010	Абс.приріст	Абс.приріст	Абс.приріст	Ланцюг.Тзр., %	Ланцюг.Тзр., %	Ланцюг.Тзр., %
Н1, тис. грн.	67183287	107362256	139003373	156083888	40178969	31641117	17080515	159,81	129,47	112,29
Н2, %	13,92	13,08	18,28	20,34	-0,84	5,2	2,06	93,97	139,76	111,27
Н3, %	9,14	-	13,86	14,35	-	-	0,49	-	-	103,54
Н4, %	52,89	58,38	65,74	55,64	5,49	7,36	-10,1	110,38	112,61	84,64
Н5, %	73,49	76,99	70,3	81,11	3,5	-6,69	10,81	104,76	91,31	115,38
Н6, %	37,7	32,73	32,25	91,73	-4,97	-0,48	59,48	86,82	98,53	284,43
Н7, %	22,58	23,33	21,81	21,62	0,75	-1,52	-0,19	103,32	93,48	99,13
Н8, %	173,97	170,69	165,27	159,67	-3,28	-5,42	-5,6	98,11	96,82	96,61
Н9, %	1,81	1,55	1,15	0,79	-0,26	-0,4	-0,36	85,64	74,19	68,70
Н10, %	6,18	6,79	3,83	2,20	0,61	-2,96	-1,63	109,87	56,41	57,44
Н11, %	0,39	0,23	0,07	0,06	-0,16	-0,16	-0,01	58,97	30,43	85,71
Н12, %	9,33	5,91	3,17	3,50	-3,42	-2,74	0,33	63,34	53,64	110,41
Н13, %	7,584	10,4398	-	-	2,8558	-	-	-	-	-
Н13-1, %	4,971	8,2593	-	-	3,2883	-	-	-	-	-
Н13-2, %	2,6452	2,24	-	-	-0,4052	-	-	-	-	-

Додаток Д.1

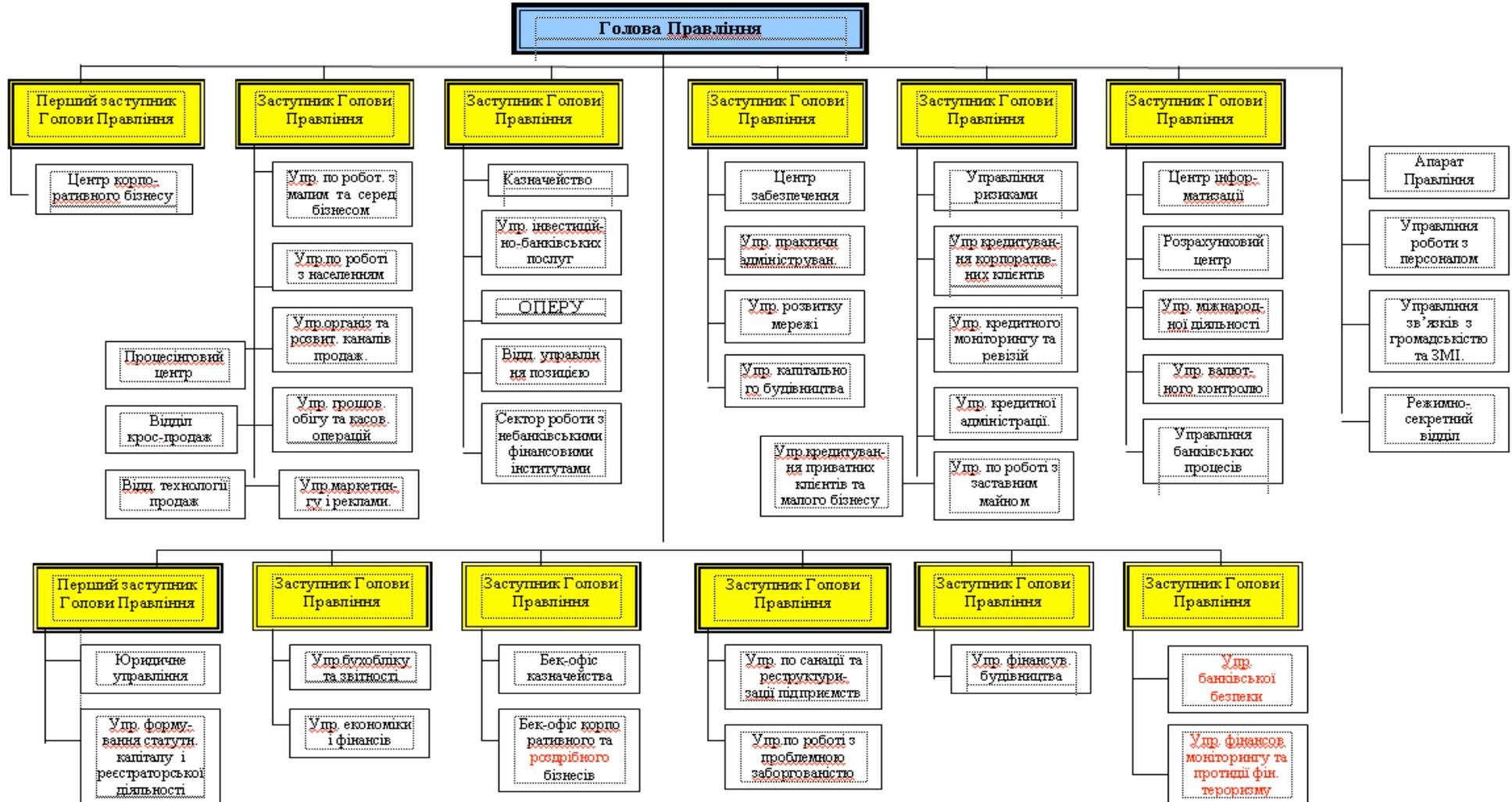
Організаційна структура АКБ «Укрсоцбанк»

Додаток Д.2

Організаційна структура Головного офісу АКБ «Укрсоцбанк»

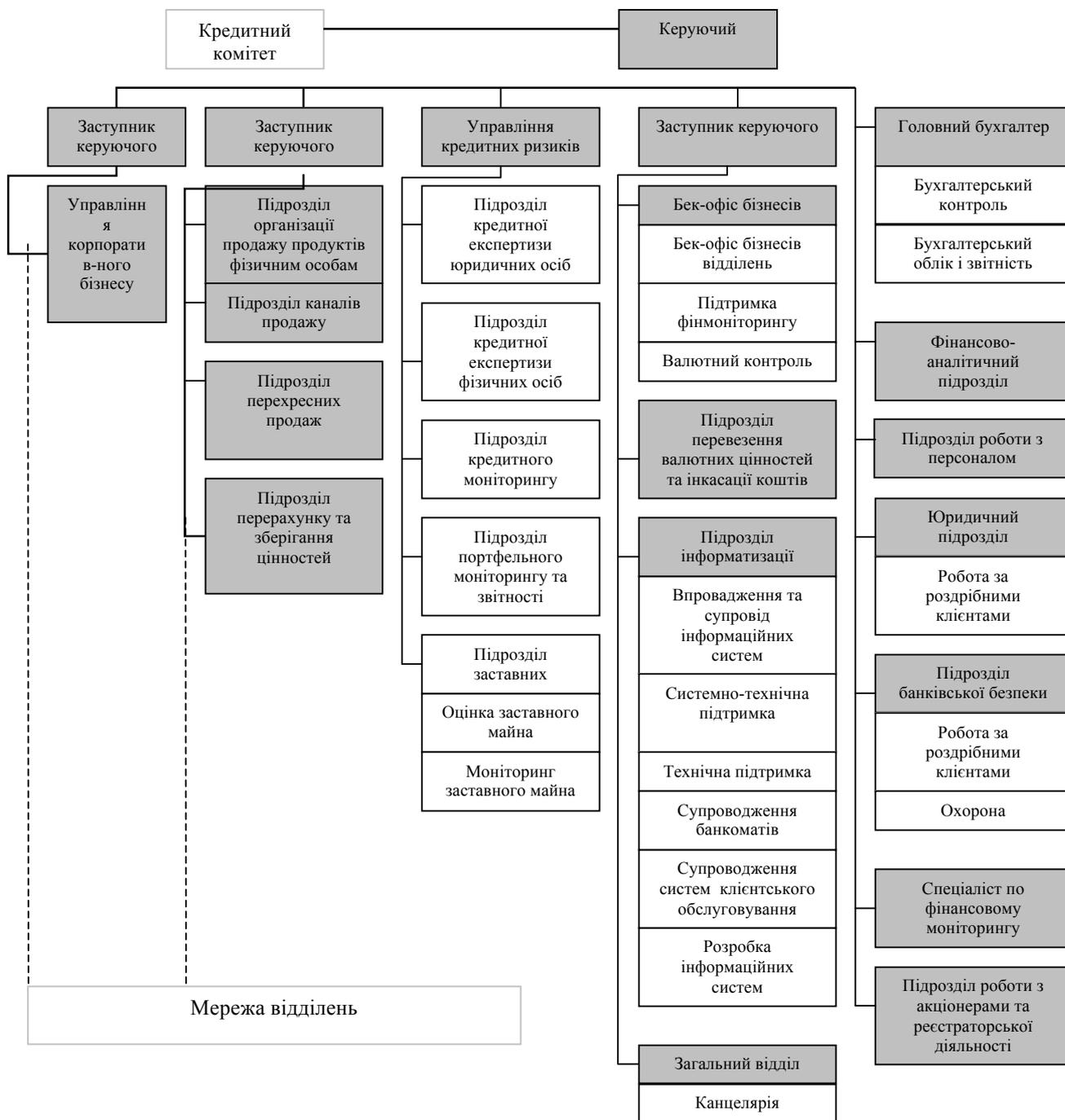
Організаційна структура Головного офісу АКБ «Укрсоцбанк»

Додаток Д.3

Організаційно-функціональна структура регіональної філії АКБ

«Укрсоцбанк»

Додаток Ж.1

Перелік акціонерів, що мають істотну участь у АКБ «Укрсоцбанк»,
станом на 31 грудня 2010 р.

Назва акціонера	Сума внеску, тис. грн.	% від статутного капіталу
ЗАТ «Ферротрейд Інтернешнл», Україна	878 149	69,15
Unicredit Bank Austria AG, Austria	333 519	26,26

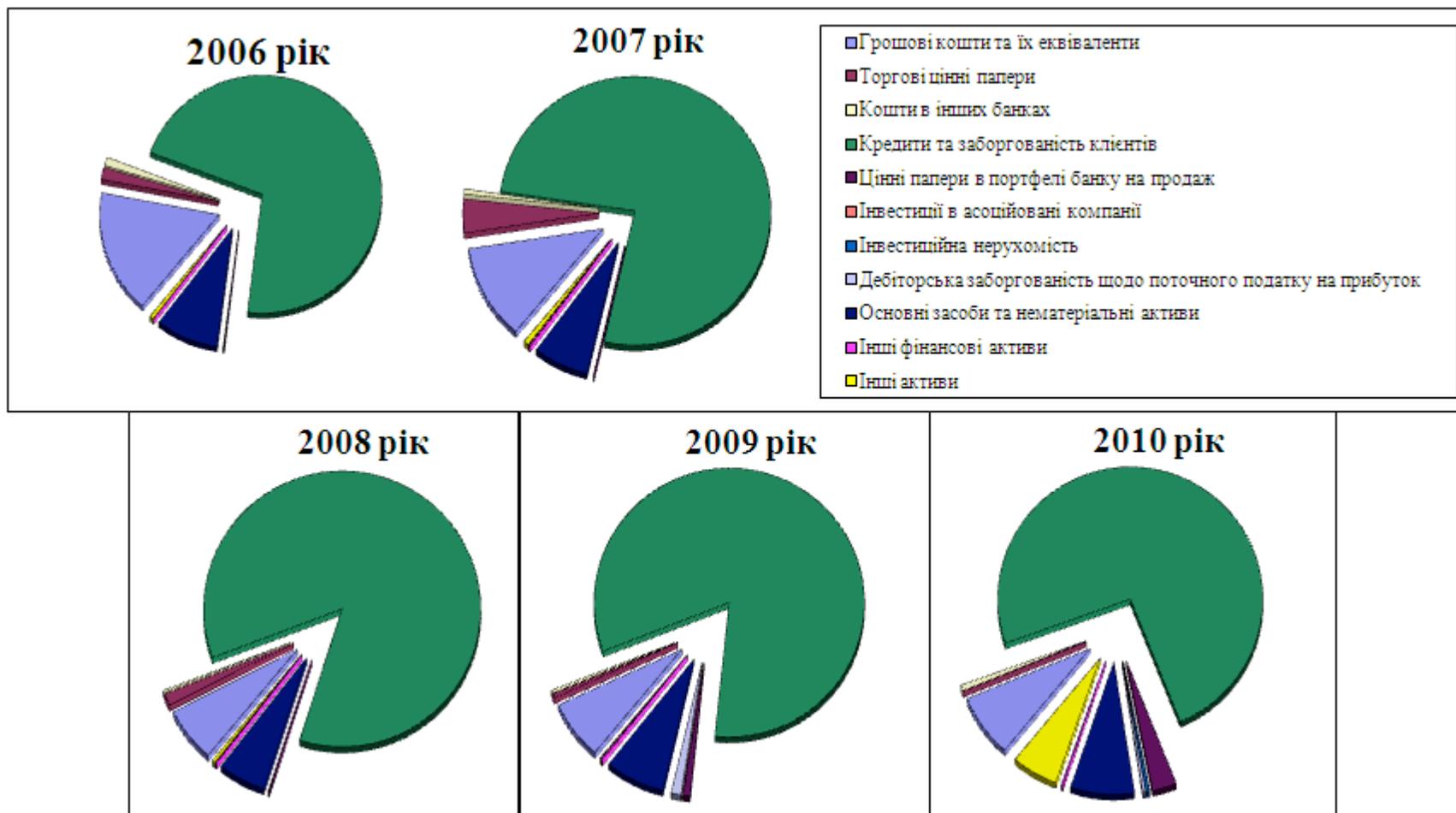
Додаток Ж.2

Участь акціонерів-нерезидентів в статутному капіталі АКБ
«Укрсоцбанк», станом на 31 грудня 2010 р.

Назва акціонера	% від статутного капіталу
Unicredit Bank Austria AG, Austria	26,26
State Street Bank and Trust Company, USA	0,78
FIM Bank Ltd, Finland	0,43
DRGN Limited, Cyprus	0,38
LEMANEON LIMITED, Cyprus	0,30
The Bank of New York Mellon, USA	0,13
The Bank of New York Mellon, Belgium	-
Sampo Fund Management. Finland	-

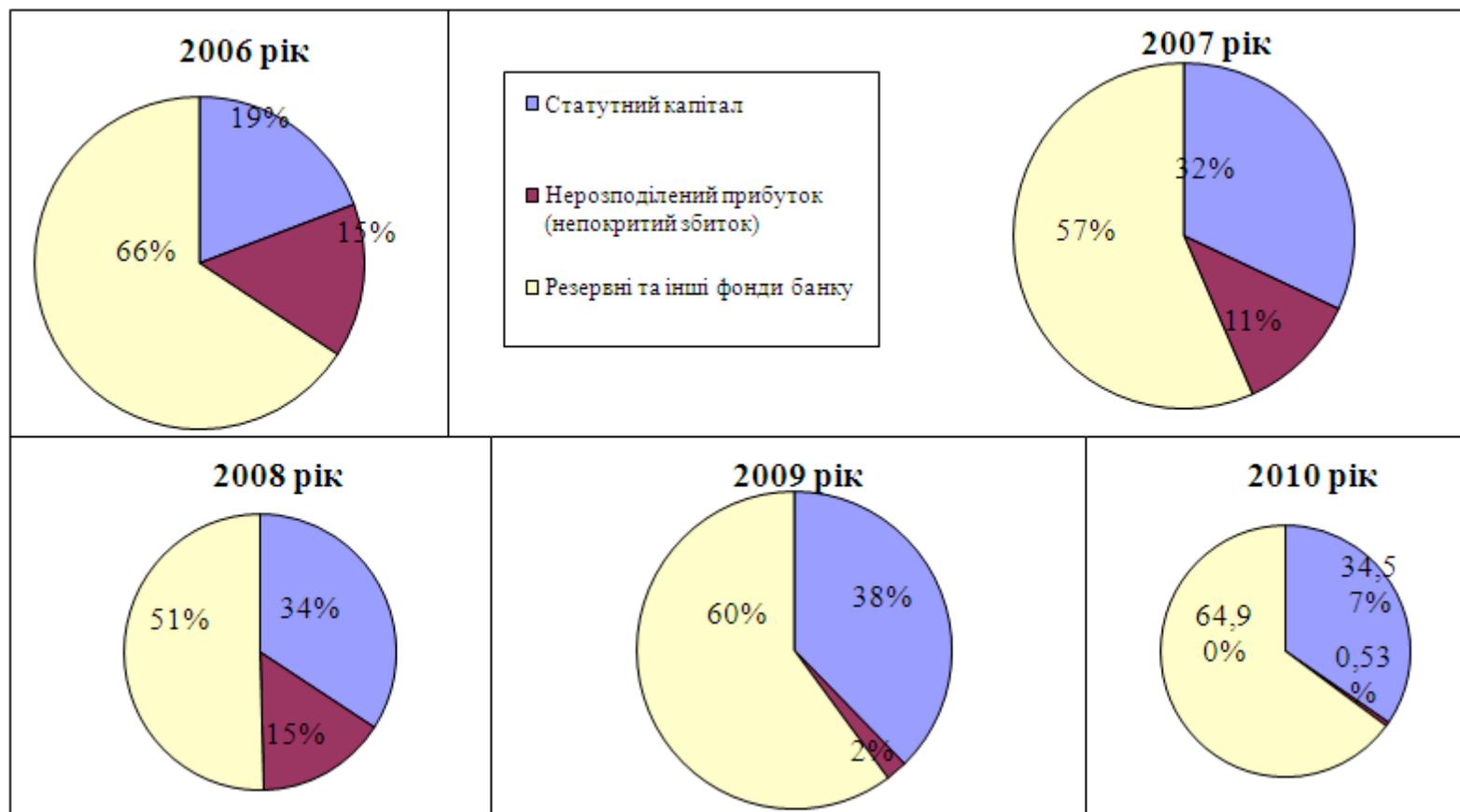
Додаток 3

Структура активів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Додаток К.1

Структура капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

Додаток К.2

Аналіз структури та динаміки статутного капіталу АКБ «Укросоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

№	Показник	31.12.2006 р.		31.12.2007 р.		31.12.2008 р.		31.12.2009 р.		31.12.2010 р.	
		сума, тис.грн.	%	сума, тис.грн.	%	сума, тис.грн.	%	сума, тис.грн.	%	сума, тис.грн.	%
1.	СК, тис. грн.	370991	100	1021011	100	1771011	100	2271011	100	2271011	100
2.	Вартість акцій, з них:	370000	99,73	1020000	99,90	1070000	60,42	-	-	-	-
2.1.	Простих акцій	369499	99,60	1019499	99,85	1069499	60,39	-	-	-	-
2.2.	Привілейованих акцій	501	0,14	501	0,05	501	0,03	501	0,02	501	0,02

Продовження додатку К.2

Відхилення (+, -), (06/07)		Відхилення (+, -), (07/08)		Відхилення (+, -), (08/09)		Відхилення (+, -), (08/09)		Темп зростання, %			
у сумі, тис.грн.	у стр., %	(06/07)	(07/08)	(08/09)	(09/10)						
650020	0,00	750000	0,00	500000	0,00	0	0	275,21	173,46	128,23	100
650000	0,17	50000	-39,48	-	-	-	-	275,68	104,90	-	-
0	0,25	50000	-39,46	-	-	-	-	275,91	104,90	-	-
0	-0,09	0	-0,02	0	-0,01	0	0	100,00	100,00	100,00	100

Додаток К.3

Структура регулятивного капіталу АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр., тис. грн.

№	Назва показника	31.12.2006 рік	31.12.2007 рік	31.12.2008 рік	31.12.2009 рік	31.12.2010 рік
1.	Регулятивний капітал банку (РК)	2423881	3012633	5568921	6605080	5 622 640
2.	Основний капітал (ОК)	1637682	1853595	2936979	3411541	2 910 764
3.	Додатковий капітал (ДК)	791985	1165820	2645860	3411541	2 910 764
4.	Відвернення (В)	5786	6781	13917	218002	198 888

Продовження додатку К.3

№	Відхилення (+, -), (06/07)	Відхилення (+, -), (07/08)	Відхилення (+, -), (08/09)	Відхилення (+, -), (08/09)	Темп зр. (06/07), %	Темп зр. (07/08), %	Темп зр. (08/09), %	Темп зр. (08/09), %
1.	588752	2556288	1036159	-982440	124,29	184,85	118,61	85,13
2.	215913	1083384	474562	-500777	113,18	158,45	116,16	85,32
3.	373835	1480040	765681	-500777	147,20	226,95	128,94	85,32
4.	995	7136	204085	-19114	117,20	205,24	1566,44	91,23

Додаток Л.1

Динаміка зміни платних пасивів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2010 рр.

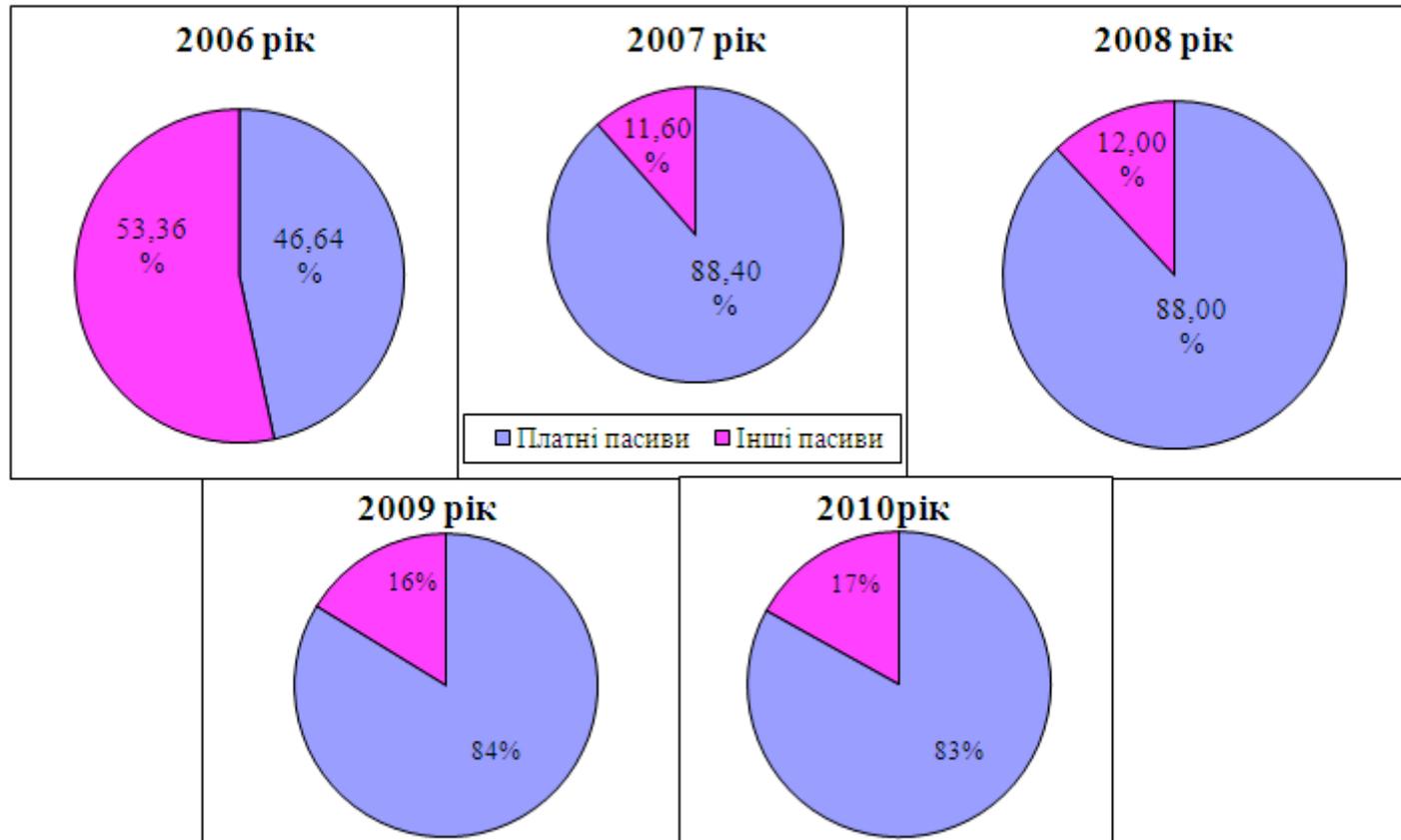
№	Показник	2006 р. тис. грн.	2007 р. тис. грн.	2008 р. тис. грн.	2009 р. тис. грн.	2010 р. тис. грн.
1.	Платні пасиви, з них:	15323874	27604037	43731855	36539638	34542239
1.1.	Кошти банків	3844593	8938665	27705307	22158357	17168215
1.2.	Кошти клієнтів	11106631	15251855	14271111	12340325	15337286
1.3.	Боргові цінні папери, емітовані банком	372650	2192714	600437	16651	16 009
1.4.	Інші залучені кошти	0	1220803	0	0	0
1.5.	Субординований борг	0	0	1155000	2024305	2020729
2.	Усього пасивів	17531455	31226766	49694781	43656898	41603497,00

Продовження додатку Л.1

№	Показник	Абсол. відх., тис. грн.				Темп зростання, %			
		06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.	06р./07р.	07р./08р.	08р./09р.	09р./10р.
1.	Платні пасиви, з них:	12280163	16127818	-7192217	-1997399	180,14	158,43	83,55	94,53
1.1.	Кошти банків	5094072	18766642	-5546950	-4990142	232,50	309,95	79,98	77,48
1.2.	Кошти клієнтів	4145224	-980744	-1930786	2996961	137,32	93,57	86,47	124,29
1.3.	Боргові цінні папери, емітовані банком	1820064	-1592277	-583786	-642	588,41	27,38	2,77	96,14
1.4.	Інші залучені кошти	1220803	-1220803	0	0	-	0,00	-	-
1.5.	Субординований борг	0	1155000	869305	-3 576	-	-	175,26	99,82
2.	Усього пасивів	13695311	18468015	-6037883	-2 053 401	178,12	159,14	87,85	95,30

Додаток Л.2

Частка платних пасивів АКБ «Укрсоцбанк» у загальних пасивах банку у 2006 – 2010 рр.

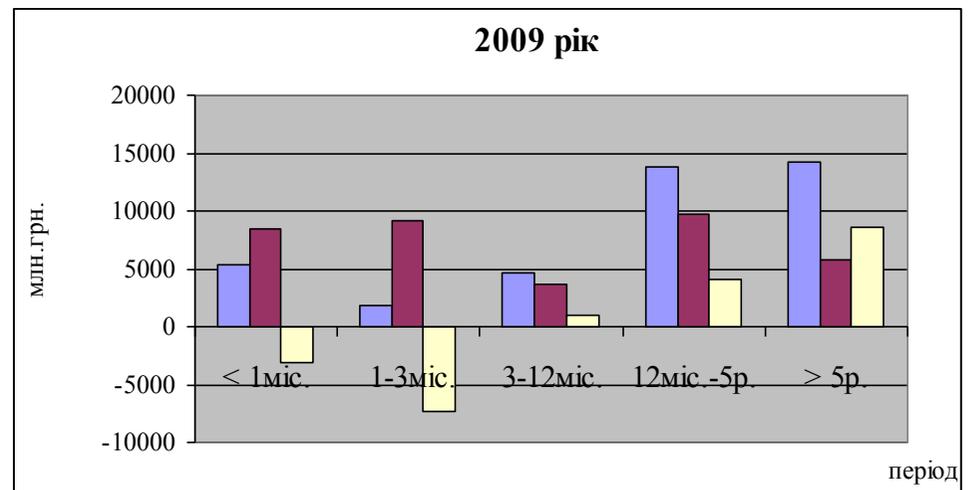
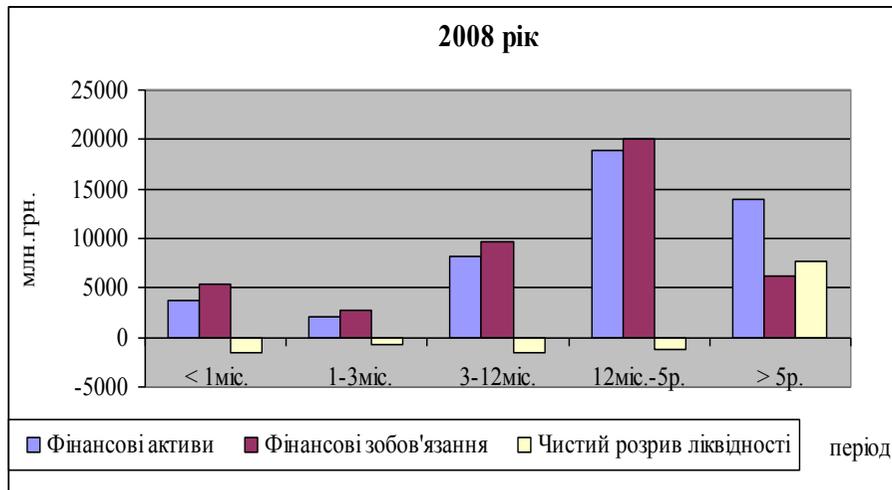
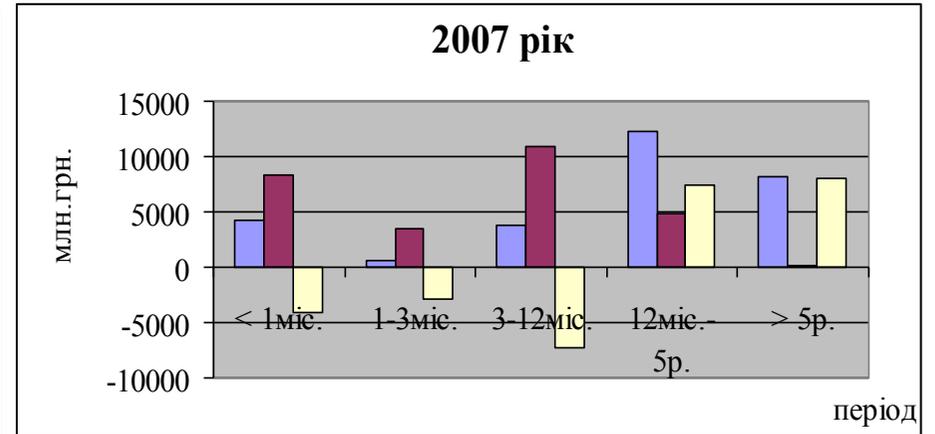
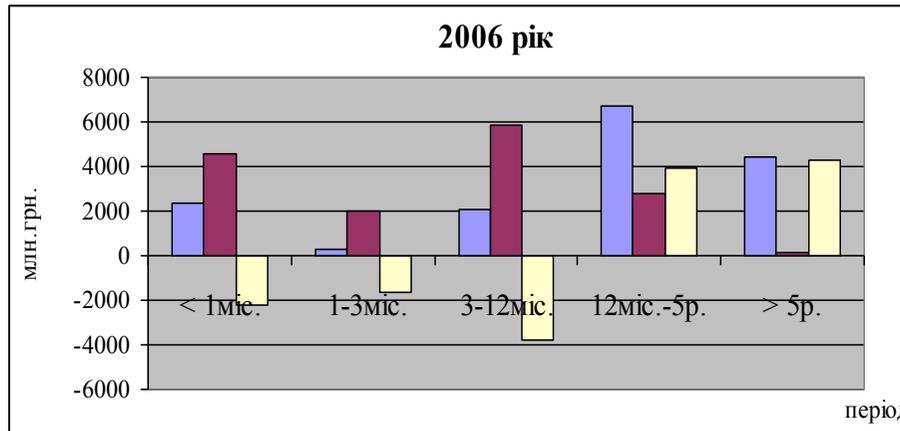
Додаток М.1

Аналіз фінансових активів та зобов'язань АКБ «Укрсоцбанк» на основі очікуваних строків погашення
у 2007 – 2009 рр., млн. грн.

№	Показник	< 1міс.	1 – 3міс.	3 – 12міс.	12міс. – 5р.	> 5р.	Усього
2006 р.							
1.	Фінансові активи	2391,37	318,85	2072,50	6695,77	4463,85	15942,34
2.	Фінансові зобов'язання	4598,69	1992,77	5825,01	2759,21	153,29	15328,97
3.	Чистий розрив ліквідності	-2207,32	-1673,92	-3752,51	3936,56	4310,56	613,37
2007 р.							
4.	Фінансові активи	4236,30	626,88	3754,77	12223,35	8134,71	28976,00
5.	Фінансові зобов'язання	8320,16	3489,18	10963,70	4835,45	78,98	27687,48
6.	Чистий розрив ліквідності	-4083,87	-2862,30	-7208,93	7387,90	8055,72	1288,52
2008 р.							
7.	Фінансові активи	3798,19	2028,21	8116,90	18902,41	13898,61	46744,31
8.	Фінансові зобов'язання	5324,09	2776,74	9617,10	20030,65	6136,10	43884,68
9.	Чистий розрив ліквідності	-1525,90	-748,53	-1500,21	-1128,24	7762,51	2859,63
2009 рік							
10.	Фінансові активи	5 404	1812,46	4710,06	13 781	14 261	39 968
11.	Фінансові зобов'язання	8 470	9149,36	3 714	9 718	5 731	36 782
12.	Чистий розрив ліквідності	-3 067	-7 337	996	4 063	8 530	3 185

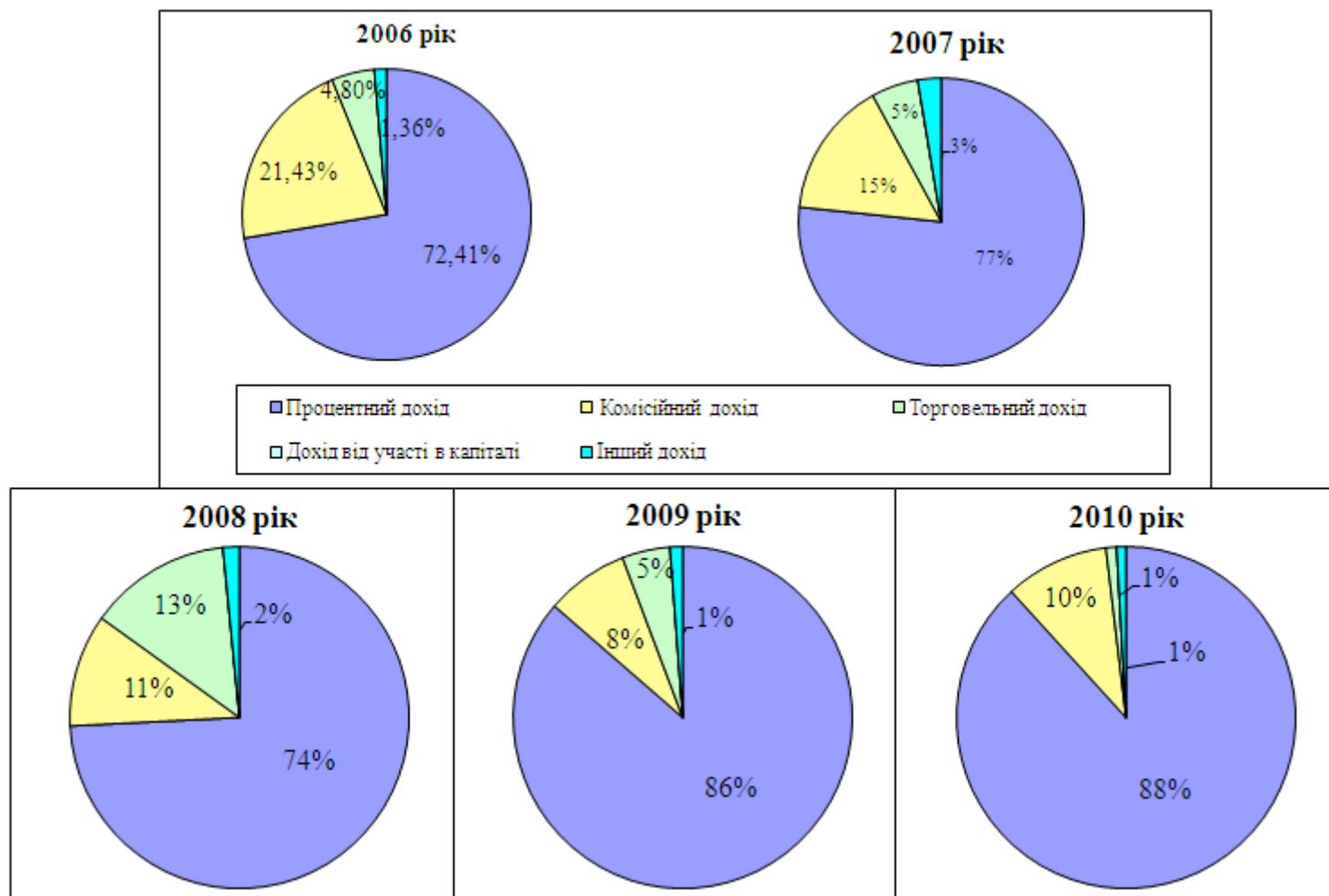
Додаток М.2

Динаміка зміни фінансових активів та зобов'язань АКБ «Укрсоцбанк» на основі очікуваних строків їх погашення у 2006 – 2009 рр.

Додаток Н.1

Структура доходів АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

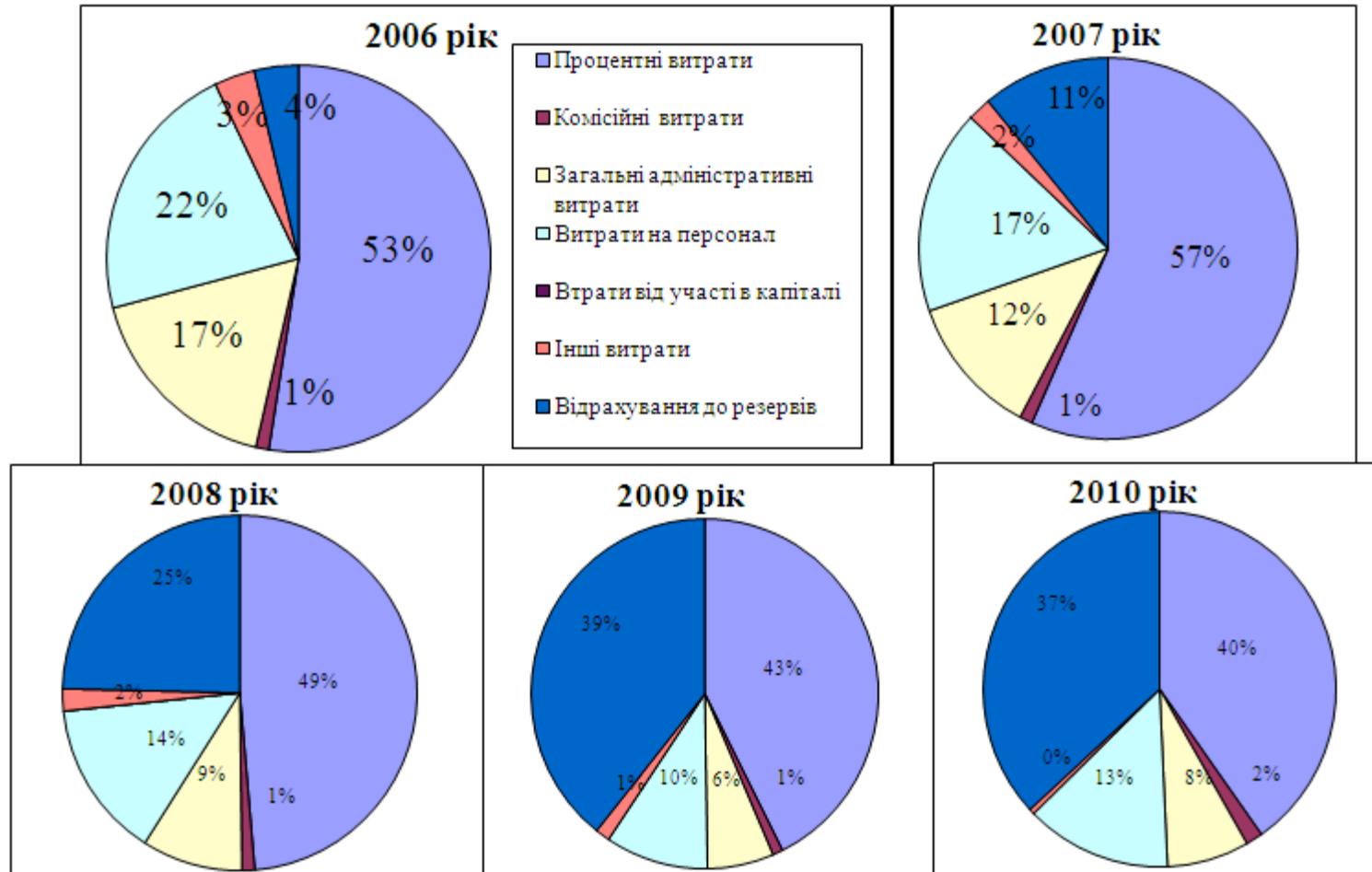
Додаток Н.2

Методика оцінки рівня дохідності банку

К	Чисельник	Знаменник	Оптимальне	Економічна
			значення	характеристика
К ₁	Прибуток, Пр	Активи банку, А	1–4 %	Ефективність роботи активів
К ₂	Прибуток, Пр	Доходи банку, Д	8–20 %	Кіл-ть отриманого прибутку з кожної гривні доходів
К ₃	Доходи, Д	Активи банку, А	14–22 %	Дохідність 1 грн активів
К ₄	Процентні доходи, Д _п	Активи банку, А	10–18 %	Рівень ефективності та ризикованості вкладень
К ₅	Проц. маржа, Д _п – В _п	Дохідні активи, А ^д	1–3 %	Ефективність роботи дохідних активів
К ₆	Проц. маржа, Д _п – В _п	Активи банку, А	1–4 %	Ефективність управління спредом
К ₇	Процентні доходи, Д _п	Процентні витрати, В _п	110–125 %	Покриття процентних витрат процентними доходами
К ₈	Непроцентні доходи, Д _н	Доходи банку, Д	5–15 %	Ефективність використання внутрішньобанк. резервів
К ₉	Непроцентні витрати, В _п	Доходи банку, Д	10–25 %	Якість управління затратами банку
К ₁₀	Процентні доходи, Д _п	Осн. капітал банку, К _{осн}	1,2–1,7	Дохідність 1 грн основного капіталу банку
К ₁₁	Процентна маржа, Д _п – В _п	Основний капітал банку, К _{осн}	10–35 %	Величина доданої вартості та ефективність управління спредом
К ₁₂	Проц. маржа, Д _п – В _п	Доходи банку, Д	6–8 %	Ефективність процентної політики банку
К ₁₃	Непроцентні доходи, Д _п	Активи банку, А	1–3 %	Можливості використання внутрішньо банк. резервів
К ₁₄	Дохідні активи, А ^д	Активи банку, А	0,75–0,85	Частка дохідних активів (розглядається у взаємозв'язку з К ₁₅)
К ₁₅	Дохідні активи, А ^д	Платні пасиви, П ^п	> 1,0	Кількість дохідних активів на 1 грн платних пасивів (має пріоритет перед К ₁₄)
К ₁₆	Дохідні активи, А ^д	Осн. і додат. капітал банку, К	8–18 %	Величина дохідних активів на 1 грн власного капіталу
К ₁₇	Недохідні активи, А ^н	Капітал банку, К	0,5–2,0	Пріоритетність напрямів використання капіталу
К ₁₈	Процентні доходи, Д _п	Платні пасиви, П ^п	Визначає банк	Дохідність використання ресурсної бази банку
К ₁₉	Непроцентна маржа, Д _п – В _п	Процентна маржа, Д _п – В _п	48–67 %	Співвідношення проц. і непроцентного чистого доходу

Додаток П.1

Структура витрат АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2009 рр.

Додаток П.2

Методика оцінки рівня витратності банку

К	Чисельник	Знаменник	Оптимальне значення	Економічна характеристика
К ₁	Витрати банку, В	Доходи банку, Д	< 1,0	Загальна дієздатність банку
К ₂	Операційні витрати, В _{оп}	Операційні доходи, Д _{оп}	< 0,95	Прогнозний інструмент оцінки стійкості банку
К ₃	Доходи банку, Д	Платні пасиви, П _п	Визначає банк	Частка доходів на покриття заборгованості
К ₄	Платні пасиви, П _п	Дохідні активи, А ^д	max 1,2	Розміщення платних пасивів у дохідні активи
К ₅	Витрати банку, В	Активи банку, А	Визначає банк	Вартість 1 грн банківських активів
К ₆	Процентні витрати, В _п	Середні залишки дохідних активів, А ^д _{сер}	Визначає банк	Співвідношення витрат працюючих активів
К ₇	Процентні витрати, В _п	Процентні доходи, Д _п	< 0,8	Частка процентних витрат у процентних доходах банку
К ₈	Непроцентні витрати, В _н	Активи банку, А	1 – 4 %	Граничний рівень непроцентних витрат на 1 грн активів
К ₉	Непроцентні витрати, В _н	Середні залишки активів, А _{сер}	Визначає банк	Частка витрат на забезпечення функціонування банку
К ₁₀	Непроцентні доходи, Д _н	Непроцентні витрати, В _н	> 0,5	Рівень покриття непроцентних витрат непроцентними доходами
К ₁₁	Ліквідні активи, А _{лікв}	Платні пасиви, П ^п	> 1,0 (критичне значення < 0,8)	Збалансованість активної і пасивної політики банку

Додаток Р.1

Структура кредитів ПАТ «Укрсоцбанк» за видами економічної діяльності у 2007 – 2010 рр.

№	Вид економічної діяльності	2010 рік		2009 рік		2008 рік		2007 рік	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. .	%
1.	Державне управління та діяльність громадських організацій	8 282	0,02	3402,34	0,01%	2 242	0,01%	1 512	0,01%
2.	Кредити, які надані центральним та місцевим органам державного управління	–	–	–	–	–	–	–	–
3.	Виробництво	4 048 797	10,81	3354710,10	9,86%	4 829 234	10,89%	2 156 823	8,84%
4.	Нерухомість	5 141 062	13,73	3082522,67	9,06%	4 334 549	9,77%	2 035 466	8,34%
5.	Торгівля	5 962 908	15,93	6651580,37	19,55%	7 810 408	17,61%	5 242 887	21,49%
6.	Сільське господарство	749 975	2	568191,26	1,67%	862 222	1,94%	340 762	1,40%
7.	Кредити, що надані фізичним особам	19 523 960	52,15	18706081,26	54,98%	24 557 426	55,37%	13 315 710	54,59%
8.	Інші	2 004 768	5,36	1656940,99	4,87%	1 954 287	4,41%	1 298 939	5,33%
9.	Усього	37 439 752	100	34 023 429	100%	44 350 368	100%	24 392 099	100%

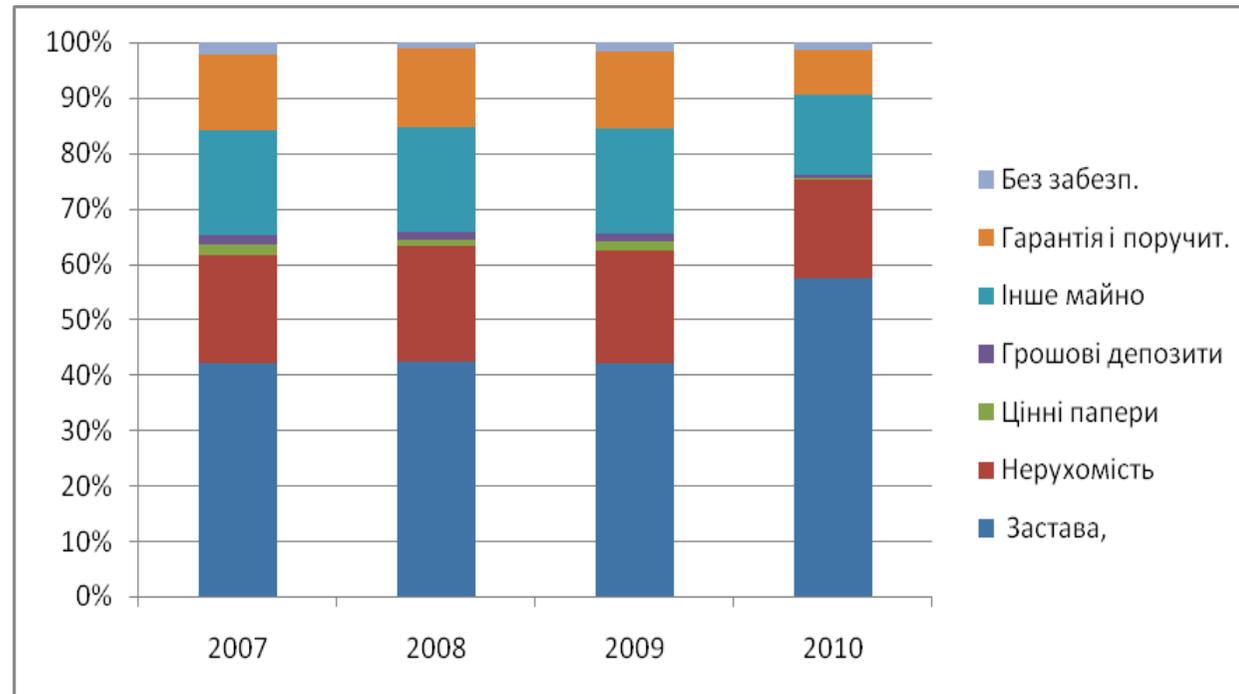
Додаток Р.2

Аналіз структури кредитного портфеля КБ «Укросоцбанк» за видами забезпечення у 2007 – 2010 рр.

№	Вид забезпечення	2007		2008		2009		2010	
		тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
1.	Застава,	17 703 842	72,48	32 539 049	73,27	24796275,00	72,88	32113476,00	85,70%
1.1.	Нерухомість	8 282 561	33,91	16 089 412	36,23	11932017,00	35,07	10081994,00	26,90%
1.2.	Цінні папери	732 223	3,00	953 832	2,15	877804,00	2,58	95566,00	0,26%
1.3.	Грошові депозити	749 286	3,07	1 075 855	2,42	935644,00	2,75	294943,00	0,79%
1.4.	Інше майно	7 939 772	32,50	14 419 950	32,47	11050810,00	32,48	8142787,00	21,73%
2.	Гарантія і поручит.	5776986,00	23,65	10 925 077	24,60	8206451,00	24,12	4528031,00	12,08%
3.	Без забезп.	945546,00	3,87	947250,00	2,13	1020703,00	3,00	832329,00	2,22%
4.	Разом	24 426 374	100,00	44 411 376	100,00	34023429,00	100,00	37473836,00	100,00%

Додаток Р.3

Структура кредитного портфеля АКБ «Укрсоцбанк» за видами забезпечення у 2007 – 2010 рр.

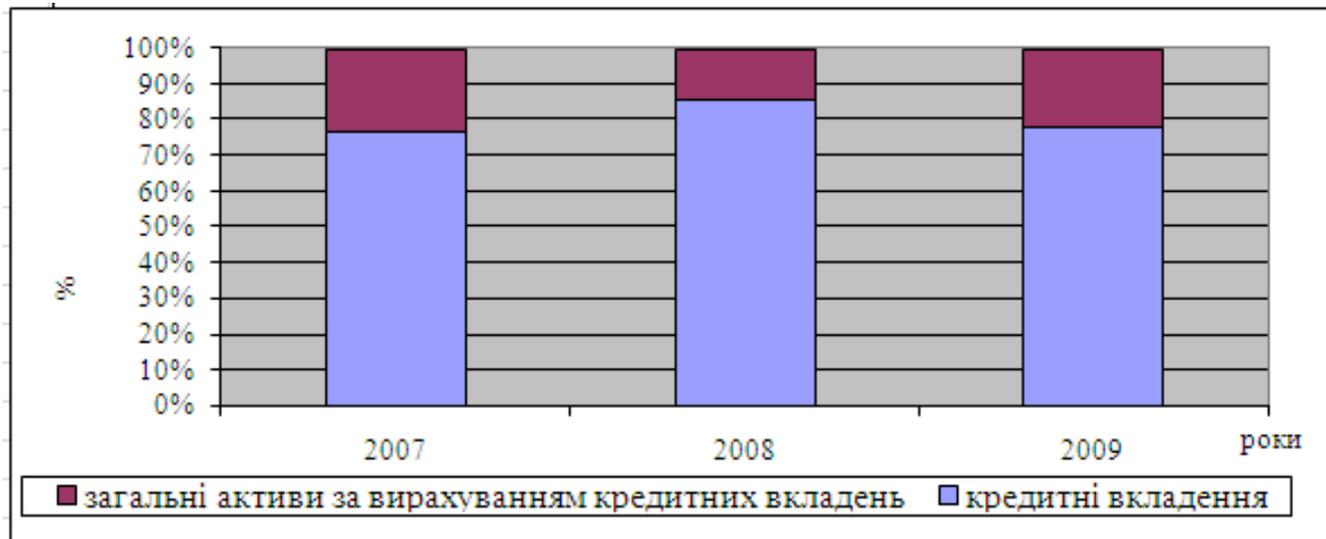
Додаток Р.4

Аналіз масштабів кредитної діяльності АКБ «Укрсоцбанк» у 2007 – 2009 рр.

№	Показник	2007	2008	2009	відхилення			
					Абсол. відх. (07/08)	Відн. відх. (07/08)	Абсол. відх. (08/09)	Відн. відх. (08/09)
1.	Кредитні вкладення, тис. грн.	23 846 707	42 592 114	34 023 429	18 745 407	178,61	-8 568 685	79,88
2.	Загальні активи, тис. грн.	31226766	49694781	43656900	18 468 015	159,14	-6037881	87,85
3.	Питома вага кредитів у загальних активах, %	76,37	85,71	77,93	9,34	112,23	-7,77	90,93

Додаток Р.5

Масштаби кредитної діяльності банку за 2007 – 2009 рр.

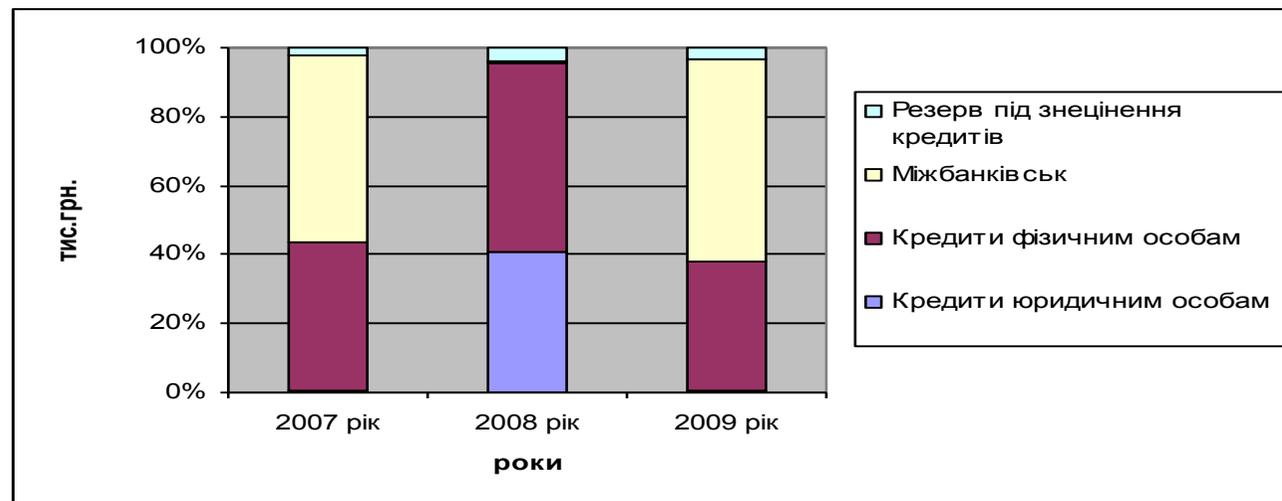
Додаток Р.6

Кредити та заборгованість клієнтів АКБ «Укросоцбанк», млн. грн.

№	Найменування статті	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	АВ(07/08)	Відн.(07/08)	АВ(08/09)	Відн. (08/09)
1.	Кредити юридичним особам	176,41	17822,12	18571,00	17914,00	17645,71	10102,67	-17655,69	0,93
2.	Кредити фізичним особам	10429,95	24177,38	13148,48	19558,04	13747,43	231,81	-11028,90	54,38
3.	Міжбанківські	13193,25	88,52	20708,51	319,90	-13104,73	0,67	20619,99	23394,16
4.	Резерв під знецінення кредитів	579667,00	1819,26	4516,00	6577,00	1239,60	313,85	-569,38	68,70
5.	Усього кредитів за мінусом резервів	23 846,71	42 592,11	36040,00	30896,63	18745,41	178,61	-9818,56	76,95

Додаток Р.7

Динаміка надання кредитів АКБ «Укросоцбанк» 2007 – 2009 рр.

Додаток Р.8

Аналіз простроченої кредитної заборгованості ПАТ «Укрсоцбанк» за строками її виникнення
у 2007 – 2010 рр., тис. грн.

№ п/п	Види заборгованості	2007 р.		2008 р.		2009 р.		2010 р.	
		Сума	Ст-ра	Сума	Ст-ра	Сума	Ст-ра	Сума	Ст-ра
1.	1. Кредити надані, всього	23885775	100	44411376	100	36040087	100	30896625	100
2.	2. Прострочені кредити, всього	14255	0,0597	547681	1,23	2155655	5,98	1892832	6,13
	у тому числі:								
2.1.	прострочені до 31 дня	14217	0,0595	547681	1,23	924001	2,56	330101	1,07
2.2.	прострочені від 32 до 92 днів	38	0,0002	–	–	288619	0,80	221787	0,72
2.3.	прострочені від 93 до 183 днів	–	–	–	–	292261	0,81	166086	0,54
2.4.	прострочені від 184 до 365(366) днів	–	–	–	–	398498	1,11	268873	0,87
2.5.	прострочені більше ніж 366(367) днів	–	–	–	–	252276	0,70	905985	2,93

Додаток Р.9

Аналіз знецінених кредитів ПАТ «Укрсоцбанк», які оцінені на індивідуальній основі, тис. грн.

№ п/п	Види заборгованості	2007 р.		2008р.		2009 р.		2010 р.	
		Сума	у стр.						
1.	1. Кредити надані, всього	23885775	100	44411376	100	36040087	100	30896625	100
2.	2. Знецінені кредити, які були оцінені на індивідуальній основі	7974066	33,38	17735123	39,93	21624677	60,00	23443459	75,88
	У тому числі:								
2.1.	Із затримкою до 31 дня	7645156	32,01	17194263	38,72	7292812	20,24	9060710	29,33
2.2.	Із затримкою від 32 до 92 днів	16132	0,07	22743	0,05	974077	2,70	707206	2,29
2.3.	Із затримкою від 93 до 183 днів	61389	0,26	65276	0,15	2302831	6,39	457323	1,48
2.4.	Із затримкою від 184 до 365(366) днів	84890	0,36	86092	0,19	6061545	16,82	1941075	6,28
2.5.	Із затримкою більше ніж 366(367) днів	166499	0,70	366749	0,83	4993412	13,86	11277145	36,50

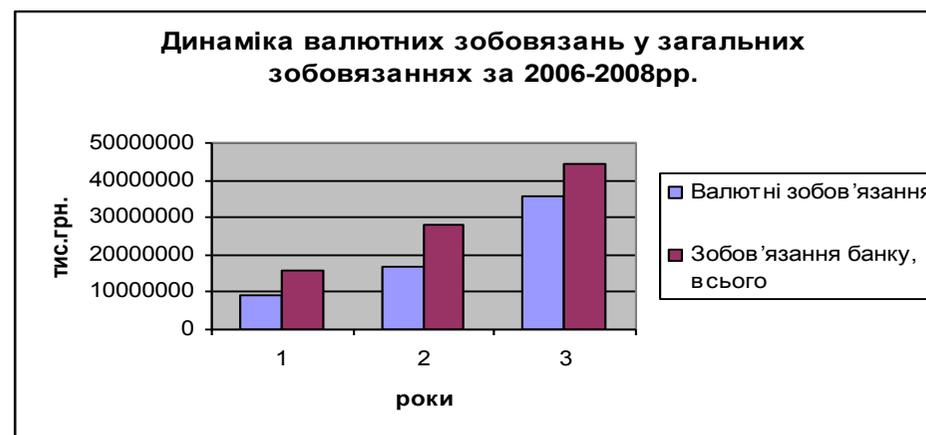
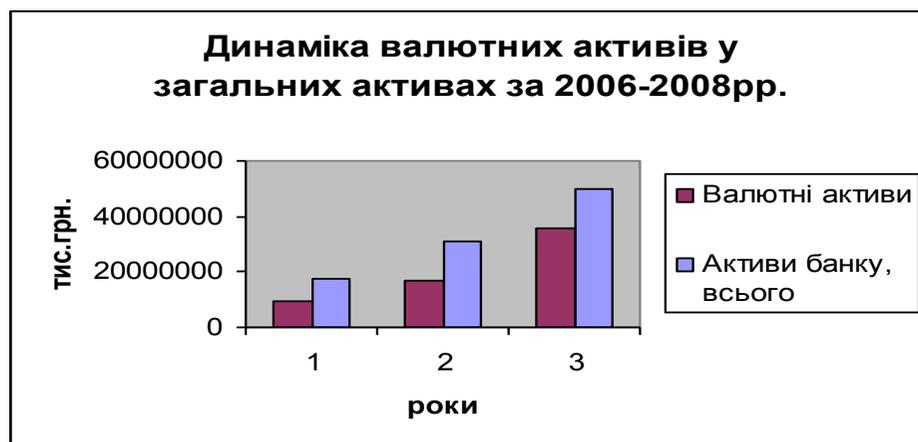
Додаток С.1

Аналіз динаміки валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» та зобов'язань, тис. грн.

№ п/п	Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення (07/06)		Відхилення(08/07)	
					абсолютне	відносне, %	абсолютне	відносне, %
1.	Валютні активи	9426343	17125046	35838716	7698703	181,67	18713670	209,28
2.	Валютні зобов'язання	9360288	17008807	35838716	7648519	181,71	18829909	210,71
3.	Активи банку, всього	17531455	31226766	49694781	13695311	178,12	18468015	159,14
4.	Зобов'язання банку,	15604793	28032971	44519068	12428178	179,64	16486097	158,81
5.	Частка вал. активів у загальних активах, %	53,77	54,84	72,12	1,07	102,00	17,28	131,50
6.	Частка вал. зобов'язань у загальних зобов'язаннях, %	59,98	60,67	80,50	0,69	101,15	19,83	132,68

Додаток С.2

Динаміка валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» та зобов'язань за 2006 – 2008 рр.

Додаток С.3

Аналіз структури валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» за видами валют за 2006 р., тис. грн.

Стаття активу	Види валют (еквівалент)								Разом валютних активів	
	долари США		євро		російські рублі		інші види валют			
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
1.Готівкові кошти	726840	8,79	45024	4,55	1312	4,63	4343	3,18	777519	8,25
2.Кошти в ін. банках	97845	1,18	42196	4,26	16165	57,08	9573	7,01	165779	1,76
3.Кредити та заборгованість клієнтів	7398359	89,44	898185	90,77	10706	37,81	117792	86,21	8425042	89,38
4.Нарах. доходи до отрим.	43881	0,53	3088	0,31	78	0,28	151	0,11	47198	0,50
5.Інші активи	4943	0,06	1029	0,10	57	0,20	4776	3,50	10805	0,11
6. Усього активів	8271868	100,00	989521	100,00	28318	100,00	136636	100,00	9426343	100,00

Додаток С.4

Структура валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» за 2006 р.

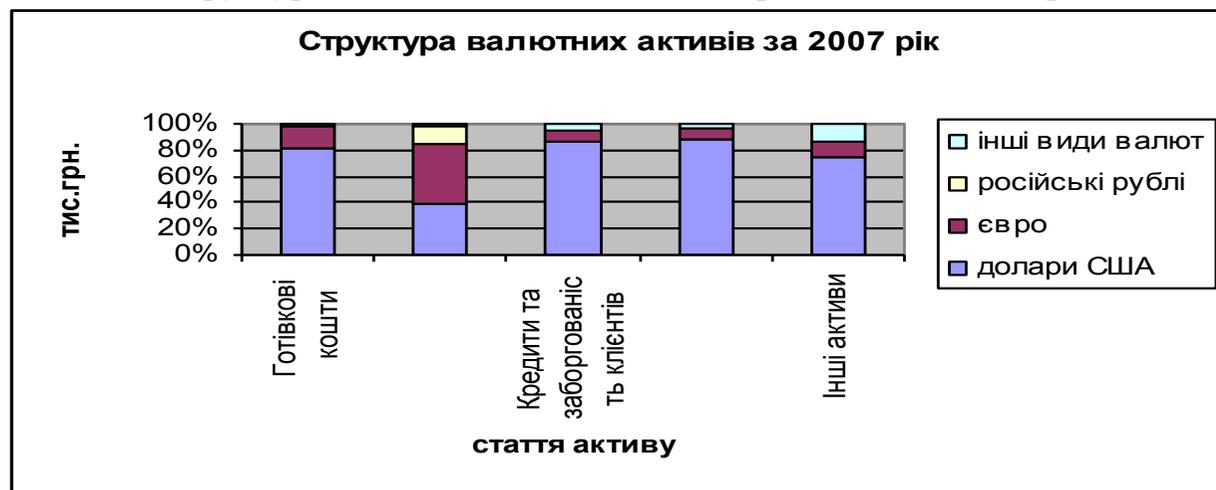
Додаток С.5

Аналіз структури валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» за видами валют за 2007 р., тис. грн.

Стаття активу	Види валют (еквівалент)								Разом валютних активів	
	долари США		євро		російські рублі		інші види валют			
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
1.Готівкові кошти	508212	3,55	113324	5,85	1370	0,86	4494	0,62	627400	3,66
2.Кошти в ін.. банках	273552	1,91	319797	16,50	90531	56,67	15251	2,09	699131	4,08
3.Кредити та заборг. клієнтів	13307237	93,03	1479691	76,32	67654	42,35	688737	94,40	15543319	90,73
4.Нараховані доходи до отримання	123410	0,86	12087	0,62	201	0,13	5000	0,69	140698	0,82
5.Інші активи	91133	0,64	13773	0,71	0	0,00	16097	2,21	121003	0,71
6.Усього активів	14303543	100,00	1938673	100,00	159756	100,00	729579	100,00	17131551	100,00

Додаток С.6

Структура валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» за 2007 р.

Додаток С.7

Аналіз структури валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» за видами валют за 2008 р., тис. грн.

Стаття активу	Види валют (еквівалент)								Разом валютних активів	
	долари США		євро		російські рублі		інші види валют			
	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%	сума	%
1.Готівкові кошти	2082628	6,17	75149	5,20	2582	2,75	10333	1,90	2170691	6,06
2.Кошти в ін.банках	522405	1,55	150072	10,38	53485	56,88	24771	4,55	750733	2,09
3.Кредити та заборг. клієнтів	30796477	91,24	1207916	83,55	37688	40,08	491823	90,31	32533903	90,78
4.Нараховані доходи до отримання	235145	0,70	6763	0,47	189	0,20	2167	0,40	244264	0,68
5.Інші активи	117616	0,35	5887	0,41	95	0,10	123503	2,85	247100	0,69
6.Усього активів	33754270	100,00	1445787	100,00	94037	100,00	544622	100,00	35838716	100,00

Додаток С.8

Структура валютних активів АКБ «Укрсоцбанк» за 2008 р.

Додаток Т.1

Аналіз структури залучених та запозичених коштів АКБ «Укрсоцбанк», тис.
грн.

№п/п	Назва показника	роки		відхилення	
		2008 р.	2007 р.	абсолютне	відносне
Залучені кошти					
1.	Державні та громадські організації:	43131	35133	7998	122,76
1.1.	Поточні рахунки	34 138	14 542	19596	234,75
1.2.	Строкові кошти	8 993	20 591	-11598	43,67
2.	Інші юридичні особи	6826209	7656588	-830379	89,15
2.1.	Поточні рахунки	4990102	4 548 343	441759	109,71
2.2.	Строкові кошти	1836107	3 108 245	-1272138	59,07
3.	Фізичні особи:	7401771	7560134	-158363	97,91
3.1.	Поточні рахунки	1 996 282	2 329 812	-333530	85,68
3.2.	Строкові кошти	5 405 489	5 230 322	175167	103,35
4.	Кореспондентські рахунки та депозити овернайт інших банків	11424	9707	1717	117,69
5.	Депозити інших банків	13600604	2383350	11217254	570,65
6.	Поточні та строкові кошти інших банків та клієнтів:	27883139	17644912	10238227	158,02
7.	Всього депозитів	20851193	10742508	10108685	194,10
Запозичені кошти					
8.	Кредити, отримані:	14093279	6545608	7547671	215,31
9.	Консорціумні отримані кредити	0	200000	-200000	0,00
10.	Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	0	1018580	-1018580	0,00
11.	Усього міжбанківських кредитів отриманих	14093279	7764188	6329091	181,52
12.	Всього запозичених коштів	41976418	25409100	16567318	165,20
13.	Усього зобов'язань	44519068	28032971	16486097	158,81
14.	Всього капіталу	49694781	31226766	18468015	159,14
15.	Частка запозичених коштів у пасивах банку	0,28	0,25	0,03	114,06
16.	Частка залучених коштів у зобов'язаннях банку	0,47	0,24	0,23	194,10
17.	Міжбанківські кредити надані	27705307	8938665	18766642,00	309,95
18.	Співвідношення наданих та отриманих міжбанківських кредитів	0,51	0,87	-0,36	58,56

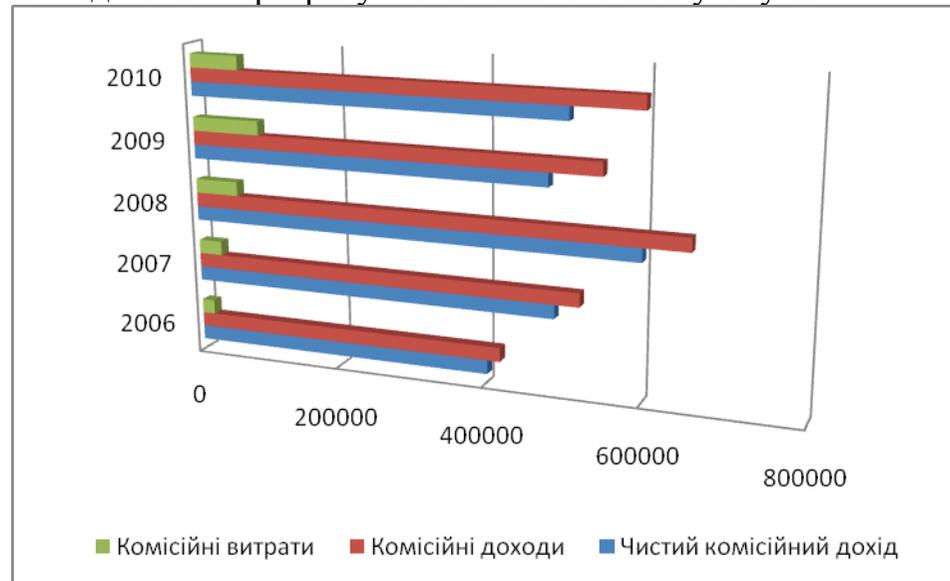
Додаток У.1

Аналіз результатів здійснення розрахунково-касового обслуговування АКБ «Укросцбанк», 2006 – 2010 рр., тис. грн.

№	Показник	2006	2007	2008	2009	2010	Темп росту (07/06)	Темп росту (08/07)	Темп росту (09/08)	Темп росту (09/10)
1.	Чистий комісійний дохід	403156	490487	598854	481785	507056	121,66	122,09	80,45	105,25
2.	Комісійні доходи	420317	522564	658166	549379	600320	124,33	125,95	83,47	109,27
3.	Комісійні витрати	17161	32077	59312	93264	67594	186,92	184,91	157,24	72,48

Додаток У.2

Результати здійснення розрахунково-касового обслуговування АКБ «Укросцбанк»

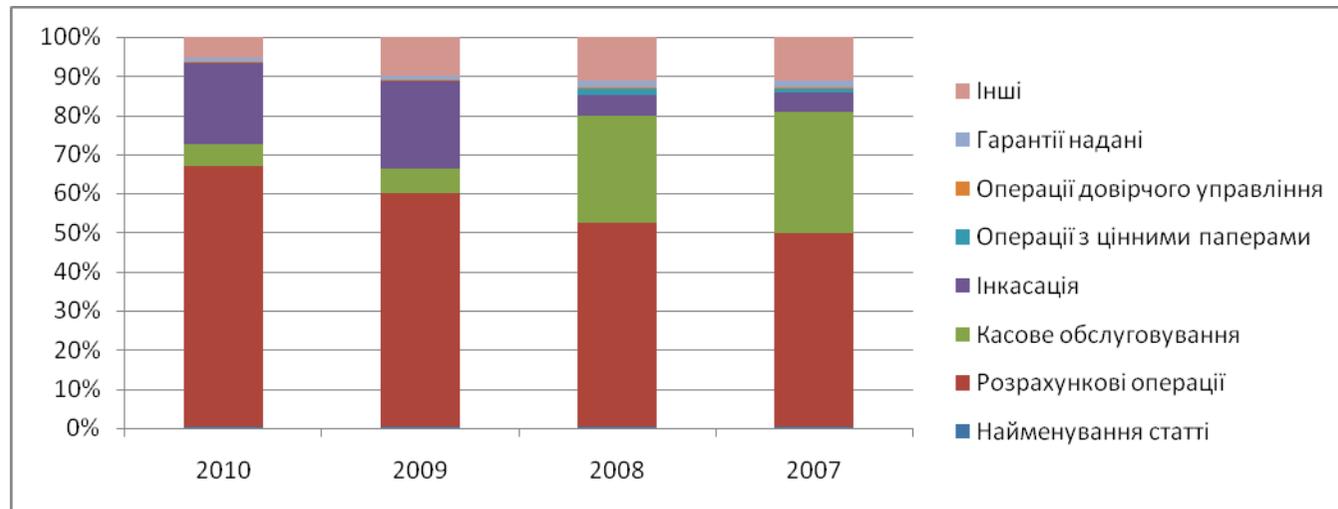
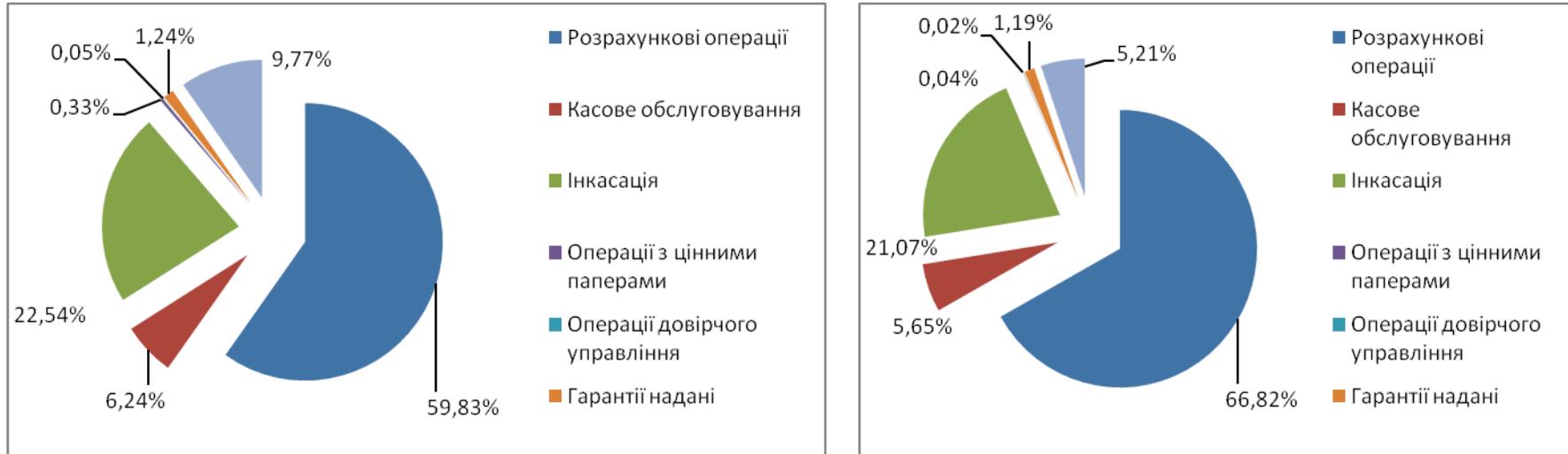
Додаток Ф.1

Аналіз структури комісійних доходів АКБ «Укрсоцбанк», тис. грн.

№	Найменування статті	2010 р.	2009 р.	2008 р.	2007 р.	структ. (2007)	структ. (2008)	структ. (2009)	структ. (2010)
1.	Комісійні доходи:	600320	549379	658 166	522 564	100,00	100,00	100,00	100,00
2.	Розрахункові операції	399858	328705	343 930	259 016	52,26	49,57	59,83	66,61
3.	Касове обслуговування	33810	34276	180 698	163 750	27,45	31,34	6,24	5,63
4.	Інкасація	126109	123836	34 455	25 488	5,24	4,88	22,54	21,01
5.	Операції з цінними паперами	213	1824	12 945	5 555	1,97	1,06	0,33	0,04
6.	Операції довірчого управління	133	256	1 151	651	0,17	0,12	0,05	0,02
7.	Гарантії надані	7112	6798	10 818	9 857	1,64	1,89	1,24	1,18
8.	Інші	31185	53684	74 169	58 247	11,27	11,15	9,77	5,19

Додаток Ф.2

Динаміка складу комісійних доходів ПАТ «Укрсоцбанк» за 2009 – 2010 рр.

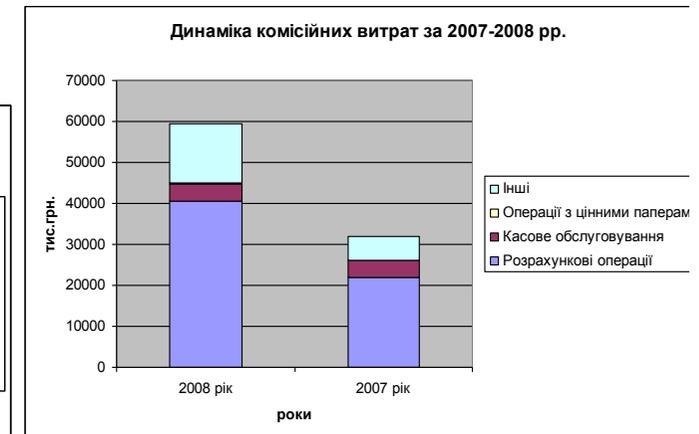
Додаток Ф.3

Аналіз структури комісійних витрат АКБ «Укрсоцбанк», тис. грн.

№	Показник	2008 р., тис.грн.	2007 р., тис.грн.	Структ. % (2008)	Структ.% (2007)	Відн. відх. (08/07)	Абсол. відх. (08/07)	Темп росту (08/07)
	Комісійні витрати:	59312	32077	100,00	100,00	-	27235	184,91
1.	Розрахункові операції	40594	21971	68,44	68,49	-0,05	18623	184,76
2.	Касове обслуговування	4009	4038	6,76	12,59	-5,83	-29	99,28
4.	Операції з цінними паперами	280	184	0,47	0,57	-0,10	96	152,17
5.	Інші	14429	5884	24,33	18,34	5,98	8545	245,22

Додаток Ф.4

Динаміка зміни складу комісійних витрат АКБ «Укрсоцбанк»

Додаток Х.1

Аналіз резервів АКБ «Укрсоцбанк» за 2006 – 2008 рр.

Резерви	2006 р.	2007 р.	2008р.	Відхилення			
				Абсол. відх. (07/06)	Відн. відх. (07/06)	Абсол. відх. (08/07)	Відн. відх. (08/07)
1. Кошти в інших банках	-559	-2 523	-3865	-1 964	451,34	-1 342	153,19
2. Кредити та заборгованість клієнтів	-98228	-299 120	-1299261	-200 892	304,52	-1 000 141	434,36
3. Цінні папери в портфелі банку на продаж	32 276	6 721	3 155	-25 555	20,82	-3 566	46,94
4. Цінні папери в портфелі банку до погашення	-4	-7 770	-288	-7 766	194250,00	7 482	3,71
5. Дебіторська заборгованість за операціями банку	-1 016	-2 903	5 158	-1 887	285,73	8 061	-177,69
6. Нараховані доходи	-1 446	-15 818	29 230	-14 372	1093,91	45 048	-184,79
7. Резерви під інші активи	1 906	3 315	85091	1 409	173,92	81 776	2566,86
8. Усього витрат	-58 071	-318 098	-1249556	-260 027	547,77	-931 458	392,82

Додаток Х.2

Динаміка формування резервів АКБ «Укрсоцбанк» за 2006-2008 рр.

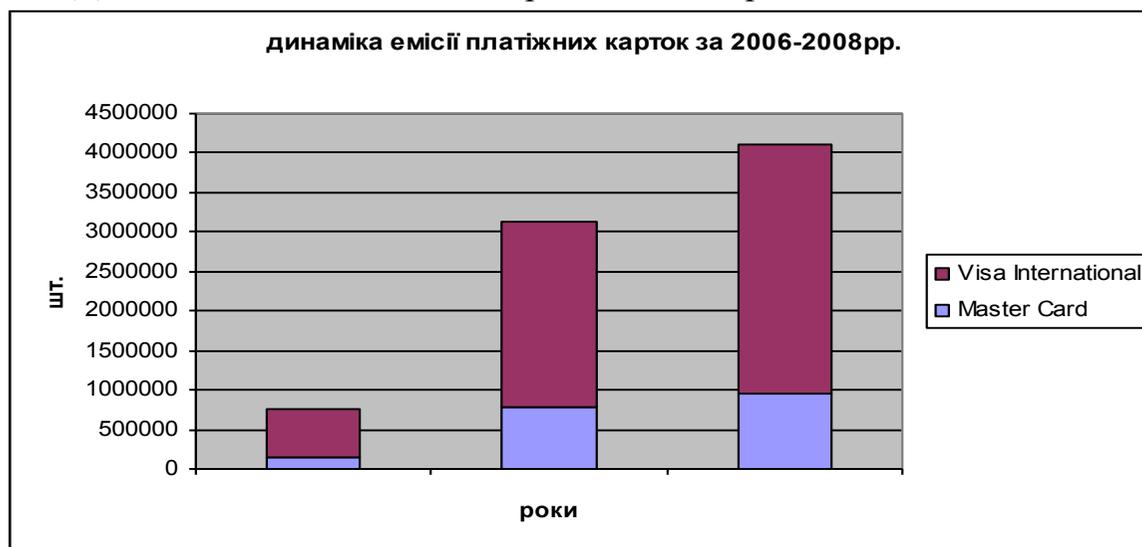
Додаток Ц.1

Динаміка емісії платіжних карток АКБ «Укрсоцбанк» за 2006 – 2008 рр.

Компанія	2006 р.	2007 р.	2008 р.	Відхилення (07/06)		Відхилення (08/07)	
				абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
1. Master Card	149000	772182	947951	623182	518,24	175769	122,76
2. Visa International	616200	2361287	3157456	1745087	383,20	796169	133,72
3. Всього	765200	3133469	4105407	2368269	409,50	971938	131,02

Додаток Ц.2

Динаміка емісії платіжних карток АКБ «Укрсоцбанк» за 2006 – 2008 рр.

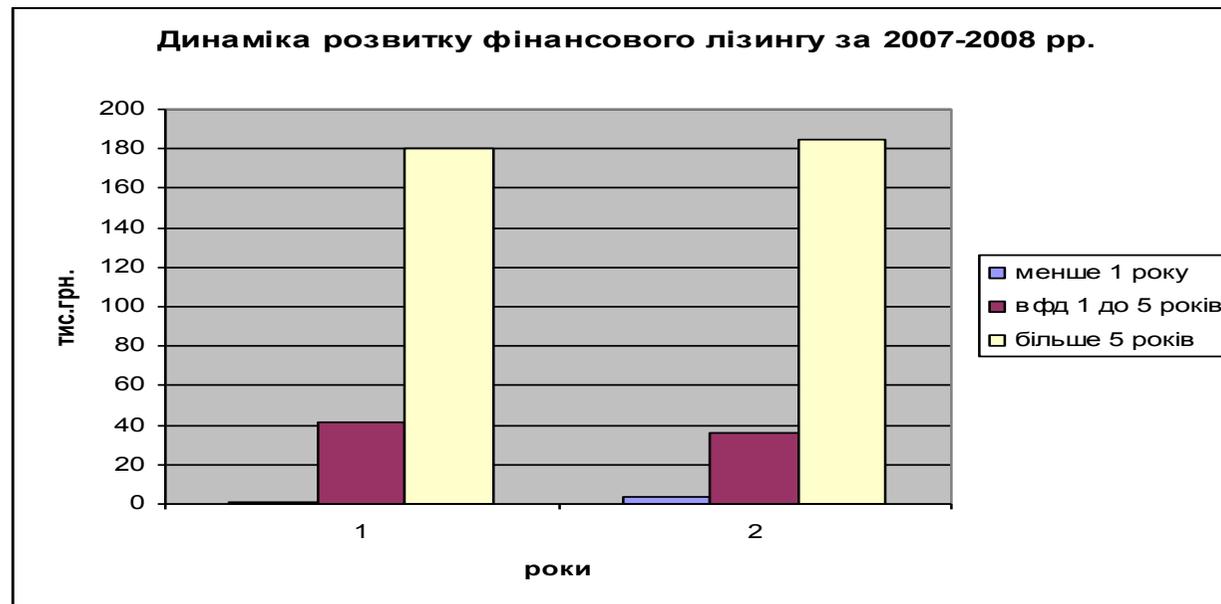
Додаток Ш.1

Аналіз зобов'язання з фінансового лізингу АКБ «Укрсоцбанк» у 2007 – 2008 рр., тис. грн.

№п/п	Показник	2007 р.	2008 р.	Відхилення	
				абсолютне	відносне
	Зобов'язання з фінансового лізингу	222	225	3	101,35
1.	Менше 1 року	1	4	3	400,00
2.	Від 1 до 5 років	41	36	-5	87,80
3.	Більше 5 років	180	185	5	102,78

Додаток Ш.2

Аналіз зобов'язання з фінансового лізингу АКБ «Укрсоцбанк» у 2007 – 2008 рр., тис. грн.

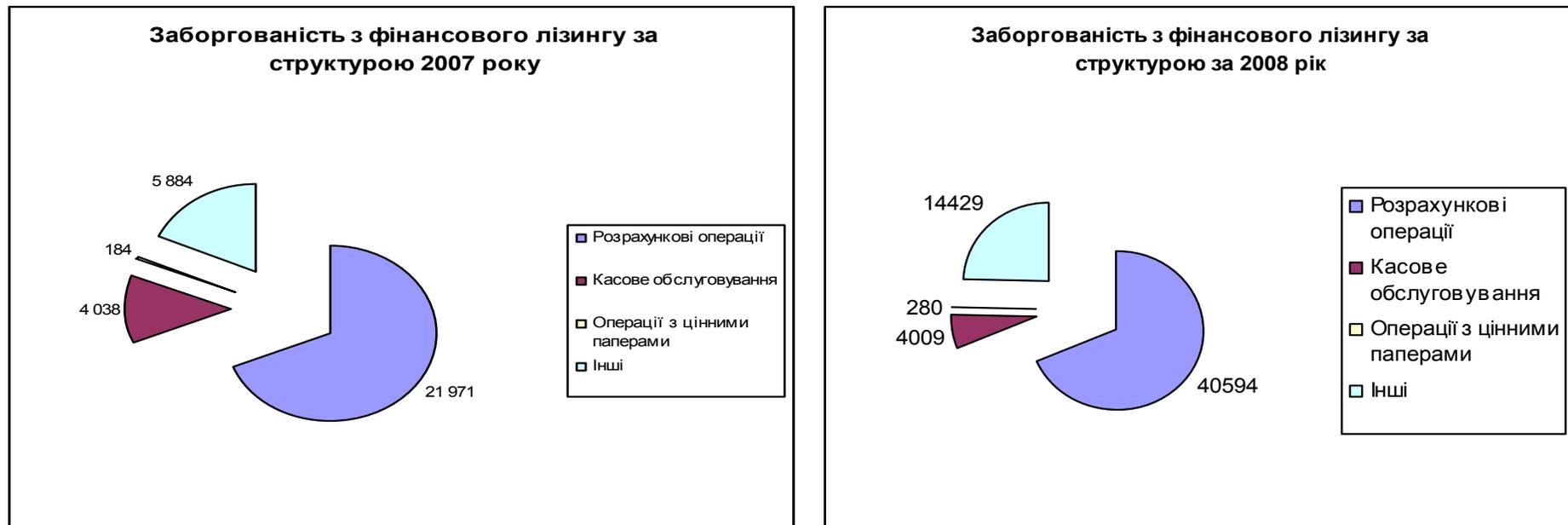
Додаток Ш.3

Аналіз заборгованості з фінансового лізингу АКБ «Укрсоцбанк» за структурою за 2007 – 2008 рр., тис. грн.

№	показники	2008р.	2007р.	Відхилення	
				абсолютне	відносне
	Заборгованість з фінансового лізингу (оренди)	59312	32 077	27 235	184,91
1.	Розрахункові операції	40594	21 971	18 623	184,76
2.	Касове обслуговування	4009	4 038	-29	99,28
3.	Операції з цінними паперами	280	184	96	152,17
4.	Інші	14429	5 884	8 545	245,22

Додаток Ш.4

Склад заборгованості з фінансового лізингу АКБ «Укрсоцбанк» за структурою за 2007 – 2008 рр.

Додаток Щ.1

Операції пов'язаних сторін АКБ «Укрсоцбанк» у 2006 – 2008 рр., тис. грн.

Показники	2006 р.	2007 р.	2008 р.
1. Гарантії, що отримані банком	1040	5308	658475
2. Гарантії, що надані банком	0	20	20

Додаток Щ.2

Динаміка гарантій АКБ «Укрсоцбанк» в операціях з пов'язаними сторонами 2006 – 2008 рр.

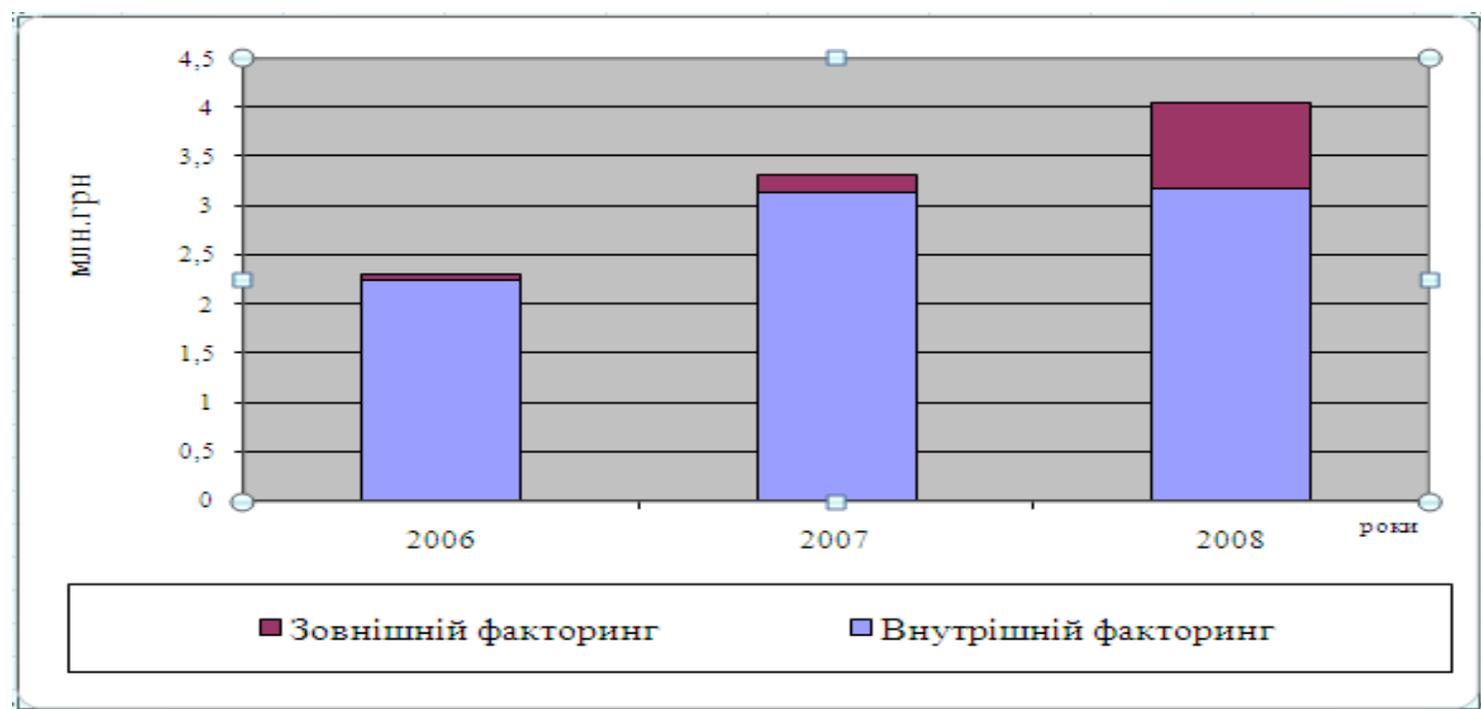
Додаток Ю.1

Динаміка розвитку факторингу АКБ «Укрсоцбанк» за 2006 – 2008 рр., млн. грн.

Показник	2006р.	2007р.	2008р.	Відхилення		Відхилення	
				абсолютне	відносне	абсолютне	відносне
1. Внутрішній факторинг	2,24	3,14	3,19	0,9	140,18	0,05	101,59
2. Зовнішній факторинг	0,06	0,18	0,86	0,12	300,00	0,68	477,78
3. Всього	2,3	3,32	4,05	1,02	144,35	0,73	121,99

Додаток Ю.2

Динаміка розвитку факторингу АКБ «Укрсоцбанк» за 2006 – 2008 рр.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові документи

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18–22. – Ст.144.
2. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993р. № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13.
3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008р. № 514-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2008. – № 50–51. – Ст. 384.
4. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.1993 р. № 3125-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 23. – Ст. 243.
5. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12. 2000р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 25.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України з метою подолання негативних наслідків фінансової кризи від 23 червня 2009 р. № 1533-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 52. – Ст. 763.
7. Закон України «Про господарські товариства» від 19.09.1991 р. № 1576-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – №49. – Ст. 682.
8. Закон України «Про державну податкову службу в Україні» від 04.12.1990р. № 509-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 6. – Ст. 37.
9. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р. № 236/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 36. – Ст.164.
10. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах» від 05.07.1994 р. № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – Ст. 286.
11. Закон України «Про захист прав споживачів» від 12.05.1991 р. № 1023-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 30. – Ст. 379.

12. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

13. Закон України «Про міліцію» від 20.12.1990 р. № 565-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 4.

14. Закон України «Про науково-технічну інформацію» від 25.06.1993 р. № 3322-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 33. – Ст. 345.

15. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999 р. № №679-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – Ст. 238.

16. Закон України «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» від 10.12.1997 р., № 710/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 15. – Ст. 67.

17. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 р. № 2135-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 22.

18. Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 4. – Ст. 28.

19. Закон України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30.06.1993 р. № 3341-XII // Голос України. – 1994. – 1 квіт.

20. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.2003р. № 964-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.

21. Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р. № 3687-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994– № 7. – Ст. 32.

22. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р. № 3689-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 36.

23. Закон України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993р. № 3688-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 7. – Ст. 34.

24. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. № 2346-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст.137.

25. Закон України «Про першочергові заходи щодо запобігання негативним наслідкам фінансової кризи та про внесення змін до деяких законодавчих актів України від 31 жовтня 2008 року № 639-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2009. – № 14. – Ст.181.

26. Закон України «Про податок на додану вартість» від 03.04.1997 р. № 168/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 21. – Ст. 156.

27. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р. № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.

28. Закон України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р. № 1251-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 39. – Ст. 510.

29. Закон України «Про Службу безпеки України» від 25.03.1992 р. № 2229-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 27.

30. Закон України «Про фінансовий лізинг» від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 16. – Ст. 68.

31. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 р. № 2664-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 1. – Ст. 1.

32. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984р. № 8073-X // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1984. – дод. до № 52. – Ст. 1122.

33. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – № 50. – Ст. 375.

34. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

35.Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.

36.Про затвердження Інструкції з організації охорони установ банків Державною службою охорони при Міністерстві внутрішніх справ України: наказ Міністерства внутрішніх справ від 23.08.2005 р. № 700 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 37. – С. 212.

37.Про перелік відомостей, що не становлять комерційної таємниці: постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.93 р. № 611 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

38.Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28.02.2003 р. № 107 // Вісник НБУ. – 2003. – № 4. – С. 38–39. – (дод.)

39.Про внесення змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 06.08.2008 р. № 228 // Вісник НБУ. – 2008. – № 9. – С. 19–26. – (дод.)

40.Про затвердження Інструкції з організації перевезення валютних цінностей та інкасації коштів в установах банків України: постанова Правління Національного банку України від 14.02.2007 № 45 // Офіційний вісник України. – 2007. – №17. – С. 93.

41.Про затвердження Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті: постанова Правління Національного банку України від 21.01.2004 р. №22 // Вісник НБУ. – 2006. – № 9. – С. 46–110. – (дод.)

42.Про затвердження Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку комерційних банків України: постанова Правління Національного банку України від 21.11.1997 р. № 388 // Вісник НБУ. – 1998. – № 1. – (дод.)

43.Про затвердження Інструкції про касові операції в банках України: постанова Правління Національного банку України від 14.08.2003 р. №337 // Офіційний вісник України. – 2003. – №37. – С. 96.

44.Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземній валютах: постанова Правління Національного банку України від 12.11.2003 р. №492 // Офіційний вісник України . – 2003. – № 51. – С. 316.

45.Про затвердження Інструкції про порядок організації та здійснення валютно-обмінних операцій на території України: постанова Правління Національного банку України від 12.12.2002 р. № 502 // Вісник НБУ. – 2009. – № 4. – С. 103–132. – (дод.)

46.Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368 // Офіційний вісник України. – 2001. – № 40. – С. 83.

47.Про затвердження Положення про валютний контроль: постанова Правління Національного банку України від 08.02.2000 № 49 // Вісник НБУ. – 2000. – № 5. – (дод.)

48.Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: постанова Правління Національного банку України від 15.12.2004 р. № 637 // Вісник НБУ. – 2005. – № 3. – С. 108–132. – (дод.)

49.Про затвердження Положення про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства: постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 № 369 // Офіційний вісник України. – 2001. – №41. – Ст. 18–64.

50.Про затвердження Положення про порядок видачі банкам банківських ліцензій, письмових дозволів та ліцензій на виконання окремих операцій: постанова Правління Національного банку України від 17.07.2001 р. № 275 // Офіційний вісник України. – 2001. – №34. – С.111–152.

51.Про затвердження Положення про порядок емісії платіжних карток і здійснення операцій з їх забезпечення: постанова Правління Національного

банку України від 19.04.2005 р. №137 // Вісник НБУ. – 2005. – № 6. – С. 62–80. – (дод.)

52.Про затвердження Положення про порядок здійснення банками операцій з векселями в національній валюті на території України: постанова Правління Національного банку України від 16.12.2002 р № 508 // Вісник НБУ. – 2003. – № 3. – С. 3–32. – (дод.)

53.Про затвердження Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними і фізичними особами: постанова Правління Національного банку України від 03.12.2003 № 516 // Вісник НБУ. – 2009. – № 4. – С. 133–141. – (дод.)

54.Про затвердження Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень: постанова Правління Національного банку України від 31.08.2001 р. № 375 // Вісник НБУ. – 2009. – № 5. – С. 5–74. – (дод.)

55.Про затвердження Положення про порядок формування обов'язкових резервів для банків України: постанова Правління Національного банку України від 16.03.2006 № 91 // Вісник НБУ. – 2006. – № 5. – С. 34–39. – (дод.)

56.Про затвердження Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків: постанова Правління Національного банку України від 06.07.2000 р. № 279 // Вісник НБУ. – 2000. – № 2. – (дод.)

57.Про затвердження Правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці: постанова Правління Національного банку України від 14.07.2006 № 267 // Офіційний вісник України. – 2006. – № 32. – С.137.

58.Про окремі питання діяльності банків: постанова Правління Національного банку України від 04.12.2008 року № 413 // Бізнес-Бухгалтерія-Право. Податки. Консультації. – 2008 р. – № 50. – С. 16.

59. Про схвалення Методики розрахунку економічних нормативів регулювання діяльності банків в Україні: постанова Правління Національного банку України від 02.06.2009 р. № 315 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

60. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.

Література українською та російською мовами

61. Адамик, Б. П. Національний банк і грошово-кредитна політика / Б. П. Адамик. – Тернопіль: Карт-бланш, 2002. – 278 с.

62. Алексеєнко, М.Д. Капітал банку: питання теорії і практики: [монографія] / М.Д. Алексеєнко. – К: КНЕУ, 2002. – 276 с.

63. Ареф'єва, О. Планування економічної безпеки підприємств / О. Ареф'єва, Т. Кузенко. – К.: Вид-во «ЕУ», 2005. – 172 с.

64. Баженова, О.Е. Економічна безпека України: сучасний етап / О.Е. Баженова // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 52–61.

65. Банківський нагляд / [В. І. Грушко, С. М. Лаптев, О. С. Любунь та ін.]. – К.: ЦНЛ, 2004. – 264 с.

66. Банківський нагляд: навч. посібник / [В.І. Міщенко, А.П.Яценюк; В.В.Коваленко та ін.] – К.: Знання, 2004. – 406 с.

67. Барановський, О.І. Стійкість банківської системи України / О.І. Барановський // Фінанси України. – 2007. – № 9. – С. 75–87.

68. Барановський, О.І. Фінансова безпека / О.І. Барановський. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с.

69. Батракова, Л. Г. Экономический анализ деятельности коммерческого банка: учеб. для вузов / Л. Г. Батракова — М.: Логос, 2005. – 344 с.

70. Белов, С. О проблемах, особенностях применения и соотношения защиты информации, ИТ-аудита и права (законодательства) в банковской сфере / С. Белов // Финансовая консультация. – 2006. – № 7/8. – С. 12–23.

71. Бланк, И.А. Основы финансового менеджмента: в 2-х т. Т. 1. / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 656 с.
72. Бланк, И.А. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та забезпечення) / И.А. Бланк. – К.: Ника-Центр; Эльга, 2004. – 784 с.
73. Богомолов, В. Экономическая безопасность / В. Богомолов. – М.: ЮНИТИ, 2006. – 303 с.
74. Бондарчук, Ю. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи / Ю. Бондарчук, А. Марущак. – К.: КНТ, 2008. – 369 с.
75. Бочаров, О. Формирование основ экономической безопасности в банковской деятельности: дис. ... канд. экон. наук: 05.05.02 / Бочаров О. – М., 2003. – 20 с.
76. Бутинець, Ф.Ф. Аналіз діяльності комерційного банку: навч. посібник / Ф.Ф.Бутинець, А.М.Герасимович. – Житомир: Рута, 2001. – 384 с.
77. Бутузов, В.М. Правові та організаційні засади протидії злочинам у сфері використання платіжних карток. навч. посібник / В.М. Бутузов, В.І. Василичук, В.П. Шеломенцев. – К.: Типографія ТОВ «СТ-Стиль», 2006. – 139 с.
78. Васильчак, С.В. Економічна безпека банків та методи її забезпечення / С.В. Васильчак // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19. – С. 287–293.
79. Васильченко, З.М. Моделювання інтегрального показника економічної безпеки банку / З.М. Васильченко, І.П. Васильченко // Банківська справа. – 2006. – № 5–6. – С. 44–56.
80. Васильченко, З.М. Теоретична концепція оцінки економічної безпеки банку / З.М. Васильченко, І.П. Васильченко // Банківська справа. – 2006. – № 4. – С. 36–45.
81. Васюренко, О.В. Банківські операції: навч. посібник / О.В. Васюренко. – К.: Знання, 2000. – 243 с.
82. Васюренко, О.В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків / О.В. Васюренко, К.О. Волохата. — К.: ЦУЛ. – 2004. – 396 с.

83. Вахович, І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: методологія формування та механізм реалізації / І.М. Вахович. – Луцьк: Надстир'я, 2007. – 493 с.
84. Вітлінський, В. Фінансова стійкість як системна характеристика комерційного банку / В. Вітлінський // Банківська справа. – 2000. – №6. – С. 48-51.
85. Винокуров, Ю.О. Безопасность банковского бизнеса / Ю.О. Винокуров, Е.Л. Прутник, А.И. Могильный. – Д.: Регион, 2000. – 103 с.
86. Волохов, В.І. Економічна природа і зміст кредитної діяльності банку в аспекті оцінювання її ефективності / В.І. Волохов // Фінанси України. – 2009. – № 8. – С. 109–117.
87. Волошко, І. В. Стратегічне фінансове управління у банку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / І.В. Волошко. – Суми, 2003. – 19 с.: рис., табл.
88. Гапоненко, В. Экономическая безопасность предприятий / В. Гапоненко, А. Беспалько, А. Власков А. – М.: Ось-89, 2007. – 208 с.
89. Герасимович, А.М. Аналіз банківської діяльності: [підручник] / А.М. Герасимович, М.Д. Алексеєнко, І.М. Парасій-Вергуненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 599 с.
90. Голикова, Ю. Факторы возникновения банковских кризисов / Ю.Голикова, Н. Голикова // Банковское дело. – 2005. – № 8. – С. 33–37.
91. Головач, А. В. Банківська статистика / А. В.Головач, В. Б. Захожай, Н. А. Головач. – К.: ЕУФІМБ, 2004. – 192с.
92. Голуб, А. Гроші. Кредит. Банки / А.Голуб, А. Семенюк, Т. Смовженко. – Львів, 2007. – 206с.
93. Гриценко, Р. Теоретичні аспекти організації банківського нагляду в сучасних умовах / Р. Гриценко // Вісник НБУ. – 2005. – № 4. – С.57–59.
94. Грунин, О. Экономическая безопасность организации / О. Грунин, С. Грунин. – М.: Питер, 2002. – 160 с.

95. Горячек, І. Регулювання організаційної структури банків як фактор підвищення ефективності банківського нагляду / І. Горячек, Л. Конопатська // Вісник НБУ. – 2003. – №11. – С. 52–56.
96. Гумен, І. Складові банківських рейтингів: науково-практичний аспект / І. Гумен // Вісник НБУ. – 2000. – № 1. – С.57–60.
97. Фінансовий моніторинг в банку: навч. посібник / [С.О. Дмитров, В.В. Коваленко, А.В. Єжов та ін.]. – Суми: Унів. книга. – 2008. – 336 с.
98. Добровольська, О.В. Методи оцінки якості кредитного портфелю комерційного банку / О.В. Добровольська // Фондовий ринок. – 2009. – № 14. – С. 16–21.
99. Довгаль, Ю.С. Проблеми створення та розвитку національних платіжних систем в умовах конкуренції з міжнародними платіжними системами / Ю.С. Довгаль, О.І. Савицька, А.А. Фурсова // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика: матеріали IV між нар. наук.-практ. конф. – 2009. – Т. 1. – С. 166 – 167.
100. Довгань, Ж. Фінансова стійкість банківських установ у період економічної кризи / Ж. Довгань // Вісник НБУ. – 2009. – № 4. – С. 20–26.
101. Долан, Э. Дж. Деньги, банковское дело и денежно-кредитная политика / Э. Дж. Долан и др. – М.: Туран, 2005. – 448с.
102. Донець, Л. Економічна безпека підприємства / Л. Донець, Н. Ващенко. – К.: ЦНЛ, 2008. – 239 с.
103. Єрмошенко, М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. Єрмошенко. – К.: Вид-во КНТЕУ, 2001. – 88 с.
104. Жаліло, Я.А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика: [монографія] / Я.А. Жаліло – К.: НІСД, 2003. – 368с.
105. Жуков, А. Услуги коммерческих банков: зарубежный опыт и практика / А. Жуков. – М., 2005. – 67с.

106. Жуков, Е. Банки и банковские операции / под ред. Е. Жукова. – М., 2007. – 471 с.
107. Загородній, А. Словник банківських термінів. Банківська справа: термінологічний словник / А. Загородній. – К.: Аконт, 2000. – 605 с.
108. Заруба, О. Д. Банківський менеджмент і аудит / О. Д. Заруба. – К.: Лібра, 1996. – 178 с.
109. Захаров, О.І. Організація та управління економічною безпекою суб'єктів господарської діяльності: навч. посібник. / О.І. Захаров, П.Я. Пригунов. – К.: КНТ, 2008. – 257 с.
110. Зубок, М. І. Безпека банківської діяльності: навч.-метод. посіб. для самостійного вивч. дисциплін / М. І. Зубок. – К.: КНЕУ, 2003. – 156 с.
111. Калина, А.В. Банковское дело: краткий словарь-справочник. / А. В. Калина, В.Н. Кочетков. – К.: МАУП, 2004. – 132 с.
112. Калина, А. В. Работа современного коммерческого банка: учеб.-метод. пособие / А. В. Калина, А. А. Кощев. – К.: МАУП, 2005. – 224 с.
113. Калишин, А.В. Экономическая безопасность предприятия: управленческие решения: дис. ... канд. экон. наук. – М.: Институт экономики РАН, 2008. – 211 с.
114. Камлик, М.І. Економічна безпека підприємницької діяльності. Економіко-правовий аспект: навч. посібник / М.І. Камлик. – К.: Атіка. – 2005. – 432 с.
115. Кириленко, В. Аналіз депозитної бази банку / В. Кириленко // Банківська справа. – 2007. – №5. – С. 31–37.
116. Кириченко, О.А. Банківський менеджмент: навч. посібник / за ред. О.А. Кириченко. – 3-є вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 438 с.
117. Кириченко, О.А. Економічна безпека банківської системи України в умовах глобальної фінансової кризи / О.А. Кириченко, С.В. Мелесик // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 8. – С. 223–232.

118. Кириченко, О.А. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці / О.А. Кириченко, Ю.Г. Кім // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 12. – С. 53–65.
119. Кириченко, О.А. Проблеми управління економічною безпекою суб'єктів господарювання: [монографія] / О.А. Кириченко, В.С. Сідак. – К.: УН-Т «КРОК», 2008. – 403 с.
120. Коваленко, В. В. Оцінка фінансової стійкості банківської установи для розробки антикризової стратегії її діяльності / В.В. Коваленко, О.В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 12. – С. 95–107.
121. Ковальчук, Т.Т. Економічна безпека і політика: із досвіду професійного аналітика / Т.Т. Ковальчук. – К.: Знання, 2004. – 638 с.
122. Ковбасюк, М.Р. Економічний аналіз діяльності комерційних банків і підприємств: навч. посібник / М.Р. Ковбасюк. – К.: Скарби, 2001. – 336.
123. Козаченко, А. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения / А. Козаченко, В. Пономарев, А. Ляшенко. – К.: Либра, 2003. – 279 с.
124. Колесникова, С. Банковское дело: учебник / С. Колесникова. —М., 2005. – 470 с.
125. Корнієнко, Т.В. Комплексне управління активами і пасивами комерційного банку в умовах ринкової трансформації економіки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / Т.В. Корнієнко. – Суми, 2004. – 20 с.
126. Костюченко, О.А. Банківське право: підручник / О.А. Костюченко. – 3-тє вид. – К.: Вид-во А.С.К., 2003. – 218 с.
127. Котовенко, И.И. Безопасность кредитной деятельности банка / И.И. Котовенко. – К.: Демократична Україна, 1997. – 188 с.
128. Кочетков, В. Н. Основы управления современным коммерческим банком: учеб. пособие / В. Н. Кочетков. – К.: МАУП, 2004. – 72 с.

129. Кочетков, В.Н. Основы экономического анализа банковской деятельности / В. Н. Кочетков, А. В. Омельченко. – К.: ЕУФІМБ, 2004. – 168 с.
130. Кочетков, В. Н. Управление коммерческим банком: функциональные органы и организационная структура: учеб. пособие / В. Н. Кочетков. – К.: ЕУФІМБ, 2004. – 42с.
131. Кулик, О. Банківська система на шляху до реформи / О. Кулик // Урядовий кур'єр. – 2003. – № 87. – С. 8.
132. Крисін, В.А. Безпека підприємницької діяльності / В.А. Крисін. – М.: Фінанси і статистика, 1996.
133. Крухмаль, О. В. Оцінка фінансової стійкості на підставі визначення критеріїв динамічної стабільної діяльності банку / О.В. Крухмаль // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 9. – С. 43–50.
134. Лаврушина, О. Банковское дело / под ред. О. Лаврушина. – М., 2002. – 427 с.
135. Лагутін, В. Д. Кредитування: теорія та практика / В. Д. Лагутін. – К.: ЦУЛ, 1994. – 215 с.
136. Лаптев, С.М. Банківська діяльність (вітчизняний та зарубіжний досвід) / С. М. Лаптев, М. П. Денисенко. – К., 2004. – 320 с.
137. Латковська, Т. Закони в системі джерел банківського права / Т. Латковська // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – № 4. – С.98–101.
138. Лессік, Д. Інформаційна безпека банківської діяльності: вимоги міжнародних стандартів / Д. Лессік, І. Івченко // Вісник НБУ. – 2004. – № 9. – С. 25–27.
139. Лобач, О. Платоспроможність та істотна загроза платоспроможності банку: визначення і зміст / О. Лобач // Юридична Україна. – 2005. – № 12. – С. 47–55.

140. Логінов, О. Безпека платіжних систем як складова економічної безпеки України / О. Логінов // Підприємництво, господарство і право. – 2002. – № 11. – С. 129–132.
141. Львов, В.С. Анализ финансового состояния коммерческих банков / В.С. Львов, В.В. Иванов. – М.: Яхмен. – 1996. – 216 с.
142. Лукаш, С. Банковская энциклопедия / С. Лукаш. – Днепропетровск, 2004. – 247с.
143. Любунь, О.С. Банківський нагляд: підручник / О.С. Любунь, К.Є. Раєвський. – 2-ге вид., перероб. – К.: ЦНЛ, 2005. – 416 с.
144. Маркова, О. Коммерческие банки и их операции / О. Маркова, Л. Сахарова, В.Сидоров. – М., 2005. – 277 с.
145. Мараховский, К.А. Кризовий менеджмент для керівників: посібник / К.А. Мараховский, Р. Хіт. – К.: Новий друк. – 2002.
146. Матвеев, Н. Экономическая безопасность предприятия : дис. ... канд. экон. наук / Матвеев Н. – М. : Лотос, 1999. –20 с.
147. Меламедов, С. Формирование стратегии экономической безопасности предпринимательских структур : дис. ... канд. экон. наук / Меламедов С. – СПб., 2002. – 20 с.
148. Мерещаков, А.А. Організація діяльності комерційного банку: навч. посіб. / А.А. Мерещаков. – К.: ЦУЛ, 2007. – 608 с.
149. Міщенко, В.І. Банківські операції / В. І. Міщенко. – К., 2004. – 705 с.
150. Міщенко, В.І. Грошово-кредитна політика в Україні / за ред. В.І.Міщенка. – К.: Знання, 2000. – 305 с.
151. Мороз, А.М. Банківські операції: [підручник] / А.М.Мороз, М.І.Савлук. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
152. Мочерний, С.В. Банківська система України / С.В. Мочерний, Л.С. Тришак. – Львів: Тріада плюс, 2004. – 304 с.
153. Мунтіян, В.І. Економічна безпека України / В.І. Мунтіян. – К.: КВІЦ, 1999. – 463 с.

154. Ніколаюк, С. Безпека суб'єктів підприємницької діяльності / С. Ніколаюк, Д. Никифорчук. – К.: КНТ, 2005. – 317 с.
155. Олійник, Д. Ресурсна база українських комерційних банків як джерело ліквідності / Д. Олійник // Банківська справа. – 2000. – № 2 – С. 42–44.
156. Онищенко, В.О. Основи банківської справи: навч. посіб. – Полтава: ПДТУ, 1999. – 163 с.
157. Онищенко, В.О. Ринок банківських послуг: проблеми та інноваційні напрями розвитку в Україні: [монографія] / В.О. Онищенко, Л.О. Птащенко. – Полтава: ПДТУ, 2010. – 307 с.
158. Онищенко, В.А. Роль современной банковской системы в инвестиционном процессе региона / В.А. Онищенко. – Донецк: ИЭПИ НАН Украины, Юго-Восток, 2000. – 20 с.
159. Онищенко, В.О. Місце кредитно-банківської системи в інвестиційному процесі господарського механізму регіону / В.О. Онищенко // Міжвідомчий науковий збірник «Економіка України»: реалії, перспективи розвитку ринкових відносин". Т.20. – К.: НДІ "Проблеми людини", Запорізький ДТУ, 2002. – С. 300–318.
160. Онищенко, В.О. Місце банків Полтавської області у банківській системі України / В.О. Онищенко // Економіка і регіон: наук. вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2005. – № 1(4). – С.3–7.
161. Онищенко, В.О. Роль кредитно-банківської системи у формуванні інвестиційного клімату України / В.О. Онищенко, О.А. Оніщенко // Економіка і регіон: наук. вісн. – Полтава: ПолтНТУ, 2004. – №2(3). – С. 3–6.
162. Орлов, П. Основи економічної безпеки фірми / П. Орлов, В. Духов. – Х.: Прометей-Прес, 2004. – 283 с.
163. Орлюк, О.П. Теоретичні питання банківського права і банківського законодавства / О.П. Орлюк. – К.:Юрінком Інтер, 2003. – 104с.

164. Ортинський, В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ: навч. посібник / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б.Живко. – К.: ЦУЛ, 2009. – 548с.
165. Основні принципи ефективного банківського нагляду, жовтень 2006 р. // Базельський комітет з питань банківського нагляду [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
166. Офіційний рейтинг банків // Український банківський портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://banker.ua>.
167. Панова, Г.С. Анализ финансового состояния коммерческого банка / Г.С. Панова. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 272 с.
168. Панченко, А. Заставна політика вітчизняних банків при управлінні проблемними кредитами / А. Панченко // Схід. – 2006. – №5. – С. 17–21.
169. Пастернак-Таранушенко, Г.А. Економічна безпека держави / Г.А. Пастернак-Таранушенко. – К.: Ін-т держ. упр. і самоврядування при КМ України, 1994. – 112 с.
170. Петрук, О.М. Банківська справа: навч. посібник / О.М. Петрук за ред. Ф.Ф.Бутинця. – К.: Кондор, 2004. – 461 с.
171. Пікуш, Ю.П. Управління конкурентоспроможністю банку в умовах фінансової лібералізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / Ю.П. Пікуш. – Суми, 2006. – 21 с.
172. Поздняков, О.І. Особливості банківського регулювання та нагляду в країнах з перехідною економікою / О.І. Поздняков // Фінанси України. – 2006. – № 1. – С. 101 – 107.
173. Примостка, Л. Методика аналізу фінансової стійкості банку за допомогою динамічного нормативу / Л. Примостка // Вісник НБУ. –2002. – № 10. – С 40–44.
174. Раєвський, К.Є. Банківський нагляд: навч.-метод. посіб. / К.Є.Раєвський, Л.В. Конопатська, В.М. Домрачев // Мін-во освіти і науки України; КНЕУ. – К.: КНЕУ, 2003. – 174 с.

175. Раєвський, К. Методичні рекомендації щодо економічного аналізу діяльності комерційного банку / К. Раєвський, Т. Раєвська // Вісник НБУ. – 1999. – №3. – С. 31–41.

176. Раєвський, К. Методичні рекомендації щодо економічного аналізу діяльності комерційного банку / К. Раєвський, Т. Раєвська // Вісник НБУ. – 1999. – №4. – С. 35–48.

177. Рева, В.І. Аналітика проблемності комерційних банків / В.І. Рева // Фінанси України. – 2001. – № 8. – С.88 – 101.

178. Роуз, С. Банківський менеджмент / С. Роуз. – М.: Дело ЛТД. – 1995.

179. Савицька, О.І. Проблеми впровадження національної системи масових електронних платежів в умовах конкуренції з міжнародними платіжними системами / О.І. Савицька, А.А. Фурсова // Проблеми розвитку фінансової системи України в умовах глобалізації. Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. аспірантів і студентів. – 2009. – С. 139.

180. Савицька, О.І. Стан фінансової безпеки міжнародних платіжних систем, зокрема у сфері функціонування пластикових карток / О.І. Савицька, А.А. Фурсова // Облік і фінанси. Зб. наук. пр. – 2008. – № 5. – С. 194. – 201.

181. Савицька, О.І. Хвилі фінансової кризи в Україні 2007 – 2008 рр. / О.І. Савицька, А.А. Фурсова // Розвиток фінансових ринків та інститутів в умовах міжнародної інтеграції: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. – 2009. – Ч. 1. – С. 52 – 54.

182. Савлук, М. Вступ до банківської справи: навч. посібник / М. Савлук. – К., 2007. – 344 с.

183. Савлук, С.М. Стимулювання нарощування власного капіталу банків / С.М. Савлук // Фінанси України. – 2009. – №2. – С.111–117.

184. Савченко, І. Реєстрація банків: проблеми нового законодавства / І. Савченко // Вісник НБУ. – 2005. – №1. – С.14–15.

185. Сенчагова, В.К. Экономическая безопасность: Производство – финансы – банки / В.К. Сенчагова. – М.: Финстатинформ, 1998. – 621 с.

186. Солодкіна, О. Особливості банківського нагляду / О. Солодкіна // Вісник прокуратури. – 2004. – № 9. – С. 98–104.
187. Сорока, А.А. Специфіка розвитку банківського сектору в перехідних економіках / А.А. Сорока // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. – № 1. – С. 17–22.
188. Стрельбицька, Л. Банківське безпекознавство / Л. Стрельбицька, М. Стрельбицький, В. Гіжевський. – К.: Кондор, 2005. – 600 с.
189. Стрельбицька, Л.М. Незаконні операції в кредитно-банківській сфері України: монографія / Л.М. Стрельбицька. – К.: Вид-во НА СБУ, 2001. – 304 с.
190. Стрельбицька, Л.М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності: [монографія] / Л.М. Стрельбицька, М.П. Стрельбицький. – К.: Кондор, 2004. – 600 с.
191. Стрельбицька, Л.М. Суть та перспективи банківського безпекознавства / Л.М. Стрельбицька // Вісник прокуратури. – 2006. – № 8. – С. 109–113.
192. Тагирбеков, К. Основы банковской деятельности / К. Тагирбеков. – М.: Ось-89, 2003. – 446 с.
193. Тиркало, Р.І. Банківська справа : навч. посібник / за ред. Р.І.Тиркало. – Тернопіль: Карт-бланш, 2001. – 314 с.
194. Ткаченко, Ю.В. Сучасні підходи до визначення поняття економічної безпеки: структурний аспект / Ю.В.Ткаченко // Економічний простір. – 2009. – № 24. – С. 192–198.
195. Туник, Г.М. Регулювання кредитної діяльності банку / Г.М. Туник // Фінанси України. – 2002. – № 4. – С. 119–126.
196. Уніфіковані правила та звичаї для документарних акредитивів від 01.01.1994 № 500 / Міжнародна рахункова палата [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
197. Усоскин, В.М. Современный коммерческий банк: управление и операции / В.М. Усоскин. – М.: ИПЦ «Вазар-Ферро», 2004. – 320 с.

198. Тлумачний словник російської мови / за ред. Д. Н. Ушакова. Т. III. – М.: П – Ряшка, 1939. – 799 с.
199. Хитрін, О.І. Фінансова безпека комерційних банків / О.І. Хитрін // Фінанси України. – 2004. – № 11. – С.118–123.
200. Чернадчук, В.Д. Правове регулювання неплатоспроможності банків: навч. посібник / В.Д. Чернадчук. – Суми: Універ., 2007. – 230 с.
201. Шевченко, Р. І. Банківські операції: навч.-метод посібник для самостійного вивч. / Р. І. Шевченко. – К.: КНЕУ. – 2003. – 276 с.
202. Швайка, М.А. Банківська система України: шляхи реформування і підвищення ефективності / М.А. Швайка. – К.: Парламентське вид-во, 2000. – 196 с.
203. Штейн, О.І. Стратегія комерційного банку на ринку банківських послуг: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня. канд. екон. наук: спец. 08.04.01 / О.І. Штейн. – К., 2005. – 19 с.
204. Ярочкин, В. Безопасность банковских систем / В. Ярочкин. – М.: Осъ-89, 2004. – 416 с.

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

В.О. Онищенко
Р.Г. Андрєєв
О.І. Савицька
Ю.С. Довгаль

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

МОНОГРАФІЯ

Комп'ютерна верстка О.І. Савицька, Ю.С. Довгаль
Друкується в авторській редакції
Редактор Я.В. Новічкова

Друк RISO

Ум. друк. арк. 14,46

Тираж 100 прим. Зам. № 622 від 06.07.2011 року

Поліграфічний центр
Полтавського національного технічного університету імені Юрія
Кондратюка
36011, м. Полтава, Першотравневий проспект, 24

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої літератури
Серія ДК № 3130 від 06.03.2008 року
